Digitized by Google

NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
6 F
9

Digitized by Google

14. 6. F. 9

14.5 F.9

DE FASCINO
LIBRI TRES.

IN QVIBVS OMNES FASCINI SPECIES ET CAVSÆ OPTIMA METHODO deſcribuntur, & ex Philoſophorum ac Theologorum ſententiis ſcitè & eleganter explicantur: necnon contra præſtigias, impoſturas, illuſionéſque dæmonum, cautiones & amuleta præſcribuntur: ac denique nugæ, quæ de iiſdem narrari ſolent, dilucidè confutantur.

LEONARDO VAIRO, *Beneuentano, Ordinis S. Benedicti Canonico regulari, ac ſacræ Theologiæ Doctore ſapientiſſimo, auctore.*

Acceſſit ad calcem Index locupletiſſimus.



PARISIIS,
Apud Nicolaum CHESNEAV, via Iacobæa, ſub Quercu viridi.

M. D. LXXXIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

BIBL. NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ILLVSTRISSIMO
ATQVE EXCELLENTISSIMO DOMINO IOANNI STVNICÆ, PRINCIPI

Petræ Præſiæ, militiæ Diui Iacobi Maiori Commendatario, Leonardus Vairus, S. P. D.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

INTER *præcipuas rerum cauſas, Princeps Excellentiſſime, tria eſſe reperio, quæ hominem ad ſummam perfectionem & ad ſempiternam gloriam perducere poſſunt, naturam ſcilicet, diſciplinam, & conſuetudinem. Natura enim omnis perfectionis origo & fundamentum eſt: hæc ſine diſciplina, cæca, manca & imperfecta vt plurimum eſſe conſueuit: vtraque tamen per conſuetudinem & exercitationem perficitur. Natura ſi quidem paruulos quoſdam igniculos nobis indidit, quos tamen malis moribus opinionibúſque deprauatis ſic reſtinguimus, vt nuſquã naturæ lumen appareat. nam ſimul atque editi in lucem & ſuſcepti ſumus, in omni continuò prauitate verſamur, vt penè cum lacte nutricis, errorem ſuxiſſe videamur: tum ita variis imbuimur erroribus, vt vanitati veritas, & opinioni confirmatæ natura ipſa cedat, adeo vt ab ea prorſus deſciſcere videamur. At qui curſum vitæ tuæ diligenter animaduerterit, ſummo quodam conſenſu hæc tria in te conueniſſe reperiet. Tu enim iam inde à pueritia eximiæ indolis & ſummæ virtutis ſpecimen præ te ferens, nobiliſſima virtutum ſemina ingenio tuo innata aſſiduo ſtudio atque aſſuetudine tã-*

tùm iuuiſti, vt ſummam omnium ſpem, quæ de te adhuc puero habebatur, continuò adoleſcens incredibili virtute ſuperaueris: & vir tandem factus maximos ingenij fructus edideris, non Potentiſsimo Hiſpaniarũ Regi duntaxat, ſed vniuerſæ Chriſtianæ Reipublicæ gratos. Poſtquam enim primum fœlicitatis theſaurum habuiſti (qui eſt, vt ſapientes volunt, ab optimo integerrimóque patre procreari) in aula Caroli Quinti Imperatoris Inuictiſſimi ita educatus fuiſti, vt probatiſſimorum virorũ inſigniores virtutes, & clariſsimorum Philoſophorũ celebriores diſciplinas imbiberis, atque in ſuccum verteris. Téque ita comparaſti, vt qui in aperto medióque ſpectaculo ante omnium oculos vitam acturus eſſes. Denique id egiſti, vt qualis videri velles, talis etiam eſſes, quod Socratem præcepiſſe legimus. Quocirca non ſolùm nihil peccando, verumetiam honeſta quæque peragendo, manifeſtum te omnibus exemplar exhibuiſti, in quod perinde ac in ſpeculum intuentes, ab operum ſimul & ſermonum turpitudine auerterentur. Cúmque triplex vitæ genus, iuxta communem Philoſophorum ſententiam reperiatur, actiuum ſcilicet, contemplatiuum, & voluptuoſum; poſtremum quidem molle ac diſſolutum, actiuum verò ſi bonis diſciplinis careat, ineptum & magnis erroribus inuolutum, contemplatiuum ab actiuo non ſciungendum exiſtimaſti: vtrumque igitur complexus, tuorum maiorum virtutum hæres, eorúmque laudis & gloriæ imitator euaſiſti. Gloriantur profectò multi Maiorum ſuorum ornamentis, eorúmque ſplendeſcunt lumine: at tu illorum gloriam ſolidiorem ducis, qui non tantùm paternis & auitis decoris nituntur, ſed etiam ea cumulant ſuis. Ideo ſicut Rex Philippus tui patris inſtitutis imbutus ſplendoris & amplitudinis Regiæ decus & ornamentum fuit, ita tu eiuſdem parentis ac maiorum tuorum exempla imitatus, cæteris omnibus præluces; adeo vt non modò ipſius ſapientiſsimi Regis, verum-

etiam omnium iudicio dignus habitus ſis, cui grauiſſimarum rerum adminiſtratio, & ipſorum Regnorum gubernacula committerentur. Nam vt de aliis eminentiſſimis virtutibus tuis nihil dicam, de prudentia inquam, de fortitudine, de iuſtitia, de grauitate, de religione; quis in litteris vir eminet, præſertim inter Italos, quem ſingulari comitate beneficentiáque tibi non deuinxeris? Hinc ardens quidam litterarum, ac potiùs immortalitatis, quæ litteris continetur, amor maximis quibuſque animis ingenitus in te perſpicitur: vnde non mirum eſt, ſi quidquid temporis à negotiis tibi ſupereſt, id omne ad bonorum auctorum opera legenda conferas. Quid? cùm Romæ per tot annos apud Pont. Max. legationem exercères, nonne Romanorum Ciuium & Cardinalium omnium, atque adeo ipſius Pont. Max. amorem ac beneuolentiam adeo tibi conciliaſti, vt omnes incredibilia propè amoris teſtimonia erga te tum præſentem, tum poſtea abſentem oſtenderint? Nam ſingulari quodam ſtudio & inna- quadam humanitate ita de omnibus benemereri ſtudebas, vt beneficentiæ ac benignitati natus videreris. Non inſolens, non nimium tui amans, non vlli acerbus, non grauis, non infeſtus, ſed omnibus benignus, blandus, comis, facilis; cuius domus nemini obſerata, ſed omnibus patens erat, quò ſe quiſque velut è tempeſtate & fluctibus in portum tutò recipere poſſet: lætitiam triſtitiámve illorum, qui te negotij cauſa adibant, tecum communem habebas. Inferiores æquitate, facilitate, & beneuolentia alliciebas; potentiores obſequio & comitate attrahebas, paribus mira comitate honorem habebas; omnes beneuolè amplectebaris, eóſque in tui admirationem adducebas, tibíque prorſus deuinciebas. Non longo ſeruorum & comitum agmine tumidus, non publicis in ſpectaculis frequens, non deliciis & nimio ſumptu inſignis: ſed frugalis, placidus, mitis: inceſſu, veſtitu, vxoris atque familiæ cultu, cæteríſque huiuſmodi lautitiis talis,

vt quaſi vnum de cœtu te quilibet iudicaret: in omnibus interim rebus modeſtiam fidiſſimam omnium virtutum cuſtodiam ſemper adhibens. Non ceſſationem & otium, quod plerique facere ſolent, quæritabas: ſed Regiis mandatis exequendis omnem operam, atque adeo vitam ipſam impendebas. Quo effeciſti, vt tua apud eum auctoritas tanta ſit, quantam Antipatri apud Philippum Macedoniæ Regem fuiſſe legimus. nec me hercule immeritò, ſiquidem per te, Rex in vtramque aurem dormire poteſt, cuius ipſe oculus appellari potes: nam in diſpiciendis rebus, lynceis vteris oculis, ſummo in prouidendis conſilio, quid Populorum ac Prouinciarum vtilitas, quid Regnorum ſalus, quid res, & tempora poſcant, ſemper cogitas. Vnde nil mirum ſi Neapolitani Regni adminiſtrationem tibi id minimè ambienti Philippus delegauit. Ad quod munus ea mente atque conſilio minimè acceſſiſti, quemadmodum Stratoclem & Dromoclidem feciſſe legimus, qui mutuò ſeſe ad meſſem auream inuitabant; ſic enim ioco gubernationem appellabant: non enim manus tantùm abſtinentes, ſed oculos & mentem ipſam habuiſti, omnémque actionem, & vitæ totius conſilium ita attemperaſti, vt ſucceſſuris in eam Prouinciam præclarum exemplar quod imitentur, reliqueris. Qua de cauſa quod ſapientes dixerunt, verum eſſe experior, Magiſtratum non modò adminiſtrantis viri ingenium, naturam, & mores patefacere, ſed virum quoque ipſum Magiſtratus dignitatem oſtendere: non enim minori ornamento ei muneri fuiſti, quàm illud tibi. Et licet vulgus mores, vitam, actiones, conſilia omnia eorum qui rebus publicis præſunt, curioſiſſimè rimari atque introſpicere ſoleat, quamlibet altè obtecta, & tanquam velamentis abdita: nihilominus quo accuratiùs in te oculos Neapolitani figebant, eo magis amore ac deſiderio flagrabant, tuam probitatem & integritatem ad cœlum efferendi, ſummíſque laudibus proſequendi. Equidem

neſcio an ob mortem tui fratris Ducis prudentiſsimi Belgarum mœror, quorum afflictas ac propè cadentes res erat erecturus, maior fuerit eo, quo nunc Neapolitani ob tuum illinc diſceſſum afficiuntur. quibus vnicum ſolatium eſſe video, quòd te apud Regem ipſum Protectorem ac Patronum habituros ſe ſperant. Sed quorſum hæc? dicet aliquis. annon vides vt Faſcinatio ſit metuenda laudato? Nihil eſt ab hac periculi. nam tuæ gloriæ magnitudo ac ſplendor optimum Amuletum eſt contra maleuolorum inuidiam, & quoduis faſcinum expellit. De quo quidem Faſcino cùm tractatum abſoluiſſem, iámque in procliui eſſet, vt formis excudèretur, tuo nomini conſecratum eſſe volui, ita præſertim ſuadente Illuſtriſsimo & Reuerendiſsimo Domino meo Cardinali Granuellano: Cui etſi hoc opus iure quodam proprio deberi videatur, lege tamen illa Pythagorica, quæ amicorum omnia iubet eſſe communia, tuum eſſe poteſt. eſt enim æqualitas, vt Plato ait, amicitiæ auctrix. Quid Cardinalis Dominus meus habet, quod tuum eſſe non ſummopere cupiat? Veſtræ profectò amicitiæ vinculum adeo efficax, potens & præualidum eſt, vt nulla ex parte ſanguinis nexui inferius exiſtimetur: quia hic naſcendi ſors fortuitum opus, illud ſolido iudicio coacta voluntas cum virtute coniuncta contrahit. Cùm igitur nihil aliud ſit amicitia quàm omnium diuinarum humanarúmque rerum cum beneuolentia & charitate ſumma conſenſio, inter vos omnium rerum, conſiliorum, voluntatum, communitas eſſe debet, alteriúſque animus ita cum altero commiſceri, vt penè vnus ex duobus efficiatur, & quiſque alter idem verè dici poſsit. nec huius amicitiæ recens principium eſt, altiſsimas iam radices egit, in ſuo ſcilicet Fratre orta ac in te propagata, mox etiam in ſucceſſores veſtros propaganda. Accipe igitur, Præſtantiſsime Princeps, hoc munus animi mei qualecunque argumentum. præclarè enim mecum actum iri arbitrabor, ſi

nominis tui fulgore ab omni vetuſtatis carie & ab omni liuore atque obtrectatione tutum poſteritati commendetur. Quod ſi tibi gratum eſſe cognouero, me in poſterum ad multò maiora præſtanda, longéque præclariora mei in te animi ſigna edenda alacriorem reddes. Vale, méque in ære tuo repone.

LEONARDI VAIRI

SANCTÆ SOPHIÆ BENEVENTANÆ, ORDINIS SANCTI BENEDICTI, Canonici Regularis, & eiuſdem Abbatiæ Prioris, ac Sacræ Theologiæ Doctoris,

De Faſcino: Liber Primus.

PROOEMIVM.

EXIMII *Philoſophi multis de rebus quæ in Philoſophia tractantur, grauiſſimè & copioſiſſimè diſſerentes, faſcini naturam ob eius obſcuritatem parum aut ferè nihil attigerũt. Cúmque permultæ ac difficiles in hac tam ardua quæſtione rationes mihi occurrerent, quæ naturæ principiis innixæ non parum vtilitatis ac claritatis huic materiæ afferre poſſe viderentur: operæpretium me facturum putaui, ſi pro viribus hac de re nonnihil dicerem; quò abdita & ſalebroſa faſcini vis aperiretur, tantíſque tenebris vel tãtillum lucis afferretur. Vtque optatæ rei ſcopum faciliùs attingerem, Ariſtotelis veſtigia perſequi decreui; qui de re quapiam tractaturus, aduerſariorum opiniones in primis in medium affert; quibus examinatis & reiectis, ſua deinde ſententia firmior & validior perſiſtit. Jn primo itaque libro faſcini materiam ex Philoſophorum placitis, cum eorumdem principiis, & rationibus adducemus; in reliquis verò à Theologiæ veſtigiis, pro-*

Cur de faſcino ſcribat.

Ariſtotelis mos in examinanda quæſtione aliqua.

Methodus auctoris in his tribus libris.

priíſque rerum cauſis ne latum quidem vnguem diſcedentes, noſtram ſententiam afferemus.

An Faſcinum ſit. CAP. I.

Ab axiomate omniū calculo recepto, à teſtimonio tū profanorum, tum ſacrorū autorum, ab hiſtoriis, ab experientia et communi opinione faſcinū eſſe probat.
Res de qua agendum eſt, prænota eſſe debet.
Varij & locupletes teſtes de faſcino.
Ariſtoteles & Alexander Aphrod.
Plutarchus et Heliodorus.
Iſigonus.

FASCINVM eſſe, atque in rerum vniuerſitate reperiri, probatione non indigere exiſtimo: tum quia auctores ferè omnes, non Latini & Arabes tantùm, ſed etiam Græci dixerunt, Vniuſcuiuſque operis rem, de qua in eo agendum ſit, prænotam eſſe oportere; & cùm de faſcinatione, perinde ac de præſentis operis materia verba facturi ſimus, illā notiſsimā eſſe præſupponimus: tū etiā quia non deſunt hiſtoriæ, quæ de admirabilibus faſcini effectibus fidem faciunt. Nam Ariſtoteles omnium rerum optimus indagator de faſcini viribus meminit. Alexander Aphrodiſiēſis faſcinatores veneficos appellat, quorum documentum eſſe tradit, vt venenent alios intentè illos contuentes carmine prolato. Plutarchus ab inuidia proprium corpus contaminari dicit, ex quo deinde effluuia ad alios perueniunt, eóſque lædunt; à cuius ſententia Heliodorus non diſcedit. Iſigonus in Triballis, & Illyriis homines reperiri ait, Plinio referente, qui viſu effaſcinent, interimántque, quos iratis præcipuè oculis diutius intueantur. In Africa familias quaſdam eſſe effaſcinantes Nymphodorus aſſerit, quarum laudantium voce probata quæque intereant, arbores areſcant, infantes emoriantur. Huius generis familiæ Scythiam incolunt, quæ Bythiæ vocantur, vt Apollonides prodit. In Ponto quoque Thibiorū genus, multóſque alios eiuſdem naturæ Philarchus narrat. Algazel fœminas viſu vbique nocere affirmat. Auicenna & Pomponatius re-

Nymphodorus.

Apollonides Philarchus, Algazel, Auicenna et Pomponatius.

bus quibuſlibet vehementi imaginatione perniciẽ inferri poſſe autumant. Solinus Plinij aſſecla quaſdam familias inueniri memorat, quæ voce atque lingua faſcinant. Philoſtratus Apollonium Thyanæum faſcinandi naturam habuiſſe fatetur. Quid illud?

Solinus.

Apollonius Thyanæus fuit faſcinator.

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

Virg. 3. Ecl.

Quid quòd in decemuiralibus tabulis apud veteres ſancitum fuit, eos capitis reos fore, qui alienas ſegetes excantaſſent, aut vllis veneficiis, carminibus & faſcinationibus pellicere auſi eſſent: ita enim in his relatum eſt,

Ne pelliciunto alienas ſegetes excantando
Ne incantanto: ne agrum defraudanto.

XII. Tab. lex in faſcinãtes.

Nonnulli legum periti, inter quos Ioannes Franciſcus Ponzinibius, & Petrus de Tarantaſia, oculo vrenti ob animam infectam pueros faſcinari aiunt, totíſque viribus defendunt. Illud quoque ex Plinio huc adducere libet, quod licet ad Magiã ſpectare videatur, tamen quia faſcinum Magiæ ſpeciem eſſe reor, huic narrationi congruere videtur: C. inquit, Iurius Creſinus è ſeruitute liberatus, cùm in paruo admodũ agello largiores multò fructus perciperet, quàm ex ampliſsimis vicinitas, in inuidia magna erat, ceu fruges alienas pelliceret veneficiis. Quamobrem à Sp. Albino curuli die dicta, metuẽs damnationem, cùm in ſuffragium tribus oporteret ire, inſtrumentum ruſticum omne in forum attulit, & adduxit filiam validam, atque, vt ait Piſo, bene curatam & veſtitam, ferramenta egregiè facta, graues ligones, vomeres ponderoſos, boues ſaturos: Poſtea dixit, Veneficia mea, Quirites, hæc ſunt, nec poſſum vobis oſtendere, aut in forum adducere lucubrationes, vigiliáſque & ſudores. hæc ille. Qui ſuo tempore portentum etiam, ac

Ponzinibij et Tarantaſij Iuriſconſultorum aſſertio.

Plinij hiſtoria de Creſino Magiæ ſuſpecto.

Altera plinij hiſtoria.

prodigium omnium maximum accidiſſe teſtis eſt; Vniuerſum ſcilicet Oliuetum in agro Marrucino Vectij Marcelli, qui eques Romanus fuit, & Neronis procurator, viam publicam tranſgreſſum, atque ipſa prædia ex loco in contrarias ſedes profecta eſſe. Idque verbis Poetæ de ſimili re loquentis conuenire videtur,

Oliuetũ Vectij excantatione aliò traductum.

Atque ſatas aliò vidi traducere meſſes.

In Pharmaceutria, Ecl. 8

Ab experiẽtia faſcinum eſſe probat.

Experientia inſuper ab huiuſmodi dubitatione nos retrahit; ſiquidem cùm effaſcinatrices, & effaſcinatos paſſim circumſpiciamus, ſi faſcinũ reperiri ambigeremus, nos in tanta rerum claritate allucinari, & nullam nobis rationis micam ineſſe quilibet arbitrari poſſet. Huc etiam communis omniũ opinio accedit; nam ſi acriùs quàm par ſit, quidquam laudibus proſequi cœperimus, illicò nobis, vt ab eo laudando deſiſtamus, ne id effaſcinemus, imperatur; & ne quam noxam contrahat, confeſtim contra faſcinum amuletum paratur. Quin & aliqui ſunt, qui dum laudantur, faciem auertunt, non tantùm vt ſibi moleſtam eſſe laudem indicent, ſed vt à faſcino caueant; ea enim opinio inualuit, vt per laudantium vocem faſcinum fieri credatur. Noſtræ præterea tempeſtatis mulierculæ non mediocrem faſcino vim ineſſe indicant: dum res, quæ ipſarum curæ & cuſtodiæ demandatæ ſunt, tot præſidiis ac remediis aduerſus faſcinationem muniunt. Qua de cauſa apud peritos non bene audiunt, qui faſcinum rident, & aniles nugas eſſe exiſtimant; & hiſtoriis fidem non adhibere periniquum eſſe duco, cùm rerum euenta famæ reſpondeant. Nec ſi cauſæ ratio nos penitus prætereat, idcirco rem ipſam ridiculã ducere debemus: infinita enim propè ſunt, quorum rationem adipiſci nequimus. Quinimò riſu digni

A communi omnium conſenſu.

Immodica laus de faſcino ſuſpecta eſt

Anicularũ quarumdam ſuperſtitio.

Danda fides hiſtoriis.

exiſtimantur illi, qui nimis anxiè in rimãdis ſingularum rerum rationibus intẽti ſunt; & ex omnibus naturæ miracula tollunt: quoniam vbi cauſæ ratio nos latet, illinc peruestigandi nobis exordium naſcitur. Quocirca philoſophiam deſtruere videntur, qui faſcino, vtpote naturæ prodigio, fidem non habent: cuius vim ne ſacrarum quidem litterarũ ſtudioſi diffitentur; nam per illud oculorũ radiis intermediis, & imaginatione, grauibus malis mortales affici poſſe cenſent. Vnde Sapientiæ libro hæc verba leguntur, Faſcinatio malignitatis obſcurat bona. Apoſtolus quoque ita clamat, O inſenſati Galatæ, quis vos faſcinauit? in quorum verborum expoſitione interpretes aiunt: Quidam habent oculos vrentes, qui ſolo aſpectu inficiunt alios, & maximè pueros. Diuus Hieronymus, cùm infantes ex improuiſo macreſcere, tabeſcere, miſerè torqueri, aliquando miro eiulatu clamare, ac flere videret, inquit, Pueris & ætati paruulæ faſcinũ nocet. Iſidorus faſcinatores à veneficis non diſtinguens, ait, Hi elementa concutiunt, mentes hominum turbãt, & abſque veneni hauſtu, ſola vi carminum animas interimunt. Sanctus Thomas dicit: & fortè animæ imaginatione ſpiritus immutatur corporis coniuncti, quæ quidem ſpirituum immutatio maximè in oculis fit, ad quos ſubtiliores ſpiritus perueniunt. Illa quoque verba Pſalm. Qui timent te, videbunt me: ſic exponunt: Magna virtus in oculis eſt; quod in naturalibus apparet; animal enim viſum prodeſt ictericis: quem prior videt Lupus, ei vocem aufert: ſic Baſiliſcus, ſi prior videt, occîdit; ſi prior videtur, occiditur. Dionyſius Carthuſianus de hac faſcinandi vi ita ſentit; Faſcinationem fieri interdum per quãdam effluxionem humorum nocen-

Vbi nullus rationi, ibi inueſtigationi relinquitur locus.

Biblia ſacra faſcini meminerunt.

Verba Salomonis & D. Pauli.

Hieronymus.

Tenellæ ætati obeſt faſcinũ.

Iſidori verba in faſcinãtes.

D. Thomæ opinio.

Ictericos iuuat animal viſum.

Lupi & Baſiliſci obtutus quomodo noxius.

Carthuſiani circa faſcinũ opinio.

tium, aêrem inficientium, ſicut quorumdam vrentes infectíque oculi teneros lædunt pueros, adeo vt eſcam euomant atque faſtidiant, propter quod pueri tales faſcinati dicuntur.

Olai Magni hiſtoria de quibuſdam nationibus effaſcinantibus.

Olaus Magnus de gentibus Septentrionalibus: Sunt, inquit, Biarmi idolatræ, & Amaxobij Scytharum more, atque in faſcinandis hominibus inſtructiſsimi, quippe qui aut oculorum, aut verborũ, aut alicuius alterius rei maleficio homines ita ligant, vt liberi non ſint, nec mentis compotes, ſæpéque ad extremam maciem deueniant, & tabeſcendo diſpereant. Ne igitur tot grauiſsimis viris, hiſtoriis, experiẽtiæ, & communi omniũ opinioni fidem detrahere videamur, nullatenus an faſcinum ſit, probare conabimur; ſed ipſum eſſe concedentes, ad eius diffinitionem aſsignandam, & enucleandam accedemus.

Quid Faſcinum ſit, eiúſque diffinitio examinatur: & imaginationem illius cauſam eſſe oſtenditur.

CAPVT II.

Deſcribitur faſcinum.

FASCINVM, eſt pernicioſa quædam qualitas, intenſa imaginatione, viſu, tactu, voce, coniunctim vel diuiſim, cæli quandoque obſeruatione adhibita, propter odium vel amorem inflicta. Pro cuius diffinitionis examine notãdum eſt, cauſarum duo eſſe genera, naturale vnum, morale alterum; vt, qui vult, imperat, conſulit, ſuadet, impellit, is eius rei, quæ

Moralis cauſa quæ ſit.

voluntate, imperio, conſilio, ſuaſu, impulſu ſuo fit, moralis cauſa dicitur. At cùm quis innata atque inſita vi, & nõ externa actionem vniformem exercet, eius actionis

Naturalis cauſa.

naturalis cauſa appellatur. In hac autem faſcini deſcriptione, vtraque cauſa conſpicitur collocata, vt intelli-

gatur ex artis & naturæ principiis faſcinationem originem trahere. Partes omnes, quibus deſcriptio hæc conflatur, iuxta præſtātiſsimorum Philoſophorum doctrinam aperiendas & declarandas propoſui; vtque à prima particula, quę eſt imaginatio, exordiamur, animaduertendum eſt, quòd inter alias potentias animæ ſenſitiuæ attributas, quæ corpora noſtra alteratione afficiūt, eſt imaginatio ipſa; quia etſi animales virtutes ratione qua laſsitudinem in corpore ob laborem efficiunt, maximè alterantes dicuntur. Vnde alia vitalis, alia concupiſcibilis, alia iraſcibilis vocitetur; tamen præcipuam alterandi vim imaginatio tenet, & eò magis cùm imaginationi aſſenſus vel diſſenſus accedit; ex quibus paſſiones & alterationes oriuntur; quarum qualitate corpus diuerſimodè afficitur & alteratur. Idcirco Ariſtoteles in 2. Ethicorum hæc exprimens, inquit, Tria ſunt in anima, paſsio, habitus & potentia; quòd autem imaginatio alterandi poteſtatem habeat, hinc patet: illæ enim animę operationes nos alterare poſſunt, quę magni ſpirituum motus ad diuerſas corporis partes internè & externè cauſa ſunt: ſed ſic ex imaginandi virtute in nobis accidit, igitur vt notiſsimum præſupponendum id eſt. Quòd autem imaginatio externa corpora pertingere & afficere valeat, creditu facile eſt: Nam cordis ſpiritus ea qua eſt qualitate affectus ad imaginationem defertur: qua quidem qualitate iuxta imaginātis voluntatem & imperium aër inficitur, & corrumpitur; à quo poſtea faſcinatio cōtrahitur. Verùm ſpiritus imaginationi deſeruiens, non ſecus ac rationale quoddam ſidus, in quaſlibet res, pro intenſè imaginantis voluntate, radios ſalutares vel pernicioſos diffundit: hac via, vehementi de-

Faſcinum ex artis & naturæ principiis emanat.

Imaginatione præcipuè afficimur.

Animæ tres virtutes.

Faſcinum fit ex imaginatione.

Corpora externa alterātur imaginatione.

Spiritus imaginationis ſeruus.

ſiderio imaginationi addito,faſcinãs, amorem, odium, valetudinem, ægritudinem, vitam & interitum inferre poteſt. Has vires nonnullorum hominum imaginationibus,à ſupercæleſtibus ſubſtantiis communicari atque infundi, ſunt qui arbitrentur;ſub quarum ſuperarũ ſubſtantiarum benigno aſpectu procreatæ ſunt; ſi intenta imaginatione Iouis,aut cuiuſuis ſideris ſpeciẽ & ideam faſcinantes cõcepiſſent. Huiuſmodi faſcinantium animam ſic imaginantem,& in planetis pro rei inficiendæ qualitate deſideria collocantem, duas continere res affirmant;formam videlicet qua corpus informatur & viuit;atque planetæ ſimulacrũ & ideam:quo fit, vt omnis materia quæ motui ſubdita eſt,animæ non ſecus atque ipſi intelligentię cęleſti pareat. Nec admiratione dignũ exiſtimant, ſi corporea ab incorporeis fiant, vt peſtes, febres, & alia mala per imaginationem duntaxat excitentur,quia quidquid homo concipit, illud homo eſt, eiúſque foràs emittẽdi vim habet. Hoc pacto mulieres odio, vel cupiditate inflammatæ, vehementiori imaginatione grauidæ,ſpiritum quendam emittunt, quo impreſsio ad cælum eleuatur, qua quidẽ impreſsione corpus quoddam ex menſtruo aſſumptum eſt, quod è cæli conuexione refluens,cruces & alias turpes notas in hominum veſtibus imprimit, quæ grauium & peſtilẽtium morborum deinde cauſa ſunt, ídque factu haud difficile eſt,ſi hominum cõceptus volatiles & corporei reddantur, atque pro conceptuum qualitate ad ſidera ferantur, vt libidinoſus conceptus ad Venerem, inuidus ad Saturnum, ſæuus ad Martem, & ſic de reliquis, qui rurſus in hominum perniciem & exitium, Planetarum virtute affecti,ac roborati deſcendunt. Quo factum eſt vt

A ſubſtãtiis ſupercæleſtibus imaginatio adiuuatur

Quicquid homo concipit, illud homo eſt,

Quo pacto cæleſtia corpora ad faſcinum concurrant.

vt nonnulli, non modò conceptus aſtrorum virtute infectos, in hominum calamitatem venire crederent; verumetiam ſidera ipſa, vt Horatius ad Canidiam veneficam ſcribit:

Aſtra hominibus funeſta.

Per atque libros carminum valentium
Refixa cælo deuocare ſidera,
Canidia parce vocibus tandem ſacris,
Citúmque retro ſolue ſolue turbinem.

Verſus Horatij ad Canidiam.

Hac via miſeros mortales innumera mala, morborúmque diuerſa genera inuadunt: hac imaginatione intermedia, res quandoque futuras præſagimus, quoniã ſpiritus imaginatiuæ virtuti ſeruiens, adeò acutus, ſubtilis, ac penetrans efficitur, vt perqu'm abditam, recõditam, & penitus ignotam rem, præuidere poſsit. Quòd ſi quis imaginationi tot tantarúmque rerũ ſtupore dignarum, cauſam adſcribere dubitauerit, vel ex eo ad credendum adduci poterit, quòd mulieres eius adſpectus, ac ſexus fœtus generant, cuius tempore concubitus ſimulacrum & imaginem animo conceperãt: vnde nunc mas nunc fœmina oritur patris matríſve, aut aliam quampiam ſimilitudinem referens. Mulier enim ſi quid animo concipit, aut in obuia quæque oculos defigit, mentíque imprimit, ea plerunque infans in externis corporis partibus ſignata refert: eodem pacto inter amplexus & ſuauia, ſi mulier oculos & cogitationem in viri alicuius vultum dirigat, aut quemlibet alium præſentem imaginetur; eius effigies in fœtu conſpici ſolet: ea namque eſt imaginationis vis atque natura; vbi mulier aut quiuis alius fixiùs quid intuetur, vt ſimile quiddam conſpectis emoliatur; adeo vt infanti varias rerum formas induci contingat, ac næuos, lituras, verrucáſque imprimi, quæ

Futura prædicimus per imaginationem.

Vis imaginationis in mulieris concubitu.

Partus monſtroſi ex imaginatione editi.

non facilè elui poſſunt. Sic nonnullæ mulieres, ex leporis obtutu infantes edunt, labello ſupremo bifurcatim diſſecto. Eadem ratione nonnulli ſimis naribus generantur, ore diſtorto, labris indecorè prominentibus, totóque corporis habitu difformi; quòd mulier cõceptus ac geſtationis tempore oculis totáque mente ac cogitatione in monſtroſas quaſdam ſpecies defixa fuerit. Eáque de cauſa plures in homine, quàm in reliquis animantibus differẽtiæ, ac diſcrimina cernuntur. Nam cogitationum velocitas, animi celeritas, atque ingenij varietas, multiformes notas imprimit; cùm cæteris animantibus animi ferè ſint immobiles, ſtabiléſque & in

Natorum ſigna ex matris appetitu.

ſuo cuique genere ſimiles. Eædem prægnantes ſi alicuius cibi cupiditate accenſæ corpus ſuum tetigerint, natum in ea corporis parte cibi illius nota ſignatum edũt, ſi eiuſmodi cibus negatus, aut non illicò exhibitus eis

Pulli gallinæ excluduntur coloris obiecti incubanti.

fuerit. Eodem quoque pacto gallinæ pullos excludere putantur eius coloris, qui ipſis incubantibus obiectus fuit. Plutarchus ait quandam fœminam in feruore coi-

Mulier alba Æthiopem enixa.

tus oculos intendentẽ in oblatam Æthiopis imaginem, puerum nigrum ex candido homine genuiſſe: ſic cætera animalia fœtus iuxta conceptionem generant. Philoſophorum etenim ſcripta paſsim oſtendunt viſa in

Plinij de imaginatione in conceptu opinio.

conceptu, magnam in partu vim habere. Plinius lib. 7. ait, Similitudinum quidem in mente reputatio eſt, in qua credantur multa fortuita pollere, viſus, auditus, memoriáque, hauſtæ imaginis ſub ipſo conceptu; cogitatio etiam vtriuſlibet animo ſubitò tranſuolans, effinge-

Vnde humanarum imaginum varietas.

re ſimilitudinem, aut miſcere exiſtimatur. Ideóque plures in homine quàm in cęteris animantibus differentiæ, quoniam velocitas cogitationum, animíque celeritas,

& ingenij varietas, multiformes notas imprimit: cùm in cæteris animantibus immobiles ſint animi, & ſimiles omnibus ſingulíſque in ſuo quæque genere. Vnde coniugibus præcipitur, vt elegantes circa genialem lectum imagines habeant. Vrbs eſt in Brabantia Buſcoducis, in qua, vt in aliis eiuſdem Prouinciæ, ſtato anni die quo maximum vrbis templum Deo dicatum ferunt, publicè ſupplicatur, ludíque varij ſuperis exhibentur. Sunt qui tunc diuorũ perſonas induant, ſunt qui dæmonum: ex his vnus cùm viſa puella exarſiſſet, domum ſaltitando ſe recepit, & correptam (vt erat perſonatus) vxorem ſuam, eam in lectum coniecit; aſſerens ſe ex ea dæmonium cudere velle: concubuit, concepit mulier, & peperit infantem dæmoni ſimilem; qui ſimul atque editus eſt, ſaltitare cœpit. Hinc Iacob gregem ſuum augere didicit, vt ſacra teſtatur hiſtoria, virgas amygdalinas variis coloribus inciſas apud canales diſponens, ad quos bibendi cauſa oues appellebant, vbi coëuntes illas conſpicerent. Quid quòd ægrotus ex opinione quam de Medico, aut de re quapiam imbibit, ſalutem ſibi parare poteſt? Idem, frigus imaginando, frigore corripitur; ſic cùm res acres mente concipimus, dentes ſtupeſcunt: cùm res rubras, ſanguis è naribus effluit. Quæ omnia fieri nullo modo poſſent, ſi imaginatio alterandi virtute prædita non eſſet.

Ludi Brabantia.

Partus dæmoni ſimilis ex viri concubitu.

Ars Iacob in grege augẽdo.

Ægroti de medico opinio ad cõualeſcẽdum confert.

De viſu qui Faſcini diffinitionem ingreditur.
CAPVT III.

SICVT in corpore humano ſublimiorem & eminentiorem locum capiti natura dedit, ac tanquam arcem conſtituit, cæteris membris

Caput humani corporis arx.

omnibus pro baſi ſuppoſitis; ſic inter cæteros ſenſus viſum, veluti Regem omnium editiſsimum, & tãquam in arce collocatum eſſe voluit, ipſúmque animæ familiariſsimũ fecit, quod ex communi vtriuſque affectu colligi poteſt: ſiquidem animi dolorẽ mœſtitia ſuffuſi oculi non diſsimulant: contrà gaudente animo hilares ſubrident, metu inualeſcente turbantur, animo ira flagrante exaſperantur & rubeſcunt: in cogitatione, ac cura quieſcunt, eodem obtutu hærentes, & quaſi cum mente ſimul intenti, ſicut in animi deliquio ſimul luxantur, & remittuntur. Iidem accedente amico, beneuolum affectum, ſereno tranquillóque intuitu nuntiant. Quoties verò inimicũ conſpiciunt, moleſtiam, indignationémque præ ſe ferunt, in audacia proſiliunt, in reuerentia ſubſident, in amore blandiuntur, in odio efferantur, &. (vt paucis abſoluam) ad animi affectum viſus compoſitus eſt, eius imaginem prorſus exprimens, naturámque inuiſibilem perinde ac in ſpeculo referens. Horum oculorum gratia, lucem rerum omnium præſtantiſsimam, Deus Opt. Max. creauit, cuius lucis natura duplex eſt; altera ex hoc igne corruptibili fulgẽs, eáque mortalis & extinguibilis: altera perennis & immortalis è cælo ad nos delata, à ſideribus ſingulis, tanquam à perenni fonte defluens; vtraque familiaris & gratiſsima oculis; quippe qui per eam ad videndum habiles & idonei redduntur. Vtq; Deus, quãti oculos faceret, veluti animi nuntios, ac fidos miniſtros nos doceret, (nam æquè oculi aſpectabili luce delectantur, atque animus inuiſibili claritate ac veritate fruitur) Solis, Lunę, cęterorúmque tum erraticorum, tum fixorum ſyderum ſplendorem in oculorum gratiam & myſterium formauit, vt ab ipſis videretur,

Rex ſenſuum viſus, & animæ familiariſsimus.

Animi affectuum indices oculi.

Lux oculorũ cauſa creata.

Natura lucis duplex.

Planetæ & ſydera in oculorum gratiã formata.

retur: quo munere omnium nobiliſsimo adiuti, quidquid in orbe continetur ſpectant. Nec temerè oculos non animi tantùm fidiſsimos duces,ſed alterũ animum nuncupare audemus; nã hos cùm oſculamur, animum ipſum attingere videmur. Et quemadmodum animus longiſsimè progreditur,vagatur ac ſpatiatur; ita oculi à terra vno ictu cælum pertingunt, mundíque fines, ortum & Occaſum, Septentrionem ac Meridiem colluſtrantes, ad eorum contemplationem mentem attrahunt. Cùm igitur gaudente animo, oculi hilariter ſubrideant,& eodem mœrente,ipſi quoque hebetentur ac langueſcant, grauiori premente moleſtia lacrymas exprimant,per iram tumeſcant,in mãſuetudine remittantur,in contemplatione hæreant, denique omnibus animi affectibus ſtatim reſpondeant, variis mutationibus, naturalem quandam animi cognationem declarantes clarum relinquitur,quòd ſi faſcinũ per imaginationem quæ eſt animi vis,fiat, vt diximus, per oculos quoque, qui animi miniſtri & affines ſunt, fieri poteſt. Ex ipſis radij quidam emittuntur,qui veluti iacula quædam, ac ſagittæ ad effaſcinandorum corda deferũtur,totúmque corpus inficiunt,atque ita nulla interpoſita mora arbores,ſegetes,bruta animalia, & homines pernicioſa qualitate inficiunt,& ad interitum deducunt; quam effaſcinandi vim mulieres,& inter eas aniculæ maximè habẽt; quæ viſu nocere vbique compertæ ſunt, & illæ præſertim quæ vel in ſingulis oculis geminam pupillam habent,vel in altero equi effigiem.vt de quibuſdam Pontum incolentibus ſcriptum legimus. Atque huiuſmodi mulieres, alia dote ſunt à natura donatæ, vt mergi nequeant,ne veſte quidem degrauatæ. Nec mirari debe-

Oculus eſt alter animus.

Oculi reſpondent affectibus animi.

Quemadmodum per viſum faſcinium fiat.

Aniculæ ad faſcinandum potiſsimum aptæ.

Gemina in oculo pupilla vim faſcinãdi maximam denotat.

mus humanos oculos tantam vim poſsidere; eſt enim homo paruus quidam mundus, in quo omnia vnita reperiuntur, quæ ſparſim in toto terrarum Orbe ſeminata cernuntur: quod profectò dici nō poſſet, ſi oculorum aciē ea virtute inſignitam non haberet, qua etiam bruta animalia prædita ſunt; veluti de Baſiliſco legitur; qui venenoſis radiis ex oculis emiſsis, quoſcunque intuetur interficit. Gallorum quoque oculis ſemina quædam, ac ſpiritus ineſſe ferunt, quibus leonibus dolor ac mœror incredibilis incutitur: quam ſententiam hiſce verſibus explicauit Lucretius.

Homo μικρόκοσμος.

Galli obtutus leoni timorē incutit.

Lucretij verſus.

Nimirum quià ſunt gallorum in corpore quædam
Semina: quæ cùm ſint oculis immiſſa leonum,
Pupillas interfodiunt, acrémque dolorem
Præbent, vt nequeant contrà durare feroces.

Nec diſsimilem naturam lupi habere perhibentur; qui ſi priores obuium quempiam conſpexerint, illicò ei vocem adimunt, vt ne ſonum quidem emittere poſsit, tantum abeſt vt vociferari aut fari queat. Teſtudines etiam oua fouere, & fœtus excutere oculis dicuntur. Si verò ea quæ de oculorū radiis diximus, alicui creditu difficilia videntur, menſtruatas mulieres animaduertat, quæ ſpecula intuitæ ea ſanguinea nube maculant, tantam vim oculis natura indidit. Amātes præterea ſeſe mutuò aſpicientes, adeò ignibus quibuſdam torquentur, vt viuere nequeant, niſi ipſorum inſana libido, ac deſideria compleātur; & vſque adeo amoris, ne dicam furoris, ictibus cor patet, vt ſi alter eorum rem amatam in amore ſibi non reſpondere ſenſerit, angatur, crucietur, & lacrymis

Lupus quādo voci noxius.

Teſtudines oculis oua excutiunt.

Mulieres mēſtruatæ ſpecula inficiūt.

Amantium ardor ex mutuo conſpectu.

ac mœrore cõficiatur. Si quidem viſus ob innatum ſuæ naturæ motum cum ſpiritu eiaculante quandam vim igneam, & mirabilem diffundit, ita vt hoc auctore permulta & agat & patiatur homo, ipſis etiam tenebris inuitis; vt de Alexandro legitur, qui per tenebras æquè, ac per lucem cernebat. Voluptatibus itaque viſus capitur, ac rerum viſarũ amore allicitur, ad eos perueniens, quos perpulchros & elegantes perſpexerit: ideo demirari quàm maximè eos quiſpiam poſſet, qui hominem viſu aſſentire, ac moleſtia affici putant, & non item agere & nocere. Etenim mutuus eorum intuitus, qui venuſtate & pulchritudine antecellunt, quódque ex oculis profluit & emanat, ſiue lumen, ſiue profluuium quoddam ſit, amantes tabe conficit, permiſta dolori voluptate, tantúſque ardor internus ex oculis egreditur, vt multo acriùs viſus quàm tactus vel auditus lædat. Quid? Nónne ſtupẽdum eſt, quod de quadam aue, quæ Icterus vel Galgulus dicitur? quæ eam videtur ſortita naturam, vt ictericium morbum, quo homines laborant, ad ſe attrahat, ipſúmque per oculos effuſum hauriat. Homo verò qui tali morbo torquebatur, ſic ab alite viſus ſanatur, & ales moritur. Atque vt reliquos morbos taceam, lippitudinis morbus ſolo contuitu contrahitur: tam pernicioſam vim oculi habent, vt in alios proprium vitium eiaculentur, ídque ea ratione fieri poſſe duco: nam animus malè affectus, ſuum quoque corpus malè habet. Quod vel inde colligitur, quia rei venereæ cogitatio & contemplatio genitales partes titillat & erigit. Canum etiam furor in iis certaminibus, quæ cum feris ineunt, viſus aciem perſtringit, ſæpius etiam penitus excæcat: ſic cùm animus aliquo mœrore, aut vitio affectus eſt,

Alexander æquè in tenebris ac per lucem cernebat.

Galgulus icterícium morbum attrahit

Lippitudo ſeu ὀφθαλμία, ex contuitu naſcitur.

Animi & corporis mutua affectio.

colores corporis immutat: ſi inuidia tenetur, pallore & croceo quodam colore totũ corpus inficit. Vnde quotieſcunque inuidia tabeſcentes liuidos in aliquem oculos defigunt, animi ſimul venenum vibrant, & quaſi iaculis virulentis inuiſum confodiunt & vulnerant. Illud verò prætermittendum non eſt, quòd nonnulli vernas, familiaréſque nonnũquam patres ipſos à quibus omnis inuidiæ ſuſpicio abeſt, nihilominus oculum effaſcinantem habere arbitrati ſunt; & ideò matres, liberos, quos in lucem ediderunt, illis non oſtendunt, niſi poſt magnum tẽporis interuallum. Plutarchus homines quoſdam ſuo intuitu & punctionibus, multis negotium exhibere affirmat, quòd eorum ſcilicet habitus, humoris imbecillitatíſque cauſa in peiorem conditionem tendat; qui autem ſolido concretioríque conſtant corpore, vitium hoc non ſentiunt. Quapropter non temerè in faſcini diffinitione viſus poſitus eſt; quia per eũ maximè faſcinatio fit. Cuius quidem rei noſtræ tempeſtatis aniculæ non paucæ fidem faciunt; quarum impuritate multi pueri effaſcinati grauiſsimum diſcrimen adeunt: ſæpè etiam acerbam ſubeunt mortem, pecudes partu & lacte priuantur, equi macreſcunt & emoriuntur, ſegetes ſine fructu metuntur, arbores areſcunt, ac denique omnia peſſum ire videntur. Quæ res eos non latet, qui cum Ponticis hominibus commercium habent, illinc empta mancipia ſtatim abducentes. Pontici enim homines adeo faſcinantes oculos habent, vt nulli rei parcant, quin illam omni perfectione priuent, & in maximum malum coniiciant.

Ab ipſis quoque parentibus faſcinum eiaculatur.

Ex quorundã intuitu punctiones infligi.

Vetulæ & hodie pueros, pecudes & ſegetes inficiunt.

Ponticorum praua conſuetudo faſcinãdi.

De

De tactu Faſcinum efficiente. CAP. IIII.

TACTVS omnium ſenſuum præcipuus, & præſtãtiſsimus eſt, quippe qui ſingulis animantibus ineſt, ideóque omnium maximè neceſſarius habetur; quia animalia abſque eo nec eſſe poſſunt, nec reperiuntur; atque vt Ariſtoteles docet, ſine reliquis ſenſibus viuere cernuntur, at ſine tactu minimè. Illius organum neruus quidam eſſe reperitur, ad retis ſimilitudinem & imaginem formatus, per vniuerſum corpus extenſus, cute coopertus, & carni immerſus à corde originem trahẽs. Cuius obiectum ſunt quatuor qualitates primæ, vt calidum, humidum, frigidũ & ſiccum. Verùm tactus hac de cauſa faſcinum inferre dicitur, quoniam eius vſus duplex eſt: modò per arteriæ eleuationem, modò per eiuſdem ſubmiſsionem. Cúmque arteria explicatur ac pateſcit, ſpiritus foràs mira celeritate emittuntur, ac quodam imperceptibili modo, ad rem effaſcinandam deferuntur. Et quia arteria à corde oritur, ſpiritus quoque inde exeuntes, cordis qualitatem infectam, ac vitiatam retinent, ac iuxta eius prauitatem, omnia quę attingũt, inficiunt ac faſcinant, non ſecus atque imaginatione, & oculorũ radiis fieri oſtendimus. Quandoque quatuor qualitates, quæ tactus obiectum ſunt, à ſpiritibus ab arteria emiſsis inficiuntur, quæ poſtea ſic infectę, quamlibet rem ſibi obiectam faſcinant ac peſſundãt, ídque aniculæ in hoc ſcelere exercitatæ animaduertentes, rem effaſcinandam aliqua pernicioſa re tangere feſtinant. Cæterùm ſi cum tactu, herbæ aut verba iungantur, celeriùs faſcinum perfici putãt; vt Poëta dixit,

Nulla ſunt animalia tactus expertia.

Tactus organum.

Obiecta tactus.

Duplex vſus tactus.

Modus faſcinandi per tactum.

colores corporis immutat: ſi inuidia tenetur, pallore & croceo quodam colore totũ corpus inficit. Vnde quotieſcunque inuidia tabeſcentes liuidos in aliquem oculos defigunt, animi ſimul venenum vibrant, & quaſi iaculis virulentis inuiſum confodiunt & vulnerant. Illud verò prætermittendum non eſt, quòd nonnulli vernas, familiaréſque nonnũquam patres ipſos à quibus omnis inuidiæ ſuſpicio abeſt, nihilominus oculum effaſcinantem habere arbitrati ſunt; & ideò matres, liberos, quos in lucem ediderunt, illis non oſtendunt, niſi poſt magnum tẽporis interuallum. Plutarchus homines quoſdam ſuo intuitu & punctionibus, multis negotium exhibere affirmat, quòd eorum ſcilicet habitus, humoris imbecillitatíſque cauſa in peiorem conditionem tendat; qui autem ſolido concretioríque conſtant corpore, vitium hoc non ſentiunt. Quapropter non temerè in faſcini diffinitione viſus poſitus eſt; quia per eũ maximè faſcinatio fit. Cuius quidem rei noſtræ tempeſtatis aniculæ non paucæ fidem faciunt; quarum impuritate multi pueri effaſcinati grauiſsimum diſcrimen adeunt: ſæpè etiam acerbam ſubeunt mortem, pecudes partu & lacte priuantur, equi macreſcunt & emoriuntur, ſegetes ſine fructu metuntur, arbores areſcunt, ac denique omnia peſſum ire videntur. Quæ res eos non latet, qui cum Ponticis hominibus commercium habent, illinc empta mancipia ſtatim abducentes. Pontici enim homines adeo faſcinantes oculos habent, vt nulli rei parcant, quin illam omni perfectione priuent, & in maximum malum coniiciant.

Ab ipſis quoque parentibus faſcinum eiaculatur.

Ex quorundã intuitu punctiones inſt.gi

Vetulæ & hodie pueros, pecudes & ſegetes inficiunt.

Ponticorum praua conſuetudo faſcinãdi.

De tactu Faſcinum efficiente. CAP. IIII.

TACTVS omnium ſenſuum præcipuus, & præſtãtiſsimus eſt, quippe qui ſingulis animantibus ineſt, ideóque omnium maximè neceſſarius habetur; quia animalia abſque eo nec eſſe poſſunt, nec reperiuntur; atque vt Ariſtoteles docet, ſine reliquis ſenſibus viuere cernuntur, at ſine tactu minimè. Illius organum neruus quidam eſſe reperitur, ad retis ſimilitudinem & imaginem formatus, per vniuerſum corpus extenſus, cute coopertus, & carni immerſus à corde originem trahẽs. Cuius obiectum ſunt quatuor qualitates primæ, vt calidum, humidum, frigidũ & ſiccum. Verùm tactus hac de cauſa faſcinum inferre dicitur, quoniam eius vſus duplex eſt: modò per arterię eleuationem, modò per eiuſdem ſubmiſsionem. Cúmque arteria explicatur ac pateſcit, ſpiritus foràs mira celeritate emittuntur, ac quodam imperceptibili modo, ad rem effaſcinandam deferuntur. Et quia arteria à corde oritur, ſpiritus quoque inde exeuntes, cordis qualitatem infectam, ac vitiatam retinent, ac iuxta eius prauitatem, omnia quę attingũt, inficiunt ac faſcinant, non ſecus atque imaginatione, & oculorũ radiis fieri oſtendimus. Quandoque quatuor qualitates, quæ tactus obiectum ſunt, à ſpiritibus ab arteria emiſsis inficiuntur, quæ poſtea ſic infectę, quamlibet rem ſibi obiectam faſcinant ac peſſundãt, ídque aniculæ in hoc ſcelere exercitatæ animaduertentes, rem effaſcinandam aliqua pernicioſa re tangere feſtinant. Cæterùm ſi cum tactu, herbæ aut verba iungantur, celeriùs faſcinum perfici putãt; vt Poëta dixit,

Nulla ſunt animalia tactus expertia.

Tactus organum.

Obiecta tactus.

Duplex vſus tactus.

Modus faſcinandi per tactum.

Ouid. de faſcini miſtione.

Pocula ſi quando ſæuæ infecêre nouercæ,
Miſcueruntque herbas, & non innoxia verba,
Auxilium venit, ac membris agit atra venena.

Torpedinis vis.

Quòd ſi ea quæ de hoc faſcini genere circumferuntur, creditu difficilia videantur, vnica marina torpedo ad id credendum nos inducere poteſt, quæ etiamſi eminus haſta, virgáve tangatur, nihilominus lacertos quamuis præualidos torpeſcere cogit, & quamlibet veloces pedes alligat; vt fateri neceſſe ſit, vim aliquam ei ineſſe, cuius virtute membra afficiat: homines verò eiuſmodi ſtupore correpti, quaſi ſine ſenſu & viribus ſibi vidētur: vt de quodam ſerpente Auicenna narrat, quem cùm miles lancea interfeciſſet, ex lanceæ contactu totum eius corpus mortificatum fuit. Eodem pacto effaſcinatis accidere conſueuit, qui ſimul atque ab aliqua anicula prætacti ſunt, omnibus viribus ſe prætactos eſſe cognoſcunt. Hyænæ quoque vmbræ contactu canes obmuteſcunt. Ferunt etiam Hyænam, quæ vel hominem, vel canem conſpexerit dormientem, ſuum protendere corpus, & ſi dormiētis magnitudinem excedat, dementiam ei incutere, eiúſque manus, ne reſiſtere conetur, depaſcere: ſi verò ſe breuiori corpore imparíque proceritate videat, pernici curſu, celerrimíſque pedibus fugam arripere. Quòd ſi forſitā ſæuiens in te proruat, obſiſtendum prorſus, ne à dextris inuadat, quoniam ſtuporem adfert, cui veſtigio hærens occurrere non valebis. Si ad læuam detorſerit, intrepidus irruito; ſic eam hoc impetu torporem confeſſam enecabis. Sic ſerpens quernis frondibus contacta moritur, & in veſtigio greſſus hæret, inie cta Ibidis penna; & Vipera arundine percuſſa torpet, ac fagi ramulo contacta confeſtim obſtupet. Si-

Hiſtoria Auicennæ de ſerpentis miro quodam veneno.

Hyænæ vis in canes & homines dormientes.

Aſtus aduerſus Hyænam.

Serpens Ibidis penna ſiſtitur.

Vipera arundine tacta ſtupet.

mili quoque modo platani folia veſpertiliones abigũt; quare non veriſimile nobis id videbitur, quod de faſcino per humanum tactum eiaculato circumfertur? Sic Eryngium ore Capræ ſumptum totum ſiſtit gregem. Quid Echeneis Remora nuncupata, paruus admodum piſciculus ſic dictus, quòd naues teneat ac remoretur? Is ſi ſemel naui aquas ſulcanti adhæſerit, ruant licet venti, ſæuiant procellæ, omnium furori imperat, ventorum impetus frænat, vniuerſique penè mũdi rabiem domat, ac nauigium ipſum inuitis fluctibus, ac Neptuno reluctante ſiſtit. Vnde Lucanus,

Eryngio grex remoratur.

Remora virtus.

Non puppim retinens Euro tendente rudentes
In mediis Echeneis aquis.

Lucani verſus.

In Æthiopia quorundam ſudorẽ tabem contactis corporibus adferre aiunt. Quid de arcano illo myſterio dicemus, quo ferrum à magnete attrahitur? cuius lapidis tanta virtus eſt, vt ſi bracteam ferream mediam ſuſpendas, cuius altera cuſpis magneti ſemel adhæſerit, ea ſuapte poſtea natura ad vtrumque polum ſemper conuertatur. Quo faciliùs credendum eſt, ex hominum contactu faſcinũ eiaculari poſſe. Ad cuius rei cõfirmationem, illud de tauro adduci poteſt, quem quamuis furentem, ficui alligatum ſtatim manſueſcere ferunt. Quis putaret è cępe & allio lacrymas nobis vel è longinquo elici? è pipere ſternutamentum? Et quemadmodum cùm Aquilarum pẽnis miſtæ aliarum alitum pennæ abſumuntur, quod minimè fit, ſi cũ aliis teneris ac mollibus etiam putreſcentibus miſceantur; ſic nihil prohibet alicuius hominis ſalubrem eſſe tactum, alicuius verò noxium: ſicut de marino lepore legitur, qui venenum eſt aliis in potu, aut in cibo datus, aliis viſus ſolùm, aliis tactus: ſi-

Magnetis arcana virtus.

Taurus ficui alligatus mãſueſcit.

Allium & cæpe lacrymas excutiunt.

Aquilæ pennæ alias abſumunt.

Variæ qualitates leporis marini.

quidem grauidæ mulieres, ſi ex eo genere fœminam aſpexerint, ſtatim nauſea & redũdatione ſtomachi laborant; ac deinde abortum faciunt. Eiuſdem ſpeciei masſale induratus ſi in modum armillarum brachiis adiungatur, nauſeam abigit, vt Plinius fatetur. Interfecti quoque hominis cadauer recens ſi coram interfectore cõſtituatur, ſanguinẽ eiicere fama eſt. In Helleſponto circa Parium homines quoſdam fuiſſe traditur Ophiogenes dictos, qui ſerpentum ictibus ſolo contactu mederentur, manúque admota illicò venenum extraherent. Huius quoque naturæ in Africa gens Pſyllorum fuiſſe fertur, quorum corporibus virus ingenitũ fuit, ſerpentibus admodum exitiale, adeò vt odore ſolùm eas ſopirent: atque eadem vis Marſorum genti ineſt. Cur igitur non credendum eſt, nõnullis hominibus vim ineſſe, qui ſolo tactu faſcinent, & perniciem afferant? Et præſertim cùm Ouid. ſolo veſtium tactu, amorem mulierum allici poſſe dicat. Si ea quę in terræ viſceribus, & in eiuſdem ſuperficie procreãtur, vt mineralia, lapides, herbæ, plantæ, & animalia ſolo attactu, tot incredibiles effectus dare compertum eſt; quare eodem modo humanæ naturę earundem rerum efficiendarum virtus non inerit? In ſonis quoque nõnihil ſecreti miraculi ineſſe videtur: nam icta fides vniſonam ſuam impellit, tinnitúmque ab ea elicit. Præterea ſi chordæ agninæ cum chordis lupinis iungantur, non modò nullum concentum reddent, ſed etiam agninæ à lupinis frangentur. In terræ ſatis, braſsica ſi ſecus rutam ſeratur, illicò areſcit, fungi à terra auulſi, odore ſolùm homines perdunt. Serpentes ſibilo tantùm magna diſtantia abſentes enecant. Ergo non mirum videri debet, ſi quorun-

Cadauer humanum corã interfectore ſanguinem emittit.

Ophiogenũ, Pſyllorũ & Marſorũ virtus contra ſerpentum morſus.

Ouidij ſentẽtia de amoris contractu.

Pulſata fides uniſonã mouet.

Agnorum chordæ cum lupinis minime conueniũt.

Braßica apud rutam ſata areſcit.

dam hominum tactus effaſcinandi vi prӕditus ſit.

De vocis natura quӕ Faſcini cauſa exiſtit.
CAPVT V.

ANTEQVAM de faſcino per vocem inflicto quidquam determinemus, animaduertendum eſt, vt Ammonius notat, triplex orationis genus reperiri, in intellectu ſcilicet, in voce & in ſcripto. Vox autē eſt ſonus, qui ab animalis ore egreditur, cum imaginatione aliquid ſignificandi; quӕ quidem vox duobus ſpectatur modis: altero vt articulata, & ſyllabarum prolatione diſtincta eſt, ac ſcribi poteſt veluti hӕc vox, veniat, ruat, & reliqua huiuſmodi: altero verò quatenus inarticulata, & ſyllabis explicata non eſt; qualis eſt canum latratus, ſerpentum ſibilus, & ouis balatus. Vocum articulatarum, quӕdam ſignificandi vi prӕditӕ ſunt, vt timor: quędam omni ſignificatione carent, vt blitiri: & alia quӕ homines caſu & inaniter proferre ſolent. Duplex in vocibus ſignificationis modus reperitur, naturalis vnus, quo animi affectus inter nos exprimimus: iuxta quem modum Ariſtoteles in Politicis dixit, Vox eſt moleſti & iucundi ſignificatio: artificialis alter, & hic profectò modus non niſi humanis vocibus ineſſe conſpicitur: qua quidem via, nomina, verba, orationes, & quęcunque locutiones, voces dicuntur, quӕ non modò animi ſenſus, ſed res ſenſibus cognitas & manifeſtas demōſtrant. Quando vocem faſcini cauſam dicimus, non modò de articulata, & ad hominum placitū ſignificatiua intelligimus, verùm de omni vocis loquimur modo, vt ex hominum ore effertur. Vtque clarius fiat, qua via vox tot incredibiles effectus effice-

Genus orationis triplex.
Quid vox & quotuplex eius ſignificatio.
Vocis differentiӕ.
Ariſt. locus in Politicis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

re dicatur, non eſt ignorandum, quòd à faucibus fiſtula quædam procedit introrſum ad pulmonē tendens, qua nō cibum nec potum ſumimus, ſed aërem per ſpirationem in cordis refrigeriū trahimus: cùm igitur aër à corde remittitur, in larynge pulmonis actione reprimitur, ac per eandem arteriam miſſus repercutitur, fitque vox, ad quam articulandam, & ſyllabis diſtinguendam, palatum, lingua, dentes & labia concurrunt. At aër à corde repercuſſus, cordis qualitate afficitur, qui cùm vocis naturam ingreditur, quocunque dirigitur, omnia illa perficiendi virtutem & poteſtatem habet, quæ in corde concepta erant. Nonnulli vocibus ac verbis vim ineſſe credunt ex perſuaſione, quam de re ac voce qualibet ſibi profuturam confidunt. Dicebat enim Plato: quando humana mens rem aliquam amat, quæ naturæ via prodeſſe non poteſt, & nihilominus ſibi profuturam perſuadet, ex ſola mentis intentione corpus res illas iuuat. Cuius quidem ſententiæ rationem afferunt; quia corporis habitudo animæ virtutem ſequitur; quo fit, vt rem ita ſe habere oporteat, veluti concepta ſit. Vnde Socrates ait, Incantationes verba ſunt decipientia rationales animas, ſecundum ſpei inceptionem, aut ſecundum timoris inciſionē. Galenus quoq; inquit, Sunt quidā natura læti, qui quando ægrotāt, ſi eos ſanos futuros confirmet medicus, conualeſcunt; quorum ſpes ſanitatis eſt cauſa, & medicus ſi animæ deſiderium incantatione, aut alicuius rei ad collum appenſione adiuuerit, citiùs ad valetudinem perducet. Quidam voces ex verborum coniunctione, ſicut res materiales, vires adipiſci exiſtimant, quam rem ex præſenti ſiderum poſitione, aut ex hominis genitura, aut ex ſingulari animæ poteſtate, proueni-

Organa vocis & formatio.

Platonis ſententia de mētis intētione.

Socratis de incantatione ſententia.

Ægrotantes opinio plurimum iuuat.

rearbitrantur; Nec referre aiunt, quænam verba ab effaſcinante proferantur: & an laudibus vel maledictis rem effaſcinandam proſequatur, an affirmatiuè vel negatiuè, barbaróne an diſerto ſermone loquatur, quocũque enim modo effaſcinans obmurmuret, ac vocem emittat, dummodò ad rem quampiam effaſcinandam vehemens deſiderium habeat, res illa nulla interpoſita mora, inficitur; iuxta effaſcinantis voluntatem; eámque faſcinum veluti cordis nuntius ac fidus miniſter nõ excedit: hinc fieri potuit, vt verbis quibuſdam prolatis ex anicularum vel prauorum hominum ore, pueri aliqui ægrotauerint, alij interierint, grauidę mulieres abortum fecerint, nonnulli homines macie confecti fuerint, equi cõciderint, oues lacte deſtitutę fuerint; Circe carminum incantatione varias imaginum facies mentita fuerit, & alia quamplurima acciderint, quæ ſingula recenſere nimis longum foret. Nonnulli verborum vi varias brutorum animalium & aliarũ rerum formas induerunt, alij ad remotiſsima loca paruo temporis ſpatio aduolarũt. Quod inde nobis perſuaderi debet, quia verbis bruta animalia retardantur & capiuntur; à ſegetibus, vineis & viridariis, mures, locuſtæ, & alia nociua animalia verbis ac ſcriptis, vel ex improuiſo prolatis characteribus arcentur, ſerpentes ſiſtuntur, qui incantantium verba timentes, alteram aurem terra, alterã cauda obdunt, iuxta illud Pſal. Sicut Aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas, quæ non exaudiet vocem incantantium: & ægroti priſtinam valetudinem acquirunt. Quid quòd Magus quidam in tauri auriculã verbis prolatis, Taurum ita proſtrauit, vt mortuus videretur? hoc etiam admotus panis furto inueniendo conceptis litteris inſcriptus corrobo-

Verba quoquo modo prolata effaſcinare poſſunt.

Circe incantatrix.

Animal nociuum verbis abigi poteſt.

Aſpidis natura contra incantatores.

Magus taurũ verbis proſtrauit.

Nonnullorũ furti inueniẽdi ſuperſtitio.

rat;atque illud,quod carmine prolato, quidam ſuper acutiſsimum gladium,& candẽtes prunas ambulant, digitóque vni inſiſtentes,alterúmque hominem,aut pondus grauiſsimum in altum ſubleuant, equos ac tauros furibundos verbis domant, canes feroces ſedant, & à latratu deſiſtere cogunt. Pollutionem in ſomnis cum muliere quam adamant moliuntur, & earum quoque rerum repræſentationem imaginantes præuident,vt eis libet,& futuras illas præſcire ſatagũt. His vermes interficiuntur,ſanguis vndecumque fluens ſiſtitur.Quocirca dixit Homerus profluuium ſanguinis vulnerato fœmini Vlyxem inhibuiſſe carmine.Omnes morbi ab humano corpore expelluntur,vulnera curantur,& ſagittæ oſſibus fixæ, mira facilitate extrahuntur: nec deſunt qui dicant,ſe homines cane,vel ſerpente morſos,aut quouis veneno infectos,etiam quantumcũque abſentes, ſanos & incolumes reddere poſſe, ídque nulla alia re adhibita,niſi quadam verborum prolatione. Illud verò maiorem admirationem affert,quòd alienę cuilibet perſonæ remedium adhibent,& abſens ſanatur;alij ipſomet gladio,quo quis vulneratus eſt eum medentur, vulnúſque coaleſcere ferũt;& quod ſtupore non admiratione tantùm dignum eſt,cùm verba proferũtur, ſi gladium ſurſum verſus digitis fricant, vulneratum nullum ſentire dolorem;at ſi deorſum,incredibili dolore affici dicunt: & vt hanc materiam in pauca conferam,cum Plinio dicẽdum eſt,verborum tria eſſe genera, alia ad impetrantem,alia ad depellentem,alia ad commentantem pertinent.Impetrantis verba ſunt illa, quibus à ſuprema natura aliquid orando obtinemus, quo quidem modo, Tuſciæ Veſtalis precatio extitit;quę aquam cribre eiuſmodi

Pollutio carminibus procuratur.

Vermes carmine necãtur & ſanguis ſiſtitur.

Carmina morbos abigunt.

Vulnus per medicatum gladium coaleſcere.

Verborũ tria genera.

Oratio Tuſciæ Veſtalis.

modi precatione tulit. Aliæ etiam Veſtales mancipia fugitiua nondum egreſſa vrbe, in loco precatione retinuerunt. Demùm omnia verba amatoria, ſic eſſe putãt; quorum Theocritus, Catullus & Virgilius meminerũt. Vnde Horatius dicebat,

Verba amatoria faſcini vim habent.

Horatij locus.

Quantum carminibus, quæ verſant atque venenis,
Humanos animos, has nullo perdere poſſum,
Nec prohibere modo.

Huc etiam parentũ execrationes in filios ſpectant; quorum non paucos in calamitoſum funeſtúmque exitum, ob diras huiuſmodi imprecationes deueniſſe audiuimus. Ideò Plato nihil parentis imprecatione filiis periculoſius cenſet. Depulſoris verba ſunt, quibus in depellendis & auerruncandis nociuis & moleſtis vtimur, quo modo luxatis membris carmen auxiliari Cato prodidit, & Marcus Varro podagris. Cæſarem dictatorẽ poſt vnum ancipitem vehiculi caſum ferunt ſemper vt primùm in curru cõſediſſet, carmine ter repetito, ſecuritatem itinerum ſtipulari ſolitum: ſic olim primum anni diem lætis precationibus inuicem fauſtum ominabantur, faſcinationibus etiam adoramento peculiari occurrebant. Quibuſdam etiam carminibus contra grandines, morborúmque genera, & contra cõbuſtiones vtebantur. Annalium memoria proditum eſt, quibus verbis antiqui fulmina arcerent, vel impetrarẽt. Commentationis verbis aliquid futurũ interpretabantur, & ideò impares numeros, ad omnia vehementiores credebant, ſternutantes fauſtis verbis ſalutabant, abſentes aurium tinnitu de ſe ſermones præſentiebãt, tantam verbis vim olim adſcribebant. Attalum affirmare tradunt, vt ſi quis Scorpione viſo dicat Bud, eum illicò cohibeat ne ictus

parentum in filios execrationes perniicioſa.

Cæſar in ingreſſu vehiculi carmen proferebat.

Antiquorũ mos primo die anni inter ſe conſalutãdi.

Cæli tempeſtates carmine procurata & auerſa.

Impar numerus efficax.

Attali opinio ad ſcorpionem cohibendum.

Noniani amuletum contra lippitudinem

ſuos vibret. Marcus Seruilius Nonianus, qui lippitudinis morbum vehementer metuebat, priuſquàm lippitudinem ipſe nominaret, aliúſve ſibi prædiceret, duabus literis Græcis Π.& Α. chartam inſcriptam, linóque circumligatam collo ſubuertebat, qua obſeruatione, morbum illum ſe euitare credens ſemper voti compos fuit: ſic numeri ſonori incredibiles effectus in nobis pariunt. Illud quoq; huc ſpectat, quòd cùm in Tarpeio fodientes delubro fundamenta, caput humanum inueniſſent, à Senatu ob id legatis miſsis, Hetruriæ celeberrimus vates Olenus Calenus præclarum id fortunatúmque cernens, interrogatione in ſuam gentem transferre tentauit, ante ſe priùs templi imagine, ſcipione quodam determinata: Hoc ergo dicitis Romani, hîc templum Iouis Opt. Max. futurum eſt? Hîc caput inuenimus? Conſtantiſsima Annalium affirmatione, tranſiturum fuiſſe fatum in Hetruriam, ni præmoniti à filio vatis, legati Romani reſpondiſſent, non planè hîc ſed Romę inuentum caput dicimus. Et id quod de Cumino fertur, quod cùm maledictis & probris ſatum eſt, lætiùs naſcitur. Quin & Beroſus Annianus ait, Cùm Noë ebrius iaceret, Cham illius virilia comprehendiſſe, eíque vt illuderet, neſcio quid carminis magici ſubmurmurátem protuliſſe, ſterilémque eum perinde ac caſtratum effeciſſe. Voces igitur & verba, ſiue ob aërẽ à corde reſpiratum, ſiue ex ſpe & perſuaſione, ſiue ex verborum coniunctione, ex ſiderum virtute, ex hominũ genituris vel demùm ex animi poteſtate, virtutem habeant, atque ad impetrandum, depellendùm & commentandum concepta ſint, perſpicuum eſt, incredibilem virtutem obtinere, ac faſcinationis potiſsimam cauſam exiſtere.

Numeri ſonori vis.

Caleni ſubdola interrogatio.

Romanorum ſagax reſponſio.

Cuminũ maledictis ſatũ latius coaleſcit.

Beroſi hiſtoria de Cham.

Anacephalæoſis totius capitis.

De Cæli obſeruatione, quæ ad faſcinandum concurrit.

CAP. VI.

CONSVEVERVNT effaſcinantes non modò imaginatione, viſu, tactu, & voce faſcinũ perficere, ſed cælum ipſum, ac ſidera ad illud efficaciùs & validiùs patrandum adhibere, omnéſque hominũ affectus ad ſeptem, iuxta numerum ſeptem planetarum reducunt, libidinem Veneri adſcribentes, triſtitiam Saturno, alacritatem Ioui, bella Marti, præſidentiam Soli, ſolertiam & aſtutiam Mercurio, inſtabilitatem Lunæ. Corpus quoque humanum ad duodecim ſignorum ſimilitudinem in duodecim partes diuidunt, Arietem capiti præficientes, Taurum collo, vt Mallius Poëta ad Auguſtum Cæſarem ſcribens, notat his verſibus,

Faſcinantes cælum adhibent.

Humani affectus à planetis gubernantur.

Artus humani duodecim ſignis ſubijciuntur.

Signa hæc præcipuas in toto corpore vires,
Exercent: Aries caput eſt ante omnia princeps:
Sortitur quoque ſenſus & pulcherrima colla
Taurus: & in Geminis æquali brachia ſorte
Scribuntur connexa humeris: pectúſque locatum
Sub Cancro eſt, laterum regnum, ſcapulæque Leonis:
Virginis in propriam deſcendunt ilia ſortem:
Libra regit clunes: & Scorpius inguine gaudet:
Centauro femora accedunt, Capricornus vtriſque
Imperat in genibus: crurum fundentis Aquari,
Arbitrium eſt: Piſcéſque pedum ſibi iura repoſcunt.

Mallij verſus de membris hominũ.

Vnde quando faſcinatores in aliqua corporis parte, aut circa aliquam affectionem, faſcino lædere ſatagunt, illud in hora ſigni, & planetæ rei efficiendæ conuenienti efficere conantur. Ideò faſcinandi modus iuxta ſigno-

rum & planetarum diſpoſitionẽ regulatur. Et actionem ſub ſidere rei faſcinandæ prædominante incipiunt: cóque magis id conſequi poſſunt, quia vnicuique indiuiduo aliquis ſtellarum influxus indutus eſt, quem faſcinantes naturæ inſtinctu cognoſcunt; cúmque ſub illarum ſtellarũ dominio augere, & minuere poſſunt. Aiũt inſuper quædam eſſe fortunata, quædam infortunata ſidera, & pro faſcini inferendi qualitate, ſidera ſe eligere poſſe aſſeuerant. Et quoniam homo ex duplici natura compoſitus eſt, ex anima ſcilicet & corpore, in vtráque ſidera, & cælorum vires, fato quodam agere poſſe non dubitant. Quo fit vt faſcinatores ſi hominem aut in anima, aut in corpore lædere cupiunt, nullo modo ab huiuſmodi faſcino ſeſe defendere valeant. Nec deſunt qui cælum animal ſenſibus præditum eſſe dicant, quòd effaſcinantium vota, & preces exaudiat, quod hiſce rationibus probant. Omnis nouus effectus ab agente per cognitionem emanans, noua indiget cauſa, quæ continuò in ſua cognitione innouetur; at cæli effectus eſt nouus, igitur à voluntate noua ob cognitionem innouatã proficiſcitur: hæc autem cognitio non niſi ab imaginandi vi oritur, quæ quia animali ſenſu prædito adſcribitur, cælum etiam eadem ratione animal eſſe dicendum eſt. Præterea, quælibet particularis actio ab eo qui cognoſcit fluens à ſentiendi virtute efficitur, quia ſenſus ad res particulares, intellectus verò ad vniuerſales dirigitur, vt Ariſtoteles docet: ſed cæli motus particularis effectus eſt, à cæli anima cognoſcente manans, ergo cùm eiuſmodi anima non niſi ſenſitiua eſſe queat, verè animal cælum eſt, quòd faſcinantium voces, ſingultus, ſuſpiria, & quælibet vota audiat & perficiat. Et hinc nõnulli ad-

In vnũquodque indiuiduum aliqua ſtella influit.

Aſtrorũ alia fortunata alia non.

Anima & corpore homo conſtat.

Cælum ſenſu præditum.

Primum argumentum, cælum ſenſu non eſſe expers probans.

Alterum argumentum

ducti fuerunt, vt crederent ſidera è cælo ad terras deripi poſſe, cùm ad nutum faſcinatoribus obedirent, vt ſuprà tetigimus, quod Horatius in Canidiam veneficam his verſibus explicat;

Horatij de veneſica verſus.

Quæ ſidera excantata voce Theſſala
Lunámque cælo deripit.

At Græcorum Reges cùm aliquod negotium obtinere volebant, caput Draconis, in medio cœli cum Ioue ponebant, aut aſpectum ab eo figura amicabili, & Lunam coniunctam Ioui, aut recedentē ab ipſo, & coniunctionem ad non aſcendentis petentem, túncque ipſorũ petitionem exaudiri dicebant. Almanſor quoque ſic ait; Si quis capite in medio cœli exiſtente, aliquid poſtulauerit, non præteribit, quin breuiter quæſitum adipiſcatur. Et hinc metallorum laminæ originem ſumpſerũt, quoniam vnicuique metalli ſpeciei, planetam præſidem, ac dominum præficiunt, vt auro Solem, argento Lunam, Saturnum plumbo, ſtanno Iouem, & ſic de reliquis, & cùm aliquid perficiendi deſiderio tenentur, metallum planetæ conueniens, ſub eiuſdem planetæ dominio ſumũt, & quoſdam characteres, in metalli lamina inſculpunt, quam ei corporis parti alligatam geſtant, cui planeta ille aut eius ſignum dominatur, & ſic quidquid cupiunt, conſequuntur. Prętermitto id quod cùm de imaginatione loqueremur, diximus, quòd quidam, animi noſtri ſenſus volatiles reddi poſſe affirmant, eóſque ad quem velimus planetam dirigi, iuxta deſiderij noſtri qualitatem: hoc eſt, qui crudeles ſunt, ad Martem; qui inuidi, ad Saturnum: ij verò planetarum qualitate infecti, rurſus in eorum hominum calamitatē, & perniciem deſcendunt quos perdere volumus. Quo quidem mo-

Græcorũ mos ad obtinendũ aliquid.

Almanſoris opinio de aliquid impetrando.

Metallorum cuique planeta præeſt.

Vſus metallorum in faſcino.

Animi noſtri ſenſus volatiles fiunt, & ad planetas feruntur.

do non vni tantùm homini, verùm toti prouinciæ ac regno, & demum vniuerſo orbi nocere poſſumus. Hinc comata ſidera oriri aiũt, quæ modò Regi, modò omnibus exitium afferunt, vel peſtem, aut frugum penuriam, aut bella, aut terræmotus, aut alia grauiſſima damna. Ex horum igitur faſcinantium libidine fulmina oriuntur, quæ in mortalium exitium cadunt. Et hinc factum eſt, vt Ioui fulmina adſcriberentur, quia faſcinantium animi ad Iouem delati, in nubem conuertuntur, & ſic diſſonus vapor gignitur, qui ſi in nube luctetur, vt ait Plinius, tonitrua eduntur, ſi ardens erũpat, fulmina oriuntur: quorum quæ ſicca ſunt, non adurunt, ſed diſsipant; quæ humida, non vrunt, ſed infuſcant: quæ clara, mirificæ maximè naturæ ſunt; nam dolia exhauriunt intactis operimẽtis, nullóque alio veſtigio relicto. Aurum, æs, argentum liquant, ſacculis ipſis nulla ex parte combuſtis, ac ne confuſo quidem ſigno ceræ. Sic legitur in Catilinianis prodigiis, Ex Põpeiano municipio Marcus Herennius Decurio ſereno die fulmine ictus. Quæ profectò fulminum diuerſitas, ex faſcinantium voluntate oritur, quibus ad nutum obediũt. Hinc veteres Romani ex Hetruſca diſciplina ſacerdotes in vrbe habuerunt, qui fulmina ipſa & procurarent & expiarent; qui fulguratores etiam à Marco Catone nũcupantur: vnde in decemuiralibus legibus de procurandis & expiandis fulminibus, hæc verba leguntur:

Comatorum ſiderum ortus & vis.

Tonitruorum ortus.

Fulminum ictus vnde et diuerſa qualitas.

Catilinianũ prodigium ex fulmine.

Sacerdotes fulguratores qui.

Sacerdotes cæli fulgura, regionibus ratis temperanto:
Vrbem, agros & templa, libera & effata habento:
Prodigia, portenta, ad Hetruſcos, & Aruſpices deferunto:
Procuranto fulgura, & obſita pianto.

Lex de procurandis & expiandis fulminibus.

Quæ quidem verba, procurare & expiare fulmina pontificia eſſe, & ſacris ritibus attributa, ex M. Cicerone didicimus; & auum Galbæ Imperatoris, fulgura prouocaſſe Suetonius Tranquillus aſſerit. Hinc repentini flatus, vt vortex & turbo naſcuntur, quos contrario ſiderum curſu Plinius fieri dicit, qui nauigantibus præcipua peſtis exiſtunt; non antennas modò, verùm ipſa nauigia, contorta frangentes, iidem eliſu ipſo repercuſſi, correpta ſecum in cælum referunt, ſorbéntque in excelſum. Hinc prodigioſæ pluuiæ ex lacte & ſanguine, carne, ferro, lana, lateribus coctis, & quàmplurima alia portenta eueniunt; hinc lapides è cælo, vt in Thraciæ parte accidiſſe interdum Plinius refert; hinc grandines tantæ magnitudinis, quæ non modò ſegetes, vineta, homines, & bruta animalia, ſed arbores ipſas proſternunt, ac peſſundant. Denique omnia quæ in terras è cælo proueniunt, & mortalibus nociua, atque infeſta ſunt, faſcinantium aſtutia accidere exiſtimantur. Quibus ſi reliquæ faſcini cauſæ accedunt, vt diximus, velociores & efficaciores effectus conſequuntur. Inde eſt quòd cùm grauidarum mulierum abortum procurant, horam planetæ qui tũc grauido vtero præeſt conuenientem eligunt. Primo enim menſe, Saturnus grauidis dominatur, ſecundo Iupiter, tertio Mars, quarto Sol, quinto Venus, ſexto Mercurius, ſeptimo verò Luna, ac deinceps Saturnus reuertitur, cui cauſam adſcribunt, quare octimeſtris partus non viuit; quia ille menſis Saturno attribuitur, qui cùm ſit frigidæ & ſiccæ naturæ, malitiã & interitum influit. Alij iuxta planetarũ obſeruationẽ, hoc pacto, quoſlibet ſe faſcinare poſſe affirmãt, quia hominũ ætates ſeptem ſunt, & à ſeptẽ planetis iuxta Chaldæorũ doctrinã regu-

Turbinis & verticis ortus.

Monſtroſæ pluuiæ unde.

Abortus procuratio.

Quo ordine planetæ vtero præſint.

Ætates hominum ſeptẽ à planetis regulata.

lantur, & quæcunque in vita aguntur; ea ſtatis certíſque temporibus planetæ ipſi efficiunt; ſic Lunæ infantiam, Mercurio pueritiam, Veneri adoleſcentiam, Soli iuuentutem, Marti virilitatem, Ioui ſenectutem, Saturno ſenium tribuunt. Quando faſcinatores aliquem inficere cupiunt, eius ætatem animaduertunt, & illi ætati aptum & idoneum planetam eligunt, in cuius hora faſcinum moliuntur, quo faſcinatio promptiorem effectum ſortiatur. Meritò igitur in faſcini diffinitione, de cæli obſeruatione mentio facta fuit, poſtquàm ea adhibita tot tantáque ferè creditu difficilia procurantur, & fiunt.

Obſeruatur ætas à faſcinatoribus.

Quale Faſcinum ſit. CAP. VII.

ABSOLVTIS & ventilatis duabus dubitationibus; An ſit, & Quid ſit faſcinum; reliquæ duę, Quale ſit, & Propter quid ſit, examinandæ ſunt. Nec immeritò illæ priores à nobis enucleatæ fuerunt; ſiquidem, vt Ariſtoteles docet, ſimplices ſunt, quæ cæteras compoſitas naturæ ordine iure præcedunt. Circa hanc dubitationem non multùm immorari opórtet, rei namque ſubſtātia cognita, accidentia quoque ac proprietates ab ea fluentes facilè cognoſcuntur, vt idem Philoſophus teſtatur. Faſcinum omne pernicioſa qualitate præditum eſſe, ex eiuſdem diffinitione clarè habetur; quæ quidem qualitas veneni naturæ proximè accedit, quoniam ſicut venenum corpus quod inuaſit, totum ad ſuiipſius virulentam naturam conuertit: ita quæcūque corpora faſcino correpta ſunt, in venenatam & corruptam ſubſtantiam tranſeunt. Quare faſcinum ex deſtruentium & interficientium numero exiſtit, quod nō ſecus atque ægritudines compo-ſitorum

Simplicia cōpoſitis præeūt

Subſtantia perſpecta accidentia facilè perſpiciuntur.

Faſcinum eſt venenum.

ſitorum ſolutionem inducit. Faſcinum duplicem qualitatem habere poteſt, eſſentialem vnam, quam internam formam vocamus, qua vna faſcini ſpecies ab altera differt. Et hæc nihil aliud eſt quàm meritum, quod vnumquodque compoſitum ex quatuor elementis iuxta maiorem & minorem proportionem elementorũ in compoſito ſortitur, & ab influentibus ſtellis habere meretur: quæ quidem ſtellæ inferiorum compoſitorum ſpecies reſpiciunt, omnéſque proprietates inſtillant, iuxta illud Ptolemęi: ſtellarum virtutes inferiùs vehuntur, mediantibus lineis pyramidalibus & rectis, quę in ipſarum ſtellarum lumine formantur; quod lumen per lineas diuerſas vectum, ſpecificas virtutes à ſtellis defert, quas compoſitis communicat, & in eis relinquit: & quoniam elementorum quantitates & pondera penitus in compoſitis ignoramus, ideò eiuſmodi ſpecificas formas aduenientes ignorare oportet. Alterum accidentalem qualitatem nuncupamus, quæ à ſua ſpecifica differentia in cõpoſita fluit, in quibus ratione quatuor elementorum, quatuor qualitates effaſcinantes reperiuntur. Calida ſcilicet, frigida, ſicca, & humida. Calida effaſcinatrix qualitas duobus modis inficit; nã aut calefaciẽdo corrodit, & vſq; ad cor & medullas penetrãs, corpus diſſoluit; aut calefaciẽdo inflãmat, qua inflãmatione paulatim ad intimas partes perueniẽte, ſubſtãtia deperit. Frigida autem duobus quoq; modis obeſt; aut ſtupore afficiendo, quia ob maximã frigiditatẽ, cor immobile redditur; aut reſpirationis vias obſtruẽdo, ita vt anhelitus cordis refrigerationi ſubtrahatur. Sicca quoq; dupliciter lædit, cordis humiditatem conſumendo, aut partem à parte ſeparando, quouſque omnia membra vſque ad cor diſſoluã-

Duæ qualitates in faſcino.

Siderum vis in inferiora corpora influit.

Quadruplex differentia faſcini.

Sicca & humida qualitates quomodo nociuæ.

tur,& intereant: humida verò ex occulta putredine inficit cõpoſitum, ac deſtruit. At faſcinum quod à ſpecifica differẽtia vim habet, non ratione alicuius prædictarũ qualitatum nocet, ſed quia contrariã effaſcinatis, & parentem atque obſequentem faſcinantibus naturam continet. Verùm vt ſciamus quo pacto faſcinum mortem inferre poſsit, non prætermittendum eſt, faſcinum agendi præditum eſſe natura: & quidquid tangit, pernicioſa inficere qualitate, & in effaſcinantem naturam, & corrumpentem vertere, & ſeipſum multiplicat, corporis qualitates conſumens, eóque multiplicato, faſcinans virtus augetur, & ad cor peruenit. Et tunc ſpiritus vitalis cedit effaſcinanti virtuti, & à corde egrediens, ipſum abſque motu relinquit, & ſic interitus ſtatim ſubſequitur. Et non ſecus vitalis cordis virtus, faſcino cedit, ac ferrum magneti; cui ſemina quædam inſunt id efficiendi, de qua ſic Lucretius ait:

Faſcini vires quo pacto augeantur.

Principio, fluere è lapide hoc permulta neceſſe eſt
Semina, ſiue æſtum: qui diſcutit aëra plagis,
Inter qui lapidem, ferrúmque eſt cumque locatus.
Hoc vbi inanitur ſpatium, multúſque vaceſit
In medio locus, extemplo primordia ferri
In vacuum prolapſa cadun[t] coniuncta: fit vtque
Annulus ipſe ſequatur, eátque ita corpore toto.

Lucretij verſus de magnete.

Idque ea ratione fieri contingit, nam cordis arteriæ, per attrahendi & expellendi motum, quem à natura habẽt, aërem circum ſe ſtantem, quandiu animal viuit, attrahunt, & illę quoque arteriæ, quæ ad cutim terminantur, per ſuos poros intermedios, aerem qui nos ambit, vſq; ad cor attrahũt, & per eaſdẽ arterias nociuas exhalationes è corde efflant. Quocirca cùm circumſtans aer faſci-

Cordis arteria aerem quo pacto attrahant.

nãtis opera fuerit pernicioſa qualitate infectus, per ipſas arterias dilatationis motu cor inficit; quæ deinde labes, cũ vniuerſo corpore cõmunicatur, & hoc pacto miſeri mortales faſcinãtur. Vnde quanto alicuius arteriæ hominis, rariores & patentiores exiſtũt, eo citiùs ipſi faſcinum nocet, quod ex cordis caliditate oritur, cuius eſt rarefacere, vt è cõtra frigiditatis, condenſare: & hinc eſt quòd ſi quis effaſcinator, plures ſimul effaſcinare voluerit, non æquè omnibus faſcinũ nocet, quoniã inſitus calor qui vitã ſubminiſtrat, extraneis nocumẽtis reſiſtere poteſt, ſi viribus prævalet; at ſi ſuccũbit, illicò faſcinans qualitas naturæ vires opprimit, & ad interitũ perducit. Quòd ſi innatus calor faſcinãti vi ſe opponit, nec omnino prævalet, ſed aliquid effaſcinãtis virtutis diminuit; nõ cõfeſtim cõpoſitum enecat, ſed paulatim, primò ad maciẽ, deinde ad exitialẽ exitũ deducit, quia pernicioſa illa faſcinationis qualitas, ſenſim innatis humoribus cõmunicatur, quos ſibi ſimiles reddere conatur: nec deſiſtit, quouſque totũ corpus illa tabe infecerit; ſicut ignis, qui ſi materiã aliquã cõbuſtioni parũ idoneã inuenerit, eam priùs exſiccãdo, cõtrariáq; ab ea expellẽdo ſibi ſimilem reddit, donec formam ſuam in eam introducat. Nec ſilentio inuoluendũ eſt, vt ſuprà monui, quòd effaſcinãdi proprietas natura quædã eſt, ex humanis ſuppoſitis exiſtens, à cœlorũ influentia emanãs, quæ proprietas ſi caliditati adhæreat, calida vocatur; ſi frigiditati, frigida, & ſic de reliquis: cuiuſcunque autẽ naturæ illa ſit, ſpiritualiter agit. Et hoc quidẽ ſpeciebus intentionalibus intermediis, quæ ſpecies intẽtionales, etſi realẽ exiſtẽtiam in medio tanquã in ſubiecto habẽt, nihilominus ſpirituales vocãtur, quia abſq; materia recipiũtur, idq; duobus

Arteriæ rariores faſcinũ citius admittunt.

Faſcinum nõ æquè cunctis nocet.

Faſcinũ igni æquiparatur.

modis fieri poteſt, vel quia tota intentionalis ſpecies, in toto medio reperitur, & etiã ipſa tota eſt in qualibet medij parte, per repræſentationẽ, vt in intentione & ſpecie albedinis patet, quę albedinẽ totã per paruum foramen repræſentat, vel quia faſcinans formaliter in ipſo faſcinato aliquam formam inducit, quæ formæ inducenti ſimilis non eſt, eſt tamẽ eius ſimilitudo ac ſimulacrum. Et hæc ſpecies ſine materia in medio exiſtens recipitur, vt quando imaginatione, aut viſu, aut voce faſcinum iaculatur, quod inde accidit, quia eiuſmodi intentionales ſpecies, faſcinatrices ſpiritus viſui & auditui aptos inficiunt; deinde organa, demùm exitiales illæ qualitates ad cor deferuntur, quod deſtruunt: quo fit vt faſcinum per tactum illatũ, non tam pernicioſum ſit, quàm quod per imaginationem, viſum, aut vocem iaculatur, quia cũm materiale ſit, maiorem reſiſtentiam habere poteſt; ſpirituale verò paruam, aut nullam reſiſtentiam habet. Nam ſicuti Vultures ex remotiſsimis locis, cadauerum ſpecies odorabiles percipiunt, vt Auer. 2. de Anima, narrat, nihil eſt enim quod ab huiuſmodi odorabiliũ ſpecierum perceptione eos impedire queat; ita ſpecies ac vires effaſcinantes imperceptibiliter & velociſsimè ad rem effaſcinandam penetrant, & quaſi omnis remedij ſpe amota inficiunt. Ex quibus infertur, quòd omnes effaſcinationes non ſunt æqualis virtutis: nam earũ vis, tum faſcinãtis, tum faſcinãtis ratione variari poteſt: quo ad faſcinantem, variari contingit ſi materialis aut formalis faſcinatio ſit: quo verò ad faſcinatum, ſi is reſiſtendi vel cedendi vi præditus ſit. Fieri namque poteſt, vt faſcinum per materiam illatum, parum aut nihil obſit, vt diximus: aliquando etiam tanta poteſt virtute ef-

Pernicioſius fit faſcinum per imaginationem quàm per tactum.

Ob faſcinantẽ vel faſcinatũ magis minúſve lædit faſcinum.

ſe prædirus, vt idem exitialius quàm formale ſit. De faſcini verò amatorij qualitate, in ſubſequenti quæſito nonnihil tangemus.

Propter quid Faſcinum ſit. CAP. VIII.

PRÆSENTIS quæſiti indagatio, ad faſcini finem perquirendum dirigitur finis verò duplici diſcrimine ſecatur, vt Ariſtoteles innuit, quo vnum; alterum, gratia cuius dicitur. Finis quo, eſt illa actio, per quam, finem gratia cuius adipiſcimur. Finis autem gratia cuius eſt res illa ob quam laboramus; quæ quidem res intellectum & voluntatem noſtram ad agendum, ratione obiecti mouet: atque voluntas (quo ad faſcinum pertinet) altera duarum qualitatum, odio ſcilicet vel amore affecta erit, & reſpectu motionis noſtræ voluntatis, finis rationē efficientis habet. In faſcino itaque odium & amor cauſa ſunt quibus ad aliqua effaſcinanda inflammemur. Ex quo clariſſimè patet, propter odium vel amorem faſcinum exerceri: vtque id de quo agimus clarius fiat, non eſt ignorandum, in anima ſentiendi vi prædita, appetitum quēdam reperiri, qui à Philoſophis animalis appellatur. Animalis appetitus in concupiſcibilem, & iraſcibilem diuiditur: hunc concupiſcendi appetitū ſex qualitates, tres ratione boni, tres verò ratione mali concomitantur. Quæ boni rationem habent, ſunt, amor, deſiderium, & gaudium; mali verò, odium, inuidia & triſtitia. Vnde odium eſt concupiſcibilis appetitus repugnantia circa id quod nociui ac mali rationem continet, & quidquid repugnantiam, malitiam, noxam, impedimentum, & obſtaculum ſapit, quia vt nociuum concipitur, ad odium ſpe-

Finis dupliciter conſideratur.

Volūtas duobus modis afficitur.

Non minus propter amorem quàm propter odiū faſcinum infertur.

Appetitus animalis qui, & eius partes.

Odium quid.

ctare videtur. Ob id enim aliquis odio aliquid proſequitur, quia vt ſibi repugnans & contrariũ, illud apprehendit, & quaſi ſuiipſius deſtructiuum & corruptiuum arbitratur. Et hinc internus dolor oritur, & cùm doloris interni cauſa, malũ appetitui repugnans ſit; fit vt dolor internus corporis, externũ dolorẽ grauitate excedat: & ideo doloris huiuſmodi, triſtitiæ atque odij remedium nullũ aliud magis præſentaneũ, ac ſalutare, quàm faſcinum creditur, per quod illos qui nobis aduerſantur, vlciſcimur, eis morbos, calamitates, & diuerſa malorũ genera inferendo. Cùm enim alicui inuidemus, & ob eius bonũ ac fœlicitatem contabeſcimus, nullã nobis ſalubriorẽ medicinam adhibendã putamus, quàm ſi eũ pernicioſo, ac lethali malo afficiamus. Idq́ue faſcino intermedio nos aſſequi arbitramur; tũ quia in noſtra manu eſt, tum etiã quia, & facilè, & ſecretò, nemine intelligente iaculatur. Amor autẽ contrario modo ſe habet, quanquam enim ab eodẽ principio, hoc eſt, cõcupiſcẽdi appetitu oriatur; tamen primus appetitus motus exiſtit, & omnium actionũ, ac qualitatũ fundamentũ eſſe exiſtimatur. Illius namque appetitus concentus, & vnio quædam, amor nũcupatur. Ex quo quidẽ amore ſi res amata adſit, gaudiũ: ſi verò abſit, deſideriũ naſcitur. Verùm non eſt prætermittendũ, dupliciter amorẽ conſiderari poſſe, tum vt rẽ diligimus, eique propter ſe, & non alia de cauſa bonũ concupiſcimus; & hic abſolutè amor vocatur, quẽ nonnulli amorẽ amicitiæ dicũt; tum vt amor amanti, vel alij eſt vtilis, & delectabilis, & nõ rei amatæ, quem quidam amorem concupiſcẽtiæ vocitant; & propter hunc amoris modum faſcinum iaculari conſueuit: cuius amoris cauſa ex obiecti cognitione proficiſcitur.

Dolor ex odio contractus.

Oſores ſe faſcino vlciſcuntur.

Amore præſentis rei gaudiũ, abſentis deſiderium naſcitur.

Amoris finis duplex.

nemo enim rem penitus ignotam amore ac beneuolentia proſequi poteſt: cùm amoris effectus, vt Ariſtoteles ſentit, coniunctio quædam ſit, qua, vt eodem referente, Ariſtophanes dixit, amantes vnum fieri cuperēt, niſi alterius corruptio ſequeretur. Et quotieſcunque amans in amore ſibi rem amatam non reſpondere animaduertit, ad amatorium faſcinum confugit, quo ſibi illam obſequentem reddat; quod quidem faſcinum, ſi ab interna cauſa fiat, eam qualitatem habet, quam faſcinans in rem amatam remiſſè, vel intenſè iaculatus fuit. Atque hæc amoris ægritudo nihil aliud eſſe videtur, quàm ardens animi affectus, atræ bilis affinis, & conſimilis, quo animus ipſe aſſiduè agitatus, ob alicuius pulchritudinis imaginem atque formam ſibi ſemper obuerſantem flagrat.. Amans igitur ſtimulis deſiderij incenſus, vſque adeo ardet, donec per faſcinum votum conſequatur, vt in tertio capite de huius amoris cauſa diximus. Huius verò amatorij faſcini duplex qualitas aſſignari poteſt; altera ab internis cauſis, altera ab externis oriens. Quæ ab internis principiis, vt fronte, imaginatione, ac reliquis manat, non illicò rem amatam peſſundat, cùm id amans effaſcinator non intendat; ſed tantùm ſtudet, vt ſibi in amore reſpondeat; quæ ſi pertinax perſeuerat, faſcini tabes vniuerſum corporis habitum inficit; & primò ad maciem ac pallorem, deinde ad varias ægritudines & morbos, demùm ad interitum amans perducitur. Hoc amoris genere, Phyllis Lycurgi Thracum Regis filia infecta legitur; quæ cùm Demophoontē Theſei filiū à Troiana expeditione redeūtē, & à Rege hoſpitio acceptū deperiret, eo furore ac inſania correpta eſt, quia illo frui nequiret, vt amoris impatiētia

Effectus amoris.

Faſcini amatorij cauſa duplex.

Amoris ægritudo quid ſit.

Phyllidis amantis mors.

poſt multas ægritudines laqueo vitam finierit. Sic Iphis liberali facie puer cùm Anaxaretem puellam incredibi-

[illegible] mors.

li amore proſequeretur, interiit. Sic Hæmon Thebanus, cùm Antigones OEdippi & Iocaſtæ filiæ amore conta-

[illegible] ex nimio amore mors.

beſceret, ad eius tumulum ſibi mortem conſciuit. Eodem mortis genere puella Sappho ex Lesbo inſula, vitam cum morte commutauit, Phaonis liberalis for-

Biblidis ſuſpendium.

mæ adoleſcentis amore percita. Quam imitata Biblis Mileti filia ex Cyane, Cauni fratris amore faſcinata, laqueo ſe ſuſpendit, vt de Arte amandi Ouidius refert:

Ouidi verſus.

Biblida quid referam? vetito quæ fratris amore
Arſit, & est laqueo fortiter ulta nefas.

Pyrami & Thisbes interitus.

Galeatius.

Pyrami quoque & Thisbes necem, eiſdem faſcini viribus nonnulli adſcribunt. Sic etiam Galeatij Mantuani, cui cùm quædam puella quã deperibat, per iocum imperaret, vt ſe in fluuium deiiceret, amatorio faſcino, rationis vſu orbatus, eidem obtemperauit, ſéque vita pri-

Timagoras.

uauit. Sic Timagoras, vt Cœlius eſt auctor, ſe præcipitem dedit, Miletis adoleſcentis Athenienſis iuſſu, cuius

Gidica mors.

faſcinantibus radiis infectus erat. Nec ſecus Gidica Pōminij Laurentini vxor vitæ finem dedit, dum Comminij priuigni faſcino contaminata eſſet, in quod mortis

Antiochi in nouercam vehemẽs amor. Seleuci mira in filium pietas.

genus parũ abfuit quin Antiochus quoque Seleuci Regis filius incideret, nouercæ Stratonices infando amore correptus: ſed pius pater filij vitæ amans, chariſſimam ſibi coniugem eidem filio cedere non dubitauit: quòd in amorem incidiſſet fortunæ acceptum referens, quòd vſque ad mortem is diſſimularet, ipſius pudori imputans. At ſi ab externis cauſis faſcinum inferatur, præter

Varia veneficia diuerſis animalibus à Plinio relata.

ea quæ in partium faſcini declaratione diximus, grauiſſima mala effaſcinandis nonnullis medicaminibus inferuntur,

feruntur, vt de Echeneide piſce Plinius refert, ac de Hyænæ roſtri pilis mulierũ labris admotis; quod etiã de Lacerta aſſerit. De Ranis verò quibuſdã ſic ait; In vepribus tantùm viuunt, & ob id rubetæ nominantur, quas Græci Phirnos vocant, grandiſſimæ cunctarum geminis veluti quibuſdam cornibus, plenæ veneficiorum; mira de his certatim auctores tradũt: Oſsiculum eſſe in ſiniſtro latere aiunt, quo canum impetus cohibẽtur, amor concitatur, & iurgia, addito in potionem. Lupi etiam caudæ exiguo in villo, amatorium virus ineſſe credit, qui ſi viuenti non detrahatur, vim nullam habere refert. In externis faſcini cauſis, herbæ ac frutices numerantur, & præcipuè de quodam frutice mẽtio fit; Charitoblepharon vocatur, quem miſcendis amatoriis efficacem eſſe tradunt. Item de Staphylino Plinius meminit: qui de herba quam Centumcapita vocant, ſic inquit; Radix eius alterutrius ſexus ſimilitudinem refert, rara inuentu, ſed ſi viris contigerit mas, amabiles fiũt, ob hoc & Phaonem Lesbium à Sappho dilectum tradit. Eandem vim Airoum herbam, & Catanancen Theſſalam herbã poſſidere arbitratur: nec ſecus de herba Phyteuma ſentit. Sagittas præterea corpore eductas, ſi terram non attigerint, ſubiectas cubantibus amatorium eſſe Orpheus, & Archelaus, referente Plinió, ſcribunt. Multa item ſunt, quibus amatorium faſcinum procurari exiſtimatur, vt mineralia, lapides, metalla, herbæ, plantæ, arbores, animalia; quæ ſingula enumerare, ſtomachum potius facerent, quàm fructum afferrent. Quo fit vt credatur, Lucretium Poëtam eiuſmodi amatorio poculo infectum eo furoris raptum fuiſſe, vt manũ ſibi intulerit, de quo Politianus in Nutricia cantat;

Lupi cauda virus amatorium ineſt.

Herbis & aliis inſtrumẽtis faſcinum amatorium fieri.

De Lucretij obitu verſus. Lucullus phyltro occubuit.

Nec qui phyltra bibit, nimióque inſanus amore
Mox ferro occubuit, ſic mentem amiſerat omnem.

Lucullum quoque Imperatorem clariſſimũ, amatorio poculo propinato, periiſſe teſtis eſt Plinius. Sic alij quãplurimi, quorum nomina recẽſere nimis longum eſſet. Qua igitur de cauſa, & ad quem finem faſcinum procurari contingat, ſatis notum eſſe, atque à nobis monſtratum arbitramur.

De Faſcini ſpeciebus. CAP. IX.

QVEMADMODVM res naturaliter ſpeciem ab inſita forma accipiunt, ita mortaliũ actiones; vt viſus à colore, auditus à ſono, eſſentiã ab obiecto mutuantur. Cúmque faſcini obiectum duplex ſit, duplicẽ quoque faſcini ſpeciem eſſe fateri oportet; amorem videlicet & odium. Sicut enim in rebus quæ à natura ſunt, prima bonitas ex forma, quę ſpeciem largitur, naſcitur; pari quoque modo, in humanis actibus, bonitas vel prauitas ex conuenienti re oblata, prout motus à termino ſpeciem ac differentiam ſumit: & quia rationalis animæ munus eſt, dirigere & ordinare, inde fit vt ſi actus à ratione procedẽs, in malum finem dirigatur atque ordinetur, ipſe quoque malus dicatur, ſi verò in bonũ, ipſe quoque bonus vocetur, iuxta Boetij regulã; Cuius finis bonus eſt, & ipſum etiam bonum eſſe opus eſt. Actus autem qui in bonũ dirigitur, amor: qui in malum, odium appellatur; & ob hanc cauſam amor, & odiũ faſcinationis ſpecies dicũtur; omnes enim faſcinantium actus, ad illorum alterum, veluti ad finem tendũt. Verùm ſi quis obiiciat, omnẽ faſcini modum contra cõmune vel priuatũ commodũ directum

Obiectum faſcini duplex.

Humani actus ſecundũ finem boni malive iudicantur.

Argumenta faſcinum ſemper eſſe malũ demonſtrantia.

eſſe,nullámque affinitatẽ cũ bonitate habere; quinimo inter faſcinũ & bonum,eam contrarietatẽ & repugnantiam eſſe,quæ inter calidum & frigidũ, hoc eſt quæ inter contraria eſt.Siquidẽ faſcinum malũ, ſemper ad virtutum tum naturalium, tum moralium corruptionem tendit. Nec refert quòd amatorium faſcinum amorem excitet,quia affectus ille non amor ſed inſania appellari debet,cùm à rationis & honeſtatis via maximè abhorreat,& ad propriã improbámque libidinẽ explendã anhelet, ac toto impetu feratur. Huic dubitationi ita facimus ſatis:nã humanorum actuum ſpecies à rebus quæ concipiuntur differentiam ſortiuntur, & non ab earundem rerũ natura,qua conſtant.Cùm itaque ob amorem aliqui ad effaſcinãdum moueantur,atque hic amor bonus & ſalutaris ipſis videatur, & boni ſpecie cõcipiatur, iuxta huiuſmodi conceptionem, talis amor bonus exiſtimatur,provt in cæteris rebus apparens, & exiſtẽs bonum reperitur.: & ſic faſcini diſtincta ſpecies ponitur.

Actus humani à rebus conceptis ſpeciem ſortiuntur.

Nec prętermittendũ eſt, duplex eſſe agẽdi principium, artem & naturã:at duæ faſcini ſpecies declaratæ ab arte ſunt,cuius quidem artis,ratio & voluntas cauſa ſunt.Faſcinum verò quod à natura, nulla artis actione concurrente fit, diuerſæ ſpeciei eſſe duco. Nonnulli enim ita ſunt à natura procreati, vt quidquid intueantur, faſcinent: ídque ipſiſmet faſcinantibus penitus ignorantibus. Non enim talis faſcinandi actus à voluntate ſeu actione egreditur: quandoque enim patres, filios intuiti faſcinant, quod quidem ipſi grauiſſimè ferunt. Cùm ergo huiuſmodi faſcinatio inuitis patribus accidat, clarum eſt, à natura, & non à ratione procedere. Quam ob rem hæc tertia faſcinationis ſpecies

Ratio & voluntas artis cauſa ſunt.

Faſcinũ naturale ab artificioſo diſtat.

ponenda eſt, quæ tantùm principiis adſcribitur naturæ; ſub qua quidem ſpecie illa indiuidua collocantur, quæ ſe ipſa faſcinant, de quibus in ſequenti capite verba faciemus.

An aliqui ſeſe faſcinare poßint. CAP. X.

QVANDO corporis habitus ad ſummã perfectionẽ peruenerit, neceſſe eſt vt in deteriorẽ ſtatũ vergat: corpora ſiquidem ad ſummum vigorem progreſſa, in vniformi ſtatu perſiſtere nequeunt, vt naturales Philoſophi ſentiunt, ſed veluti ſuſpenſa diutius lanx in alterã partẽ propendeat neceſſe eſt; quia ſumma quæque non magno negotio deturbantur. Cùm igitur aliquis ſibi habitior videtur, ſéque ea de cauſa circumſpicit, iam declinare cogitur, & habitu in deteriorem ſtatum vergente ſeſe faſcinare creditur. Quod quidem in claris aquis, & ſpeculis lucentibus accidere crebriùs conſueuit. Ibi enim oculorum radij repercutiuntur, & reciproco iaculatu in ſuos retorquentur auctores, propriiq; veneficij tandẽ luunt pœnas, atque eiſdem, quibus cæteros, ſeſe faſcinis labefactant. Sic Baſiliſcus propriis oculorum radiis in ſe contortis interficitur. Hoc mortis genus, Euteliden inuaſiſſe, poetę memoriæ prodiderunt. Qui miſer cùm in flumine ſe conſpexiſſet, ſibiq; pulcherrimus viſus eſſet, ſui amore deperire cœpit, ob faſcini perniciem, quam ſibi conſciuit. Vnde in ægritudinem lapſus, priſtinum corporis habitum, cum venuſtate amiſit, & noxam ineuitabilem contraxit: quod de Narcyſſo Ouid. ſcribit.

Facilè ſumma quæque deturbantur.

Cur nonnulli ſe faſcinare credantur.

Baſiliſcus proprio intuitu perimitur.

Eutelidis mors.

Querela Narcyßi apud Ouid.

Vror amore mei, flammas moueóque feróque;
Quid faciam? roger, anne rogem? quid deinde rogabo?

Quod cupio mecum eſt, inopem me copia fecit.

Infantes quandoque ſuo ſe eiulatu vitiant, quamuis ipſos intuentibus falſò adſcribatur. Nec illud prætermittam, quòd homines crebrò opinione faſcinantur. Nam quemadmodum ſpectrorum, quæ inuidentes eiaculantur, nullam reddere rationem poſſumus, quamuis neque ſenſu omnino neque impetu careant, ſed maleficij, & faſcinationis labe repleantur, eò quòd diutius eos, quos faſcinare volunt, veneno imbuta inſederunt, corpúſque & mentem conturbant, & ſua ſorde contaminant: ita exiſtimandum eſt, hominem quodam modo opinione faſcinari, cuius profectò rei rationem, nullam inire, nec cauſam aſſequi poſſumus. Eſt & alter ſe ipſum effaſcinandi modus: ſi quidem omnes animi noſtri affectiones, ſi nobis diu inhæſerint, pernicioſos habitus efficiunt; qui quando naturæ robur adſciuerunt, quauis occaſione conciti, identidem nos, vel inuitos in peculiares morbos trahunt. Inde fit vt ſi timidos obſeruaueris, quæ illis ſalutaria ſunt, timorem eis afferre inuenies. Sic iracundi familiaribus, & amiciſsimis graues, ac difficiles ſunt. Sic laſciui, & amatores à pudiciſsimis corporibus, etiam moribundi ſe temperare non poſſunt. Aſſuefactio enim ad hoc viget, vt ſuam quiſque affectionem requirat, & excitet. Vnde mirandum non eſt, ſi ij qui diuturnæ inuidiæ teredinem, aut alium faſcinatorem habitum in ſe aluerunt, ad id quod ſuum eſt, prò affectionis natura moueantur. Non enim ſecus his accidit, atque orbi qui circulari vertigine volutatur, quippe qui ſuo veluti naturali habitu ad omnes turpes, & improbas affectiones mouentur, eíſque vehementiſsimè nocent, quorum odio, vel cupiditate incenſi ſunt.

Pueruli proprio eiulatu ſibi nocent.

Multi opinione faſcinantur.

Altera ſeipſum faſcinãdi ratio.

Recedere difficillimum eſt ab aſſuetis.

Quicunque ergo ſe ipſos faſcinarunt, ac faſcinant, his vijs hoc feciſſe exiſtimantur.

An aliqui natura faſcinatores naſcantur.

CAP. XI.

Arte faſcinum factum, natura fieri poteſt.

ARTEM naturæ parentis imitatricem eſſe, nemo eſt qui ambigat. Verùm cùm faſcinatores arte fieri queant, & natura omni artis genere prior exiſtat, natura priùs faſcinantes eſſe, quàm arte aſſerendum eſt. Si enim puella, vt olim à quibuſdam Regibus factitatum legitur, napello nutriri poteſt, ad hoc vt cum ea coeũtes moriãtur; quare natura alicui donari non poterit, vt idem, vel viſu, vel alia efficiat actione? Huc accedit quòd cæterorum animalium quædam viſu, nonnulla anhelitu, alia tactu mortem alijs, non tamen ſui generis, inferre ſolent: Homini ergo qui in quæcunque genera ſæuit, & præſertim in indiuidua, quæ ſub ſe continentur, nullum veneni genus à natura negatum eſſe creditur, inter quæ faſcinatio connumeratur. Equidem homines reperiri legimus ad ſeptentrionem degentes, quos Anthropophagos vocant, qui brutorum animalium more, humanis carnibus veſcuntur, & quod immitius videtur, humanis capitum oſsibus bibunt, cutibúſque ipſis capillatis pro mantilibus ante pectora vtuntur, vt Iſigonus Nicæenſis, Plinio referente, inquit. Si itaque hâc immanitatem aliquibus natura inſeuit, fateri oportet, faſcinandi quoque poteſtatem ab ea hominibus traditam eſſe, eóque magis id perſuaderi poteſt, quoniam in Helleſpõto, circa Parium, genus hominum eſſe Pergamenus Crates tradit, vt ex Plinio didicimus, quos O-

Puella veneno nutrita ſecum coeuntes interimit.

Homo naturaliter faſcinare poteſt.

Anthropophagorũ immanitas.

Pergamenus Crates, de Ophiogenibus.

phiogenes vocat, ſerpentum ictus contactu leuare ſolitos. Similis in Africa gens Pſyllorum fuit, vt Agatharchides ſcribit, à Pſyllo Rege dicta, quorũ corporibus virus exitiale ſerpẽtibus ingenitũ fuit, cuius odore eas ſopirent, vt de tactu ſupra diximus. Quòd ſi hãc virulentam qualitatem hominibus natura indidit, faſcinandi quoque vim eis tribuiſſe quilibet intelligere poteſt. Mulierũ capillos, ſi cremẽtur, à natura hoc habere legimus, vt odore ſerpẽtes expellant: mulieres ipſæ cùm menſtruo laborãt, ſi nudatæ ſegetem ambiãt, erucas, ac vermiculos ſcarabęóſque ac noxia alia decidere faciẽt, Metrodoro Scepſio teſte: itẽ nouellas vites earum contactu in perpetuum lædi, rutam, & hederas, quæ medicinales ſunt, illico mori, apes tactis aluearibus fugere, linaq; cũ coquãtur nigreſcere, aciem in cultris tonſorum hebetari, æs contactum graue virus, & æruginem contrahere: equas, ſi ſint grauidæ, tactas quãdoque etiam ſolo aſpectu procul viſas abortũ pati, Plinius prodit: canes mẽſtruo ſanguine guſtato, in rabiem aguntur, & inſanabili veneno morſus inficitur. Si igitur per hæc viliſsima excrementa, quæ nota ſunt, tot miracula mulieres faciant; veriſimilius eſt, tum viros, tum mulieres, natura per occultam faſcinandi vim maiora efficere poſſe. In faſcini etiam qualitate diximus, altera duarum qualitatum, ipſum præditum eſſe; quarum vna eſſentialis forma eſt, altera accidentalis, ab ea fluens nuncupatur. Et quoniã vtraque agendi, & faſcinandi vi prædita eſt, & naturalis exiſtit, idcirco homines, qui per illam intermediam faſcinant, natura faſcinatores dicendi ſunt. Eadem videtur ratio reliquarum cauſarum faſcinantium, de quibus ſuo loco diximus, quæ quia naturales ſunt,

Agatharchides de Pſyllis.

Crines mulierum cremati ſerpentes abigunt.

Muliebris menſtrui virus.

Eſſentialis & accidentalis faſcini qualitas.

Natura faſcinantes.

modis fieri poteſt, vel quia tota intentionalis ſpecies, in toto medio reperitur, & etiã ipſa tota eſt in qualibet medij parte, per repræſentationẽ, vt in intentione & ſpecie albedinis patet, quę albedinẽ totã per paruum foramen repræſentat, vel quia faſcinans formaliter in ipſo faſcinato aliquam formam inducit, quæ formæ inducenti ſimilis non eſt; eſt tamẽ eius ſimilitudo ac ſimulacrum. Et hæc ſpecies ſine materia in medio exiſtens recipitur, vt quando imaginatione, aut viſu, aut voce faſcinum iaculatur, quod inde accidit, quia eiuſmodi intentionales ſpecies, faſcinatrices ſpiritus viſui & auditui aptos inficiunt; deinde organa, demùm exitiales illæ qualitates ad cor deferuntur, quod deſtruunt: quo fit vt faſcinum per tactum illatũ, non tam pernicioſum ſit, quàm quod per imaginationem, viſum, aut vocem iaculatur, quia cùm materiale ſit, maiorem reſiſtentiam habere poteſt; ſpirituale verò paruam, aut nullam reſiſtentiam habet. Nam ſicuti Vultures ex remotiſsimis locis, cadauerum ſpecies odorabiles percipiunt, vt Auer. 2. de Anima, narrat, nihil eſt enim quod ab huiuſmodi odorabiliũ ſpecierum perceptione eos impedire queat; ita ſpecies ac vires effaſcinantes imperceptibiliter & velociſsimè ad rem effaſcinandam penetrant, & quaſi omnis remedij ſpe amota inficiunt. Ex quibus infertur, quòd omnes effaſcinationes non ſunt æqualis virtutis: nam earũ vis, tum faſcinati, tum faſcinãtis ratione variari poteſt: quo ad faſcinantem, variari contingit ſi materialis aut formalis faſcinatio ſit: quo verò ad faſcinatum, ſi is reſiſtendi vel cedendi vi præditus ſit. Fieri namque poteſt, vt faſcinum per materiam illatum, parum aut nihil obſit, vt diximus: aliquando etiam tanta poteſt virtute eſ-

Pernicioſius ſit faſcinum per imaginationem quàm per tactum.

Ob faſcinantẽ vel faſcinatũ magis minúſve lædit faſcinum.

ſe prǣditus, vt idem exitialius quàm formale ſit. De faſcini verò amatorij qualitate, in ſubſequenti quæſito nonnihil tangemus.

Propter quid Faſcinum ſit. CAP. VIII.

PRÆSENTIS quæſiti indagatio, ad faſcini finem perquirendum dirigitur: finis verò duplici diſcrimine ſecatur, vt Ariſtoteles innuit, quo vnum; alterum, gratia cuius dicitur. Finis quo, eſt illa actio, per quam, finem gratia cuius adipiſcimur. Finis autem gratia cuius eſt res illa ob quam laboramus; quæ quidem res intellectum & voluntatem noſtram ad agendum, ratione obiecti mouet: atque voluntas (quo ad faſcinum pertinet) altera duarum qualitatum, odio ſcilicet vel amore affecta erit, & reſpectu motionis noſtræ voluntatis, finis rationē efficientis habet. In faſcino itaque odium & amor cauſa ſunt quibus ad aliqua effaſcinanda inflammemur. Ex quo clariſsimè patet, propter odium vel amorem faſcinum exerceri: vtque id de quo agimus clarius fiat, non eſt ignorandum, in anima ſentiendi vi prædita, appetitum quēdam reperiri, qui à Philoſophis animalis appellatur. Animalis appetitus in concupiſcibilem, & iraſcibilem diuiditur: hunc concupiſcendi appetitū ſex qualitates, tres ratione boni, tres verò ratione mali concomitantur. Quæ boni rationem habent, ſunt, amor, deſiderium, & gaudium; mali verò, odium, inuidia & triſtitia. Vnde odium eſt concupiſcibilis appetitus repugnantia circa id quod nociui ac mali rationem continet, & quidquid repugnantiam, malitiam, noxam, impedimentum, & obſtaculum ſapit, quia vt nociuum concipitur, ad odium ſpe-

Finis duplicitèr conſideratur.

Volūtas duobus modis afficitur.

Non minus propter amorem quàm propter odiū faſcinum infertur.

Appetitus animalis qui, & eius partes.

Odium quid.

ctare videtur. Ob id enim aliquis odio aliquid proſequitur, quia vt ſibi repugnans & contrariũ, illud apprehendit, & quaſi ſuiipſius deſtructiuum & corruptiuum arbitratur. Et hinc internus dolor oritur, & cùm doloris interni cauſa, malũ appetitui repugnans ſit; fit vt dolor internus corporis, externũ dolorē grauitate excedat: & ideo doloris huiuſmodi, triſtitiæ atque odij remedium nullũ aliud magis præſentaneũ, ac ſalutare, quàm faſcinum creditur, per quod illos qui nobis aduerſantur, vlciſcimur, eis morbos, calamitates, & diuerſa malorũ genera inferendo. Cùm enim alicui inuidemus, & ob eius bonũ ac fœlicitatem contabeſcimus, nullā nobis ſalubriorē medicinam adhibendā putamus, quàm ſi eũ pernicioſo, ac lethali malo afficiamus. Idque faſcino intermedio nos aſſequi arbitramur; tũ quia in noſtra manu eſt, tum etiā quia, & facilè, & ſecretò, nemine intelligente iaculatur. Amor autē contrario modo ſe habet, quanquam enim ab eodē principio, hoc eſt, cōcupiſcēdi appetitu oriatur; tamen primus appetitus motus exiſtit, & omnium actionũ, ac qualitatũ fundamentũ eſſe exiſtimatur. Illius namque appetitus concentus, & vnio quædam, amor nũcupatur. Ex quo quidē amore ſi res amata adſit, gaudiũ: ſi verò abſit, deſideriũ naſcitur. Verùm non eſt prætermittendũ, dupliciter amorē conſiderari poſſe, tum vt rē diligimus, eique propter ſe, & non alia de cauſa bonũ concupiſcimus; & hic abſolutè amor vocatur, quē nonnulli amorē amicitiæ dicũt; tum vt amor amanti, vel alij eſt vtilis, & delectabilis, & nō rei amatæ, quem quidam amorem concupiſcētiæ vocitant; & propter hunc amoris modum faſcinum iaculari conſueuit: cuius amoris cauſa ex obiecti cognitione proficiſcitur.

Dolor ex odio contractus.

Oſores ſe faſcino vlciſcuntur.

Amore præſentis rei gaudiũ, abſentis deſiderium naſcitur.

Amoris finis duplex.

nemo enim rem penitus ignotam amore ac beneuolentia proſequi poteſt: cùm amoris effectus, vt Ariſtoteles ſentit, coniunctio quædam ſit, qua, vt eodem referente, Ariſtophanes dixit, amantes vnum fieri cuperẽt, niſi alterius corruptio ſequeretur. Et quotieſcunque amans in amore ſibi rem amatam non reſpondere animaduertit, ad amatorium faſcinum confugit, quo ſibi illam obſequentem reddat; quod quidem faſcinum, ſi ab interna cauſa fiat, eam qualitatem habet, quam faſcinans in rem amatam remiſſè, vel intenſè iaculatus fuit. Atque hæc amoris ægritudo nihil aliud eſſe videtur, quàm ardens animi affectus, atræ bilis affinis, & conſimilis, quo animus ipſe aſſiduè agitatus, ob alicuius pulchritudinis imaginem atque formam ſibi ſemper obuerſantem flagrat. Amans igitur ſtimulis deſiderij incenſus, vſque adeo ardet, donec per faſcinum votum conſequatur, vt in tertio capite de huius amoris cauſa diximus. Huius verò amatorij faſcini duplex qualitas aſſignari poteſt; altera ab internis cauſis, altera ab externis oriens. Quæ ab internis principiis, vt fronte, imaginatione, ac reliquis manat, non illicò rem amatam peſſundat, cùm id amans effaſcinator non intendat; ſed tantùm ſtudet, vt ſibi in amore reſpondeat; quæ ſi pertinax perſeuerat, faſcini tabes vniuerſum corporis habitum inficit; & primò ad maciem ac pallorem, deinde ad varias ægritudines & morbos, demùm ad interitum amans perducitur. Hoc amoris genere, Phyllis Lycurgi Thracum Regis filia infecta legitur; quæ cùm Demophoontẽ Theſei filiũ à Troiana expeditione redeũtẽ, & à Rege hoſpitio acceptũ deperiret, eo furore ac inſania correpta eſt, quia illo frui nequiret, vt amoris impatiẽtia

Effectus amoris.

Faſcini amatorij cauſa duplex.

Amoris ægritudo quid ſit.

Phyllidis amantis mors.

post multas ægritudines laqueo vitam finierit. Sic Iphis liberali facie puer cùm Anaxaretem puellam incredibili amore proſequeretur, interiit. Sic Hæmon Thebanus, cùm Antigones OEdippi & Iocaſtæ filiæ amore contabeſceret, ad eius tumulum ſibi mortem conſciuit. Eodem mortis genere puella Sappho ex Lesbo inſula, vitam cum morte commutauit, Phaonis liberalis formæ adoleſcentis amore percita. Quam imitata Biblis Mileti filia ex Cyane, Cauni fratris amore faſcinata, laqueo ſe ſuſpendit, vt de Arte amandi Ouidius refert:

[illegible] mors.

[illegible] ex nimio amore mors.

Biblidis ſuſpendium.

Ouidi verſus.

> *Biblida quid referam? vetito quæ fratris amore*
> *Arſit, & eſt laqueo fortiter vlta nefas.*

Pyrami & Thisbes interitus.

Galeatius.

Pyrami quoque & Thisbes necem, eiſdem faſcini viribus nonnulli adſcribunt. Sic etiam Galeatij Mantuani, cui cùm quædam puella quã deperibat, per iocum imperaret, vt ſe in fluuium deiiceret, amatorio faſcino, rationis vſu orbatus, eidem obtemperauit, ſeque vita priuauit. Sic Timagoras, vt Cœlius eſt auctor, ſe præcipitem dedit, Miletis adoleſcentis Athenienſis iuſſu, cuius faſcinantibus radiis infectus erat. Nec ſecus Gidica Pomminij Laurentini vxor vitæ finem dedit, dum Comminij priuigni faſcino contaminata eſſet, in quod mortis genus parũ abfuit, quin Antiochus quoque Seleuci Regis filius incideret, nouercæ Stratonices infando amore correptus: ſed pius pater filij vitæ amans, chariſsimam ſibi coniugem eidem filio cedere non dubitauit: quòd in amorem incidiſſet fortunæ acceptum referens, quòd vſque ad mortem is diſsimularet, ipſius pudori imputans. At ſi ab externis cauſis faſcinum inferatur, præter ea quæ in partium faſcini declaratione diximus, grauiſſima mala effaſcinandis nonnullis medicaminibus inferuntur,

Timagoras.

Gidica mors.

Antiochi in nouercam vehemẽs amor.

Seleuci mira in filium pietas.

Varia veneficia diuerſis animalibus à Plinio relata.

runtur,vt de Echeneide piſce Plinius refert,ac deHyę-
æ roſtri pilis mulierũ labris admotis; quod etiá de La-
erta aſſerit. De Ranis verò quibuſdá ſic ait;In vepribus
ntùm viuunt,& ob id rubetæ nominantur,quas Grę ci
hirnos vocant, grandiſſimæ cunctarum geminis ve-
iti quibuſdam cornibus, plenæ veneficiorum; mira de
is certatim auctores tradũt: Oſsiculum eſſe in ſiniſtro
tere aiunt,quo canum impetus cohibẽtur, amor con-
tatur,& iurgia,addito in potionem.Lupi etiam caudæ *Lupi cauda virus amatorium ineſt.*
xiguo in villo,amatorium virus ineſſe credit, qui ſi vi-
enti non detrahatur, vim nullam habere refert. In ex-
rnis faſcini cauſis, herbæ ac frutices numerantur, &
ræcipuè de quodam frutice mẽtio fit; Charitoblepha-
on vocatur, quem miſcendis amatoriis efficacem eſſe
adunt. Item de Staphylino Plinius meminit: qui de
erba quam Centumcapita vocant, ſic inquit; Radix
us alterutrius ſexus ſimilitudinem refert,rara inuentu,
d ſi viris contigerit mas,amabiles fiũt,ob hoc& Phao-
em Lesbium à Sappho dilectum tradit. Eandem vim
iroum herbam,& Catanancen Theſſalam herbá poſ-
dere arbitratur: nec ſecus de herba Phyteuma ſentit.
agittas præterea corpore eductas,ſi terram non attige-
nt,ſubiectas cubantibus amatorium eſſe Orpheus, &
rchelaus,referente Plinió,ſcribunt. Multa item ſunt, *Herbis & aliis inſtrumẽtis faſcinum amatorium fieri.*
uibus amatorium faſcinum procurari exiſtimatur, vt
nineralia, lapides, metalla, herbæ, plantæ,arbores,ani-
nalia;quæ ſingula enumerare,ſtomachum potius face-
ent,quàm fructum afferrent. Quo fit vt credatur, Lu-
retium Poëtam eiuſmodi amatorio poculo infectum
o furoris raptum fuiſſe, vt manũ ſibi intulerit, de quo
olitianus in Nutricia cantat;

De Lucretij obitu verſus. Lucullus philtro occubuit.

Nec qui phyltra bibit, nimióque inſanus amore
Mox ferro occubuit, ſic mentem amiſerat omnem.

Lucullum quoque Imperatorem clariſſimũ, amatorio poculo propinato, periiſſe teſtis eſt Plinius. Sic alij quãplurimi, quorum nomina recẽſere nimis longum eſſet. Qua igitur de cauſa, & ad quem finem faſcinum procurari contingat, ſatis notum eſſe, atque à nobis monſtratum arbitramur.

De Faſcini ſpeciebus. CAP. IX.

QVEMADMODVM res naturaliter ſpeciem ab inſita forma accipiunt, ita mortaliũ actiones; vt viſus à colore, auditus à ſono, eſſentiã ab obiecto mutuantur. Cúmque faſcini obiectum duplex ſit, duplicẽ quoque faſcini ſpeciem eſſe fateri oportet; amorem videlicet & odium. Sicut enim in rebus quæ à natura ſunt, prima bonitas ex forma, quę ſpeciem largitur, naſcitur; pari quoque modo, in humanis actibus, bonitas vel prauitas ex conuenienti re oblata, prout motus à termino ſpeciem ac differentiam ſumit: & quia rationalis animæ munus eſt, dirigere & ordinare. inde fit vt ſi actus à ratione procedẽs, in malum finem dirigatur atque ordinetur, ipſe quoque malus dicatur, ſi verò in bonũ, ipſe quoque bonus vocetur, iuxta Boëtij regulã; Cuius finis bonus eſt, & ipſum etiam bonum eſſe opus eſt. Actus autem qui in bonũ dirigitur, amor: qui in malum, odium appellatur; & ob hanc cauſam amor, & odiũ faſcinationis ſpecies dicũtur; omnes enim faſcinantium actus, ad illorum alterum, veluti ad finem tendũt. Verùm ſi quis obiiciat, omnẽ faſcini modum contra cõmune vel priuatũ commodũ directum

Obiectum faſcini duplex.

Humani actus ſecundũ finem boni malive iudicantur.

Argumenta faſcinum ſemper eſſe ma ũ demonſtrantia.

eſſe,nullámque affinitatẽ cũ bonitate habere; quinimo inter faſcinũ & bonum,eam contrarietatẽ & repugnantiam eſſe,quæ inter calidum & frigidũ, hoc eſt quæ inter contraria eſt.Siquidẽ faſcinum malũ, ſemper ad virtutum tum naturalium, tum moralium corruptionem tendit. Nec refert quòd amatorium faſcinum amorem excitet,quia affectus ille non amor ſed inſania appellari debet,cùm à rationis & honeſtatis via maximè abhorreat,& ad propriã improbámque libidinẽ explendã anhelet,ac toto impetu feratur. Huic dubitationi ita facimus ſatis:nã humanorum actuum ſpecies à rebus quæ concipiuntur differentiam ſortiuntur, & non ab earundem rerũ natura,qua conſtant.Cùm itaque ob amorem aliqui ad effaſcinãdum moueantur,atque hic amor bonus & ſalutaris ipſis videatur, & boni ſpecie cõcipiatur, iuxta huiuſmodi conceptionem, talis amor bonus exiſtimatur,prout in cæteris rebus apparens, & exiſtẽs bonum reperitur: & ſic faſcini diſtincta ſpecies ponitur. *Actus humani à rebus conceptis ſpeciem ſortiuntur.*

Nec prętermittendũ eſt, duplex eſſe agẽdi principium, artem & naturã:at duæ faſcini ſpecies declaratæ ab arte ſunt,cuius quidem artis,ratio & voluntas cauſa ſunt. *Ratio & voluntas artis cauſa ſunt.* Faſcinum verò quod à natura, nulla artis actione concurrente fit, diuerſæ ſpeciei eſſe duco. Nonnulli enim ita ſunt à natura procreati, vt quidquid intueantur, faſcinent: ídque ipſiſmet faſcinantibus penitus ignorantibus. Non enim talis faſcinandi actus à voluntate ſeu actione egreditur: quandoque enim patres, filios intuiti faſcinant, quod quidem ipſi grauiſſimè ferunt. Cùm ergo huiuſmodi faſcinatio inuitis patribus accidat, clarum eſt, à natura, & non à ratione procedere. Quam ob rem hæc tertia faſcinationis ſpecies *Faſcinũ naturale ab artificioſo diſtat.*

ponenda eſt, quæ tantùm principiis adſcribitur naturæ; ſub qua quidem ſpecie illa indiuidua collocantur, quæ ſe ipſa faſcinant, de quibus in ſequenti capite verba faciemus.

An aliqui ſeſe faſcinare poßint. CAP. X.

QVANDO corporis habitus ad ſummá perfectioné peruenerit, neceſſe eſt vt in deterioré ſtatú vergat: corpora ſiquidem ad ſummum vigorem progreſſa, in vniformi ſtatu perſiſtere nequeunt, vt naturales Philoſophi ſentiunt, ſed veluti ſuſpenſa diutius lanx in alterá parté propendeat neceſſe eſt; quia ſumma quæque non magno negotio deturbantur. Cùm igitur aliquis ſibi habitior videtur, ſéque ea de cauſa circumſpicit, iam declinare cogitur, & habitu in deteriorem ſtatum vergente ſeſe faſcinare creditur. Quod quidem in claris aquis, & ſpeculis lucentibus accidere crebriùs conſueuit. Ibi enim oculorum radij repercutiuntur, & reciproco iaculatu in ſuos retorquentur auctores, propriiq; veneficij tandé luunt pœnas, atque eiſdem, quibus cæteros, ſeſe faſcinis labefactant. Sic Baſiliſcus propriis oculorum radiis in ſe contortis interficitur. Hoc mortis genus, Euteliden inuaſiſſe, poetę memoriæ prodiderunt. Qui miſer cùm in flumine ſe conſpexiſſet, ſibiq; pulcherrimus viſus eſſet, ſui amore deperire cœpit, ob faſcini perniciem, quam ſibi conſciuit. Vnde in ægritudinem lapſus, priſtinum corporis habitum, cum venuſtate amiſit, & noxam ineuitabilem contraxit: quod de Narcyſſo Ouid. ſcribit.

Vror amore mei, flammas moueóque feróque;
Quid faciam? roger, anne rogem? quid deinde rogabo?

Facilè ſumma quæque deturbantur.

Cur nonnulli ſe faſcinare credantur.

Baſiliſcus proprio intuitu perimitur.

Eutelidis mors.

Querela Narcyßi apud Ouid.

Quod cupio mecum eſt, inopem me copia fecit.

Infantes quandoque ſuo ſe eiulatu vitiant, quamuis ipſos intuentibus falſò adſcribatur. Nec illud prætermittam, quòd homines crebrò opinione faſcinantur. Nam quemadmodum ſpectrorum, quæ inuidentes eiaculantur, nullam reddere rationem poſſumus, quamuis neque ſenſu omnino neque impetu careant, ſed maleficij, & faſcinationis labe repleantur, eò quòd diutius eos, quos faſcinare volunt, veneno imbuta inſederunt, corpúſque & mentem conturbant, & ſua ſorde contaminant: ita exiſtimandum eſt, hominem quodam modo opinione faſcinari, cuius profectò rei rationem, nullam inire, nec cauſam aſſequi poſſumus. Eſt & alter ſe ipſum effaſcinandi modus: ſi quidem omnes animi noſtri affectiones, ſi nobis diu inhæſerint, pernicioſos habitus efficiunt; qui quando naturæ robur adſciuerunt, quauis occaſione conciti, identidem nos, vel inuitos in peculiares morbos trahunt. Inde fit vt ſi timidos obſeruaueris, quæ illis ſalutaria ſunt, timorem eis afferre inuenies. Sic iracundi familiaribus, & amiciſsimis graues, ac difficiles ſunt. Sic laſciui, & amatores à pudiciſsimis corporibus, etiam moribundi ſe temperare non poſſunt. Aſſuefactio enim ad hoc viget, vt ſuam quiſque affectionem requirat, & excitet. Vnde mirandum non eſt, ſi ij qui diuturnæ inuidiæ teredinem, aut alium faſcinatorem habitum in ſe aluerunt, ad id quod ſuum eſt, prò affectionis natura moueantur. Non enim ſecus his accidit, atque orbi qui circulari vertigine volutatur, quippe qui ſuo veluti naturali habitu ad omnes turpes, & improbas affectiones mouentur, eíſque vehementiſsimè nocent, quorum odio, vel cupiditate incenſi ſunt.

Pueruli proprio eiulatu ſibi nocent.

Multi opinione faſcinantur.

Altera ſeipſum faſcinãdi ratio.

Recedere difficillimum eſt ab aſſuetis.

phiogenes vocat, ſerpentum ictus contactu leuare ſo-
itos. Similis in Africa gens Pſyllorum fuit, vt Agathar-
chides ſcribit, à Pſyllo Rege dicta, quorũ corporibus vi- *Agatharchides de Pſyllis.*
tus exitiale ſerpẽtibus ingenitũ fuit, cuius odore eas ſo-
pirent, vt de tactu ſupra diximus. Quòd ſi hãc virulen-
tam qualitatem hominibus natura indidit, faſcinandi
quoque vim eis tribuiſſe quilibet intelligere poteſt. Mu-
lierũ capillos, ſi cremẽtur, à natura hoc habere legimus, *Crines mulierum cremati ſerpentes abigunt.*
vt odore ſerpẽtes expellant: mulieres ipſæ cùm men-
ſtruo laborãt, ſi nudatæ ſegetem ambiãt, erucas, ac ver-
miculos ſcarabęóſque ac noxia alia decidere faciẽt, Me-
trodoro Scepſio teſte: itẽ nouellas vites earum contactu
in perpetuum lædi, rutam, & hederas, quæ medicinales *Muliebris menſtrui virus.*
ſunt, illico mori, apes tactis aluearibus fugere, linaq́; cũ
coquãtur nigreſcere, aciem in cultris tonſorum hebeta-
ri, æs contactum graue virus, & æruginem contrahere:
equas, ſi ſint grauidæ, tactas quãdoque etiam ſolo aſpe-
ctu procul viſas abortũ pati, Plinius prodit: canes mẽ-
ſtruo ſanguine guſtato, in rabiem aguntur, & inſanabili
veneno morſus inficitur. Si igitur per hæc viliſsima ex-
crementa, quæ nota ſunt, tot miracula mulieres faciant;
veriſimilius eſt, tum viros, tum mulieres, natura per oc-
cultam faſcinandi vim maiora efficere poſſe. In faſcini
etiam qualitate diximus, altera duarum qualitatum, ip-
ſum præditum eſſe; quarum vna eſſentialis forma eſt,
altera accidentalis, ab ea fluens nuncupatur. Et quoniã *Eſſentialis & accidentalis faſcini qualitas.*
vtraque agendi, & faſcinandi vi prædita eſt, & natura-
lis exiſtit, idcirco homines, qui per illam intermediam
faſcinant, natura faſcinatores dicendi ſunt. Eadem
videtur ratio reliquarum cauſarum faſcinantium, de *Natura faſcinantes.*
quibus ſuo loco diximus, quæ quia naturales ſunt,

ij quoque qui talibus præditi ſunt, natura faſcinatores
Pyrrhi virtus in lienoſos.
appellantur. Quorundam hominum corporibus partes
innatæ leguntur, quæ mirabiles vires habuerunt. Nam
Pyrrhus Rex in dextro pede pollicem habuit, cuius ta-
ctus lienoſis, vt diximus, medebatur, quem cremari cũ
Sampſonis capillitij virtus.
reliquo corpore non potuiſſe tradunt. Sampſonem, vt
ſacræ litterę perhibent, in capillitio mirabilem virtutem
continuiſſe credimus, qua, quibuſlibet aduerſis rebus
reſiſtere poterat. In Hiſpania ab oculatis teſtibus audi-
Salutatores & eorũ virtus.
ui, quoſdam homines fuiſſe, qui ſalutatores vocaban-
tur, qui ſalutationibus propè incredibilia faciebant, etiã
canum morſus curantes. Hi hodie in Gallia & Burgun-
Septimi maris virtus.
dia eſſe dicuntur. Quando enim aliquis ſeptem filios
maſculos & inter eos nullam fœminam ſuſcepit; ſepti-
mus hanc mirabilem virtutem habere creditur. Veſpa-
ſianus quoque à natura donatus legitur, vt tactu & ſali-
Tactus & ſaliua Veſpaſiani ſalutaris.
ua & quandoque ſine his, pluribus morborum generi-
bus mederetur. Odorem præterea ab Alexandro exiſſe
legitur, qui omnes ſuauitate mirum in modũ delecta-
bat. Rex inſuper Galliæ hæreditariã virtutem per ma-
Galliæ Regũ virtus in ſtrumoſos.
nus traditam habere perhibetur, vt quoſcunque ſtrumis
laborãtes, atque affectos tetigerit, ſanos reddere valeat.
Si ergo tot mirabiles virtutes in hos à natura collatæ
prædicantur, fateri oportet, etiam faſcinandi vim in
quibuſdam hominibus natura inueniri. Et cùm effectũ,
hoc eſt faſcinationem, ab eis emanare videamus, cau-
Cauſa faſcinationis à natura non ab arte manat.
ſam quoque in his latere cenſendum eſt. Quam hac de
cauſa à natura, & non ab arte proficiſci putandum eſt,
quia quandoque à pueris faſcinum iaculari videmus,
Pueri etiam faſcinant.
qui nullum artis genus ſcire poſſunt, & omnium rerum,
quæ per artem acquiruntur cognitione penitus carent.

Ideo

Ideo hos atque alios complures natura faſcinatores nũcupare poſſumus.

De qualitatibus Faſcinantis. CAP. XII.

PRæCIPVA faſcinãtium ratio, qua ad effaſcinandũ efficaciores & vehementiores reddũtur, eſt corporũ cœleſtium vis; quæ nõ hominibus tãtùm, ſed brutis animalibus, arboribus, & lapidibus cõmunicatur, vt diximus. Vnde hominum motus, ac taciti conſenſus, ab huiuſmodi virtute ad faſcinum incitantur. Hæc autẽ faſcinandi vis hominibus innata, augeri aliquando poteſt iuxta animi affectus, & perturbationes, quæ ſunt impetus, ira, timor, mœror, inuidia, vehemens cupiditas, ac nimius ad quãcunque rem affectus, ſiue amor, ſiue odium ſit. Si quis enim ad tumultus ciendos natura procliuis exiſtat, vel ex animi propoſito prauo quodam more, rixarum amator, perturbationum, calumniarum, conuitiorum, contentionum, inimicitiarum, diſsidiorum, irarum excitator, & inuentor ſit; is faſcinator omnium validiſsimus habendus eſt. Et præſertim ſi adeo iracũdus, ferus, crudelis, furioſus, atque etiam inſanus ſit, vt iracundiæ, furoris, crudelitatis, inſaniæ, impetum frenare non poſſit: quemadmodum ſunt illi, qui, cùm res aliqua ex ſententia ſibi non ſuccedit, ore frendentes, manibus ſeſe tondentes, pedes ſupplodentes, atque etiam in Deum cunuicia iactantes, iracundiam, & furorẽ præ ſe ferunt, omnibus corporis geſtibus, inſtar eorum, qui furijs agitantur, ex ore ſpumam emittentes. Cæterùm nõ prætermittendum eſt, quòd humani animi vis, quæ rationis eſt expers, duplex exiſtit, vt docuimus: Altera quæ

Cœleſtia corpora iuuant faſcinum.

Potẽtiores ad faſcinandum, qui.

Quo quis nequior eſt, eo faſcino aptior.

Blaſphemi, faſcini capaciſsimi.

Animi vis duplex.

iraſcibilis vocatur, cuius eſt citò excandeſcere, & iraſci ijs, qui contra nos aliquid auſi ſunt; ad quam etiam pertinet inexorabilitas, quæ profectò eo eſt excandeſcentis animi pernicioſior qualitas, quò eſt longior, ac diuturnior: Altera eſt, quæ concupiſcibilis vocatur, & ad id quod ipſi iucundum ſuauéque viſum fuerit; præceps fertur, antequam vtiléne ſit, atque honeſtum, an noxium, & turpe animaduertat. Quicunque igitur has animi partes, ad ſua obiecta pronas, & in eis exercitatas habet, ille faſcinator promptus dici poteſt. Homo etenim iracundia percitus, ob amorem rabido cani & petulanti apro, vel hirco, vel cuipiam feræ belluæ ſimilis effectus, adeo ſeſe ira & furore inflammat, vt faſcinantes oculorum radios virulentia quadam infectos quaſi ſagittas iaculetur; qui ſimul atque ad faſcinandorum corpora peruenerint, ea veluti peſtilenti tabe inficiunt: & inde eſt quòd plures fœminas, quàm viros effaſcinatrices inuenimus; quia iraſcendi, & concupiſcendi animi vim adeo effrenatam habent, vt nullo modo ab ira, & cupiditate ſeſe temperare valeant: quo fit vt illico quauis occaſione oblata ira ferueant, & belluarum more truces, ac turbulentos oculos in rem faſcinandam figant. Huc accedit, quòd cùm mulieres naturam admodum mutabilem habeant, quidquid moleſtiæ eis accidit, confeſtim ab æquanimitate diſcedunt, humoréſque ita conturbati, virulentam qualitatem & exhalationem emittunt; quæ exhalationum congeries, ob noxios cibos, quibus quotidie veſcuntur, & ob excrementa pernicioſa, quæ expellunt, augeri poteſt. Singulis quoque mẽſibus, ſuperfluitatibus replẽtur, eíſque melãcholicus ſanguis bullit; ex quo vapores orti, ſurſum

Concupiſcibilis vis.

Homo iratus feræ ſimilis.

Plures ſunt mulieres faſcinatrices quam viri.

Fœminarum excrementa virulentiora ſunt.

elati per os, & nares, ac reliquos corporis meatus fluunt, & in obuia quęque effaſcinatricem qualitatem injciũt. Quandam igitur auram eructant, qúa quibuſcũque volunt obeſſe poſſunt, & inter eas maximè aniculæ. Denique omnes macilenti, & melancholici, qui binas pupillas in oculis habent, aut in vno oculo geminam pupillam, in altero equi effigiem, vt Dydimus ait: quíque oculos concauos, ac veluti quibuſdam quaſi foueis reconditos gerunt, exhauſtóque adeo vniuerſo humore, vt oſſa, quibus palpebræ cohærẽt, eminere, hirquíque ſordibus ſcatere cernantur; quibus in tota cute, quæ faciem obducit, ſquallor, & ſitus immoderatus conſpicitur, facillimè faſcinant. Strabones quoque, glaucos, micantes, & terribiles oculos habentes, quæcunque fixis, & iratis oculis aſpiciunt, faſcino inficiunt: & ego hiſce oculis Romæ, quendam Hiſpanum genere vidi, quem nominare non licet, qui cùm truculentis oculis, tetro, atque irato vultu, ſeruum, ob neſcio quid obiurgaſſet, adeo ſeruus ille timore, ac terrore perterritus fuit, vt non modò faſcino affectus, ſed rationis vſu priuatus fuerit, & melancholico humore totum eius corpus inuadente, ita ad inſaniam redactus fuit, vt in domo ſui heri prope Eccleſiam Diui Iacobi ſibi mortem conſciuerit, & laqueo vitã finiuerit. Hæ igitur ſunt cõditiones, quas excogitare, & ex varijs auctoribus colligere potui, quibus faſcinantes, vehementiùs, ac perniciosiùs nocere conſueuerunt. Quæ verò arte parãtur, vt faciliùs officiant, ea recẽſere in animo nõ eſt, cũ infinita propè ſint. Si quidẽ Damon pharmacũ in Æthiopia eſſe prodit, cuiꝰ ſudor tabem faſcinantẽ corporibus afferat.

Anus potiſſimum faſcinant.

Homo foueatis oculis faſcino aptus.

Strabones inficiũt aſpectu.

Serui ab irato hero obiurgati mors.

Pharmacum lethale in Æthiopia.

Horatius quoque nonnulla enumerat, quibus Canidia ad huiuſmodi faſcinationes, & maleficia vtebatur:

Veneficarum vis ex Horat.

Canidia breuibus implicata viperis
Crines, & incomptum caput,
Iubet ſepulchris Caprificos erutas,
Iubet Cupreſſus funebres
Et vncta turpis oua ranæ ſanguine,
Plumámque nocturnæ ſtrygis,
Herbaſque quas & Colchos, atque Iberia
Mittit venenorum ferax,
Et oſſa ab ore rapta ieiunæ canis
Flammis aduri Colchicis.

Herculis mors.

Hercules quoque tunica Neſsi Cẽtauri cruore tincta, in tantas furias actus legitur, vt prę doloris impatientia, ſeſe in OEta monte combuſſerit. Sunt & alia huius generis innumera, quæ recenſendo, nauſeam potiùs parerẽt, quàm fructum delectationémve vllam afferrent.

Qui Faſcino magis obnoxij ſint. CAP. XIII.

Morbi origo à corporis diſpoſitione.

Solidiora corpora ad inferendum faſcinum quàm ad patiendũ aptiora ſunt.

Reſpirationis effectus.

QVAMVIS faſcinũ pernicioſiſsima præditũ ſit qualitate omniũ actiuarum efficaciſsima; tamẽ abſq; patiẽtis aptitudine agere nõ poteſt: in omniũ enim ęgritudinũ generatione, præcipuã partem, vt Ariſtot. in lib. de Anima tradit, habere videtur, corporis diſpoſitio: tenuis ſiquidẽ ſubſtãtiã, craſſa faciliùs alteratur. Corpus etiã humoribus ſolidũ, prõptius virulentã qualitatẽ iaculatur, quàm ipſum ab eiſdẽ aliquid ſibi nociui aſciſcat. Semper enim humana corpora reſpirãt, modò ſpiritũ emittendo, modò eũdem attrahẽdo: qua reciprocatione vapores intimos, ac fuliginoſos exhalãt, aereámq; ſubſtantiã in refrigeratio-

nem natiui caloris attrahunt. Qui cutis dẽſitate cõſtant nõ facilè faſcino lęduntur: nã per meatuum raritatem faſcinans qualitas facillimè ingredi poteſt, eóque magis ſi huiuſmodi meatus tenui & imbecillo humore repleantur, qui à faſcinante vi, nullo negotio ſuperatur. Vnde faſcinum expeditam viam inuenit, vt in patientẽ actionem ſuam exerceat. Nam ſunt nõnulli, qui meatus concluſos habent, & difficillimè à faſcino læduntur, quippe qui faſcinum non admittunt, niſi priùs ipſorum denſitatẽ ſoluat: quæ tamen difficillimè ſoluitur, quia eorum corpora, etſi rara & mollia ſint, humor nihilominus cũ partibus ſiccis firmè colligatus eſt, & quaſi vnum effectus. Meatus itaque patentes habentes facillimè faſcino inficiuntur. Ex quo Lucretius ait,

Corpora rara faſcino patẽtiora ſunt.

Verſus de corporibus aeri obnoxiis.

Interiorem etiam partem ſpirantibus aër
Verberat, hic idem cùm ducitur atque reflatur.
Quare vtrinque ſecus cùm corpus vapulet, & cùm
Perueniant plagæ per parua foramina nobis
Corporis ad primas partes, elementáque prima;
Fit quaſi paulatim nobis per membra ruina.

Quanto itaque cordis & arteriarum alicuius hominis natura calidior & rarior erit, tanto citiùs faſcinum nocet: quoniam calidum cor, plus anhelitu attrahit, quàm frigidum; ac viæ latiores ſunt in arteriis calidi cordis quàm frigidi, per quas ſpiritui faſcinantis facilior tranſitus patet. Verùm ſi naturalis caliditas tanta eſſet, vt faſcini vim ſuperaret, eam expelleret, & ſic nocumentum arceret. Corpus etiam frigida, & ſicca natura præditum, faſcini viribus reſiſtit, nihílque in ſe ingredi ſinit, priuſquàm ipſum ex aliqua parte diuiſum ſit, ac veluti exulceratum. Econtrà humidi & calidi corporis natura ce-

Corpora calidiſsima faſcinum ſuperant.

Frigida & ſicca corpora faſcino reſiſtunt.

lerrimè alteratur; quippe quę faſcini qualitate percepta, in tabidam mutatur naturam; vt ſunt pueri, qui tenelli & calidi, atq; humidi exiſtentes faſcino facillimè inficiuntur; eóque magis quo elegantiores & venuſtiores ſunt. Omnia enim egregia ac decora, inuidentium faſcinatorum animis citiùs expoſita ſunt: idcirco quæcunque venuſtatem, decorem & elegantiam quandam habent, in magno ſunt periculo, ne faſcinētur. Vt ſunt quoque decori & pulchri iuuenes, ingenio & natura diuites, venuſtæ mulieres, opimæ pecudes, equi aſpectu delectabiles, lætæ ſegetes, pulchrę arbores. Quapropter quidam amicus mihi narrauit, ſe quendam qui oculum faſcinantem habebat, vidiſſe, qui cùm in lapidarij cuiuſdā manibus, pretioſum lapidem miro artificio politum animaduertiſſet, ac fixis oculis eum contemplatus eſſet, nulla interpoſita mora lapis ille ex ſeipſo in duas partes diuiſus & confractus fuit. Nihil ergo elegans, & viſu iucundū à faſcini poteſtate immune ac liberum eſſe arbitrantur: ſic etiam præpotentes, & in excelſo loco conſtituti, in magno ſunt faſcini patiendi periculo. Amatorio faſcino illi præſertim inficiuntur, qui ex altera parte ſanguinei, ex altera cholerici videntur, qui amplos, nitētes & glaucos oculos habēt, quíque caſtè viuere ſolent, ne frequēti coitus vſu, humor euacuetur. Hi namque frequētiſsimo aſpectu, vehementi & continua imaginatione, ex apto interuallo radios cum radiis, & lumina cum luminibus coniungentes, vltrò citróque intuitu commeante, amatorio faſcino afficiuntur, vnde ſe nequeunt poſtmodum liberare. Et tanta eſt huius faſcini vis, talíſque natura, vt nullum virus tantum incendium in medullis ac pręcordiis amantium excitet, vt Apuleius eſt auctor.

Pueri faſcino obnoxij.

Forma & venuſtas faſcino patent.

Narratio de quodam perniscioſum oculum habente.

Amatorio faſcino qui citiùs obnoxij

De Amuletis hebetantibus & auferentibus faſcinum.
CAP. XIIII.

Cur nunc de amuletis agat

POSTQVAM omnes dubitationes quæ de faſcinatione moueri conſueuerunt, diſcuſsimus, caſque iuxta naturaliũ Philoſophorum opinionem determinauimus, operæpretium eſſe duxi, vt amuleta quæ faſcini vires, & noxia quæque atq; homini infeſta amoliuntur ac depellũt, ſubiiciam. Vt enim quis lethali epoto veneno, paruo temporis interuallo perit, veneni qualitate & non copia interitum afferente, niſi confeſtim ægrotanti remedium afferatur: ita faſcino correptus, celerem mortem obire cogitur, ſi amuletis citò non adiuuetur. Priſcorũ Philoſophorum ſedulitas contra faſcinationes certo determinatóq; remedio non vtebatur: nam quidam peculiari orationis ceremonia faſcinatoribus occurrebant, Græcã Nemeſim inuocantes, cui ob id Romæ in Capitolio ſimulacrum erectũ eſt: alij frontis Hyænæ corium faſcino reſiſtere credebant: nonnulli ſiniſtræ, dextræque claudicationis occurſu, faſcinantiũ malitiam decipiebãt. Alij palmarum lignũ in pomo oſſeũ, dente limatũ contra faſcinationes poliebant, aut ſatyrion ſumebant, quę Orchis cognominatur, & fœmina eſſe creditur; quæque internodiis ramoſiore frutice & radice diſtinguitur. Dioſcorides alyſſum in domo ſuſpenſum ſalutare amuletũ hominibus & quadrupedibus contra faſcinationes eſſe refert. Ariſt. faſcinationis amuletũ rutam cẽſet. Democritus Abderites Catochitis lapidis geſtatione vel oſtẽſione frequẽter contra faſcinũ vtebatur, quo etiã explorabat occultã naturæ vim in certaminibus, quæ cõtra Magos habuit. Quidã non ſpernendi autores inter amuleta

Faſcino citò obſtandum.

Antiquorũ contra faſcinum vana ſuperſtitio & varia.

Dioſcoridis & Democriti amuleta contra faſcinum.

Ruta medetur faſcino.

ponenda eſt, quæ tantùm principiis adſcribitur naturæ; ſub qua quidem ſpecie illa indiuidua collocantur, quæ ſe ipſa faſcinant, de quibus in ſequenti capite verba faciemus.

An aliqui ſeſe faſcinare poßint. CAP. X.

QVANDO corporis habitus ad ſummã perfectionẽ peruenerit, neceſſe eſt vt in deteriorẽ ſtatũ vergat: corpora ſiquidem ad ſummum vigorem progreſſa, in vniformi ſtatu perſiſtere nequeunt, vt naturales Philoſophi ſentiunt, ſed veluti ſuſpenſa diutius lanx in alterã partẽ propendeat neceſſe eſt; quia ſumma quæque non magno negotio deturbantur. Cùm igitur aliquis ſibi habitior videtur, ſéque ea de cauſa circumſpicit, iam declinare cogitur, & habitu in deteriorem ſtatum vergente ſeſe faſcinare creditur. Quod quidem in claris aquis, & ſpeculis lucentibus accidere crebriùs conſueuit. Ibi enim oculorum radij repercutiuntur, & reciproco iaculatu in ſuos retorquentur auctores, propriiq; veneficij tandẽ luunt pœnas, atque eiſdem, quibus cæteros, ſeſe faſcinis labefactant. Sic Baſiliſcus propriis oculorum radiis in ſe contortis interficitur. Hoc mortis genus, Euteliden inuaſiſſe, poetę memoriæ prodiderunt. Qui miſer cùm in flumine ſe conſpexiſſet, ſibiq; pulcherrimus viſus eſſet, ſui amore deperire cœpit, ob faſcini perniciem, quam ſibi conſciuit. Vnde in ægritudinem lapſus, priſtinum corporis habitum, cum venuſtate amiſit, & noxam ineuitabilem contraxit: quod de Narcyſſo Ouid. ſcribit.

Facilè ſumma quæque deturbantur.

Cur nonnulli ſe faſcinare credantur.

Baſiliſcus proprio intuitu perimitur.

Eutelidis mors.

Querela Narcyßi apud Ouid.

Vror amore mei, flammas moueóque feróque;
Quid faciam? roger, anne rogem? quid deinde rogabo?

Quod cupio mecum eſt, inopem me copia fecit.

Infantes quandoque ſuo ſe eiulatu vitiant, quamuis ipſos intuentibus falſò adſcribatur. Nec illud prætermittam, quòd homines crebrò opinione faſcinantur. Nam quemadmodum ſpectrorum, quæ inuidentes eiaculantur, nullam reddere rationem poſſumus, quamuis neque ſenſu omnino neque impetu careant, ſed maleficij, & faſcinationis labe repleantur, eò quòd diutius eos, quos faſcinare volunt, veneno imbuta inſederunt, corpúſque & mentem conturbant, & ſua ſorde contaminant: ita exiſtimandum eſt, hominem quodam modo opinione faſcinari, cuius profectò rei rationem, nullam inire, nec cauſam aſſequi poſſumus. Eſt & alter ſe ipſum effaſcinandi modus: ſi quidem omnes animi noſtri affectiones, ſi nobis diu inhæſerint, pernicioſos habitus efficiunt; qui quando naturæ robur adſciuerunt, quauis occaſione conciti, identidem nos, vel inuitos in peculiares morbos trahunt. Inde fit vt ſi timidos obſeruaueris, quæ illis ſalutaria ſunt, timorem eis afferre inuenies. Sic iracundi familiaribus, & amiciſsimis graues, ac difficiles ſunt. Sic laſciui, & amatores à pudiciſsimis corporibus, etiam moribundi ſe temperare non poſſunt. Aſſuefactio enim ad hoc viget, vt ſuam quiſque affectionem requirat, & excitet. Vnde mirandum non eſt, ſi ij qui diuturnæ inuidiæ teredinem, aut alium faſcinatorem habitum in ſe aluerunt, ad id quod ſuum eſt, pro affectionis natura moueantur. Non enim ſecus his accidit, atque orbi qui circulari vertigine volutatur, quippe qui ſuo veluti naturali habitu ad omnes turpes, & improbas affectiones mouentur, eíſque vehementiſsimè nocent, quorum odio, vel cupiditate incenſi ſunt.

Pueruli proprio eiulatu ſibi nocent.

Multi opinione faſcinantur.

Altera ſeipſum faſcinādi ratio.

Recedere difficillimum eſt ab aſſuetis.

phiogenes vocat, ſerpentum ictus contactu leuare ſolitos. Similis in Africa gens Pſyllorum fuit, vt Agatharchides ſcribit, à Pſyllo Rege dicta, quorũ corporibus virus exitiale ſerpẽtibus ingenitũ fuit, cuius odore eas ſopirent, vt de tactu ſupra diximus.

Agatharchides de Pſyllis.

Quòd ſi hâc virulentam qualitatem hominibus natura indidit, faſcinandi quoque vim eis tribuiſſe quilibet intelligere poteſt. Mulierũ capillos, ſi cremẽtur, à natura hoc habere legimus, vt odore ſerpẽtes expellant: mulieres ipſæ cùm menſtruo laborãt, ſi nudatæ ſegetem ambiãt, erucas, ac vermiculos ſcarabęóſque ac noxia alia decidere faciẽt, Metrodoro Scepſio teſte: itẽ nouellas vites earum contactu in perpetuum lædi, rutam, & hederas, quæ medicinales ſunt, illico mori, apes tactis aluearibus fugere, linaq; cũ coquãtur nigreſcere, aciem in cultris tonſorum hebetari, æs contactum graue virus, & æruginem contrahere: equas, ſi ſint grauidæ, tactas quãdoque etiam ſolo aſpectu procul viſas abortũ pati, Plinius prodit: canes mẽſtruo ſanguine guſtato, in rabiem aguntur, & inſanabili veneno morſus inficitur.

Crines mulierum cremati ſerpentes abigunt.

Muliebris menſtrui virus.

Si igitur per hæc viliſsima excrementa, quæ nota ſunt, tot miracula mulieres faciant; veriſimilius eſt, tum viros, tum mulieres, natura per occultam faſcinandi vim maiora efficere poſſe. In faſcini etiam qualitate diximus, altera duarum qualitatum, ipſum præditum eſſe; quarum vna eſſentialis forma eſt, altera accidentalis, ab ea fluens nuncupatur. Et quoniã vtraque agendi, & faſcinandi vi prædita eſt, & naturalis exiſtit, idcirco homines, qui per illam intermediam faſcinant, natura faſcinatores dicendi ſunt.

Eſſentialis & accidentalis faſcini qualitas.

Eadem videtur ratio reliquarum cauſarum faſcinantium, de quibus ſuo loco diximus, quæ quia naturales ſunt,

Natura faſcinantes.

ij quoque qui talibus prædíti ſunt, natura faſcinatores appellantur. Quorundam hominum corporibus partes innatæ leguntur, quæ mirabiles vires habuerunt. Nam Pyrrhus Rex in dextro pede pollicem habuit, cuius tactus lienoſis, vt diximus, medebatur, quem cremari cũ reliquo corpore non potuiſſe tradunt. Sampſonem, vt ſacræ litterę perhibent, in capillitio mirabilem virtutem continuiſſe credimus, qua, quibuſlibet aduerſis rebus reſiſtere poterat. In Hiſpania ab oculatis teſtibus audiui, quoſdam homines fuiſſe, qui ſalutatores vocabantur, qui ſalutationibus propè incredibilia faciebant, etiã canum morſus curantes. Hi hodie in Gallia & Burgundia eſſe dicuntur. Quando enim aliquis ſeptem filios maſculos & inter eos nullam fœminam ſuſcepit; ſeptimus hanc mirabilem virtutem habere creditur. Veſpaſianus quoque à natura donatus legitur, vt tactu & ſaliua & quandoque ſine his, pluribus morborum generibus mederetur. Odorem præterea ab Alexandro exiſſe legitur, qui omnes ſuauitate mirum in modũ delectabat. Rex inſuper Galliæ hæreditariã virtutem per manus traditam habere perhibetur, vt quoſcunque ſtrumis laborãtes, atque affectos tetigerit, ſanos reddere valeat. Si ergo tot mirabiles virtutes in hos à natura collatæ prædicantur, fateri oportet, etiam faſcinandi vim in quibuſdam hominibus natura inueniri. Et cùm effectũ, hoc eſt faſcinationem, ab eis emanare videamus, cauſam quoque in his latere cenſendum eſt. Quam hac de cauſa à natura, & non ab arte proficiſci putandum eſt, quia quandoque à pueris faſcinum iaculari videmus, qui nullum artis genus ſcire poſſunt, & omnium rerum, quæ per artem acquiruntur cognitione penitus carent. Ideo

Pyrrhi virtus in lienoſos.

Sampſonis ca pillitij virtus.

Salutatores & eorũ virtus.

Septimi maris virtus.

Tactus & ſaliua Veſpaſiani ſalutaris.

Galliæ Regũ virtus in ſtrumoſos.

Cauſa faſcinationis à natura non ab arte manat.

Pueri etiam faſcinant.

Ideo hos atque alios complures natura faſcinatores nũcupare poſſumus.

De qualitatibus Faſcinantis. CAP. XII.

PRÆCIPVA faſcinãtium ratio, qua ad effaſcinandũ efficaciores & vehementiores redd-ũtur, eſt corporũ cœleſtium vis; quæ nõ hominibus tãtùm, ſed brutis animalibus, arboribus, & lapidibus cõmunicatur, vt diximus. Vnde hominum motus, ac taciti conſenſus, ab huiuſmodi virtute ad faſcinum incitantur. Hæc autẽ faſcinandi vis hominibus innata, augeri aliquando põteſt iuxta animi affectus, & perturbationes, quæ ſunt impetus, ira, timor, mœror, inuidia, vehemens cupiditas, ac nimius ad quãcunque rem affectus, ſiue amor, ſiue odium ſit. Si quïs enim ad tumultus ciendos natura procliuis exiſtat, vel ex animi propoſito prauo quodam more, rixarum amator, perturbationum, calumniarum, conuitiorum, contentionum, inimicitiarum, diſsidiorum, irarum excitator, & inuentor ſit; is faſcinator omnium validiſsimus habendus eſt. Et præſertim ſi adeo iracũdus, ferus, crudelis, furioſus, atque etiam inſanus ſit, vt iracundiæ, furoris, crudelitatis, inſaniæ, impetum frenare non poſſit: quemadmodum ſunt illi, qui, cùm res aliqua ex ſententia ſibi non ſuccedit, ore frendentes, manibus ſeſe tondentes, pedes ſupplodentes, atque etiam in Deum cunuicia iactantes, iracundiam, & furorẽ præ ſe ferunt, omnibus corporis geſtibus, inſtar eorum, qui furijs agitantur, ex ore ſpumam emittentes. Cæterùm nõ prætermittendum eſt, quòd humani animi vis, quæ rationis eſt expers, duplex exiſtit, vt docuimus: Altera quæ

Cœleſtia corpora iuuant faſcinum.

Potẽtiores ad faſcinandum, qui.

Quo quis nequior eſt, eo faſcino aptior.

Blaſphemi, faſcini capaciſsimi.

Animi vis duplex.

elati per os, & nares, ac reliquos corporis meatus fluunt, & in obuia quęque effaſcinatricem qualitatem inijciũt. Quandam igitur auram eructant, qúa quibuſcũque volunt obeſſe poſſunt, & inter eas maximè aniculæ. Denique omnes macilenti, & melancholici, qui binas pupillas in oculis habent, aut in vno oculo geminam pupillam, in altero equi effigiem, vt Dydimus ait: quíque oculos concauos, ac veluti quibuſdam quaſi foueis reconditos gerunt, exhauſtóque adeo vniuerſo humore, vt oſſa, quibus palpebræ cohærẽt, eminere, hirquíque ſordibus ſcatere cernantur; quibus in tota cute, quæ faciem obducit, ſquallor, & ſitus immoderatus conſpicitur, facillimè faſcinant. Strabones quoque, glaucos, micantes, & terribiles oculos habentes, quæcunque fixis, & iratis oculis aſpiciunt, faſcino inficiunt: & ego hiſce oculis Romæ, quendam Hiſpanum genere vidi, quem nominare non licet, qui cùm truculentis oculis, tetro, atque irato vultu, ſeruum, ob neſcio quid obiurgaſſet, adeo ſeruus ille timore, ac terrore perterritus fuit, vt non modò faſcino affectus, ſed rationis vſu priuatus fuerit, & melancholico humore totum eius corpus inuadente, ita ad inſaniam redactus fuit, vt in domo ſui heri prope Eccleſiam Diui Iacobi ſibi mortem conſciuerit, & laqueo vitã finiuerit. Hæ igitur ſunt cõditiones, quas excogitare, & ex varijs auctoribus colligere potui, quibus faſcinantes, vehementiùs, ac perniciosiùs nocere conſueuerunt. Quæ verò arte parãtur, vt faciliùs officiant, ea recẽſere in animo nõ eſt, cũ infinita propè ſint. Si quidẽ Damon pharmacũ in Æthiopia eſſe prodit, cui⁹ ſudór tabem faſcinantẽ corporibus afferat.

Anus potiſſimum faſcinant.

Homo foueatis oculis faſcino aptus.

Strabones inficiũt aſpectu.

Serui ab irato hero obiurgati mors.

Pharmacum lethale in Æthiopia.

Horatius quoque nonnulla enumerat, quibus Canidia ad huiuſmodi faſcinationes, & maleficia vtebatur:

Veneficarum vis ex Horat.

Canidia breuibus implicata viperis
Crines, & incomptum caput,
Iubet ſepulchris Caprificos erutas,
Iubet Cupreſſus funebres
Et uncta turpis oua ranæ ſanguine,
Plumámque nocturnæ ſtrygis,
Herbáſque quas & Colchos, atque Iberia
Mittit venenorum ferax,
Et oſſa ab ore rapta ieiunæ canis
Flammis aduri Colchicis.

Herculis mors.

Hercules quoque tunica Neſsi Cẽtauri cruore tincta, in tantas furias actus legitur, vt prę doloris impatientia, ſeſe in OEta monte combuſſerit. Sunt & alia huius generis innumera, quæ recenſendo, nauſeam potiùs parerẽt, quàm fructum delectationémve vllam afferrent.

Qui Faſcino magis obnoxij ſint. CAP. XIII.

Morbi origo à corporis diſpoſitione.

Solidiora corpora ad inferẽdum faſcinum quã ad patiendũ aptiora ſunt.

Reſpirationis effectus.

QVAMVIS faſcinũ pernicioſiſsima præditũ ſit qualitate omniũ actiuarum efficaciſsima; tamẽ abſq; patiẽtis aptitudine agere nõ poteſt: in omniũ enim ęgritudinũ generatione, præcipuã partem, vt Ariſtot. in lib. de Anima tradit, habere videtur, corporis diſpoſitio: tenuis ſiquidẽ ſubſtãtiá, craſſa faciliùs alteratur. Corpus etiã humoribus ſolidũ, prõptius virulentã qualitatẽ iaculatur, quàm ipſum ab eiſdẽ aliquid ſibi nociui aſciſcat. Semper enim humana corpora reſpirãt, modò ſpiritũ emittendo, modò eũdem attrahẽdo: qua reciprocatione vapores intimos, ac fuliginoſos exhalãt, aereámq; ſubſtantiã in refrigeratio-

nem natiui caloris attrahunt. Qui cutis dẽſitate cõſtant nõ facilè faſcino lędũtur: nã per meatuum raritatem faſcinans q̃ualitas facillimè ingredi poteſt, eóque magis ſi huiuſmodi meatus tenui & imbecillo humore repleantur, qui à faſcinante vi, nullo negotio ſuperatur. Vnde faſcinum expeditam viam inuenit, vt in patientẽ actionem ſuam exerceat. Nam ſunt nõnulli, qui meatus concluſos habent, & difficillimè à faſcino læduntur, quippe qui faſcinum non admittunt, niſi priùs ipſorum denſitatẽ ſoluat: quæ tamen difficillimè ſoluitur, quia eorum corpora, etſi rara & mollia ſint, humor nihilominus cũ partibus ſiccis firmè colligatus eſt, & quaſi vnum effectus. Meatus itaque patentes habentes facillimè faſcino inficiuntur. Ex quo Lucretius ait,

Corpora rara faſcino patẽtiora ſunt.

Verſus de corporibus aeri obnoxiis.

Interiorem etiam partem ſpirantibus aër
Verberat, hic idem cùm ducitur atque reflatur.
Quare vtrinque ſecus cùm corpus vapulet, & cùm
Perueniant plagæ per parua foramina nobis
Corporis ad primas partes, elementáque prima;
Fit quaſi paulatim nobis per membra ruina.

Quanto itaque cordis & arteriarum alicuius hominis natura calidior & rarior erit, tanto citiùs faſcinum nocet: quoniam calidum cor, plus anhelitu attrahit, quàm frigidum; ac viæ latiores ſunt in arteriis calidi cordis quàm frigidi, per quas ſpiritui faſcinantis facilior tranſitus patet. Verùm ſi naturalis caliditas tanta eſſet, vt faſcini vim ſuperaret, eam expelleret, & ſic nocumentum arceret. Corpus etiam frigida, & ſicca natura præditum, faſcini viribus reſiſtit, nihílque in ſe ingredi ſinit, priuſquàm ipſum ex aliqua parte diuiſum ſit, ac veluti exulceratum. Econtrà humidi & calidi corporis natura ce-

Corpora calidiſsima faſcinum ſuperant.

Frigida & ſicca corpora faſcino reſiſtunt.

lerrimè alteratur; quippe quę faſcini qualitate percepta, in tabidam mutatur naturam; vt ſunt pueri, qui tenelli & calidi, atq; humidi exiſtentes faſcino facillimè inficiuntur; eóque magis quo elegantiores & venuſtiores ſunt. Omnia enim egregia ac decora, inuidentium faſcinatorum animis citiùs expoſita ſunt: idcirco quæcunque venuſtatem, decorem & elegantiam quandam habent, in magno ſunt periculo, ne faſcinẽtur. Vt ſunt quoque decori & pulchri iuuenes, ingenio & natura diuites, venuſtæ mulieres, opimæ pecudes, equi aſpectu delectabiles, lætæ ſegetes, pulchrę arbores. Quapropter quidam amicus mihi narrauit, ſe quendam qui oculum faſcinantem habebat, vidiſſe, qui cùm in lapidarij cuiuſdã manibus, pretioſum lapidem miro artificio politum animaduertiſſet, ac fixis oculis eum contemplatus eſſet, nulla interpoſita mora lapis ille ex ſeipſo in duas partes diuiſus & confractus fuit. Nihil ergo elegans, & viſu iucundũ à faſcini poteſtate immune ac liberum eſſe arbitrantur: ſic etiam præpotentes, & in excelſo loco conſtituti, in magno ſunt faſcini patiendi periculo. Amatorio faſcino illi præſertim inficiuntur, qui ex altera parte ſanguinei, ex altera cholerici videntur, qui amplos, nitẽtes & glaucos oculos habẽt, quíque caſtè viuere ſolent, ne frequẽti coitus vſu, humor euacuetur. Hi namque frequẽtiſsimo aſpectu, vehementi & continua imaginatione, ex apto interuallo radios cum radiis, & lumina cum luminibus coniungentes, vltrò citróque intuitu commeante, amatorio faſcino afficiuntur, vnde ſe nequeunt poſtmodum liberare. Et tanta eſt huius faſcini vis, talíſque natura, vt nullum virus tantum incendium in medullis ac pręcordiis amantium excitet, vt Apuleius eſt auctor.

Pueri faſcino obnoxij.

Forma & venuſtas faſcino patent.

Narratio de quodam perniccioſum oculum habente.

Amatorio faſcino qui citiùs obnoxij

De Amuletis hebetantibus & auferentibus faſcinum.

Cap. XIIII.

POSTQVAM omnes dubitationes quæ de faſcinatione moueri conſueuerunt, diſcuſsimus, eáſque iuxta naturaliũ Philoſophorum opinionem determinauimus, operæpretium eſſe duxi, vt amuleta quæ faſcini vires, & noxia quæque atq; homini infeſta amoliuntur ac depellũt, ſubiiciam. Vt enim quis lethali epoto veneno, paruo temporis interuallo perit, veneni qualitate & non copia interitum afferente, niſi confeſtim ægrotanti remedium afferatur: ita faſcino correptus, celerem mortem obire cogitur, ſi amuletis citò non adiuuetur. Priſcorũ Philoſophorum ſedulitas contra faſcinationes certo determinatóq; remedio non vtebatur: nam quidam peculiari orationis ceremonia faſcinatoribus occurrebant, Græcã Nemeſim inuocantes, cui ob id Romæ in Capitolio ſimulacrum erectũ eſt: alij frontis Hyęnæ corium faſcino reſiſtere credebant: nonnulli ſiniſtræ, dextræque claudicationis occurſu, faſcinantiũ malitiam decipiebãt. Alij palmarum lignũ in pomo oſſeũ, dente limatũ contra faſcinationes poliebant, aut ſatyrion ſumebant, quę Orchis cognominatur, & fœmina eſſe creditur; quæque internodiis ramoſiore frutice & radice diſtinguitur. Dioſcorides alyſſum in domo ſuſpenſum ſalutare amuletũ hominibus & quadrupedibus contra faſcinationes eſſe refert. Ariſt. faſcinationis amuletũ rutam cẽſet. Democritus Abderites Catochitis lapidis geſtatione vel oſtẽſione frequẽter contra faſcinũ vtebatur, quo etiã explorabat occultã naturæ vim in certaminibus, quæ cõtra Magos habuit. Quidã non ſpernendi autores inter amuleta

Cur nunc de amuletis agit

Faſcino citò obſtandum.

Antiquorũ contra faſcinum vana ſuperſtitio & varia.

Dioſcoridis & Democriti amuleta contra faſcinum.

Ruta medetur faſcino.

Expuere in propriam vrinam ſalubre eſt contra faſcinum.

connumerant in editam vrinam expuere, & ſimiliter in dextri pedis calceamentum, antequàm induatur. Quod etiam ſalutare eſſe aiunt, cùm quis per locum aliquem tranſit, in quo periculum ſibi imminere veretur. Nec deſunt, qui hyſſopum, vel lilium aut vngulam magnæ, vt vocitant, beſtiæ ſecum ferant. Mulieres ſi pueros malum contraxiſſe conſpexerint, eos thure ſuffumigant, & lapides pretioſos, vt Hyacinthum, Sapphirum, Carbunculum circa collum ſuſpẽdunt: aërem inſtaurant, odoratas ſuffumigationes parando, aquis irrorando, cinnamomum, ambram, & cætera id genus adhibendo. Roma verò cùm ob faſcinum peſtilentia aut graui morbo laboraret, hoc pacto ciuium ſaluti Conſules conſulebant, Dictatorem ex ſeniorum memoria repetitum creabant, qui clauum in dextero lapide ædis Iouis Opt. Max. in Capitolio figebat, & ſtatim peſtilentia, quæ nec diuina ope nec humanis cõſiliis depelli poterat, diſcedebat, vt euenit quando hac de cauſa L. Mãlius Dictator creatus fuit. Apud Hiſtoricos fide dignos legimus, cùm Romanæ aliquot matronæ de veneficiis damnatæ fuiſſent, Dictatorẽ clauum fixiſſe, vt mentes alienatæ ſui cõpotes fierent. Simili memoria ex Annalibus repetita, claui figendi cauſa, Dictator creatus Cn. Quintilius fuit, qui fixo item clauo, eo piaculo ciuiũ mentes ſui cõpotes fecit, diſcordéſque animos conciliauit. Prætermitto amuleta quibus venatores vtũtur; innumera enim propè ſunt: & inter alia quercûs fruticem medium findere ſolent, ac per ipſum tum canes, tum venatores ipſi tranſeunt, quo facto faſcinum dirimere ſeſe opinantur. Diuus Auguſt. de Ciuit. Dei lib. 7. cap. 12. referens turpitudines quas Libero deo tribuebant antiqui, ait, Liberi membro

Thuris ſuffitus & lapillorum geſtatio faſcinum abigunt.

Mos Romanorum ad luem compeſcendã.

Quo pacto nõnullis effaſcinatis Quintilius dictator conſuluerit.

Venatorum amuleta.

Quomodo antiqui Liberũ propitiabant.

membro inhoneſto matremfamiliâs honeſtiſſimã palàm coronam neceſſe erat imponere: ſed videlicet ſic Liber deus placãdus fuerat pro euentibus ſeminum: ſic ab agris faſcinatio repellẽda, vt matrona hoc facere cogeretur in publico. Contra amatoria quoque faſcina, diuerſa amuletorum genera parari conſueuerunt: nam Athenis inualuit vſus, vt antequàm noua nupta mariti domũ ingrederetur, oleo & adipe ſuillo, vel lupino poſtes inungerentur, ne quid pernicioſæ peſtis in domum irreperet. Quod Magorum commentum fuiſſe ferunt, quemadmodum etiam felle nigri canis ſuffitas domos habere, & genitale ſub limine defodere, ſalutare contra amatoria faſcina arbitrati ſunt. Puluerem in quo ſe mula volutauerit, corpori inſperſum mitigare amoris ardores Plinius refert. Cyzici fontem Cupidinis inueniri, ex quo potantes amorẽ deponant, Mutianus exiſtimat. In dextro ranæ latere, quæ Rubeta vocatur, oſſiculum inueniri aiunt, quo amor inhibetur. Chameleontis iecinore amatoria diſſolui ex Democriti ſententia traditur. Nonnulli amoris faſcinum ſic hebetandum cenſent: viſus eſt amouendus, ne oculorũ acies cum aliorum oculis adiungamus, néve lumina cum luminibus copulentur: vnde namque amoris peſtem nobis adſciuimus, illinc cauſam remouendo remedium ſumendum eſt. Idcirco omnis conſuetudo eſt remouenda, otium tollendum, grauioribus curis animus adhibendus, ſanguis emittendus. Omnia etiam excrementa per ſudorem eiicienda ſunt. Et quoniam rei amatæ imago, & ſimilitudo, quæ noctes atque dies ob oculos nobis obuerſatur, nos effaſcinatos habet, ideo in grauiorem aliam curam, magíſque anxiam animus eſt diſtrahendus, quouſque

Ironia D. Auguſtini in Ethnicos.

Ritus Athenienſium in nuptiis.

Fons amorem depellens.

Rubeta oſſiculum amorẽ inhibet.

Remediũ nequis faſcino amatorio inficiatur.

inſidens illa mētis cogitatio ac feruor intepeſcat. Quod Lucretius hiſce verſibus aperit:

De vitando amore verſus.

Sed fugitare decet ſimulacra & pabula amoris
Abſterrere ſibi, atque aliò conuertere mentem,
Atque iacere amorem collectum in corpora quæque.

Amor fame vel tempore ſedatur.

Crates Thebanus de amore ſic dixiſſe fertur. Amorem fame ſedari, ſin minus tempore: quòd ſi duo hæc non ſuffecerint, ad laqueum eſt accedendum: ad quæ Poëta Auſonius reſpexit, cùm de amantium dementia loqueretur. Simili quoque remedio Chaldæi in Iuſtina Antonini Imperatoris filia, & Marci Philoſophi vxore vtendum conſuluerunt, vt ſi eam à gladiatoris amore, quem deperibat, liberare vellent, gladiatoris occiſi ſanguinem bibendum traderent, & ſtatim cum viro ſuo concumberet, quo peracto, illicò liberatam legimus. Sed quoniam de amore abolendo Cadmus Mileſius, Samocratius Nigidius, & Ouidius, aliíque ſcripſerunt, hac de cauſa præſenti ſermoni finem imponimus. Et hæc de faſcino, quo ad Philoſophorum ſententiam dicta ſufficiant.

Remedium poſtremum amantium, laqueus.

Chaldæorum amuletum Iuſtinæ amāti adhibitū.

Amoris remedia qui ſcripſerunt.

LEONARDI VAIRI

SANCTÆ SOPHIÆ BENEVENTANÆ, ORDINIS SANCTI BENEDICTI, Canonici Regularis, & eiuſdem Abbatiæ Prioris, ac Sacræ Theologiæ Doctoris,

DE FASCINO, LIBER II.

Qua via, quibúſve principiis de Faſcino determinandum ſit.

CAPVT PRIMVM.

HAVD facilè credi & exiſtimari poteſt, rerum omnium quæ in dubitationem veniunt, quàm arduum ac difficile ſit veritatem inuenire: nam ſimul atque noſtro intellectui ſeſe res anceps offert, nulla tam paruæ dubitationis videtur, quin pro & contra de ea re veriſimiliter diſputari poſsit. Hinc priſcorũ Philoſophorum nonnulli credendi occaſionem ſumpſerunt, nullius rei veritatem reperiri poſſe, reíque cuiuſlibet opinionem tãtùm, non ſcientiam haberi. Quæ quidem ſententia licet illis temporibus à peritorum hominum ſcholis fuerit exploſa, ac penitus exſibilata,

Ardua eſt veritatis indagatio.

Nullius rei veritas inueniri poteſt.

nihilominus quamplurimi de natura conqueſti ſunt, quòd rerum medullas adeo abſcõditas teneat, mendaciíſque refertas nobis oſtẽdat. Quinimo non pauci fuerunt, qui omni veritatẽ inueniendi ſpe amiſſa, ſeſe inertiæ tradiderunt (vt de Democrito & Epicuro ſcriptum legimus) caſu vitam degentes, & omnium euentorũ culpam, naturæ adſcribẽtes. Plerique etiam rerum difficultate perterrefacti, quidquid dicebatur, credebant, & in quamlibet ſententiam, quaſi maris fluctibus trahebantur. Non igitur mirum cuiquam videri debet, ſi de rebus quarum cauſæ omnem humanã intelligentiam fugiũt, variæ apud Philoſophos fuerint ſentẽtiæ. Vnde factum ſit, vt inter alia, tot opiniones de faſcino haberentur, quot in præcedenti libro oſtendimus. Cuius profectò varietatis ratio reddi poteſt, quia hominum intellectus, qui artium & ſciẽtiarum principium eſt, Dei Opt. Max. imago & ſimilitudo eſt: in quo vt in perfectionis principio & fine complementum reperitur. Et quoniam antiqui Philoſophi huius immẽſi & infiniti principij fontem & originem omnis veritatis continentis perfectam cognitionem non habuerunt, hinc euenit vt veluti cæci modò hanc, modò illam, de qualibet re ſentẽtiam dicerent, ignotæ immenſitatis imaginem præ ſe ferentes, & veritatis ſcopũ non attingentes. At nos quibus Deus ſuum ſermonem manifeſtauit, qui ab omni falſitate purus eſt, & omni obſcuritati lucem affert, de quacunque re certam indubitatámque ſententiam eius innixi auctoritati, proferre poſſumus, vt Lactantius lib. 1. diui. Inſtitut. ait: & Auguſtin. libr. 2. ſuper Geneſim. Maior eſt ſacræ Scripturæ auctoritas, quàm omnis humani ingenij perſpicacitas. Et D. Hieronym. in illis verbis Pſalm.

Veritatẽ inueniendi ſpẽ qui abiecerũt

Antiquorũ philoſophorũ allucinatio vnde.

Cuius humanæ iudicio Scripturæ auctoritas anteponenda.

Adipe frumenti ſatiat te; Pinguiſsimus eſt ſermo diuinus: quidquid vis ex ſermone diuino naſcitur; idẽ omnes ſacrarum literarum expoſitores profitentur. Hac de cauſa diuino fretus auxilio, ſacrarúmque literarum auctoritate ſuffultus, veris quoque Philoſophiæ principijs vtendo, faſcini veritatem aperiendam, & citatas de eo opiniones, confutandas & declarandas aggredior, vt veritate patefacta, clarum, apertúmque ſit, quàm vana ac malè cohærentia veterum Philoſophorum principia fuerint, quámque à veritatis ſcopo aberrauerint, qui eos ſecuti ſunt, rerum cauſas propiùs non perſcrutando, ſed tantùm illorum vanæ auctoritati innitendo. Non enim is ſum, qui auctorum vetuſtati, nimia captus credulitate, tantùm tribuam, vt de hac re pertractaturus ſupremum, & validiſsimum locum, ab Ethnicorum Philoſophorum auctoritate ſumendum cenſeam: alienæ aſſertioni qualicunque plus fidens, quàm certiſsimæ rationi. Nam licèt vita functorum ſententiis, neſcio quid ſingularis indulgentiæ debeatur, eíſque refragari non liceat, ne per inuidiam, aut inſolentiam id fieri credatur, iuxta illud Ouidianum:

Hieronymi ſententia de ſumma Bibliorum auctoritate.

Philoſophis non tantum tribuendum quantum veritati.

Mortuis non inſultandum.

Paſcitur in viuos liuor, poſt fata quieſcit: *Ouid. verſus.*

Et improbè facere videatur qui in alieno opere ingenioſus ſit; nihilominus apud me plus ponderis & auctoritatis veritas ipſa habet, quàm ſpecioſa voluminum inſcriptio, & auctorũ vetuſtas. Cæterùm ne tempus fruſtrà conteramus, ad rem deueniemus.

De cauſæ, ac Faſcini diuiſione. CAP. II.

Quidquid eſt, cauſam habet.

ANTEQVAM ad vlteriora deſcendamus, pro clariori eorum quæ dicturi ſumus notitia, non eſt ignorandum, quòd quidquid in mundo fit, cauſam, ex qua oriatur, habeat neceſſe eſt: quæ quidem cauſa, vel Deus eſt, vel Angelus bonus, vel malus, aut homo, aut aliquid aliud, à Deo agendi vim habens, aut eſt cauſa merè naturalis. Faſcinum præterea multis conſueuit vſurpari modis. Primo pro exitiali dæmonum actione: ſecundo pro magna ludificatione: tertio pro inuidia: quarto pro inuidentia: quinto pro eo quòd aliqui homines ita ſunt à natura procreati, vt ex oculis, naribus, faucibus, exitialem qualitatem ſpirãtibus, interitum, aut malum quodlibet inferant: ſexto, pro tetro, atque horribili turpis hominis, aut aniculæ intuitu, quo timor alicui incutitur; cuius cauſa ille in morbum incidit: ſeptimo pro qualibet naturali, aut voluntaria actione, cùm quis certæ rei imaginatione, viſu, voce, aut aliis inſtrumentis obeſt. His diuiſionibus ſic notatis, faſcinum eſſe, quemadmodum primo Cap. libri primi oſtendimus, nõ negamus; ſed ipſum reperiri iuxta tot tãtorúmque Philoſophorũ auctoritates fatemur. Cæterùm ex qua cauſa fiat, & ſub qua faſcinationis diſtinctione accipiendũ ſit, demonſtrandum eſt. Et quoniam in faſcini diffinitione aliquæ particulæ ipſum cõſtituentes poſitę fuerunt, quibus natura & voluntate fieri oſtenditur; quæ profectò natura & voluntas in vltimo cauſæ, & faſcini modo à nobis prænotatæ ſunt; idcirco illæ partes priùs examinandæ ſunt, quibus cognitis poſtea facilè colligere liceat ex

Rerum cauſæ diuerſæ.

Faſcinũ multipliciter vſurpatur.

Faſcinum eſſe fatetur autor.

qua cauſa faſcinũ naſcatur, & ſub quo diuiſionis membro contineatur. Prima pars faſcinum diffiniens, eſt imaginatio ipſa, cuius vim, atque naturam diſcutere, ac ventilare exordiemur.

Imaginationis natura, ac munus declaratur, miniméque per eam Faſcinum fieri poſſe oſtenditur.

CAP. III.

HVMANVS animus dum intra corpus eſt, ídque viuificat, res quę à ſenſibus percipiuntur, intelligere nequaquã poteſt, niſi phãtaſmatibus intermediis, quæ per imaginationẽ intellectui offeruntur: & licèt noſtri intellectus munus ſit, non res ſingulares ſed vniuerſales directè cognoſcere, nihilominus illarum rerum cognitionem aſſequi nullo pacto poteſt, niſi phantaſmatũ, hoc eſt particulariũ ſpecierum ſimulacra ſibi repræſentet. Si quidẽ anima, etſi omnia intelligere potis eſt, cùm omnibus rerũ ſpeciebus imbui apta ſit, atq; omnia fieri, vt in libris de anima Ariſtot. fatetur; nihilominus quia corporis mole circundata, dũ hîc viuimus, grauatur, ſenſibus vtitur, quorũ vſu ad intelligendũ vehementer indiget. Hinc factum eſt, vt animæ potentia, quæ imaginatiua appellatur, in faſcini diffinitione poneretur. Vnde bruta animantia, prætermiſſo naturæ impetu de quo in præſenti agere non intendimus, nihil omnino efficere poſſe videmus, ſi à ſenſibilium rerum ſpeciebus, in imaginatione exiſtentibus non excitentur. Et quemadmodum animus res præſentes per rerum ſenſibilium ſpecies intelligit, ſic eadem, res abſentes imaginationis virtute, veluti in tabula depictas percipit. Dicitur autem hæc animi potentia phantaſia

Animus per phantaſmata res à ſenſibus perceptas intelligit.

Intellectus per ſimulacra particulariũ res vniuerſales percipit.

Anima omnia intelligere poteſt.

Bruta animãtia à rerum ſenſibiliũ ſpeciebus excitãtur.

Phantaſia etymon. à verbo Græco phantizo, quod eſt imaginor latinè: ſenſibilium quoque rerum ſtatus hæc imaginatrix vis, à nonnullis appellatur: Nam ea quæ ſenſibus percipiuntur, in ſenſibus externis non remanent, ſed vt *Themiſtij ſimilitudo de ſenſuum perceptione.* Themiſtio placet, paſsio ſenſuum, eſt inſtar celerrimæ percuſſionis, quæ, nullo vibicis veſtigio relicto, tranſcurſim corpus percutit: Imaginationis autem paſsio, eſt veluti anuli in cera impreſsio, quæ anulo remoto, anuli ſimulachrum ſeruat. Et hac ratione quia apparētium formarum ſtatus eſt, imaginationis nomen obtinuit: ídque non immeritò, ſiquidem ratio aliquando vino, aliquādo ſomno, aut morbo, vel extaſi conſopitur, & tūc imaginatio vigilat, quæ hominem, vt nociua fugiat, ac ſibi commoda ſequatur, excitat. Imaginationis verò natu*Definitio imaginationis.*ra, ab Ariſtot. in libris de anima diffinitur, quòd ſit motus ſecundum actum à ſenſu: vbi motum pro actione ſumit, quæ ſubita quædam mutatio eſt, & pro termino motus, hoc eſt, pro quantitate, & qualitate, ratione au*Anima quid ex Plat.*gmenti, & alterationis. Hæc notificatio diffinitioni à Platone de anima traditæ conuenit, qui animā motum *Imaginatio quid ex Aphrodiſienſi.* eſſe aſſeruit. Alex. Aphrodiſienſ. quoq; ait: Imaginatio eſt motio à ſenſu in actu profecta. Nec ab ea Diuus Damaſcenus abhorret, qui lib. 2. de fide cap. 7. ita inquit, *Imag. quid ex Dam.* Imaginatio vis eſt irrationalis, quæ ſenſuum adminiculo operatur. Plato in ſophiſtam dixit, imaginationē eſſe *Imaginatio quid ex Plat.* ſimulachrorum magiſtram: Námque imaginatio multa phantaſmata excogitat, & ob id Plato imitationem *Pictorum & hiſtrionum comparatio.* phantaſtico adſcripſit: etenim vt pictores rerum imagines penicillo effingentes imaginatione vtuntur, ſic mimos, & hiſtriones perſona, voce, ac geſtu in ſcenis diuerſos hominum mores imitari videmus; quos priùs imaginatione

ginatione concipiunt. Cæterùm bruta animalia non adeo perfectè imaginationem ad imitandum aſſequũtur, ſicut homo; Pſittacus enim, & Pica per humanæ vocis auditum, verba quæ in imaginandi vi tenent, imitantur: verùm non ita vt homines, qui ſecundum ſimulacra concepta, materiam ipſam ſiue lignum, ſiue metallum ſit effingunt, miro artis ingenio cælantes, & exculpentes multas formas humanis viſibus ſpectãdas. Et quia non omnia animalia ad imitandum idonea ſunt, hinc aliqui moti fuerunt, vt dicerent, imaginationis loco æſtimatiuam vim eis ineſſe, quam naturæ inſtinctum ſiue motum nonnulli vocant: huius virtute hirundines nidum, & araneæ telam conficiunt, à nullo præceptore edoctæ; ſimili quoque modo agni lupum nunquam viſum, & pulli gallinacei miluium formidãt, ac fugiunt. Nec ſilentio inuoluendum cenſeo, imaginationem duo obiectorum genera reſpicere, ac comprehendere, proprium, & præſens vnum; commune, & abſens alterum. Proprium obiectum dico, nõ reſpectu virtutis imaginandi, ſed ratione externorũ ſenſuum: non enim immediatè à ſenſibus externis mouetur imaginatio, ſed per ſenſum communem; ideo quæ externis ſenſibus peculiaria ac propria ſunt, eadem ratione ad imaginationem pertinere dicuntur. Et quia externi ſenſus, circa huiuſcemodi obiecta, vt Ariſt. ait, modò ipſorum vis non impediatur, ac cõueniens diſtantia adſit, falli nõ ſolẽt; imaginatio quoq; talia obiecta reuoluens, vt Philopono, de Philoſophi mente placet, falli non cõſueuit. At quoniam externi ſenſus communia obiecta cõtemplantes ſæpiſsimè decipiuntur, imaginatrix etiam vis in eiſdem, quæ nobis repugnantibus, & reclamãtibus ſeſe

Pſittacus & Pica quomodo vocem humanã imitentur.

Æſtimatiua vis loco imaginatricis brutis ineſt.

Animalium quorundam inſtinctus.

Imaginationis obiectum duplex.

Externi ſenſus quando circa propriũ obiectum falluntur, quãdo non.

obiiciunt, Philoſopho teſte, fallitur. Nā cùm à ſenſuum motu originē ducat, & quiſque ſenſus magis à ſuo principio diſtet, imaginationis quoq; motus primi ſui principij vim exiliorē, ac debiliorem participat. Et quemadmodū illi circa figuram fallūtur; nam quadrata ſi longè ſpectentur, rotunda vidētur, & quæ mouentur ſtare putantur, vt cœlum, ſtellæ: & quæ magna, minima cenſentur; qui quidem errores ad communia ſenſibilia ſpectāt, Alex. Aphrodiſien. teſte: & quemadmodum rudentes, ac remos in aquis demerſos, fractos, vel tortuoſos videre videmur, tum ob dictam cauſam, tum etiā quia medium eſt diuerſum: nam oculus primùm per aerem videt, qui eſt rarior, deinde per aquam, quæ eſt denſior, ob quam medij diuerſitatem illud accidit; quoniam, vt perſpectiui aiunt, radij viſuales ad medium denſius, refringuntur: nauigantibus quoque nauis ſtare, & littora circumagi videntur; ita imaginandi facultas, in multos, ac varios errores, & deceptiones ob talia communia, & remota ſenſibilia cadit, alba nigra, & falſa vera exiſtimans: hoc deceptionis genere ille falſus eſt, qui quum quandam pecuniæ ſummam omni cuſtode remoto vidiſſet, eámque ne tetigiſſet quidem, paucis pòſt menſibus pecuniæ dominum querentem audiuit, partem pecuniæ ſibi ablatam, ac ſurreptam fuiſſe; is verò ſibi conſcius quòd illam ſine arbitris vidiſſet, licet ne teruncium quidem cumulo detraxiſſet, vereri cœpit, ne de ſe dominus pecuniæ malè ſentiret; néve ab eo ſurreptam pecuniam ſuſpicaretur: ideo quotieſcunque illum de hac re cōquerentem, vel de quacunque furti ſpecie loquentem animaduertebat, verens ne de ſe intelligeret, ac malè opinaretur (vt erat bonis moribus, ac ſingulari virtu-

Senſuum error.

Radij viſus ad medium denſius refringuntur.

Imagine quomodo fallatur.

Mirus falſæ imaginationis effectus.

te prædítus, modeſtus, ac verecundus) falſæ huic imaginationi aſſenſum præbens, adeo eius corpus totum, ac facies alterabatur, vt miro quodã rubore ſuffunderetur. Hac de cauſa Plato in legibus dicebat, affectus homini veluti neruos, & ceu funiculos quoſdam à natura inditos eſſe, à quibus trahamur; qui quemadmodum inter ſe contrarij ſunt, ita & nos in varias aduerſáſque partes diſtrahũt. Huc etiam illud Senecæ ſpectat, de hac falſa imaginatione loquẽtis, opinione nos ſæpius quàm re laborare: eſſéque plura, quæ nos exterreant, quàm quę premãt: hoc etiam, Epictetus ille Stoicus nobiliſſimus, ex Zenonis, & Chryſippi decretis ſignificare voluit, cùm huiuſmodi paſſiones in ſapiẽtis animum, qui vitiis omnibus liber eſt, cadere dixit. Aug. quoque de Ciuit. Dei lib. 9. cap. 4. ad id reſpexit, cùm affirmauit: Quòd animi viſa quas phantaſias vocant, & quorum incurſus animus vitare, nec præcauere poteſt, cùm veniant ex formidabilibus rebus, neceſſe eſt etiam ſapientis animum moueant, ita vt pauliſper vel paueſcat metu, vel triſtitia contrahatur, tanquam his paſsionibus præuenientibus mentis & rationis officium. Et paulò inferius: Accidunt autem animo ſapientis, ſalua ſerenitate ſapientiæ. Poteſt enim ſapiens falſa imaginatione excitari, ac commoueri, etiam ſi nullius culpæ ſit ſibi conſcius. Quocirca conſulerem vt legum periti, non ex faciei motu, & præſertim ſi ruborem oſtendat, coniecturam faciant de quopiam: Nam & Dominus noſter ſecundum faciem iudicare vetuit; faciéique rubor rem ſaluam, vt Terentius ait, demonſtrat, cùm id ex modeſta verecundia procedat, & ex falſo aſſenſu, quem prauæ imaginationi quis præbuit, verens

Affectus nobis ceu funiculi inditi ſunt.

Opinione ſæpius quàm re laboramus.

Epictetus, de affectibus humanis.

Auguſt. ſententia de animi paßionibus.

Ex rubore ni ſemper coniectura faciẽda

Quid ſit verecundia. ne malè audiret. Verecũdiæ enim diffinitio, hæc eſſe dicitur: triſtitia ſcilicet de defectu proprio in præſentia alterius, vel facto, vel apprehẽſo ex timore, ne qui præſens eſt factũ putet: ob quã ſanguinis motus, & caloris in eas partes fit, quę maximè laborãt: & quoniã in alterius prę-ſentia facies maximè laborat, ideo erubeſcit: ac parũ refert, an defectus actu fiat, ſiue factus fuerit, aut immineat, aut nunquã faciendus ſit, dummodo dubitetur ne quis vel factũ, vel faciendum cenſeat; ac malè de aliquo iudicet. Verũ ſi quis non vni, ſed pluribus falſis imagi-

Inſania fit ex pluribus falſis imaginationibus. nationibus aſſenſum præbeat, huic adeo imaginãdi poteſtas deprauatur, vt circa illã partem, ad inſaniam redigatur: dico circa partem illam, quia licet actus imaginatiuus corrumpatur, tamen rationis vſus non tollitur, ſed quodãmodo obnubilatur: hinc fit vt quis ſibi multum aſſumat, ac tribuat, nemini fidem adhibeat; omnẽſq; ſibi infenſos, & inimicos arbitretur: vt accidit ægris quibus

Aegrorum viſa. imaginatio horribilium rerum ex paruis occaſionibus oritur. ex aſpectu enim paruarum formarum in parietibus, & lupos, & canes ſubimaginantur, & clamãt, donec huiuſmodi ſpectra inde auferantur; quibus enim imaginationis virtus corrupta eſt, ijs abſurda quędã obuerſantur, confuſè de rebus ſtatuunt, prauè ratiocinantur, ac iudicant, perinde namque menti euenit, atque oculis,

Comparatio mentis & oculorum. vbi varij diuerſique coloris conſpicilia obiiciantur, quibus omnia vel cærulea, vel rubra, flaua, viridia, vel denique eius coloris, quo vitrum ſuffuſum eſt, apparent; ſic vt aliter ſeſe rerum ſpecies nobis obiiciant, quàm re vera ſint. Corrupta itaque imaginatiõne, vitiatíſque organis, multa ſpectacula ſe menti offerunt, ob prauorum humorum, ac ſpirituum agitationem,

qui vltrò citróque commeant, ſinúſque cerebri oberrant. In hanc prauam & corruptam imaginãdi ſpeciem Marcus Billeſchus illuſtriſſimi domini mei Cardinalis Gráuellani nanus incidiſſe creditur, homo alioqui non inſulſus, neque delirus, qui à multis variiſque noxiis cogitationibus, quibus ex leuibus cauſis aſſenſit, agitatur. Quæ prauæ cogitationes adeò in ipſo inualuerunt, vt ſibi non modò ab omnibus domeſticis atque exteris, ſed ab ipſo illuſtriſsimo domino vehementer timeat, ne vel veneno, vel ferro, vel alia re ſublatus ſit. In eundem errorem Antonius Sanfœlicius Neapolitanus, vir doctrina, & ingenio inſignis incidit, quem ego in pueritiæ annis præceptorem habui, qui ab omnibus venenum ſibi parari ſuſpicabatur; omnéſque ſuos cõſanguineos eo nomine ſuſpectos habebat. Cuius doctiſsimi viri vicẽ non potui non dolere: hinc Lucretius,

Nanus quidã valdè ſuſpicax.

Antonius Sanfœlicius mirè ſuſpicioſus.

De vano timore verſus.

Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt; ſic nos in luce timemus.
Interdum nihilo quæ ſunt metuenda magis quàm
Quæ pueri in tenebris pauitant, fingúntque futura:
Hunc igitur terrorem animi, tenebráſque neceſſe eſt,
Non radij ſolis, nec lucida tela diei
Diſcutiant, ſed naturæ ſpecies, ratióque.

Hæc autem deceptionis origo ex abſentibus, & cõmunibus ſenſibilibus radices ſumpſit, quibus in imaginatione receptis aſſenſus prauè adhibitus eſt, vt in libris de Anima, Simplicius, Themiſtius, Ioannes Grammaticus, & Ariſtoteles fatentur. Atque hinc Alexander dicebat, quòd ſæpè hominibus euenit, vt imaginationes ſuas ſequantur, ea de cauſa, quòd eorum mens atque intellectus perturbatione, ſiue affectione quapiam veluti ne-

Vnde falſa imaginatio.

bula ſopitur & velatur; putà accedente ægritudine, aut ſopore. Et vt vnde diſceſsit noſtra oratio redeat, nõ alia de cauſa imaginatio nobis inſita eſt, niſi vt imagines rerum quæ per ſenſum percipiuntur, ſeruet, eáſque quoties opus eſt, intellectui offerat. Nec alia ratione mouet, ac corpus excitat, niſi ſub ſpecie honeſti vel inhoneſti, boni vel mali: atque hoc pacto ad appetendum vel fugiendum aliquid animus excitatur. Verumenimuerò prætermittendum non eſt, tria imaginationis nomine nobis ſignificari, eam ſcilicet potẽtiam, qua anima apta eſt imaginari, etiamſi ſpeciem nullam actu imaginetur, ſimulacrum ipſum conceptum, & huius potentię actionem. At ſi à nobis demonſtratum fuerit, nec imaginandi potentiam, nec ſpeciem imaginatam, nec ipſam imaginationis actionem, ea quę in primo libro adduximus, facere poſſe, non bene eos ſenſiſſe oſtendemus, qui ea nobis pro compertis tradiderunt. Vtque veritas manifeſta ac clara fiat, qua ratione imaginationis poteſtas, abſque ſpecie & actu quidquam agere poſsit, non inuenio: non enim ſecus ſe habet imaginatio ſpecie carens, atque oculus clauſus: & ſicut dum animal dormit occluſis oculis nihil videre dicitur, ſic anima ſine ſpecie, & actu imaginandi, imaginari nihil poteſt. Homini profectò, non ſolùm in philoſophia mediocriter exercitato, ſed vel paruam quidem rationis micam habenti, veriſimile videri nũquam poterit, vt quis imaginari abſque ſpecie & actu imaginandi queat. Id ſiquidem ſimile eſſet, ac ſi quis ſe ſine obiecto viſibili, ac videndi actu, videre poſſe aſſereret; quo quid inſanius & abſurdius? hoc enim pacto, non modò cæci, ſed graui ſomno oppreſsi optimè & perſpicuè cernerent. Nec ſimulacro

Imaginatio ad quid nobis inſita ſit.

Nomine imaginationis tria ſignificatur.

Vis imaginatiua abſque ſpecie & actu nihil operatur.

ipſi talium effectuum cauſa adſcribi poteſt: quoniam, vt Ariſtoteles ait, Quæ ars fingit, non res, verùm rerum ſimulacra dicuntur: vt Iouis ſimulacrum, non eſt Iupiter: ita quæ imaginatio concipit, rerum effigies ſunt, & non res ipſæ. Prȩterea imaginatio ſpeculi ſimilitudinem præ ſe fert, & quemadmodum quæ in ſpeculis relucent non ſunt veræ formæ, ſed quȩdam vmbræ: eodem quoque pacto ſpecies in imaginatione exiſtentes, non viuæ ac veræ ſpecies, ſed viuarum ac verarum ſpecierum ſimilitudines appellantur: fieri namque nullo modo poſſet, vt veræ tantarum rerum formæ, in tam parua oculi pupilla reciperentur, ac deinde ad imaginatiuã vim traducerentur. Cúmque veræ formæ extendi nequeant, niſi cũ ipſo ſubiecto, cui inſunt, & eiuſmodi ſpecies oculi pupillæ totæ inſint, à veris formis ſubiecta informantibus, à quibus abſtractȩ ſunt, eas plurimùm diſtare oportet: ſicque non veri lapides, ſed lapidum ſpecies, ac ſimilitudines in ſenſum admittuntur, vt in libris Elenchorum contra Sophiſtas Ariſtoteles docet. Similitudines autem quid aliud efficere poſſunt, quàm res illas quarum formas & effigies reddunt, oſtendere ac præ ſe ferre? Quòd ſi artis ſimulacra & ſimilitudines, quæ in ſpeculis apparent, omni & faſcinandi, & inficiendi vi carent, eam vim quis ſimilitudinibus in imaginatione conceptis adſcribere audebit? Cùm igitur nulla res vltra ſuam ſpeciem, & naturam quidquam agere poſsit, qua via tributum ſimulacris hiſce putamus, vt aliquid efficere queant? Profectò ſpecula & res nitidæ omni mutationis genere carent, ideò ſimilitudines in illis relucentes, & abeunt, & redeunt, ſine vlla ſpeculorum, & nitidarum rerum mutatione:

Ars non res ipſas, ſed ſimulacra fingit.

Exemplum de imaginatione ad ſpeculum.

Senſus nõ res ipſas, ſed rerũ ſpecies percipit.

quòd ſi ſpecula animata, ac vitalia eſſent, rerum imagines ipſis, ſicut cæteris animantibus offerrentur. Quocirca cùm ſimilitudines nihil amplius efficere poſſint, quàm ſeſe ſpectantibus & meditantibus offerre, idque in proprio, & non in alieno corpore, credi nequaquam poteſt, vt per eiuſmodi imagines & ſimilitudines ea fiát, quæ Auicenna cum cæteris de vi imaginandi blatterat, tum faſcinum, tum alia miracula illi adſcribendo; quæ à vera philoſophia maximè abhorrent. Quòd autem per imaginationis actionem, nec faſcinum, nec quidquam aliud ſimile fieri queat, luce clarius oſtendemus: ſi quidem, vt ſenſus ad rem, quæ per ſenſum percipitur, ſe habet; ſic actus imaginandi ad rem imaginationi congruentem ſpectat: ſed vnus numero eſt ſenſus actus cum re ſenſibili, ergo vnus etiam imaginationis actus erit, & rei quam imaginari contingit; vnus enim actus fit ex agente, & patiente vno. At res quæ imaginationi obiicitur, actum nullum alium habere poteſt, quàm ſui ſpeciem offerendi: igitur nec faſcinare, nec aliud extra ſe imaginatio facere poteſt, eóq; magis id corroboratur, quoniã imaginationis actus in eo qui imaginatur manet; miniméq; in aliud exterius ſubiectũ trãſire poteſt. Illa namq; actio in externum patientem tranſire reperitur, quæ in agente non remanet: actus verò imaginandi, in eo qui imaginatur perſiſtit, ergo non veriſimile exiſtimari poteſt, vt meorum oculorum videndi actus aliis quoque à me communicetur: pari igitur modo, nec mea imaginatio in alterum migrare poterit. Et ſicut nihil prohibet quin plures eandem rem videre poſſint, ſic nihil vetat, quominus eandem imaginētur. Verùm non vnus imaginandi actus erit, ſed plures imaginantes: & quemadmodum

Opinio Auicennæ de imaginationis virtute confutatur.

Vnus actus ex vno agente & patiēte fit.

Imaginandi actus extra imaginantem non tranſit.

Comparatio imaginationis & oculorum.

modum oculi colorata, quæ intuentur, non alterationibus afficiunt, ita imaginatrix vis rem nullam, cuius ſimilitudinem & imaginem contempletur, immutare aut inficere poteſt. Solus enim Deus Opt. Max. res quas cernit, eo pacto quo ſuæ diuinæ libet voluntati, permutare valet: nec ea ratio de iratis imaginantibus quidquam valet: tantum enim abeſt, vt irati, tranſeunte actione aliquid efficere valeant, vt ne eorum quidem recordẽtur, quæ in ira, furore, perturbatione, & omnino in vehementibus animi affectibus imaginati ſunt. Quod etiam euenire ſolet iis quos curæ, ſollicitudineſque diſtinent, vel quos ebrietas, timórve inuaſerit, vel quos demùm vehemens aliquis affectus occupauerit. Non parũ profectò eſſet ſi qui res intuerentur & contemplarentur, eas poſſent tales reddere, quales ſenſu & imaginatione illas perceperunt. Quinimò imaginatio, vt imaginatio eſt, non ſolùm in alieno, verùm ne in ſuo quidem corpore quidquam immutare poteſt. Et licet in lib. de motu animal. Ariſtot. dicat, Imaginationes, ſenſationes, & notiones alterare: & in lib. de Anima, idem corroboret: nihilominus id nõ intellexit, vt imaginationes ſunt, ſed potius vt res, quas imaginamur, aliquid moleſti vel iucundi habent annexum, quod vel appetendum vel fugiendum cẽſeamus: ex qua re ſpirituum motus, qui eſt imaginationis inſtrumentum, alteratur. Rerum itaque formidabilium imaginatio non ſecus nos mouere poteſt, ac pictura, quæ non per ſe, ſed per accidẽs nos commouet, quatenus rem lætã aut triſtem præ ſe fert: & ita appetitum mouet, qui ſpiritus & humores excitat. In olfactu autem & guſtu, ac tactu longè ſecus fit, quoniam hi ſenſus non tantùm ſpecies ſenſibilium rerum, vt viſus &

Nil per imaginationem irati homines efficiunt.

Imaginatio nihil immutat.

Ariſt. locus quomodo intelligendus.

Formidabiliũ imaginatio ſimilis picturæ.

auditus, ſed qualitates ſenſibiles cum ſpiritualibus ſpeciebus percipiũt. Non enim ciborum ſpiritualibus ſpeciebus, ſed ipſiſmet cibis nutrimur: ita non rerum ſpeciebus alteramur, ſed illarũ qualitatibus, ex quibus compoſiti ſumus. Vnumquodque namque ex quibus conſtat, iis alitur & ſuſtentatur: præterea rerum ſimulacra in imaginatione formata, tenuem & ſpiritualem eſſentiam habent; nec intra ſe exiſtentia quiſpiam amplecti, aut euitare ſtudet, ſed res duntaxat quarum imagines ſunt. Fatui enim tantummodò rerum imagines pro rebus ipſis ducunt, & iis ſpeciebus quas animo conceperunt, innixi, tumidi, multa ſibi pollicentes incedunt, vt ſunt illi quos diximus imaginatricem vim corruptam habere. Nõ enim plus virium alicuius rei ſimulacrum habet, vt dicebamus, quàm Imperatoris imago, quæ ſicut nihil agere poteſt præter quàm illũ à quo extracta & formata eſt, referre; ſic rerum ſimilitudines, nil penitus efficere valent præter quàm rerum imagines oſtendere. Equidem non malè cum Chemicis agi arbitrarer, ſi ſpecie auri, quæ nihil reale eſt, per imaginandi vim verum aurum adipiſci poſſent. Si eiuſmodi virtute imaginatio prædita eſſet, profectò nec ægroti, nec pauperes, nec literarum imperiti, nec cuiuſquam rei egentes reperirentur; cùm eorum quilibet, imaginandi vi optata conſequi poſſet. Quod cùm re ipſa non experiatur, quæ inſania eſt, vt tot tantáque miracula imaginationi nonnulli adſcribant? Si quis verò dicat ideas in diuina mente res exteriores afficiendi vim habere, ſimiliſque modo rerum ſimulacra & idæas in nobis eandẽ vim poſſidere poſſe: reſpondemus, ſimilitudinem nihil ad rem facere, quoniã idæa in Deo non eſt, ſicut in nobis accidẽs. Nec

Spirituales ciborum ſpecies non nutriunt.

In imaginatione formata tenuẽ habent eſſentiã.

Alcumiſtæ irriſi.

Idæa in diuina mẽte exiſtentes à noſtris ſimulacris differũt.

quęquam mouere debet, quòd ſigilli imago imprimendi vim habeat, quaſi eodem modo ſpecies in imaginatione contentæ, res exteriores imprimere queant: non enim ſigillum, vt imago eſt, aliam imaginem imprimere poteſt, ſed ratione duritiei, & partium inæqualiũ duntaxat. Quòd ſi ſigillũ per ſe, & ſua natura, vt imago eſt, aliam imaginem párere poſſet, non vtique quidquã referret, ex qua materia, dura an molli, ſigillum conflaretur. Quod cùm permagni interſit, omnia quæ de imaginatione obiecta ſunt, facilè ruunt: vt illud, Quòd imaginatio ſit veluti quoddam ſidus, ſalutares vel pernicioſos radios diffundens, & cui omnia ſublunaria, tanquã cæleſti intelligentiæ pareant, quòd cõceptus volatiles reddantur, & ad planetas ferantur, quódque innumera mala & calamitates inde mortalibus inferantur. Qui enim has nugas ſibi finxerunt, & rationis, & philoſophiæ, & omnium bonarum artium expertes, ac diabolica ſuperſtitione imbutos eſſe fateri oportet. *Sigillum quo modo imprimendi vim habeat.*

Quo pacto per imaginandi vim occulta & futura præſciri queant. CAP. IIII.

NON paruus Philoſophorum numerus, atque inter alios Ariſtoteles in libr. de Inſomniis, & de Diuinatione per ſomnium, corporis naturam ad futurorum præcognitionem conducere opinatus eſt, & imprimis melancholicis diuinandi virtus attributa legitur. Quoniam, etſi melancholicus humor, frigidus, ſiccus & ater exiſtat; nihilominus magnam quandam ſpirituum commotionem continet, ideóque tantò cæteris humoribus concitatior, quantò corpora denſa ſi accendantur, feruentius vrunt, quàm corpora rara: & hinc eſt quod ab Ariſt. in Problematibus aliquid *Virtus diuinandi melãcholicis attributa.*

diuinum melancholicorum imaginationi ineſſe futura præſagiens putatur;cuius generis homines in Hiſpania reperiri ab oculatis teſtibus accepi, qui quibus in partibus aliqua lateant,certò cognoſcant:nec eos latet,quot paſſibus terra fodienda ſit, quò aqua vel quid ſimile latens inueniatur. In Ethicis etiam melancholicorum recta & ſubita eſſe inſomnia aſſeritur,& ſapiẽtibus & prudentibus diuinandi virtus ineſſe à Philoſopho oſtenditur.Diuus quoque Auguſt.in lib.12.ſuper Geneſ.cap.13. Animam humanam, vt à ſenſibus abſtrahitur, diuinandi vim habere dicit. Diuus Gregor. 4. lib. Dialogorum animæ intellectiuæ hanc diuinandi vim adſcripſit. Hic etiam per quietem magis quàm per vigiliam diuinationem exerceri affirmat:tum enim variæ ſenſuum motiones ceſſant,quæ eiuſmodi animæ poteſtatem, vt Diuus Thomas ait,perturbare cõſueuerunt. Quo fit vt melancholici quibus purgatiores rerum ſpecies inſunt,clariorem diuinandi facultatem habeant. At quoniam diuinandi vires ſecum imaginatio ipſa affert; ideò aliqua re excitante indigere animam autumant. Cui quidem tot terrarum anhelitus, & euaporationes, locáque tam diuerſa,támque inter ſe ſitu ſuo, ac cæli poſitura diſtantia conducere arbitrantur: quibus hominum animi ad futurorum præſagia, ſuapte vi proni, & ad diuinum furorem procliues concitentur,& veluti diuinitùs inflammentur. Sicut de Athenienſi Muſæo, de Euclo,de Epimenide,atque aliis multis memoriæ proditum eſt. Nec ſolùm cæleſtis, & terræ halitus ad hoc iuuat, ſed herbæ, lapilli,vt de Chelonia Plin.narrat: & ſic de herba Theágelida,quæ in Syriæ Libano,Cretæ mõtibus, Babylone, & Suſis Perſidis naſcitur, quá pota Magi diuinant.

Prudentibus diuinandi virtutem dat Ariſt.

Humanus animus diuinandi vim habet.

Diuinatio per quietem potius quàm per vigiliam fit.

Diuinatrix virtus per quæ iuuetur.

Diuinandi vim qui habuerunt.

Herbæ diuinationi conducentes.

Verùm non ſolùm hominum, ſed brutorum imaginationi hanc diuinandi poteſtatẽ ineſſe aſſerunt, quoniam intempeſtiuus galli cantus, & frequens cornicis crocitatio futuram pluuiam denunciant. Cæterùm pro clara huius difficultatis notitia ſcire oportet, duplicem diuinationem reperiri, quarum vna naturalis, ſupernaturalis altera appellatur: de prima D. Greg. Nicenus ait, Quòd hæc vis, quo eſt purior, & puriora phantaſmata ſibi fingit, eo diligentius diuinandi per ſomnia aſſequitur officium: quæ diuinationis ſpecies fallax, incerta, & erroribus plena eſt. Neque mirum eſt, ſi ex eis quæ melancholici ſomniãt, cogitant, & loquuntur, verum nonnunquam aliquid euadat. Quis eſt enim, vt ait Cic. lib. 2. de Diuinatione, qui totum diem iaculans nõ aliquando collimet? Non enim homo, vel creatura aliqua, ea quæ contingenter futura ſunt, ex imaginandi virtute, determinatè præſcire poteſt: vnde illud, Neſcia mens hominum fati ſortiſque futuræ. Sic namque in Eccleſ. ſcriptum legimus: Multa hominis afflictio, quia ignorat preterita, & futura nullo modo ſcire poteſt. Et Eſaias, Annunciate quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus quoniam dij eſtis vos. Exiſtimarem tamen hóminem (ſi modò diuinæ ſapientiæ radium, quem Deus Opt. Max. primis parentibus humani generis contulerat) retinuiſſet, & multorum euentuum cauſas certas, quas nunc coniecturis, iiſque ſæpe fallacibus aſſequimur, & ſigna multa, apparentia, & aliquid præſagientia, certius, & manifeſtius animaduerſurum fuiſſe. Sed poſtquam intellectus hominum, parentum caſu obſcuratus eſt, rerum cauſas mentis acie hebetata, veluti ſolem per denſas tenebras cõtemplamur. Sic paucas res intelligimus, ſigna

Galli cantus intẽpeſtiuus, pluuiam denuntiat.

Diuinatio duplex.

Naturalis diuinatio quid & quã tum fallax.

Futurorum ignarus eſt homo.

Si Adàm nõ peccaſſet, non pauca futura cognoſceremus.

pauciſſima aſſequimur, & quid portendant præpoſterè ſæpiſſime pronunciamus. Nec brutorum imaginationi huiuſcemodi vis adſcribi poteſt, ſi quidem illorum cantus, & corporis geſtus, non futura, ſed præſentia deſignat, cœleſtem videlicet influxum humidum, quem naturæ inſtinctu in ſuis corporibus illico orientem excipiunt; qui hominibus non ita manifeſtus apparet, niſi nubes, & alia pluuiam concomitantia adſint. Quæ ſigna brutis minimè neceſſaria ſunt. Formicæ enim pluuiam futuram præſentientes, frugum grana in cauernas portare conſpiciuntur, verentes ne grana aqua madefacta corrumpantur: hæc pluuia reſpectu noſtri & non formicarum futura dicitur. Nam in illarum corporibus, ob vapores ad aeris regiones delatos, tanquam à præſente pluuia alteratio fit. Nam ſagax, & prouida natura in ſuperfluis non abundans, & in neceſſariis non deficiens, eiuſmodi naturæ varietate formicas dotauit, quò alimentum ad corporis nutrimentum ſeruarent. Idem quoque de gruibus autumni tempore ad calida loca remeantibus, de hirundinibus veris tempore ad noſtras regiones venientibus, de ficedulis, coturnicibus, aliiſque volucribus locorum mutationem facientibus dicendum reor. Non etenim ver, autumnum, aut hyemem præſentiunt, ſed ſecundum ſui corporis alterationem à natura factam ob caliditatem, aut frigiditatem, vel aliam nos latentem qualitatem eiuſmodi viciſſitudines norunt. Quod in multis experimur, quæ quaſi furore percitæ pluuia imminente animalia moleſtius infeſtant. Diuinatio ſupernaturalis verò eſt illa, quam Prophetiam in ſacris litteris nuncupamus, de qua nunc diſſerere non inten-

Bruta, præſentia non futura deſignant.

Formicæ ſolertia.

Naturæ prouidentia.

Gruum aliarúmque volucrũ inſtinctus.

Muſcarũ natura.

Diuinatio ſupernaturalis quæ.

dimus, cùm ſit præter noſtrum inſtitutum. Sufficit eam certiſſimam eſſe, quæ in vigilia, & frequentiſſimè in quiete fit. Vnde in Iob legitur: Per ſomnium in viſione nocturna quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit Deus aures virorum, & erudiens eos, inſtruit diſciplina. Et Ioelis auctoritate idem aſſeritur, Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, & iuuenes viſa videbunt, & ſenes ſomnia ſomniabunt. Ad illud verò de auibus dicendum puto, quòd Deo auctore poſſunt aliqua futura prædicere. Hierem. enim inquit, Miluus in Cœlo cognouit tempus ſuum; turtur, & hirundo, & ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui: & D. Thomas in opuſculis; ſi quis cornicula frequenter crocitante, mox futuram prænunciet pluuiam, non eſt nugatoriæ ſuperſtitionis. Similiter etiam ſi quis ex ſubito volatu auium, denunciet ibi latere inſidias, vnde aues volando receſſerunt, non eſt ſuperſtitio, ſed humana induſtria. Nec abſolutè obſeruatio cantus, & volatus auium ab Eccleſia interdicitur; ſed ſuperſtitioſa quædam obſeruatio de volatu, & garritu prohibetur, & ſub anathematis vinculo ab Eccleſiaſticis ſanctionibus damnatur. Vanum igitur eſt illud quod de futurorum præcognitione imaginatrici virtuti adſcribebatur; niſi velimus affirmare, quòd Dæmones futura præſcientes, hominibus manifeſtant; qui quidem homines futurorum euentuum cognitionem profitentes, dęmonum cultum nobis turpiſſimè proponunt, miris modis nobis imponendo, ac futurorum præcognitionem modò imaginationi, modò dæmonibus adſcribēdo. Sed poſtquam per

Iob verba de viſionibus per ſomnium.

Ioelis autoritas.

Hieremias, de auium præſagiis.

Augurium quomodo dānatum.

Diuinatio nō imaginando ſed dæmonum auxilio fit.

imaginationem futura, nullo pacto prænoſci poſſe oſtendimus, operæpretium eſſe duxi, vt inquiramus, an dæmones talia futura præſcire poſſint.

Non per acutas imaginandi vires, ſed per Dæmonum auxilium, occulta quædam, & futura præſciuntur.

Cap. V.

Cognitio per ſpecie & ſimilitudinem fit.

ADMODVM vulgata & ventilata eſt apud Philoſophos ſententia illa, omnem ſcilicet cognitionem per ſpeciem, & ſimilitudinem quandam fieri. Quocirca quādo Deus Opt. Max. ſimplices mentes, quas Angelos appellamus, creauit; rerum omnium quæ natura conſtant, ſpecies, & ſimilitudines illis indidit. Et ſicut rationes Ideales in diuina mente ſunt validiſſimæ procreandi cauſæ, quo ad materiam, & formam; ita ſimilitudines, quas dæmones innatas habent, à dæmonum intellectu ad materiam & formam cognoſcendam effluunt: Si quidem de potentia ad actum nihil reduci poteſt, niſi per rem, quæ actu eſſe habeat. Hac de cauſa ſimilitudines & rerũ formas, veluti actus quoſdam Dæmonibus ineſſe aſſerendum eſt; quibus res omnes, tum vniuerſales, tum ſingulares cognoſcant. Nec intellectu agente, veluti nos, illi egẽt: Non enim eorum cognitio, à ſenſibus, quibus omnino carent, ortum habet. Quinimo infimus Dæmon per ſpecies innatas, & quidem per vnam tantùm ſpeciem plura de naturalibus rebus cognoſcit, quàm homo per plures ſpecies acquiſitas. Et pro clariori huius dubitationis intelligentia, illud quoque in lib. de Cauſ. notandum eſt, Vniuerſaliores formas à ſuperioribus intelligentiis contineri. Vnde ſicut Dæmones qui è ſuperioribus

Deus Angelis omnium rerũ ſpecies indidit.

De potentia ad actum nil reducitur niſi per rem actu exiſtentem.

Dæmones intellectu agente non indigent.

Dæmon quo pacto homine perſpicacior.

Vniuerſaliores formæ à ſuperioribus intelligentiis continentur.

bus ordinibus ceciderunt, rerum imagines magis vniuerſales habent; ita & plura cognoſcunt, & ad maiora capeſſenda ſunt reliquis aptiores. Quando enim quiſpiam ingenij perſpicacitate pollet, atque intellectum acutiorem habet, ex paucis principiis ad diuerſas ac varias concluſiones deſcendit; ad quas hebetioris ingenij venire non queunt, niſi per innumeras inductiones, & per ſingularia principia cõcluſionibus appoſitè accommodata. Inſuper animaduerſione dignum cenſeo, futuri cognitionem duobus modis conſiderari; primo vt res, quæ futura eſt, extra cauſam à qua pendet, cognoſcatur: qua ratione illi duntaxat conuenit, qui eſt ſupra omne tempus, vt Deus. Cuius cognitio omnem temporis ordinem excedit: ea enim, quæ per omnem temporis curſum peracta ſunt, vel peragentur, diuino aſpectui eo modo quo præterita ſunt, vel futura ſubduntur: partéſque temporis, præſens videlicet, præteritum, & futurum ad nos, & non ad diuinam mentem referuntur. Secundo, vt res futura vim quandam in ſua cauſa à qua oritura eſt, habet: quæ quidem cauſa, aut certa, & immota eſt; aut certa, ſed motui obnoxia; aut incerta & indeterminata. His breuiter prætactis tres concluſiones in medium affero; quarum prima eſt: Dæmones ea futura quæ certas & immotas cauſas habent, cognoſcunt; vt eclipſis tempus, planetarum coniunctionem, atque aliorum, quæ ſuperiorum corporum motum comitantur, in quibus, non modò cauſæ certæ, immotæ, ac neceſſariæ ſunt, verùm quodlibet impedimentum ab eis abeſt: quæ quia hominibus nota ſunt, Dæmonibus longè notiora eſſe poſſunt. Secunda, quæ certam cauſam & motui ſub-

Præſagia duplici modo conſiderãtur.

Temporũ diſtinctio nobis nõ Deo aſcribitur.

Triplex concluſio ex triplici cauſa.

Quæ cognoſcant Dæmones.

ditam habent; certam, quia natura ad vnum determinatè reſpicit; motui ſubditam, quia multis modis impediri poſſunt, à Dæmone ſciri, ſed non per omnimodam certitudinem poſſunt; vt exempli gratia: ager, qui licet pinguis, & optimè ſatus, ac cultus ſit, impedimenta tamen non pauca habere poteſt, quæ fructuum vbertatem tollere valeant; quæ, quia Deo

Dei voluntas Dæmonibus occulta.

iubente accidunt, cuius Dæmones voluntatem ignorant, idcirco illi tantùm nota erant, cui Deus manifeſtare dignabitur. Dæmones autem non niſi per quandam coniecturam ea conſequi valent. Tertia, quæ incertam, & indeterminatam cauſam habent, à Dæmonibus prænoſci non poſſunt: quæ profectò ea ſunt, quæ ab hominum voluntate oriuntur, quarum cogni-

Voluntas hominis Dæmoni non patet.

tionem Deo tantùm adſcribimus, & ei cui Deus huiuſmodi cogitationes aperire voluerit. Cuius rei ratio eſt, quia Dæmonum, & aliarum rerum creatarum cognitio à tali re dependet, quæ quia in ſua cauſa incerta eſt, nemo eam certè, atque omnis erroris ſpecie

Cur prædictio, diuinatio vocetur.

remota, cognoſcere poteſt, niſi qui rerum omnium cauſa, & veritas ipſa exiſtat: ſicut eſt Deus; qui non ſecus contingentia, ac neceſſaria certiſſimè nouit: & hinc eſt, vt prædictio, diuinatio nuncupetur, quia Dei tantùm actio eſt. Cæterùm Dæmones ſuperbia inflati hoc in ſe ipſis habere, conantur oſtendere; quibus ſi talium futurorum cognitionem quis adſcribat, Deo Optimo Maximo iniuriam faciat. Et nihilomi-

Futura quatuor modis Dæmones cognoſcunt.

nus quatuor modis eiuſmodi futura præſcire dæmones poſſunt; ingenij acumine, temporum experientia, doloſa induſtria, bonorum Angelorum indicio. Ingenij acumine, quando Dæmones noſtram volunta-

tem perſcrutantur, eámque etiam explorant, & eiús procliuitatem inueſtigant, quæque illa ſint quibus delectamur, quæve ad delectationem proſequendam impellere, quæve retrahere nos poſſint, rimantur. Temporum experientia, quia ex his cauſis, ac rationibus hos, atque illos effectus oriri experti ſunt. Doloſa induſtria, cùm in ſeipſis aliquid agere ſtatuunt, deinde aliquem hominem adeunt, cui rem illam ab alio quopiam faciendam ſe præuidere ſimulant, ſéque illius cauſam non eſſe demonſtrant. Bonorum Angelorum indicio, quando Deus, ab eis, quibus aliqua peragenda aperuit, dæmones diſcere ſinit. Sunt & alij modi, quibus futura prænoſcunt. Nam per quædam ſigna ægroti mortem acutius, & ſubtilius, quàm medici præſagiunt. Deo quoque volente, homines variis morbis ac ægritudinibus inficere poſſunt; & inſuper rerum victui neceſſariarum egeſtatem, ac penuriam inducere. Prophetarum præterea dicta verius, & propius quàm homines intelligunt: ex quibus, quia multa, quæ futura ſunt eliciunt, ea hominibus, quibuſcum familiaritas ſibi intercedit, communicant. Si quidem hominum corporibus, & potentiis animæ corpori affixis, illabi Dęmones poſſunt, atque ibi potentiam ſpecierum conſeruatiuã mouent, vt ita ſpecies, & imagines in imaginatione recentes appareant, ac ſi tunc principium ſentiẽdi ab externis rebus, immutaretur; ídq; non modò in dormientibus, ſed etiã in vigilantibus accidit. Quo quidem modo, ita futurarũ rerum ſimulacra illis repræſentare ſtudent. Tũc homines illi tetra Dæmonũ familiaritate turpiter coinquinati, omnibus perſuadere conãtur, ſe imaginãdi vi, vehemẽti deſiderio addito, huiuſcemo-

Alij futurorum cognoſcẽdorum modi.

Multi quæ per Dæmones cognouerunt, imaginationi tribuunt.

di futura, naturæ via prænoſcere. Nec dæmoniacos impoſtores pudet, cùm ipſi in voluntario errore, tanquam faſcinati perſiſtant, nobis quoque in iis modis imponere, quò talium futurarum, & abditarum rerum præcognitionem imaginationi adſcribamus. Per hæc enim principia vehementer confidunt, paulatim homines ad varios errores, ac ſuperſtitiones pertrahi poſſe: quorum impudentiam, vt pro viribus meis exploderem, ad hæc ſcribenda motus præcipuè ſum. Vtque intactum nihil relinquatur, aliam dubitationem de Dæmonibus ipſis ratione imaginationis examinandam aggrediar.

Dæmoniacorũ impoſturæ.

Nonnullos hominum conceptus, & rerum ſimulachra, & cordis affectus Dæmones cognoſcunt: de quibus ſuperſtitioſi quidam edocti, per vim imaginatricem eam cognitionem ſe aſſecutos iactitant.

CAP. VI.

QVEMADMODVM Deus Opt. Max. humanæ naturæ arbitrij libertatem dedit, cui nulla, niſi diuina poteſtas præeſt: ita eius cognoſcendi virtuti, abditiorem, & occultiorem partem quandam largitus eſt, ad cuius intima penetralia, nulla cognitio, præter diuinam penetrat. nec propterea humana mens effugere poteſt, quin dæmones nonnullas cogitationes ſuas prænoſcant. Vt autem huius quæſtionis perfecta notitia habeatur, prænotari oportet, noſtri cordis ſenſus duobus modis cõſiderari. Primo vt pręſentes, atq; actu in intellectu ſunt; ſecũdo vt futuri. Futuri cõceptus, ac volendi actus nõ modò à Dęmone, ſed ne ab ipſo quidẽ homine pręintelligi

Cordis ſenſus duplex.

queunt. Quoniam effectus futuri, qui à cauſa, quæ impediri poteſt oriūtur, certa notitia non præcognoſcuntur, niſi ab illo qui omnium impedimentorum genera nouit. At quoniam futuri noſtri ſenſus à noſtra voluntate naſcuntur; quæ ſua natura & variabilis eſt & inconſtans: cuius quidem inconſtantiæ cauſas, nec dæmon, nec ipſe homo, ſed Deus duntaxat nouit, ſolus Deus futuros hominum ſenſus intelligere poteſt. Impedimenta verò noſtræ voluntati impendentia ex diuerſis cauſis contingere conſueuerunt: ex diuino ſcilicet motu, vt in Prouerb. Cor Regis in manu Domini, & quocūque voluerit, inclinabit illud. Hęc diuina motio futura, nemini prorſus niſi Deo ſoli nota eſſe poteſt. Accidunt etiā impedimenta ex futura corporis alteratione, ex paſſionibus, monitis, præceptis, & aliis futuris contingentibus; ex quibus futurorum ſenſuum noſtrorum, certam intelligentiam aſſequi nō poſſumus. Præſentes autem animi ſenſus, qui in nobis actu reperiuntur, duplici diſcrimine conſiderantur. Primo ſeorſum, & omni reſpectu ac ratione remota, quo quidem modo cùm internè voluntas noſtra præterquàm à Deo, à nemine moueri queat, eiúſque nutui voluntatis motus immediatè ſubſit, Deo tantùm, & ipſi homini cogitanti, & volenti proprius animus notus eſſe poteſt. Secundo, vt ad corporis ſigna referuntur, quæ in externis animi motibus, ac deſideriis, corpus diuerſis afficiūt modis. Qua via non ſolùm dæmones, ſed peritiſſimi quoque Medici de ægrotorum præſertim affectibus cōiicere ſolent, vt bene Galenus in tractatu de medendis animi morbis tetigit, ſic Leptini Mathematici, vel, vt quidam tradunt, Eriſtrati Medici ſolertia, infandum Antiochi amorem pia diſſi-

Hominis voluntas ſoli Deo patet.

Cauſæ volūtatem noſtrā impedientes.

Quotuplex ſit præſens animi ſenſus.

Animus per externa ſigna cognoſcitur.

Antiochi amor ex pulſu detectus.

mulatione contectum in Stratonicen nouercam detexit:iuxta enim adoleſcentem ſedens,brachiúmque eius diſſimulanter apprehẽdens, animaduertit ad introitum Stratonices pulſum venarũ vegetiorem eſſe,eáque egrediente languidiorem;iuuenem præſente nouerca rubore perfundi,rurſus ea abſente pallere;ſpiritum modò increbreſcere, modò excitatiore anhelitu ſubinde recipi, ex quibus facilè ad ipſam veritatẽ penetrauit. Qua de re D. Aug.in lib.de Dæmonũ diuinat.ſic ait,Aliquãdo dæmones hominũ diſpoſitiones, nõ modò voce prolatas, verumetiã cogitatione conceptas,cùm ſigna quædã ex animo exprimũtur in corpore, tota facilitate perdiſcũt. Animaduertendum quoque eſt id quod Ariſt.in lib.de Phyſ.aud.inquit,Humanã animã intelligentiarũ, & abſtractarum mentiũ vltimã eſſe: & quod in Theologorũ ſcholis clarum eſt,ſuperiores mentes, qui Angeli appellantur,vniuerſalioribus ſpeciebus quàm inferiores præditas eſſe. Vnde infertur,quòd inferioris intellectus ſpecies à ſuperioribus intelligẽtiis comprehẽdi poſſunt:inferiores verò Angeli ſuperiorum Angelorũ ſpecies non cõprehendunt;quo fit vt cùm dæmones naturæ ordine hominũ intellectũ ſuperiores exiſtãt,ſpecies quibus noſter intellectus informatur, cognoſcant. Quæ profectò ſpecierũ cognitio abſolutè & ſimpliciter cõſideratur,& non quantũ ad affirmationẽ aut negationẽ, nec quantũ ad electionẽ vel fugã. Nã à dæmonibus huiuſmodi ſpecies minimè cognoſci poſſunt,quoniã ſpecierũ fuga,vel electio,quæ vſus volũtatis noſtræ dicitur,hoc eſt actualis cogitatio,& rerũ in mẽte diſcurſus,nõ niſi à Deo,& ab homine cogitãte intelligitur.Et ratio eſt quã tetigimus; nã volẽdi & cogitãdi actus à volũtate oritur, cuius mo-

Aug. de dæmonum præcognitione, ſententia.

Anima abſtractarũ mentiũ vltima ex Ariſt.

Superiores intelligentiæ vniuerſalioribus ſpeciebus quàm inferiores prædita ſunt.

tus ex ſummo rerũ ordine dependet, qui quidem ordo ſummũ bonũ eſt. Voluntas autẽ non alicuius particularis, ſed vniuerſalis boni, tanquã proprij obiecti eſt. Id verò quod infra ſuperioris cauſæ ordinem ſubeſt, inferior cauſa cognoſcere nõ poteſt, ſed tantũ ſuperior cauſa mouẽs, & ille qui mouetur; vt exẽpli cauſa: Ego ſub Cardinalis dominio ſum, Angelus mei fratris filius ſub mea eſt poteſtate: ſi quid Cardinalis immediatè meo nepoti imperabit, ego ſcire nequeã, ſed ſolũ Angelus & Cardinalis. Ita hominũ intellectus, etſi naturæ ordine eſt dæmone inferior; nihilominus ſi quid Deus, qui rerũ omnium ſupremus eſt Dominus, immediatè ei imperabit, dæmõ ſcire nõ poterit. Et hoc pacto intelligendũ puto illud D. Tho. in qu. de ſcient. Dei, art. 12. vbi ait, quòd intelligere eſt quaſi intus legere. Et in par. 1. q. 57. art. 4. ad 1. Volũtas eſt claudẽs ſua ſecreta, quo ad affirmationem vel fugã actus volẽdi. Quidã aſſerere conabãtur, dęmones nõ modò noſtros ſenſus ac rerũ ſpecies in mẽte receptas, abſolutè, ſed etiã quantũ ad affirmationẽ vel fugã cognoſcere. Inter quos Iul. Cæſar Albinus Beneuẽtanus acutiſſimus iuuenis, mihi in ea ciuitate philoſophiã ac ſacram Theologiã publicè interpretanti, ſic obiiciebat: Dæmones animæ noſtrę ſubſtantiã cognoſcũt, ſed illius ſenſus quocunq; modo ſumãtur, ſunt ipſa animę ſubſtãtia notiores, q̃a ſunt eius effect⁹, q̃ ſua cauſa cognitu ſunt faciliores: ergo dæmones animæ naturã cognoſcẽtes, illius quoq; ſenſus p̃cipiũt: rurſus peccatũ eſt character dęmonũ, qui quidẽ character cũ in mẽte cõcipitur, dæmones nõ latet. Primã rationẽ ſic enodabã; In anima duplex actio reperitur, quarũ tranſiẽs vna, & immanẽs altera dicitur. Effectus tranſiẽs eſt, cũ ab anima ad corporis partes

Bonum vniuerſale proprium voluntatis obiectũ.

D. Thomas in q. de ſcientia Dei explicatur.

Cæſaris Albini argumentorum reſolutio.

Animæ actio duplex.

tranſit, & ita ob pallorem vel ruborem qui corpus afficiunt, timorem & verecundiam coniicere poſſunt, quæ in anima concepta ſunt. Immanens autem actio, nullo modo à dæmonibus ſciri poteſt: quia ipſa anima eſt occultior & abditior. De prima itaque actione, quæ eſt anima notior, ratio militat. Vel dici poteſt, quòd ea ratio in actione naturæ locum habet, non autem voluntatis: naturæ enim actio ſe manifeſtare nata eſt: & ſicut eius ſubſtantia abſcondi nequit, ita nec eius effectus. Voluntaria autem actio ſecus eſt, quia ſicut liberè in lucē exit, liberè quoque ſe occultare poteſt. Altera dubitatio de charactere, intelligenda eſt de illo, qui in hominũ frontibus imprimitur, id eſt quando peccatum committitur abſque rubore. Nec illud obſtat, Quòd dæmones in extremo iudicio de ſecretiſſimis ſceleribus homines accuſabunt; quia, vt ait Iob, reuelabunt cæli iniquitatem illorum: hoc eſt cæleſtes perſonæ, qui ſunt Angeli boni, & de peccatis ab Angelis qui fuerunt ad cuſtodiam deputati reuelatis, dęmones, peccatores arguent. Præterea iuſti & pij homines cum Chriſto in aëre, mali in terra erũt; ideò dæmones perfacilè damnatos cognoſcent, & de peccatis accuſabunt. Si quis verò ex Dionyſij verbis inſtaret, ſpirituales ſubſtantias ſua natura eſſe ſpecula, at in materiali ſpeculo ſic fit, vt quoties vnum alteri opponatur, non modò ipſum, ſed quidquid in eo relucet, referat: ergo cùm ſpiritualia ſpecula, vt ſua natura dęmones ſunt, maiorem ſimilitudinem habeant, & expreſſiorem ac clariorem oſtendant, quàm materialia, & corporea, videtur quòd dæmones animam noſtram intuētes, non ipſam duntaxat, ſed totum quod in ea reperitur, cognoſcant, ídque ita roboratur. Oculus meus nihil in me videre

Quomodo dæmones in iudicio ſecreta crimina hominibus obiicient.

dere poteſt, quod alterius quoque oculus non cognoſcat; ſed corporei oculi cum obiecto corporeo eandem rationem habent, quam oculi ſpirituales reſpectu obiecti ſpiritualis: igitur ſicut oculum mẽtis meæ cordis arcana non latent; ita nec dæmonũ oculos prætire poſſunt, qui ſpiritualia ſpecula ſunt. Hæ difficultates diſſoluuntur, maxima namque differentia eſt inter ſpeculum materiale, & corruptioni obnoxium, & inter voluntariũ ſimplex & permanens. Materiale ſpeculum ſpecies quas ſuſcipit, ex neceſſitate refert; volũtarium verò longè ſecus ſe habet: ineſt enim illi clauis quædam quæ arbitrij libertas appellatur; quæ ad ſuum nutum aperit, & celat, quidquid libet. Ideò ſimilitudo ad rem nõ facit. Eâdem quoque reſponſione corroborationi de oculo fit ſatis: nõ enim oculi corporis & ſpiritus eadem ratio eſt, quin maximè differunt. Ille ſiquidem omne quod in alio eſt non poteſt non videre; hic autem cùm ſit voluntarius ac liber, claui ſua, quę eſt arbitrij libertas, ſuo arbitratu claudere poteſt, ne quod ipſe videt, quiſquam introſpiciat. Et hoc eſt quod D. Aug. ſuper Gen. ad litteram dicit: ſicut ſubſtantiæ corporeæ aliqua velamenta habent, quibus ſe alienis aſpectibus occultant, ſic & in his ſpiritualibus ſuo modo intelligendum eſt. Nam quamuis plicarum diuerſitates ex diuerſarum naturarum cõpoſitione in eis non ſint, potentiarum tamen gradus reperiuntur; quorum reſpectu quædã animę intima dicuntur, vt quę ſuperiores potentias reſpiciunt, ſecundum quas anima in ſeipſa magis recolligitur, ac ſua celat ſecreta. Ex iam dictis concludimus, quòd dæmones noſtros ſenſus, ac ſpecies in noſtra mente conceptas abſolutè & ſimpliciter cognoſcunt, & non quantum ad affirmationem vel

D. Dionyſij argumenta de dæmonum cognitione ſoluuntur.

Differentia materialis & ſpiritualis ſpeculi.

D. Aug. autoritas ſuper Geneſ.

Concluſio de dæmonum cognitione.

negationẽ. Vt verò eiuſmodi cordis affectus corpus alterant, mira facilitate & perſpicacitate ab ipſis cognoſcuntur; quos quidem affectus dæmones quibus volunt detegunt, eíſque perſuadent, per vehementẽ imaginãdi virtutẽ ipſos cognoſci poſſe: vnde ipſi dęmones illorum imaginationi inſidentes, atque illis occulta aperiẽtes, infinitis errorũ tenebris miſellos quoſdã illaqueant: qui & rationis & ſalutis expertes mira ſe poſſe ac ſcire garriũt, & ad cælũ imaginãdi poteſtatẽ extollunt, tãquã incredibilium & miraculorũ cauſam blaterantes. Nec animaduertunt, quòd quæ afferunt, & philoſophię principiis, & Theologiæ, & ſenſui, & rationi, & experiẽtiæ repugnãt. Vnde optimè ſibi conſulerẽt ſi imaginatrici virtuti minus tribuerent, ſéque à dæmonibus falli non ſinerent.

Nihil ad generationẽ, quantum ad prolis ſimilitudinem, ad ſexum imaginatio confert, ſed horum cauſa in ſemine latere oſtenditur. CAP. VII.

QVI faſcinũ per imaginandi vires iaculari aſſerũt, exemplũ de natorũ ſimilitudine, ac ſexu adducunt: quæ omnia ex imaginantium conceptione, coitus tẽpore accidere fatẽtur; quæ, vt cætera, à ratione & à veris philoſophiæ principiis abhorrere oſtendemus. Ariſt. pleriſque in locis animũ à corpore, & corpus ab animo affici exiſtimat. Corpus enim cibo expletũ animum obruit, ſic timente animo corpus inhorreſcit; eodẽ nimiũ gaudente adeò dilatatur, vt penè ſemiuiuum videatur. Idque ſi nunquã accideret, eo tẽpore maximè, quo vir cum fœmina cõmiſcetur, fieri conſueuit: tunc enim ob delectationẽ imaginatio, & aliæ partes animæ, ita lãguidę & impeditæ ſunt,

Animus à corpore & corpus ab animo afficitur.

Deliquium animi in coitu.

vt vterq; animi deliquiũ paſſus iudicetur. Spiritus enim tunc pigri & graues ſunt, nerui laxi & languidi, ſimiliter & mēbranæ, quibus de cauſis imaginatio parũ intēta in res, figuras & ordines. Ideò ad vehementē imaginationē tunc tēporis animus inhabilis omnino eſt. Huc accedit, quòd animalia cæca quandoque pullos maribus ſimiles generãt, quos nunquã videre potuerunt: hinc fit vt imaginationē generationi nihil cōferre cenſeã; ſed cũ ſimilitudinē, tum ſexum ad ſemē referã. Quod quidē Poëta Lucret. qui naturæ principia rimatur hiſce verſibus expreſſit: *Semper enim partus duplici de ſemine conſtat;* *Similitudo prolis ex ſemine oritur.*

Atque vtri ſimile eſt magis id, quodcunq; creatur,
Eius habet plus parte æqua: quod cernere poſſis,
Siue virûm ſoboles, ſiue eſt muliebris origo. *Lucr. de prolis ſimilitudine.*

Nec quenquam ex veris Philoſophis legi, qui nō ſemini omnia adſcribat, quæ nato innaſcuntur, ſuperſtitioſis quibuſdam exceptis, qui cùm bonarum diſciplinarum ignari ſint, vana quędam dogmata ſibi confinxerunt, vt docti & acuti ac perſpicaces viderētur, atque ita tot tantáque imaginationi tribuerunt, rerũ cauſis ac veris principiis relictis. Id genus eſt hoc de natorum ſimilitudine ac diſſimilitudine, cuius cauſa nulli rei præterquàm ſemini adſcribēda eſt. Et quanquã ſi ſeminis virtus inſpiciatur, ſemper proles patri potius quàm matri ſimilis naſci deberet; quia hic formam, illa verò materiã ſubminiſtrat; nihilomin' fœminea gignēdi vis, quę ad robur etiã ipſa, & firmitatem confert, menſtrui virtutē & facultatē ſibi coniungit; quæ nouē menſium ſpatio fœtũ nutriēs, tantum roboris ac firmitatis acquirit, quãtum in primo congreſſu à maris ſemine vincebatur: miniméque mirũ cuiquam videri debet, ſi ſoboles vtriſque parentibus in *Mas formam, fœmina materiam in generatione præbet.*

Fœtus cur vtrique parenti in diuerſis partibus ſit ſimilis.

diuerſis partibus corporis ſimilis procreatur: quia ex ſemine,quod viribus præcellit,ſimilitudo oritur,diuerſiſque in partibus in fœtus formatione alterum alteri præſtare poteſt. Illa ſiquidem ſeminis pars, quæ prior excidit,craſſior:quę ſecunda vel tertia iaculatione emittitur, tenuior,frigidior & imbecillior,inſitique caloris ſubſtātiæ minus particeps iudicatur: quo fit vt in quibuſdam partibus maris,in quibuſdā fœminę,ſemen ob commiſtionem præcellat: & qua præualuerit,illa fœtus pars ei cuius ſemē præſtat,ſimilis fit;quoniam opifex virtus, in minima quaque materiæ parte ineſt: atq; ita natura cōparatum eſt,vt ea vis quę oculum,naſum,ſuperciliū fingit,ſingula mēbra efficiat,& vim ſuā habeat.Hac de cauſa Aug.Columbrus è S.Seuerino, qui de equorū natura ac remediis ſcripſit,longè melius ſenſit,quàm illi,qui ſimilitudinē imaginationi adſcripſerunt.Hic enim equorum colores ex humorū prædominio oriri exiſtimauit. Vnde equus rubei coloris ex humore ſanguineo prędominā̄te naſcitur,qui quidē humor ſi parū aduſtus fuerit, equum quē Saurū appellamus,reddet: ex cholerico humore excedente, qui calidus & ſiccus eſt, niger:& iuxta maiorē vel minorē eiuſmodi humoris varietatē, magis, vel minus niger equus procreatur. Albus autē equus ex flegmatico humore, qui eſt frigidus & humidus oritur: qui quidē humor ſi cū ſanguineo miſceatur, equū quē Muſcatū dicunt,efficiet.Colores verò mixti,ex humore melancholico fiunt,vt fuliginoſi, ceruini,ſoricei,ac cæteri:eſt enim frigidæ & ſiccæ naturæ, terræ accedēs, colorū varietatem effingens.Cęterùm illud Geneſis,quòd Iacob virgas variis coloribus depictas in canalibus poſuit,ad quos oues bibendi cauſa ducebantur,vt dū oues

Aug. Columbri de variis equorum coloribus ſententia.

cum arietibus coirẽt,variatos fœtus cõciperent,vt re vera accidit:nõ per imaginãdi vires,ſed per diuinã virtutẽ, vt myſteriis correſpõderet,factũ eſſe reor;ſicut ex capite immediatè ſequenti clarè habetur, vbi inter alia ſic legitur,cap.31.Abſtulit Deus gregẽ patris veſtri,& dedit mihi; & niſi fuiſſet Deus patris mei, vacuum remiſiſſet me. Non igitur imaginationi ſed Deo gregem acceptum refert:ibique interpretes aiunt, quòd Deus furatur impiis, vt tribuat iuſtis: neque ſolùm ſpiritualia illis largitur bona,ſed & temporalia. Si quidem ſi naturæ via actum id fuiſſet, hodie quoque fieri quis vetaret? & tamen quàm plurimos illud tentaſſe audiui, & quid ſimile nunquam contigiſſe. Nec obſtat, quod Auguſt. lib. 12. de Ciuit. Dei inquit, Anima ſic vel ſic affecta prægnantis, valet aliquibus velut induere qualitatibus fœtum,ſicut de virgis variatis fecit Iacob; vt pecora diuerſicolora gignerentur. Ibi enim aliorum de hac re opiniones refert; & ideo non ex ſua ſententia loquitur; paulóque inferius ſe declarare incipit,quando ait,Quęlibet deſideria motúſve animæ matris valent aliquid lineamentorum aut colorum aſpergere teneris, mollibúſque conceptibus:quæ ſic,vel in ſuo genere afficiantur, non facit niſi ſummus Deus. Quòd autem ad fœtuum colorem variãdum,potus & cibi varietas conferat,non dubito; quia cùm cauſa omnium accidentium,& colorum in prole ſit ipſum ſemen in quo latent,& ſemẽ ex ſanguine fiat, qui quidem ſanguis ex cibo augetur, & iuxta cibi ac potus naturam ſanguis alteratur. Si cibus & potus variantur, fœtuũ colores, ob ſeminis naturam alteratam, variari oportet. Ariſtot. in lib. de Hiſtoria animaliũ ait, quòd in terra Aſſiride agri Chalcidici Thraciæ amnis eſt frigidiſſimus,

Varia prolificatio gregis Iacob vnde.

Deus furatur impiis vt tribuat iuſtis.

Auguſt. locus.

Alimonia ad colorũ varietatem confert.

Ariſt. hiſtoria de amnibus varios colores inducẽtibus.

cuius aquam ſi oues biberint, moxq́ue à potu coierint, nigros agnos generant. Ibidem in Antandria duos fluuios eſſe aſſerit, quorum vnius aquæ, candorem, alterius nigredinem pecori inducunt. Scamandrus inſuper amnis, flauas oues reddere, eodem loco perhibetur. Strabo de Crantide flumine fines Italiæ Tarentum verſus præterlabente affirmat, quòd homines in eo lotos cæſarie candidos, & flauos efficiat. Plinius etiam arietum ora introſpici ſcribit; quia cuius coloris ſub lingua habuerint venas, eius & lanitium erit in fœtu, variúmque ſi plures fuere, & mutatio aquarum potúſque variat. Virgilius quoque hac de cauſa in arietibus linguam ſpectandam eſſe monet, Georg. 3.

Plinius de lanitij colore.

Virg. de electione arietū.

Illum autem, quamuis aries ſit candidus ipſe,
Nigra ſubeſt vdo tantùm cui lingua palato,
Reijce, ne maculis infuſcet vellera pullis
Naſcentum, plenóque alium circumſpice campo.

Quòd ſi imaginatio ad fœtuum cum parentibus ſimilitudinem nihil confert, neque ad ſexus procreationem conferre poterit. Stratonicus Philoſophus fœminam ex fœminę, marem ex maris ſemine inualeſcente procreari dixit: at quia id repugnat, quòd ſæpenumero accidit vt fœminæ patri, mares matri quàm ſimillimi naſcantur: ideo non abſolutè ex ſeminis prædominio, ſed ex diuerſarum partiũ præeminentia procreari marem vel fœminã alij dixerunt. Galen. verò ex effectricium qualitatum temperie id venire dicit; ex caliditatis ſcilicet, vel frigiditatis virtute pręcellẽte. Verùm quia omniũ effectuum Deus eſt præcipua cauſa, virilis quoque ſexus procreatio ab eo præcipuè dependet, cuius rei in Sacris litteris cla-

Stratonicus de prolis ſimilitudine.

A Deo pendet viri procreatio.

ra exempla habemus. Quòd autem circa genialem lectum vt elegantes imagines habeant, mulieribus præcipitur, nihil refert. adeo enim in vulgi opinione recepta eſt de imaginatione confidentia, vt circa generationem quam maximè valere cenſeatur. Illud verò quod fertur de laruato qui dæmonem procreauit, fabuloſum cenſeo. Nec mirum mihi videtur quod Plutarchus narrat, ex candido homine Æthiopem genitum: id etenim non ideo accidit, quia mulier in tabella Æthiopem pictum viderit, ſed quòd ſemen vitiatum erat, & maiorem procliuitatem ad nigrum, quàm ad album hominem procreãdum habebat, cholerico humore in ſemine vehementer præcellente, ac dominante. Quod inde perſuaderi poteſt: nam quandoque canem ex muliere procreatum audiuimus; & nihilominus nulla vnquam mulier canem procreandi voluntatem habuiſſe creditur, cùm vnuſquiſque ſibi ſimile procreare ſtudeat, vt Ariſt. non ſemel fatetur. Cùm itaque canis ex humano ſanguine generatur, non ad imaginantem refertur, ſed ad ſemen duntaxat. nam canis ex eo generari non potuit, niſi vitiato & corrupto. Quod ſemen corruptum, vt diximus, ſicut ad hominem generandum ineptum, ita ad canem idoneum erat. Quo fit vt ſi canem ad hominem, vnde ſemen decidit, referas, monſtrum dicitur: ſi autem ad ſeminis vitium canis referatur, per ſe genitus nuncupatur. Eodem quoque pacto dicendum eſt, cùm ex albo homine Æthiops procreatur, quia ad ſeminis proprietatem, & non ad imaginantem referendum eſt. Ex eo enim non modò ſupradicta, verum etiam podagra, comitialis morbus, atq; innumeræ aliæ ęgritudines hęreditariæ vocatæ, fœtibus

Quiſque ſibi ſimile procreare ſtudet.

Ex ſeminis vitio monſtroſi partus oriũtur.

Corporis ægritudines ex ſemine propagantur.

communicantur. nam cùm ſemen ex præcipuis partibus defluat, omniúmque membrorum in ſe naturam viréſque complectatur: fit vt quæ vitia vlli parti inhæſerint, ea hæreditario iure proles ſortiatur. Et quoniam maternus ſanguis præcipuum ſit fœtus alimentum, quãdoque accidit, vt plus labis ex matre cõtrahat, ſiue corporis habitum, ſiue animi mores ſpectes. Quæ fatuum eſſet dicere, ſi ad imaginantem referrentur. Nec prætereũdum cenſeo, duplex accidens in homine reperiri: quorum vnum ex forma, alterum ex materia oritur: quod ex forma originem trahit, cum omnibus ſingularibus ſub ſpecie contentis communicatur; quod autem à materia emanat, non omnibus, ſed nunc vni, nunc alij innaſcitur: & hinc fit, vt ratione materiæ accidentia, quæ in parentum corporibus reperiuntur, in filiis quoque videri contingat; vt IuſtinusHiſtoricus lib. 16. de Seleuco Antiochi filio refert, in cuiꝰ femore quia anchorę figura nata erat, in eius quoque filiis, ac nepotibus, veluti generis naturalis nota anchoræ in femore innata viſa fuit. Illud de gallinis, riſu potiùs quàm cõfutatione dignũ eſt, quoniam gallinarum, & aliarum volucrum calor, ouis quæ fouẽt, formam non tribuit: cùm quotidie experiamur ſub gallinis, pauonum, anſerum, & cæterorum animalium oua ſubiici, & ob illarum calorem pullos, quorum oua erant, gigni. Nihil profectò gallinarum calor efficere poteſt præter quàm inſitum ouorũ calorem excitare: quòd ſi gallina oua fouens, aliud quàm calorem excitandi vim conferre poteſt, non certè anſerem, non anatem, nõ pauonem ipſa procreare poſſet, vt fieri videmus: quia ſpecie à gallina differunt, quin eadem oua, fimi & ignis calore gallinarum calori conuenienti excludi videmus, & pullos

Accidẽs duplex in homine.

Iuſtini hiſtoria de anchora in femore Antiochi.

Gallinæ incubitus pullis excludendis non variãdis prodeſt.

pullos eius ſpeciei cuius oua foucbantur, in lucem edi. Cùm itaque pullorum forma, & accidentia in ouis lateant: fruſtrà gallinis, tempore quo ouis incubant, res variis coloribus depictas obiiciunt: cùm imaginandi virtus ad oua non pertingat. Pro illius dubij enodatione, in quo notas filiis impreſſas ex grauidarum matrum alicuius cibi deſiderio accidiſſe obiiciebatur; notandum eſt, quòd ſpiritus animæ appetitui deſeruiunt. ídque tūc fit, cùm imaginationis poteſtas appetitum excitat. Omnis enim anima ſuis ſpiritibus veluti inſtrumentis vtitur: quos quidem ſpiritus in corpore, quod viuificat, procreat: ijdémque extra eiuſmodi corpus, nihil agere poſſunt; quinimo ſi tales ſpiritus vehementi actione aliqua, puta exercitatione, calore aut frigore exagitati fuerint: nullo modo ipſi animæ, à qua originem habēt, obedient, nec quidquam efficere poterunt: atque hoc inde clarum eſſe poteſt, quia nihil habent, quod eos dirigere poſſit: & ſimul atque in aerem emittuntur, diſperguntur, ac diſſoluuntur: vt in animalis corpore fieri ſolet, quando illius repentinus interitus accidit. Nec embryo quaſi alienum corpus à matre cenſendus eſt; ſi quidem eodem ſanguine, quo matris corpus, ſuſtentatur ac nutritur: iidem ſpiritus per venas, & arterias illi communicantur. Et cùm illa carnis maſſa cæteris matris membris tenerior ſit, facillimè pati poteſt, ac ſpirituum motiones ſentire apta, & idonea eſt, & præſertim dum virtus formatiua, partes ac membra procreat; & aptat. quo quidem tempore ſi in ſpiritibus matris motus vehementiores fiant, ad fœtum abſque dubio penetrabunt. Vnde ſæpius filij repentini motus ac timoris ſignis notantur, quàm rerum, quarum deſiderio ma-

Anima ſpiritus appetitui deſeruiunt.

Prægnantis deſideriū an fœtū macula aſpergere poſſit.

tres afficiebâtur, ſigna trahant. Si namq; ex intenſa imaginatione talia ſigna orirentur, alienos fœtus potiùs quã ſuos concupitarum rerũ notis matres ſignatos eſſe vellent. Nulla enim matrũ, natum ſuum fœda inſignitum nota, extra vterum exire deſiderat. Non igitur deſiderij, ſed perterrefactionis, & timoris, ac repentini motus, huiuſmodi ſigna eſſe exiſtimo. quia tenellus embryo ex ſubita perturbatione, cùm materia ſpirituũ impreſſiones recipientium plena ſit, qualibet figura, ac nota, abſque læſione facillimè ſignatur. fieri namque in corpore conſueuit, vt ex intenſo deſiderio ſpiritus inordinatè moueantur, humores perturbentur, quibus cõcitatis, & perturbatis, varia ſigna tenello puero imprimuntur. quæ cõcitatio ſi paulò violentior eſt, abortum mulieres facere ſolent, vt ſæpius accidit. Quandoque parentes dæmonibus adſtricti ſunt, quorũ dæmonum opera tales ſpiritus commouentur, vt filij ſignati oriantur, quò eiſdẽ dæmonibus cõſecrentur, & hæreditariam dęmonũ amicitiam conſequãtur. Nec equidem ignoramus prægnantes mulieres multarũ rerũ deſideriis teneri. Sæpè carbones, ſæpè cineres appetũt: vidimúſq; morſum ceruicis cuiuſdã à prægnante appetitũ, quæ correpta magnis doloribus abortum feciſſet, ni momordiſſet, exanimato penè iuuene in quẽ dentes auidos infixerat. De his tam abſurdis appetentiis ciborũ, medici quidem plurima, Philoſophi quoque nonnulla ſcribunt, velut Ariſtot. in libris de Animal. Fieri autẽ hoc dicunt, ex humore in ſtomacho vitioſo, qui ſi viris quoq; contingat, nõ diſſimilia expetẽt. Non itaque imaginatio ad ſimilitudinem ſexúmve, nec ad natorum ſigna nec ad aliquid huiuſmodi conferre quidquam poteſt: vt de faſcino tractantes, obganniunt.

Ob repentinos animi motus fœtus notatur.

Dæmonũ opera filioli quãdoque ſignãtur.

Prægnantis cuiuſdã mirus appetitus.

Varij prægnantiũ appetitus vnde.

Ego certè malo veris Philoſophiæ principiis adhærens errare, quàm cum eiuſmodi hominibus, qui tam abſurdam doctrinam ſeminant, bene ſentire.

Cætera de imaginatrice vi confutantur, atque per eã nullo modo faſcinum iaculari poſſe concluditur.

CAP. VIII.

IN omniũ Philoſophorum ore celebris eſt illa propoſitio, Quæcunque agunt, quibuſcum agunt eſſe contraria; quandoque formaliter, vt ſunt illa inter quæ mutua eſt actio; aliquando vnũ ſaltem virtualiter, veluti lumen, & frigiditas; lumen etenim frigiditati virtute tantùm contrariũ eſt, cùm ad calorem producendũ idoneũ ſit; & nõ formaliter, quia frigiditas in lucẽ, è contrà agere non poteſt. At inter ſpecies quæ in imaginatione reperiuntur, & inter ea, quæ exterius à ſpeciebus inficienda ſunt, nulla contrarietas inuenitur: non formalis, quia non communicant in materia, cùm illæ ſimplices, & illa compoſita ſint; nec virtualis, quia nulla virtus excogitari poteſt, quæ ſpecies ad externa tangenda adiuuet, cùm ſpecierum naturis omnino repugnet: igitur ſpecies externa inficere, ac faſcinare aſſerendum non eſt. Rurſus agens in id magis agere ſolet, quod ſibi eſt propinquius, quàm in remotius. Sed ſpecies in imaginatione receptæ, ipſi homini cuius imaginatio eſt, propinquiores ſunt, quàm rebus externis: & hominem illum ſpecies faſcinare nequeunt, igitur multò minus alia ab ipſo inficere poſſunt. Quod ea ratione roboratur, quoniam omne agens cùm poteſtatem terminatam habeat, non niſi per terminatum ſpatium, & vſque ad certum terminum

Contrarietas duplex.

Species externa non faſcinant.

Agẽs agit in propinquius.

Actio omnis terminata.

agere poteſt. quinimo nec in ſpatio illo toto vniformem actionem efficit, ſed eam debiliorem in partibus à ſe remotioribus producit. Igitur faſcinandi & res deſtruendi, imaginationi non eſt aſſignanda cauſa: ſed potius dæmonibus, & maleficis, vt dicemus.. Inſuper actio & paſſio, vt Ariſtot. docet, non ſunt per agentis in paſſum penetrationem, nec per partium agentis in meatus paſſi ingreſſum; ſed per contactum dũtaxat: verùm quia ſpecies in imaginatione receptæ, externa obiecta tangere nunquam poſſunt; minimè faſcinare eadem, idonea exiſtunt. Præterea huiuſmodi ſpecies cõceptæ, vel communem materiam cum re effaſcinanda habent, vel non: ſi non, nullo modo faſcinare queunt: quia agens in materia cum paſſo communicare debet: ſi eandem materiam habent, reciprocam paſſionẽ ſuſcipiunt, & ita ſpecies inuicem patiuntur ab externis obiectis, & ab ipſis faſcinãtur: quod contra faſcinantis intentionẽ eſt, & ab experientia abhorret, ideo ſpecies nullã faſcinandi vim habere, fateri debemus. Et eo magis, ſi quidẽ actio ex victoria actiuæ alicuius virtutis ſuper alterius reſiſtẽtiam oritur: ſed in eiuſmodi ſpeciebus reſpectu externarum rerũ, nõ modò victoria aliqua, ſed ne leuis quidẽ contactus eſſe poteſt; ergo agere omnino nihil poſſunt. Item nihil agere quiſquam poteſt, niſi vel in actu formali, vel eminentiæ, vel virtuali exiſtat; hic enim triplex actuum modus reperitur, vt ignis reſpectu rei calefaciendæ: Sol reſpectu horum ſublunarium; tertiò, vt ſemen quatenus rẽ procreandam reſpicit. Si quis enim aliquid cùm non eſſet in actu ageret, ſecundum id quod non habet, ageret, quod fieri non poſſet, cùm nemo det quod non habet. Sed ſpecies imaginantis vt in externas res agant, nullum

Actio & paſſio fiunt per contactum.

Agens cum paſſo in materia communicat.

Triplex actuũ modus.

Nemo dat quod non habet.

actum habent: non formalem, quia actus formalis qualitatem ſibi ſimilem in paſſum iaculatur, quod ſpecies imaginatę non efficere poſſunt, cùm nullam aliam vim, quàm ſe imaginanti offerēdi habeant: non actum eminentiæ, nam eiuſmodi actus eſt longè ſublimior eo, cuius reſpectu actus dicitur; modò ſpecies cōceptæ, rebus natura conſtantibus nobiliores nō ſunt: nec actum virtualem, quoniam omni virtute carent, niſi quòd imaginanti ſeſe offerre poſſunt, quod hoc pacto oſtendi poteſt. In agētibus duplex virtutis ſpecies reperitur, remota vna, quam alteratiuam ſeu actuatiuam aliqui dicunt; qua illud agens præditū eſt, quod nihil alterat, niſi priùs ab ipſo alteratione afficiatur, veluti vinū, piper, & pharmaca, quæ niſi priùs à naturali calore alterentur, non calefaciunt. Altera propinqua, & eſt illa, quæ alterata alterat. Vtramque virtutem propinquam & remotam, ſpecieś ſolùm reſpectu corporis imaginātis habent, quæ vt diximus commouere illud queunt, non autem reſpectu rerum externarum, cùm omni trāſeunti actione careāt: cuius ratio eſt, quia cùm duobus modis actio conſideretur, vt rem corrumpit, & vt eandem perficit, & actio corruptiua ad qualitatesprimas pertineat, & ſpecies iam dictæ huiuſmodi qualitatum ſint expertes, illas ad perfectiuam actionem, & nō corruptiuam ſpectare dicendum eſt; cùm re vera rectè imaginātem perficiant, & ad externa nō exeant. Quòd autem omni motu extra corpus ſpecies illæ careant, hoc pacto probatur. ex Ariſtot. 5. de Phyſic. aud. habemus omnem motum vel ex accidēte fieri: vt cùm aliquis ędificator eſt muſicus, dicimus muſicum ædificare: vel ſecūdum partem, vt cùm homo mouet librum, quia manus ſolùm mouet: vel ſecūdum

Agentibus duplex virtutis ſpecies ineſt.

Actio corruptiua et perfectiua.

Motus triplex ex Ariſtot.

totum, vt cùm lapis cadit. Sed nullo horum modorum ſpecies extra quidquã mouere poſſunt; non primo, quia ſpecies in imaginatione ſemper manent, quæ quidem imaginatio extra imaginãtem ſua natura exire non poteſt, niſi per ſui deſtructionẽ: non ſecundo, quia ſpecies cùm ſint ſimpliciſſimæ non habent partes: non tertio, quia, vt dicebamus, immanentẽ, & nõ tranſeuntẽ, actionem habent: & fac tranſeuntẽ actionem habere, ſi foris pellerentur, quis eas regeret? nónne euaneſcerent? non enim ſecus anima, ſpiritibus & ſpeciebus vtitur, quàm faber malleo: & veluti malleus, fabro recedẽte, artẽ exercere nequit; cùm omnis virtutis expers ſit; ſic ſpecies ab anima egreſſæ nullã faciendi quidpiã vim habent. Nec ignoramus artem imaginatione fortiorem eſſe, ac certiorem: quia imaginatio ſæpè incerta vagatur, at ars nihil abſque inſtrumentis agere poteſt; imò neque cæleſtia corpora, & ipſorum animæ, quæ noſtris nobiliores ſunt, abſque inſtrumentis, motu videlicet & lumine, quidquã agere poſſunt: ergo nec imaginatio, quæ quia omni inſtrumento caret, nihil prorſus extra corpus inficere poteſt. Quòd ſi poſſet, citiùs in eo in quo eſt, quàm in externo perficeret, quia ei eſt propinquior: & ideò ſi per vim imaginãdi, aliquam rem, panem, vel aurum, vel quid eiuſmodi fieri vellet, priùs imaginantis corpus, panis, vel aurum, vel quid ſimile fieret: quod quia falſum eſt, nec quiſquam id vnquam expertus fuit, falſi & mendaces ſunt, qui talia confinxerunt. Ad illud verò de acrium rerum cõceptu, quibus denteſobſtupeſcere aiũt, Ariſtotel. 7. ſectione Problematum, problem. 8. reſpondet; vbi quæſtionem quoque mouet, cur horrorem, ſonantia quædam incutiant, vt quando ſerra exacuitur, &

Anima quo pacto ſpeciebus vtatur.

Ars imaginatione certior.

Cur ſtupor & horror dentibus incutiatur ex externo ſtridore.

cur plerique cùm alios ſuſpendi aut ſtrangulari vident, deficiunt: quorum omnium cauſam non in imaginantem retulit. Non enim ex aſpectu vel cogitatione rerum acrium dentes ſemper obſtupeſcunt; ſed cùm in alicuius dentibus propinqua diſpoſitio ex humiditate aliqua reperitur, aut ex aliqua occulta cauſa oritur, vel quia calor imbecillus leui de cauſa quatitur. Admiſſus per aërẽ ſonus mouet aërem qui intus eſt, iis proxima quæque, illis alia ſuis ſedibus conuelluntur. Sic etiam nec ex rubrarum rerum aſpectu, nec cuiuis ſanguis è naribus effluit, ſed cùm homo in ſanguine diſpoſitionem quandam habet, vt facilè quacunque occaſione oblata id accidat, ídque de reliquis reſponderi poteſt. Illud autem de ægroto cuius opinio concepta de Medico ſibi ſalutem affert, ad imaginatricem vim referri nõ debet, quoniam rectæ valetudinis imaginatio, nõ eſt morbo contraria, vt eum expellere poſſit, ſed in eodẽ ſubiecto reperiuntur ſimul. Ideò ſpes quã ægrotus de Medico habet, ſalutẽ per ſe non affert, ſed tantùm ex accidẽti, quatenus ille qui de Medico optimam ſpem concipit, exhibita remedia faciliùs capit. Poteſt & alia ratio reddi, nã ex valetudinis ſpe quã ægrotus cõcipit, ſpiritus tũ vitalis, tum animalis agitatur ac cõmouetur, humores excitãtur: vnde vapores, ventoſitates, humiditates & alia nociua expelli ſolẽt, quæ ſalus ſubſequitur, quia virtus cõtra morbum & morbi cauſam roboratur. Quo fit vt appetitus ad ſalutẽ, quẽ delectatio ſequitur, alterato & exhilarato ægroto optimã valetudinem afferat, & non imaginatio ipſa ex ſua natura: Sic etiã illud de frigore intelligendũ eſt, quia cũ frigoris imaginatio non ſit frigiditatis forma, ſed tãtùm illius ſimilitudo, nec imaginatio frigoris,

Spes de medico quo pacto ægroto ſalutaris eſt.

eſſe reale ſed intentionale habeat, frigeſcere non poteſt: quia ſpecies intentionalis, accidens reale cuius eſt ſpecies producere nequit: ſicut enim ſonitus, aut coloris ſpecies ſonitum & colorem efficere nequeunt: ita nec ſpecies caloris & frigiditatis, calorem & frigiditatē procreant: quòd ſi id efficere valerent, in ſentiendi profectò organo, huiuſmodi qualitates gignerēt: quod experientiæ repugnat, nam tunc ſenſus non ſentiret, quia vt Ariſtoteles teſtis eſt, ſenſus debet eſſe ab eo quod percipit, omnino denudatus: vt ſi percipit colorē, non debet eſſe coloratus, & ſic de ſingulis. Cùm itaq; ſpecies & imago frigiditatis, nec ſenſum, nec externa organa frigefaciat, cùm illis primò occurrat, & ſic primò aërem, deinde oculos alterare debeat, non imaginationi frigiditas adſcribēda eſt, ſed potius gaudio vel timori, in quę ex imaginatione incurrimus: quorū vnum caliditatis, alterum frigiditatis cauſa eſſe ſolet. Denique vt ad inſtitutum redeamus, valetudinem, ægritudinem, amorem, odium, ac ſingula alia quæ imaginationi nonnulli adſcribunt, dæmonum actioni, vt inferius dicemus, adſcribenda eſſe duco, qui tacitum vel expreſſum pactum cum maleficis habere ſolent: & ideò ad primum faſcini modum, quæ de imaginatrice vi, vltra ſuam naturam dicuntur, reducenda ſunt.

Specierum intentionalium vis.

Senſus ab eo quod percipit omnino denudatus eſt.

Gaudium & timor calorē & frigus inducunt.

Faſcinum

Faſcinum per viſum iaculari confutatur: atque ſingulorum quæ ab oculorum radiis fieri cenſentur, vera cauſa redditur. CAP. IX.

SI quis oculorum naturam, ac munus rectè contemplatus fuerit, non faſcinandi, ſed videndi duntaxat poteſtatem illis à natura tributam reperiet. Petrus Apponenſis oculum ad videndum factum eſſe oſtendens, ita diffinit: Oculus eſt inſtrumentum videndi, complexione aqueum cum quadam anteriori planitie, rotundum, in ſuprema anteriore capitis partę locatum, ex ſeptem tunicis, & tribus humidis conſtitutum, ſex muſculis motum, & vno vel duobus ſeu tribus fultum. Munus autem oculorũ, quæ viſio eſt, diffinitur, Quod eſt medij luce mediante per pupillã ſpeciei coloris ſuſceptio. Et Ariſt. de gen. anim. 5. inquit, Viſio eſt oculi motus, ſecũdum quod Diaphanus, & Alex. Aphr. Viſio eò fit, inquit, quòd ſenſorium colores excipit, & ſeſe quodammodo coloribus ſimile præbet. Ariſt. de Senſu & Senſato, viſum ad multas rerũ differentias oſtendendas procreatũ affirmat. Ex quibus verbis, & ex aliis quę Ariſtot. in lib. de hiſtor. anim. & de Anima, ac cæteri Philoſophi dixerũt, non faſcinare, ſed videre oculos poſſe colligimus. Et quãuis Democritus, Empedocles & Plato in modo videndi ab Ariſt. diſcrepauerint, nunquam tamẽ ob alium finem viſum homini datum eſſe dixerunt: quod ſi quis negaret, dignus eſſet cui oculi eruerentur. Vnde natura de tam præſtantiſſima oculorum actione ſollicita, nõ vnum animali, ſed binos ſingulis largita eſt; vt perfecta cognitio eſſet, & vt vno deficiente, non protinus tanto priuaremur dono.

Oculi definitio ex Petro Apponenſi.

Viſionis ſeu muneris oculorum diffinitiones.

Oculorum vnio.

Et quamuis duobus oculis prædici ſimus, vnionem tamen oculi habent inter ſe: neruus enim opticus à cerebro duplici diſcrimine ſectus oritur, qui paulò poſt côiungitur, & vnus fit, poſtea in duos diuiditur, ac quiſque in ſuum oculũ proficiſcitur. In hoc neruo ſpiritus viſiui ſunt, per quos vis à cerebro ad oculos defertur, & per eoſdem rerũ viſarum ſpecies ad ſenſus interiores aſcendũt: quod ſi ita eſt, vt certè eſt, quî fieri poteſt, vt ſpiritus viſiui immediatè à corde egrediãtur, & pro cordis qualitate inficiãt ac faſcinẽt? Profectò qui hoc pacto loquũtur, corporis humani ſectionem nec viderũt, nec ab aliis deſcriptã legerũt.

Nerui optici munus.

Philoſophorũ variæ ſententiæ de virtutis viſiuæ ſitu

Nã etſi inter Philoſophos maxima eſt difficultas, vbi vidẽdi vis conſiſtat, & hanc quidã in humore cryſtallino ſtatuãt, alij in tunica retina, nõnulli in aranea, quidã in humore vitreo; quidã in neruorũ opticorũ côiũctione, reliqui in humore cryſtallino, quãtum ad initium: in neruo & ſpiritu, quantũ ad progreſſum: in ſenſu exteriori, quantum ad perfectionẽ, locent: nihilominus aliud quàm vidẽdi officium in illis non collocarunt: & omni ex parte viſum ad videndũ, non autem ad nocendũ, videri poteſt eſſe formatũ, ſiue ipſius tẽperiem animaduertas, ſiue poſitionis opportunitatẽ, ſiue coloris fulgorẽ, ſiue operimentorũ vim, ſiue oculorũ motũ: quoniã tegmẽ leue & lucidum, eſt ad ſpeculi ſimilitudinem: quod autẽ huic proximum eſt, venoſum, molle, nigrum ac perforatum eſt. Venoſum quidẽ, quò corneam abũdè alat: molle verò, ne ſuo contactu cryſtallinũ humorẽ lædat: nigrũ, vt ſplendorem vniat, & ad pupillam tranſmittat: perforatũ, vt quem tranſmittit ſplendorem foras mittat. Tegmen tenue, albũ ac durum: tenue & album, vt nitores celeriter tranſmittat, durũ, vt tutò côſer-

Oculorũ deſcriptio.

uet:atque ne læderetur,palpebris,ciliis,oſſibus,ac etiam cute circũdedit & muniuit,vt omne quod à frõte,atque adeò à capite fluit,antequã in oculos incidat, auertatur: ſic arenã,puluerẽ,parua animalia volantia intrò in oculos cadere, aut quidquã demũm ipſos cõturbare prohibeãt. Vt Cic.inquit,Oculorũ motus quatuor ſunt, vnus quo intrò,naſum verſus vertuntur: alius,quo extrà,paruum angulum verſus abducuntur: tertius, quo ſurſum, verſus ſupercilia attolluntur:quartus,quo deorſum,malas verſus trahuntur:ex quibus non ad lædendũ,& faſcinandum oculos factos diſcimus, ſed potius ad ea quæ opifex condidit optimè intuendũ& contemplandũ eſſe formatos animaduertimus. Et hac de cauſa Ariſt. principem locum oculis datũ eſſe aſſerit, à cuius ſentẽtia Io. Dam.in 2.li.de fide,cap.18.non diſcedit, & Plat.quoque in Tim. idẽ affirmãs, oculis philoſophiã acceptã refert. Siquidẽ Philoſophi cęli altitudinẽ ſuſpicientes,& aſtrorum nitorẽ,ornatiſſimámque mundi machinã mirãtes, tanti operis cauſam inueſtigare cœperunt, vt ipſe ait. At ſi homini viſum ad effaſcinandũ natura dediſſet,profectò non bene hominũ vtilitati proſpexiſſet, vt fuſius dicemus. Verùm vt mota dubitatio omni ex parte enodetur,prænotandum eſt, quòd ad vidẽdum duo præcipuè ſunt neceſſaria,videndi poteſtas, & ipſum obiectum viſui idoneum. Ex neutro horum faſcinum originem ducere demonſtrabimus;atque ab vltimo incipiamus. Videndi obiectũ viſibile eſſe Ariſt. in lib.de anima,docet: res viſibiles cernendi virtutem perficientes, color, diaphanũ,lumen,& viſibile innominatũ dicuntur. Colorũ quidã ſunt meteorologici, vt illi qui in nubibus,Iride & aquis ob variã ipſius lucis cõmiſtionẽ cernũtur,alij verò

Oculorũ motus quatuor ex Cic.

Philoſophia cognitio oculis debetur.

Ad vidẽdum duo præcipuè ſunt neceſſaria.

Colorũ ſpecies

ſunt colores, qui ſuæ generationis principia, quatuor qualitates habent, ex quarum cõmixtione colores ſimplices, vt album & nigrum naſcuntur; & alij qui miſti dicũtur, vt viridis, rubeus, croceus, ac reliqui. Quilibet color duobus modis conſiderari poteſt, vt poteſtate tantùm eſt, quando lumen abeſt; tunc enim poteſtate quadam tantùm in tenebris eſt, & actu (vt Alexander longo ſermone optimè demõſtrat) quando lumine illuſtratus eſt. In quolibet colore duo ſunt, materia ſcilicet & forma. Coloris materia perſpicuitas eſt, quæ licet vniuerſis corporibus largita ſit, & cõmunicata, nihilominus non æquè; vt idem Alexãder, inter Græcos præcipuus oſtendit; quoniam quædã maximè perſpicua ſunt, quæ imam & intimam partem tranſparentem habent, vt aër, aqua, ignis, cęlum: alia ſolùm in extrema ſuperficie perſpicuitatem continent, vt lapis, aurum, & cætera corpora denſa. Coloris verò actus & forma, lumen eſt. Vnde lumen in perſpicuo color dicitur, vt Alexander, & cæteri Ariſtotelis Græci & Latini interpretes aiunt. At ſi in intima perſpicui parte lumen receptum conſideretur, non propriè color eſt, ſed lumen appellatur: vt quando lumen, aërem, aquam, & alia huiuſmodi penetrat. Color autem tunc propriè nuncupatur, cùm extrema perſpicui ſuperficies lumine illuſtratur. Illa enim illuminatio verè color eſt; & quæ magis perſpicua ſunt, colorem habẽt, lumini magis conformẽ, & coloratiora ea Alexander vocat: luminis autẽ diffuſiones quatuor apud Philoſophos reperiũtur, recta, reflexa, fracta, & refracta. Quando ſine impedimẽto lumen diffunditur, recta proceſſio dicitur: ſi quid obſtat, quominus iuxta ſuã naturam via recta fluat, tunc in ſe multiplicatur, quæ reciproca in ſe reuerſio, re-

Color dupliciter conſideratur.

Coloris materia & forma.

Luminis diffuſio quadruplex.

flexio vocatur. Vt autē à medio dēſo in mediū rarius deſilit, luminis fractio dicitur. At ſi à raro in denſum coangustatū lumen ſeſe colligit, vt quādo ab aere deſiliens in aquam ſe transfundit, refractio appellatur. Quocunque dictorum modorum viſionis obiectū ſumatur, & quæcunque luminis diffuſio intelligatur, fieri nullo modo poteſt, vt per ea faſcinum iaculetur. Si quidem omnis coloris natura eſt, vt luce irradiata actu diaphanum moueat: quia cùm videre ſit quoddam pati, vt ait Philoſophus, & color ſemper à ſenſu diſtet, medium aliquod intercedere neceſſe eſt, per quod color in ſenſum agat; quod quidem medium diaphanum ipſum eſt: nam vt idem Ariſt. in 7. de phyſico auditu docet, agens, & patiens oportet eſſe ſimul; quare color diaphanum mouet, qui color ſpeciem ſuam in eiuſmodi medio lumine affecto ſpiritualiter multiplicat. Diaphanum autem coloris ſpeciem ad oculos, quos mouet, defert; & ita videndi actio abſoluitur: vnde ſi ex parte obiecti quidquā incommodi, vel læſionis oriretur, nulli niſi oculis ipſis noceret, vt fieri videmus, quando excellens obiectum illis offertur, quod ſenſum corrumpit: vt cùm oculos ſolis radiis obiicimus. Non ergo ratione obiecti per oculos quiſquam faſcinare poteſt. Nec etiam ratione poteſtatis, quę ſiue paſſiua ſit, vt Ariſt. ait, ſentire eſt quoddam pati, quantùm ad organum, vt interpretes exponunt; ſiue actiua, quatenus ſpecies ſuſcipit, vt Themiſtius, Simplicius, & D. Thomas intelligunt: per viſum faſcinum fieri non poteſt. Non vt actiua, quia Ariſt. in lib. diuinorum, actiuam poteſtatem principium mutandi aliud quatenus aliud, eſſe dixit; ſed viſus non modò nihil tranſmutat, quin potius à re viſa, vt dicebamus, alteratur, & mu-

Videre eſt pati quoddam.

Agens & patiens ſimul ſunt.

Viſus poteſtas ſiue actiua ſiue paſſiua ſit, faſcinare non poteſt.

tatur: quoniam, teſte Ariſt. ſenſus non à ſe ipſo ſed à re ſenſui apta in actu fit; quod ſi ita eſt, paſſionem aliis inferre non poteſt, ſed ipſe ab aliis patitur. Nec quatenus paſſiua, quia vt Philoſophus in primo de generat. ait, ſenſatio ſpeciem recipiendo fit: & dum à re obiecta ſpeciem recipit, in alios faſcinum iaculari non poteſt. Species enim viſibiles ab obiecto diffuſæ, & in ſentiendi parte receptæ, ſentiendi actũ abſoluunt: qui quidem ſenſus ſi patitur, clarum eſt, quòd faſcinare nõn poteſt. Si verò agit, nihil amplius efficere, niſi ſpecies comprehendere poteſt; ergo non faſcinare. Et hoc D. Aug. intellexit, cùm dixit, ab obiecto, & poteſtate notitia paritur. Igitur à viſu nihil aliud quàm notitia gigni poteſt. quinimo ſi viſus ſpecies quas recipit in alios iaculari poſſet, etiam tunc faſcinare non poſſet: ſi quidem ſpecies, vt diximus, non eſt res, ſed rei veſtigium, & ſimulacrum, quod omnis actionis eſt expers, vt Themiſtius & Alexander inquiunt, & tantùm viſum ad videndum excitat. Quod inde roboratur, quia viſus immanens, & non tranſiens actio appellatur: per tranſeuntem enim actionem ſemper aliquid fit, quod actione abſoluta, manet; vt domus ædificatione perfecta, domus ædificata relinquitur, vt in Ethicis Ariſt. aſſerit. ſed deſiſtente viſione, nihilupereſt, vt Alexander & Ariſt. fatentur; ergo immanens actio eſt, vt idem in lib. diuinorum fatetur, & ad externa obiecta nihil iaculari poteſt. Nec ſenſum agentem, vt Ioannes de Gandauo opinatus eſt, fingere poſſumus, qui tranſeuntem actionem efficiat: namque cùm lux, actu colores reddat; calidum exhalans, odores: localis motus aerem verberans, ſonos: humor penetrans neruum guſtatiuum, &

Senſatio ſpeciem referendo fit.

Notitia ab obiecto & poteſtate gignitur.

Viſus actio immanẽs eſt.

linguam, ſapores; qualitates tangibiles, tactum moueant; eiuſmodi ſenſus agens abundat, & ab omnibus Peripateticis exploditur. nõ igitur ab oculis quidquam exire quod noceat, poteſt. Et quamuis Plato dixerit, per emicantem ab oculis lucem, viſionem fieri, quæ quidem lux rerum ſimulacra inueniens in viſum inuehat, nihilominus Ariſt. hoc non admittit. Verùm lumen oculis vernaculum nouit, nec profectò vt egrederetur, & externo luminis occurſu maiores vires ſumeret, quinimo ſi exiret, innatum oculorum lumen ob extraneum debilitaretur. Sed eò hoc lumen in oculis eſt, vt lumen externum, quod vehemens eſt, temperetur, & oculi rerum ſenſibilium formæ modum accipiant. Rationes enim non deſunt, quibus eiuſmodi radiorum ex oculis egreſſus impugnatur. Nam ſi luminis radij ex oculis exirent, non ſecus in luce, ac in tenebris videremus; miniméque medio, vt externa luce, neque oculorum tunicis indigeremus; atque horum aliquo destructo viſus non impediretur, quia internum lumen ſufficeret. Nec permagni referret an cominus, vel eminus aſpiceremus, quoniam eodem modo, & ſub eiſdem dimenſionibus & figuris vicina & remota viderentur; quia inſitum lumen ad vtraque eſſet idoneum. Præterea tempore ventoſo, emiſſum lumen foras agitaretur, & pyramidale, & triangulare præſertim: & ita ſi per luminis emiſsionem, viſio compleretur, quandoque non videre contingeret, & eo maximè quia radij non tantæ magnitudinis ſunt, vt adeo dilatari poſsint, quòd tot, ac tantas rerum differentias ambiant, & temporis momento comprehendant. Quia cùm omnis actio, & paſsio per contactum fiat, radij viſuales viſibilia remotiſsima,

Senſus agens exploditur.

Radij ex oculis non exeunt.

Actio & paſsio fiunt per contactũ.

vt cœlum, & aſtra pertingere nō poſſent. Reliquis quoque ſenſibus eiuſmodi ſentiendi modus repugnaret, quippe qui ſpecies ſuſcipiendo, & non aliquid à ſe foras emittendo, actionem exercent. Quod quidem ſi ita fieret, ob tantum radiorum exitum, videndi actio debilitaretur: quia cùm ſentiendi virtus in calore ſeruetur, ſi vtique tot radij ex oculis egrederentur, vidēdi poteſtas frigida euaderet, & ſic videndi vires amitteret; veluti Alexander, contra Platonem, Ariſtotelem exponens oſtendit. Cæterùm fac radios ex oculis egredi, quis eos ad rem viſam comitabitur? num rationis participes ſunt? & ſi ad rem viſam pertingunt, quî viſas ſpecies ad oculos referre poſſunt? quæ quidem colorum ſpecies externæ lucis auxilio ſatis ſe diffundere, omni alio adminiculo remoto, poſſunt. Illud etiam quod Alexandro Magno adſcribunt, qui noctu, non ſecus atque interdiu videbat, falſum eſſe arbitror: Nam mihi quoque ſæpiſſimè accidit, vt nocte in lectulo cubans, & toto corpore, atque etiam capite linteaminibus cooperto, omnibus ſenſibilibus & viſibilibus remotis, colores cæruleos, virides, rubros, albos, nigros, & quoſcunque alios videre viſus ſim; quę profectò viſio externis ſenſibus adſcribi nō poteſt, & propterea hanc viſionem fictam, & imaginariam dicerem, vt ex Alex. in pri. de anima habemus. Illi enim veri colores, & ſplendores nō ſunt, ſed hæc imaginationis actio eſt, vt in 3. de anima Philoponus quoque ſentire videtur; cuius rei ratio reddi poteſt; ſi quidem imaginatio ſimul à vehementi ſenſibili acta cum externo ſenſu ſpecies in rei abſentia ſeruat: quæ ſpecies, ac ſimulachra efficiunt, vt nos veluti poſtquam in nimiū quempiam fulgorem diutius obtutum fiximus, varios quoſdam,

Viſio per tenebras qualis ſit.

dam colores in tenebris videamus, ſicut Ariſt. in lib. de ſomno, & vigilia innuit. nec de coloribus tantùm id verum eſt, ſed de innumeris propè rebus: nam cùm interdiu aliquid accuratè agimus, ſerióque tractamus, earum rerum ſpecies, ac ſpectra noctu animo obuerſantur; voceſque clamoſas, ac turbulentas extorquent. Quòd ſi quis rogitet, quare hanc imaginariam colorum viſionem non ſemper habeamus, ſed ſolùm quando diutius aliquid ſplendidum, & viride, aut rubeum, aut quid ſimile aſpeximus, dicimus, Quoniam id temporis duntaxat à ſenſibili obiecto vehementiſſima impreſſio fit, ideo ſpecies quas imaginatio excepit, ſimul atque à ſenſibili obiecto nos ſubduximus, imaginatricem vim vehementer mouent, adeo vt omnia viridia, vel rubea, aut alio quouis colore affecta, & qualia viſus ſpectauit, occluſis oculis videre videamur. qua ratione imaginatio ſenſui ſimilis ab Ariſt. eſſe traditur; quippe quæ colorũ apparentias illis ſimiles faciat, quas ſenſus exhibet. Nec externo ſenſui aliam notitiam, quàm intuitiuam adſcribimus; ſi enim abſente ſenſibili viſus videre poſſet, abſtractiuam profectò notitiã ei adſcribi oporteret; quod ab omnium Peripateticorum ſententia & experientia ipſa abhorret. Miniméque de Alexandro poſſumus dicere, vt Plinius de noctiluca, fungis, & lignis putridis, & piſce lucerna ait, quibus cœleſtem naturam ineſſe Soſigenes Alexãdri Aphrodiſæi præceptor dicebat, vt Themiſtius in lib. de anima refert. hæc nocte lucentia carere nomine, Ariſt. in lib. de anima fatetur, in quibus per putrefactionem & ſuperficiem corrupti corporis, humidũ extractum eſt: in quo quidẽ humido debilis ignis retentus ſeruatur, qui paruulum fulgorem emittit; veluti car-

Imaginatio cuilibet ſenſui ſimilis.

Senſus externus intuitiuã tantùm notitiam habet.

Soſigenis ſententia de noctu lucẽtibus.

bones igniti ad eoſdem admoti albicant. Ille igitur ignis ibi retentus collapſam vim habet, vt Cicindela, cui cùm ſanguis non ſit, in locum digeſtionis igneæ partes congregātur, & ſpirituum repercuſſio ad ſuccinctorium indigeſtionis locum fit; ideo fulgent. Vnde ſicut huiuſmodi animalia diuerſam lucendi rationem à putridis lignis habent, ita & homo à reliquis oculos habentibus, & nocte videntibus, vt fele, ac reliquis differt; nec ex proprietatibus brutis inditis, hominis proprietatē indagare debemus, cùm ab eorum natura maximè diſtet, & maior differentia, quàm cōuenientia in ipſis reperiatur. Verùm quod de baſiliſco circumfertur, ridiculū eſſe cenſeo, vt virulentis radiis ex oculis emiſſis quoſcunque intuetur, interficiat; & primùm tale animal non reperiri, & iuxta vulgi opinionē Philoſophos de eo locutos arbitror; deinde ſi reperiatur, non per ſpiritus, ſed per venenoſos halitus nocere poteſt, per ſibilum fortaſſe virulentam expirationē efflans. Quòd autem aiunt, ſi ſe ipſum in aqua vel ſpeculo intueatur, illico emori, nullo pacto verū eſſe poteſt; tum quia ex oculis ſpiritus exire nō poſſunt, tum etiā quia ſi id admitteremus, exitioſi baſiliſco non forēt, cùm ei venenū cōgenitum continere familiare eſſe dicatur. Nec quia ſacræ hiſtoriæ de baſiliſco mentionem faciūt, illum reperiri inferendū eſt. ex cōmmuni enim loquentiū modo ſacræ litteræ quod intendūt, confirmare conſueuerunt. & quia iā ab omnibus receptū eſt, animal quoddā baſiliſcum vocatū reperiri: ideo ipſum pro Dæmone ſacri Doctores accipiunt. Dæmon autē, quia aſſidua nocēdi intentione, quæ eius oculus eſt, multos æternæ mortis laqueo tradit, eadémque intentione ſe ipſum, diuina gratia priuando interemit, cum ſuis meritis, & nō

Baſiliſcus an reperiatur.

Baſiliſcus ſi ſeipſum in ſpeculo intueatur, non moritur.

Baſiliſcus in ſacris litteris pro Diabolo capiendus.

diuino fauore illam ſibi largiendam fore putauit: ob id baſiliſcus oculorum radiis quoſcunque intuetur interficere dicitur: ſéque ſi in ſpeculo intueatur ad necem perducere; quia naturalia ſua dona contemplatus in quibus tanquã in ſpeculo omnium rerũ ſpecies relucent, ſuperbia inflatus ſe ipſum interemit. Baſiliſci verò ortum nõnulli ſic fingunt, quòd vbi gallus decrepitus eſſe incipit, quod ſeptimo, aut nono, vel ad ſummũ decimoquarto anno euenit, pro virium robore vel imbecillitate ouum edit æſtiuis menſibus, ex putrefacto ſeminis excremẽto, aut humorum colluuie conflatum, ex quo quidem ouo baſiliſcum oriri cenſent: & hoc creditu admodũ difficile videtur, cùm eiuſmodi animal à nemine vnquam viſum legatur. Ad illud de gallis, qui per oculos leonibus dolorem incutiunt, vt Lucretius ait, dicimus quòd inter bruta animalia cõſenſum, & diſſenſum eſſe non ignoramus; vt de muſtella, quæ miro eiulatu in bufonis os ſe deuorandam inuehit, vt ego ſæpe vidi; ſed ex his hominis proprietatem longè diuerſam arguere non poſſumus, cùm maior diſsimilitudo inter hæc, quàm ſimilitudo inueniatur. Id verò de lupis voce priuantibus, quem viderint, ni ipſi antea videantur, fabuloſum eſſe duco, & quia in vulgi opinione ita receptum eſt, Virgilium quoque vulgi opinionem ſectantem locutum arbitror, cùm dixit; - *lupi Mœrin videre priores.* Vel fieri poteſt, vt lupum ex improuiſo aſpicientibus, ob micantium & terribilium illius oculorum aſpectum maximus timor incutiatur: & quia ex timore frigus oritur, & ex frigore artuum impedimentũ, & totius ferè corporis immutatio naſcitur; hinc fieri poteſt, vt vocis quoq; emiſsio impediatur. Aliis dicere viſũ eſt, lupos adeo ſeſe ingurgitare,

Baſiliſci ortus gallis attributus.

Lupi quo pacto voce à ſe cõſpectos priuare dicatur.

ac putridis cibis ventrem implere, vt nunquam non ex illorum naribus, ac ore, pernicioſus halitus egrediatur; qui quidē halitus aerem paulatim, gradatímque inficit, quouſque homines lupum aſpicientes contingat: & hoc modo eis vocē eripit. quæ opinio multis de cauſis, quas breuitatis cauſa prætermitto, mihi non arridet. Nec teſtudo oculis oua fouet, ſed illa cuſtodiendi ſtudio ſpectat, vt ab eis nociua remoueat. & hac ratione ea fouere dicitur, non quòd per oculos calorem eis communicet: ad fœtus namque excutiendos terræ calor ſufficit, veluti de lacertis, ac cæteris ouiparis animalibus patet, & de piſcibus præcipuè, quorum oua in aqua fouentur, & excluduntur. Id autē quod de menſtruatis mulieribus fertur, nos mouere nō debet; quòd leuigata ſpecula ſi aſpiciant, ex oculis emiſſis ſanguinea nube aſpergant: viſionem ſi quidē non ſpirituū emiſſione fieri, ſed ſpecierum receptione diximus. Si verò ſpiritus ex oculis exire concederemus, quo pacto tanta ſpirituū copia elabi poſſet? Inſuper ſi cū aliquid intētè aſpicimus, tot ſpiritus emitterētur, animalia parū viuerent, cùm ſine ſpiritibus anima in corpore permanere nequeat. Nō igitur ſpecula ex ſpiritibus ab oculis emiſsis tingūtur, ſed potius à vaporibus ab ore, & naribus exeūtibus maculæ in ſpeculis fiunt, vt cuilibet periculū facere volenti notum eſſe poteſt. ſi quis verò ſpiritus ex oculis exire defendere vellet, hac via intelligi poſſet; quoniam in caluariæ concauitate duo foramina ſunt, vnum oculi centro directè oppoſitum, per quod neruus opticus procedit: alterum ad alterius latus, & inde procedit neruus motiuus à ſecundo cōiugio neruorū tractus, & per hoc foramen ex cerebro lacrymæ emanant, ac fluunt: quæ per exteriores oculi partes, & cir-

Teſtudo oculis oua non fouet.

Lacertarum oua quo calore foueantur.

cumferentiam inter tunicam candidam, & palpebras ſtillant. Ex quibus inferimus, non per ſpiritus ex oculorum ſubſtantia exeuntes ſpecula infici, ſed per humores ex eorundem oculorum circumferentia effluentes. Et hoc modo Ariſtotel. locutum hac de re arbitror. Nec lippitudinem ex oculis lippis, in alterius oculum eiaculari poſſe negamus, ac conſimilem infectionem inferre; ſed eam viſionem nō eſſe, ſed vitium in oculo dicimus. Ad mutuum autem amātium aſpectum reſpondemus, quòd ſi quis amoris cauſam rectè rimatus fuerit, eā non ad intuitum referendam eſſe facilè iudicabit. Non enim amātis animum rei amatæ aſpectus inficit, ſed proprius amor, ne dicam inſania; cùm vnuſquiſque ſuæ ægritudinis & erroris cauſa ſit. Amans namque non illius amorē quā amat, ſed formæ tantùm imaginem, & ſimulacrum accipit, & in imaginatrice vi ſeruat; & hanc imaginem ſæpe reuoluens, omnibus aliis pulchriorem & venuſtiorem iudicat. Et ideò non quia amans ab amata videtur, afficitur; ſed quia ipſe videt, & rem viſam pluris quàm debet æſtimat. Quæ tabes poſtquàm ab imaginatione, vniuerſi corporis partes inuaſerit, non ita facilè vitatur, niſi priùs animi vitium expellatur, vt Lucretius rectè inquit,

Lippitudo an alienis oculis incutiatur.

Amoris cauſa amantium intuitus non eſt.

Nam vitare, plagas in amoris ne iaciamur,
Non ita difficile eſt, quàm captum retibus ipſis
Exire, & validos Veneris perrumpere nodos.

Lucr. verſus de amore & animi vitio expellendo.

Et paulò inferiùs, aliis verſibus animi vitium, & peruerſam rei amatæ perſuaſionem amouēdam ſuadet, vt huiuſmodi remedium adhibeatur.

Et tamen implicitus quoque poſſis inque peditus
Effugere infeſtum, niſi tute tibi obuius obſtes,

Et prætermittas animi vitia omnia primùm:
Tum quæ corporis ſunt eius, quàm perpetis, ac vis.

Amor nõ ad intuitum, ſed ad animi turpitudinẽ referendus.

Quòd autem non amãtis intuitus, ſed animi libido, quæ maximum vitium eſt, amãtem in varias inſanias rapiat; hinc clarius fit; quia quamplurimi ſunt, qui ſeu videant, ſeu videantur, nunquã tali veſania afficiuntur. At ſi ſpiritus ab amatæ oculis exeũtes quempiam afficiendi vim haberent, in cunctis hominibus eũdem effectum parerent. Verùm quia permultos inhoneſtos amantes eandem mulierem inſpicere videmus, à qua & ipſi vidẽtur, & nihilominus in ſe amoris nihil ob eiuſmodi aſpectũ recipiunt; hinc eſt quòd ad animi turpitudinem, & non ad intuitum, amorem referimus. Non igitur per oculorum ſpiritus, amor communicatur; ſed potius amans, cùm rem amatam intuetur, illius pulchritudinis imaginem in imaginãdi virtute recipit; ex qua ob continuum imaginandi actum, concupiſcendi vis afficitur: vnde totius corporis alteratio, & commotio naſcitur. Non enim oculorum faſcino, ſed effrenatæ libidini adſcribendum puto id, quod Zorobabel ab Apame Rapſacis Theneaſini filia concubina ſua ſibi fieri patiebatur: ab ipſa namque alapis cædebatur, nec hoc tantùm ferebat, ſed vt ſibi detractum diadema, capiti illa ſuo imponeret: rideret cum ridente, & illa irata fleret, & adulatoriè ſe ad illius affectus humiliter ſatisfaciens accommodaret, ſi quid eam offenſam animaduerteret, vt Ioſephus de Antiquitatibus refert. Sic Dauid cùm in domus Regiæ ſolario deambularet, & Bethſabeæ Vriæ vxoris amore caperetur, vt Regum 2. capit. XI. legitur, non faſcino, ſed praua libidine exarſit. Idem de Ammon Dauid filio aſſerendum eſt, qui cùm ſororem ſuam ſpe-

Zorobabel quid ab Apame ſua concubina ſit paſſus.

Dauid Bethſabea amore captus.

Ammonis amor in ſororem.

cioſiſſimam, Thamar nomine, adamaret, ægrotare cœpit, eámque vi oppreſſit, vt eiuſdem libr. cap. 13. habetur, quam poſtea adeò exoſam habuit, vt maius odium eſſet, quo eam proſequebatur, amore quo antea æſtuabat. Quid dicam de Salomone? qui tanto mulierum amore ardebat, vt illarum idola ac falſos deos veneraretur, vt eis obſequeretur, veluti 3. Regum, cá. XI. narrat hiſtoria. Eodem pacto de omnibus aliis ſentiendum eſt, qui ſeſe totos penitus mulieribus tradunt; non oculorum ſcilicet faſcino, ſed praua libidine infici atque corrumpi. Id quoque quod de aue Ictero, ſeu Galgulo nuncupata dicitur, fabuloſum eſſe reor; nō enim adeò credulus ſum, vt quidquid de occulta rerum vi dicitur, ac ſcriptum reperitur, credendum exiſtimem. Vtcunque ex brutorum animalium proprietate hominum vires expendere non debemus: cùm inter ſe diſtēt maximè, vt ſæpiſſimè meminimus. Mulierculis verò ac ſenibus imprimis hæc faſcinandi per oculos vis adſcribi non poteſt: illis etenim cornea tunica adeò rugoſa fit, vt alij quidē prorſus nihil, alij verò malè, aut vix videāt. Multa enim incōmoda illos circūueniunt, rugę non paruæ; tunicę duplicatæ, quę craſſitiem contrahunt. Spiritus præterea ſupernè ad pupillam parcior adfluēs, quibus atque aliis ne videāt impediuntur. Quòd ſi ſenes parum vident, & exiles ſpiritus ab oculis emittāt, fieri nō poteſt, vt maxima faſcinandi vis in ſenū oculis vigeat: nec in iis qui triſtes ac macilēti ſunt. Siquidē eſto ſpiritus huiuſcemodi virtutē habere, tamē quia ſiccæ naturæ ſunt, ob ſpiritus è cerebro effluentis inopiam, faſcinare non poſſunt. Nec quia nonnulli oculos çæſios, aut glaucos, aut virides, aut diuerſicolores habent, aut duas pupillas, in iiſque modò equi,

Salomon mulierum amator.

Galguli fabuloſa eſt proprietas.

Aniculis & ſenibus faſcinum falsò adſcribitur.

Cæſij & pupillam geminam habētes quomodo faſcinent.

modò alterius rei ſpeciem geſtent, faſcinare dicuntur: hæc enim colorum in oculis varietas, ex humoris vincentis, vel caloris, ſiue amborum (vt ait Galenus) cōmiſtione in cornea tunica oritur: quæ, vt Ariſtot. inquit, in hominibus tantùm reperitur. Si quos autem interdum ſolo intuitu mala inferre putamus, vnde equi macreſcant & emoriantur, ſegetes exhauriantur, arbores areſcant, pecudes lacte deſtituantur; ac denique alia malorum genera infligantur, non oculorum naturæ, ſed dæmonum virtuti adſcribendum eſt. Qui profectò dęmones, virulentam qualitatem, & contrariam illi rei quam peſſundare volũt, iaculantur; quę qualitas odore ſolùm, aut rerum adhibitarum vapore humores corrumpit, & in carne & neruis, ac toto denique corpore eos morbos gignit, quos poſtea nulla Medicorum vis cognoſcere, nedum ſanare potis eſt. Quòd verò id naturæ via effici nequeat, hinc clarũ eſſe poteſt; quia natura magno temporis ſpatio, non puncto actionẽ perficit: nec quod hominibus nocet, ſegetibus, arboribus, ac brutis animalibus officere ſolet: & nihilominus, qui per viſum inficere putãtur, eodem intuitu, & nulla interpoſita mora, quæcunque volunt, perimunt. Hic igitur faſcinandi modus ad primum & ſecundum, in ſecundo capite poſitum reducendus videtur; quia hæc, vt Iſidorus ait, & D. Thomas multis in locis fatetur; ex dæmonũ actione, & maleficorum prauitate accidunt, atque omnes autoritates, quibus per oculos faſcinum exerceri demonſtratur, hoc pacto intelligendæ ſunt. Verùm quia non omnes, tali virtute dæmones præditos eſſe nouerunt, ideò eiuſmodi cauſam, oculorum naturæ adſcripſerunt. Interdum accidere conſueuit, vt pueri & homines imbecillæ naturæ,

Faſcinatio ſegetum & pecudum dæmonibus attribuenda.

Morbos per dæmones illatos medici non expellũt.

Natura tempore actionem exercet.

Autoritates de effaſcinantibus oculis quo pacto intelligendæ.

turæ, quos facilè infectio penetrat, viſu & exhalatione inficiantur: ex ſordidis enim & putridis ac malè affectis corporibus vapores tetri & inſuaues, tanquam ex palude quadam limoſa exhalare ſolent; qui veneni naturam obtinent: quod accidit cùm quis lepra, peſte, aut alio cõtagioſo morbo affectus, alios inficit, ídque nõ faſcinum ſed contagium dicẽdum eſt. Tales enim putridi & corrupti ſpiritus corporis virtuti non obediũt, nec certum, determinatúmque potius hominem, quàm quemlibet obuium ſine diſcrimine lædunt: ſi enim corporis virtuti halitus patêrent, eóſque natura regere poſſet, in corruptionem abire nunquam pateretur. Nec rationi conſentaneum videtur, vtilem & bonum humorem, quem natura liberare à putredine non potuit, corruptum iam, & exitialem gubernare, & quorſumlibet porrigere poſſe. Profectò, ſi halitus ſeipſos ad præfinitum locum conferendi, & res imperatas faciendi vim haberent: nemo eſſet qui rationis participes eos non arbitraretur: & ſi animati forent, talia per ſpiritus fieri concedere poſſem: ſed cùm animæ expertes ſint, & ſui itineris ducem nullum habeant, ad præfinitam rem lędendam deferri nequeũt: quod ſi fiat, dęmonibus, vt dictum eſt, adſcribitur. Quãdoque fieri ſolet, vt ex tetris ac fœdis irati hominis, aut aniculæ oculis, tenelli paruuli, & ad morbum parati, ex eiuſmodi intuitu perterrefacti, in varios morbos & ægritudines incidant; in quas fortaſſe ob aliã cauſam paulo pòſt incidiſſent: quæ quidem via, etſi faſcini nomen non meretur, tamen quia vulgus ſic cenſet, ſextum faſcini modum hac de cauſa aſſignauimus.

Faſcinum à contagio differt.

Pueri fœdis irati hominis oculis quandoque læduntur.

Per tactum fieri faſcinum non poſſe demonſtratur, ac ſingulorum contrarium aſſerentium exemplis & rationibus ſatisfit. CAP. X.

Tactus diffinitio.

ALEXANDER Aphrodiſienſis Græcorum Ariſtotelis interpretum facilè princeps, tactum diffiniens ait, Quòd eſt rerũ tactilium ſuſceptio atque deprehenſio, qui tunc fit, cùm quod contrectandi poteſtatem habet, ad rei tactilis ſimilitudinem immutatur. Hunc ſenſum omnibus animalibus neceſſarium eſſe non ſemel Ariſtot. docuit. Illas ſiquidem res ex quibus omne animal componitur, animal ipſum cognoſcere neceſſe eſt. At quoniã debita primarũ qualitatũ calidi, frigidi, humidi & ſicci proportio cuilibet animali ineſt, cùm ex illis cõſtet: hinc fit vt cùm ſenſus tactus ad huiuſmodi differẽtias cognoſcendas dirigatur, vniuerſis animalibus perneceſſarius ſit: & quia tactus vitę animalis principiũ eſt, finẽ quoque vitæ in illo Ariſt. collocat: namq; ipſo ſuperſtite, vita etiã ſalua eſt; eodem ſublato, omnis vita tollitur. Reliquę autẽ omnes tangibiles cõtrarietates ac differentiæ, vt aſperũ, lene, ac ſingulæ ad enumeratas redigi poſſe, tanquã ad principes videtur, vt in li. de gen. & corrup. Philoſophus oſtendit. Cæterùm quæcunque res illi offeruntur, præſentes eas eſſe neceſſe eſt: abſentes etenim tactus nõ percipit. Si itaque animalium tactus prænarratũ officium, ac munus eſt, & ad animalis ſalutem, & non perniciem à natura compoſitus, non bene eos ſentire exiſtimo, qui faſcinandi poteſtate tactum præditum eſſe dixerunt. Quòd ſi homo per tactũ faſcinare poſſet, profectò eiuſmodi faſcinandi vis, aut ei per tangendi poteſtatẽ ineſ-

Tactus vitæ animalis principium & finis.

Tactus præſentes res percipit.

Tactus munus.

ſet, aut à particularibus corporis inſtrumentis illam haberet, vel à cibis quibus veſcitur illi acquireretur. Horũ modorum nullo hominem ad effaſcinãdum idoneum eſſe, luce clarius demõſtrabimus: & vt à primo exordiamur, Tactus ſiue vnus ſit, ſiue plures: ſi plures, an tot ſint quot tangibiles cõtrarietates habẽtur, nunquã per eiuſmodi ſenſum faſcinũ iaculari, perſuaderi poteſt. Eodem quoque pacto, ſiue caro tangibiles qualitates excipere nata ſit, & in ſe tãgendi poteſtatẽ habeat, ſiue internum quidpiã aliud ſit, quod illas excipiat: ſiue carnẽ eſſe ſenſorium auribus, oculis & naribus ſimile cõcedamus, intus verò aliud corpus haberi, quod ſentiendi facultate fungatur, ſitq; in ſenſibilibus omnibus idẽ ſubiecto, ſiue tactui duo ſenſoria adſcribãtur, vt cor & cerebrũ, cor tanquã principium, cerebrũ autẽ vt cõplementũ, ſicuti Algazel ſentire videtur, fieri minimè poteſt, vt per eiuſmodi media faſcinatio cõpleatur. Quoniã ſi tactus multiplex eſt, diſpoſitionũ quoque multiplicitatẽ, & in quibuſdã partibus ſingularitatẽ etiam habet, quibus tot cõtrarietates percipere natus eſt, vt in 2. lib. de Anima, Philoponus ait. Multiplices diſpoſitiones ſunt, quę vniuerſo corpori inſunt, ſeu calidi, frigidi, humidi, ſicci, doloris & lætitiæ. Particulares verò non toti corpori, ſed partibus cohærent, vt diſpoſitio linguæ ad ſapores, diſpoſitio ad alimenta percipienda, diſpoſitio per quam in genitalibus delectatio percipitur. At ſi tactus ſpecie vnus, & rationis multiplicis ſit, ſicut anima, quæ natura ſimplex, & iuxta vires multiplex eſt, vt verè cum Ariſtotele tenemus, aliud facere nihil poteſt, quàm huiuſmodi differentias percipere. De ſenſorio autem dicimus, quòd cùm ſagax & prouida natura animaduertiſſet,

Corporis diſpoſitiones quæ.

Varia de tactus ſenſorio ſententia.

animalia omnia quàm citiſſimè ad tangendum parata eſſe oportere,& ad vtilia ac contraria ſentiendum ; nam ſi lentum ſenſorium habuiſſent,non parua ei detrimenta contigiſſent quæ per citiſſimum tactum fugiunt : idcirco tangendi etiam medium ipſi animali datum eſt, ſiue caro,ſiue quid aliud ſit,verùm ſi cor tactus ſenſoriũ eſt, ab ipſo nerui per totum corpus diffunduntur ; quibus quidem animal nihil aliud facit niſi quòd tangibilia tangit : ſi verò cerebrum eiuſmodi ſenſus ſenſorium exiſtit,ſpiritus animales impartit, per quos omnes corporis partes de tangibilibus iudicant. Quòd ſi tactus,ſiue vnus,ſiue multiplex ſit ; & ſenſorij præterea quodcũque illud ſit,tale munus atque actio eſt, ſicuti ab eiſdem emanare diximus,quî fieri poteſt, vt per tangendi poteſtatem,homo faſcinare queat? Sed vt hoc melius intelligatur,non eſt ignorandũ,quòd res omnis quæ nobis tãgenda offertur, ab anima,vel vt grata,vel vt moleſta accipitur:ſi vt grata,dilatatio:ſi verò vt moleſta,cõtractio oritur. Grati enim & iucundi ſpecie recepta, corpus & anima gaudent,ex quo dilatatio fit;at iniucundi & moleſti ſpecie admiſſa, corpus & anima mœrẽt, ac dolore quodã afficiuntur,inde cõtractio oritur : Primùm quia penitiores & magis internæ partes omnes illud bonum accipiũt, non enim vniuerſum corpus ſe bene haberet, niſi ſingulę eius partes eiuſmodi bono fruerẽtur:Secundũ verò,quia tactus in minima parte, & quãuis minimã moleſtiã fugere,ſéq; à nocente retrahere ſtudet:vnde vt nocẽs,ſecundũ minimũ, quo poteſt, tãgatur,cõſtrictio fieri reperitur;& quoniam minimũ illud quod tãgit,diu ferre nõ poteſt,mox dilatatio naſcitur: quẽ quidẽ motũ alternatis vicibus facit;ſiquidẽ ſi anima ſemper perferre

Tactus obiectum omne vel gratum, vel moleſtũ.

Tactus cõſtrictio & dilatatio vnde.

vellet, ſuccumberet. Quæ conſtrictionis & laxationis beneficia naturæ optimè nota exiſtimantur: namque ad priorem dilatationem noui aeris attractio ſequitur, à quo cor refrigeratur; ad cõſtrictionem autem noui eiuſdem aeris calefacti eiectio ſubſequitur. quæ quidem calefacti aeris eiectio faſcinare nullo modo poteſt: ſi quidem in proiicientis hominis corpore, putrefactionem eſſe oporteret, vnde enim infectio tranſit, putrefactum eſſe neceſſe eſt. Putrefactio autem eſt diſſolutio quędam miſtionis calido innato, atque humido euaporante. Sed in illo, qui aerem per eiectionem emittit, nulla putrefactio, nulláque calidi innati, & humidi diſſolutio reperitur; ergo nullam infectionem iaculari idoneus eſt. Quæ profectò ſolo contactu afficere videntur, ea ſunt, quæ marceſcere conſueuerunt, vt fructus aliquis, ſi fructui adhæreat. Sic namque aliena caliditas, atque humiditas, quæ euaporationis principia ſunt, commiſcentur. quod de hominibus dici non poteſt, quippe qui ab huiuſmodi accidentibus alieni ſunt. Huc accedit, quòd mala, quæ per infectionem communicantur, multiplicia ſunt: quoniam aliud & arboribus, & ſatis nocet, & animalium nulli obeſt: contrà, quoddam animalia infeſtat, & ſatis, & arboribus parcit; & inter animalia, hoc hominem, illud boues, aut equos, vel alia carpit; quin & in eadem ſpecie, quod ſenibus nocet, pueris & iuuenibus non obeſt, & ſic è contrà. nec quod mares, ſemper mulieres tangit: alij certas peſtes ſenſere, alij non: alij inter peſtilentes illæſi verſantur. Inter membra etiam ſua infectio eſt: nam lippitudo nõ niſi oculis nocet; at cùm per faſcinantis tactum omnia, quæ corruptioni obnoxia ſunt inficiantur; eiuſmodi infectionis cauſam ad alium

Putrefactio quid.

Mala per infectionẽ quæ lædant.

quàm ad hominem, ad dæmonem videlicet referendam cenſeo, vt fuſius dicemus: per tangendi itaque poteſtatē faſcinum fieri non poſſe, clarum eſſe puto. quòd autem per nulla corporis inſtrumenta id perfici queat; enodandum eſt: & primò de cute, quæ omnibus aliis magis ad tangendum neceſſaria videtur. Omnium animantium homo maximè tēperatus, ex communi Philoſophorum ſententia iudicatur: atque in toto animantium genere mediā temperiem tenere exiſtimatur, reliquæ autē ſpecies non item: nam lepus ſiccus dicitur, formica lepore ſiccior; leo calidus, lupus melācholicus, & ſic de ſingulis animalium ſpeciebus. Cæterùm ſi tanta temperie homo præditus eſt, fieri minimè poteſt, vt ſpiritus ex eius corporis membris, & præſertim cute, tam exitialem qualitatem eiicere poſſint. hominis profectò cutis inter omnia extrema media eſt; & ea præcipuè, quæ in manu eſt. Hæc autem cunctarum rerum, quæ ſenſu percipiuntur, veluti regula homini animantium prudentiſſimo futura erat. qua de cauſa ab omnibus extremis, calido, frigido, ac reliquis, æquali menſura diſtare oportuit. Si igitur cutis, quæ hominis manibus ſuperinducitur, præcellentis qualitatis eſt expers; & omnium, tum rerum, tum animantium regulam, ac normam, tanquam medium homo temperatiſſimus tenet; adduci nullo poſſum modo, vt per cutis inſtrumentum hominem faſcinare poſſe credam. Quinetiam cutis quæ non omnibus hominis partibus duntaxat, ſed vniuerſa, quæ ortui, & interitui ſubiecta eſt ſubſtantia, temperatior eſt, vt Galenus ait: quo cutis genere, tactum maximè perfectum eſſe arbitratur: cùm qualitatum exceſſum non contineat. quod quidem ſi verum eſt, vt credimus, vnde per tactum fa-

Homo omniū animantium temperatiſſimus.

Hominis cutis veluti regula.

ſcinum? Non à pilis qui ſicci ſunt, non à neruis, quippe qui humiditatis, & ſiccitatis mediam naturam, vt cutis, habent. non per os, & cartilagines, quæ frigida, & ſicca ſunt, & corruptioni contraria. idem eſt de membranis, arteriis, & venis, quæ exangues & frigidæ comperiuntur. Non per carnem, & ſanguinem: nam temperatam caliditatem habent. non per cerebrum, à quo animales ſpiritus per totum corpus diffunduntur: & cuius cauſa caput procreatum creditur, cui omnes ſenſus, veluti ſerui quidam ac miniſtri, & Regis ſtipatores dati ſunt. Non per cor, quod ſanguinis, ac vitæ origo, & principium ab Ariſt. nuncupatur. At ſi cor vitæ cauſa eſt, qui mortem, ac faſcinum iniicere poteſt? Fieri enim non poteſt, vt eadem res ſua natura eodem modo ſe habens, contrariorum effectuum ſimul cauſa exiſtat. Profectò, ſi naturæ artem contemplemur, eam mirabilem, ac diuinam iudicare cogimur; quia tam varia inſtrumenta pro animalium ſalute, & non ad eorum exitium fabricat. Alia namque idoneum cuíque particulæ nutrimentum alterando impartiuntur, alia excrementa ſeparant, alia tranſmittunt, alia ſuſcipiunt, alia expellunt; idem quoque de foraminibus, quæ corpori inſunt, dicendum eſt. Nam aliud quo cibo, & potui, ac aeri nobis circumfuſo eſſet ingreſſus, nobis datum fuit: aliud, quà humida, & ſicca excrementa exirent; ex ſuperiori parte ſpiritui per nares eſt ingreſſus: in inferiori verò ſemini pro exitu deſeruit, excernendorum excrementorũ cauſa nonnulli meatus ſurſum ad cerebum perueniunt: alibi verò corpus perforatũ inuenias veſicæ aluóque exonerandæ. Si igitur in horũ omnium diſpoſitione, ac menſura, naturæ ſolertiam & laudamus,

Pili ſicci ſũt.

Nerui & cartilagines quam qualitatẽ habeant.

Animales ſpiritus vnde.

Cor ſanguinis & vitæ principium.

Corporis inſtrumentorũ vſus multiplex.

Corporis foraminum vſus.

ac putridis cibis ventrem implere, vt nunquam non ex illorum naribus, ac ore, pernicioſus halitus egrediatur; qui quidē halitus aerem paulatim, gradatímque inficit, quouſque homines lupum aſpicientes contingat: & hoc modo eis vocē eripit. quæ opinio multis de cauſis, quas breuitatis cauſa prætermitto, mihi non arridet. Nec teſtudo oculis oua fouet, ſed illa cuſtodiendi ſtudio ſpectat, vt ab eis nociua remoueat. & hac ratione ea fouere dicitur, non quòd per oculos calorem eis communicet: ad fœtus namque excutiendos terræ calor ſufficit, veluti de lacertis, ac cæteris ouiparis animalibus patet, & de piſcibus præcipuè, quorum oua in aqua fouentur, & excluduntur. Id autē quod de menſtruatis mulieribus fertur, nos mouere nō debet; quòd leuigata ſpecula ſi aſpiciant, ex oculis emiſſis ſanguinea nube aſpergant: viſionem ſi quidē non ſpirituū emiſſione fieri, ſed ſpecierum receptione diximus. Si verò ſpiritus ex oculis exire concederemus, quo pacto tanta ſpirituū copia elabi poſſet? Inſuper ſi cū aliquid intētè aſpicimus, tot ſpiritus emitterētur, animalia parū viuerent, cùm ſine ſpiritibus anima in corpore permanere nequeat. Nō igitur ſpecula ex ſpiritibus ab oculis emiſsis tingūtur, ſed potius à vaporibus ab ore, & naribus exeūtibus maculæ in ſpeculis fiunt, vt cuilibet periculū facere volenti notum eſſe poteſt. ſi quis verò ſpiritus ex oculis exire defendere vellet, hac via intelligi poſſet; quoniam in caluariæ concauitate duo foramina ſunt, vnum oculi centro directè oppoſitum, per quod neruus opticus procedit: alterum ad alterius latus, & inde procedit neruus motiuus à ſecundo cōiugio neruorū tractus, & per hoc foramen ex cerebro lacrymæ emanant, ac fluunt: quæ per exteriores oculi partes, & cir-

Teſtudo oculis oua non fouet.

Lacertarum oua quo calore foueantur.

cumferentiam inter tunicam candidam, & palpebras ſtillant. Ex quibus inferimus, non per ſpiritus ex oculorum ſubſtantia exeuntes ſpecula infici, ſed per humores ex eorundem oculorum circumferentia effluentes. Et hoc modo Ariſtotel. locutum hac de re arbitror. Nec lippitudinem ex oculis lippis, in alterius oculum eiaculari poſſe negamus, ac conſimilem infectionem inferre; ſed eam viſionem nõ eſſe, ſed vitium in oculo dicimus. Ad mutuum autem amãtium aſpectum reſpondemus, quòd ſi quis amoris cauſam rectè rimatus fuerit, eã non ad intuitum referendam eſſe facilè iudicabit. Non enim amãtis animum rei amatæ aſpectus inficit, ſed proprius amor, ne dicam inſania; cùm vnuſquiſque ſuæ ægritudinis & erroris cauſa ſit. Amans namque non illius amorẽ quã amat, ſed formæ tantùm imaginem, & ſimulacrum accipit, & in imaginatrice vi ſeruat; & hanc imaginem ſæpe reuoluens, omnibus aliis pulchriorem & venuſtiorem iudicat. Et ideò non quia amans ab amata videtur, afficitur; ſed quia ipſe videt, & rem viſam pluris quàm debet æſtimat. Quæ tabes poſtquàm ab imaginatione, vniuerſi corporis partes inuaſerit, non ita facilè vitatur, niſi priùs animi vitium expellatur, vt Lucretius rectè inquit,

Lippitudo an alienis oculis incutiatur.

Amoris cauſa amantium intuitus non eſt.

Nam vitare, plagas in amoris ne iaciamur,
Non ita difficile eſt, quàm captum retibus ipſis
Exire, & validos Veneris perrumpere nodos.

Lucr. verſus de amore & animi vitio expellendo.

Et paulò inferiùs, aliis verſibus animi vitium, & peruerſam rei amatæ perſuaſionem amouẽdam ſuadet, vt huiuſmodi remedium adhibeatur.

Et tamen implicitus quoque poſſis inque peditus
Effugere infeſtum, niſi tute tibi obuius obſtes,

Et prætermittas animi vitia omnia primùm:
Tum quæ corporis ſunt eius, quàm perpetis, ac vis.

Amor nõ ad intuitum, ſed ad animi turpitudinẽ referendus.

Quòd autem non amãtis intuitus, ſed animi libido, quæ maximum vitium eſt, amãtem in varias inſanias rapiat; hinc clarius fit; quia quamplurimi ſunt, qui ſeu videant, ſeu videantur, nunquã tali veſania afficiuntur. At ſi ſpiritus ab amatæ oculis exeũtes quempiam afficiendi vim haberent, in cunctis hominibus eũdem effectum parerent. Verùm quia permultos inhoneſtos amantes eandem mulierem inſpicere videmus, à qua & ipſi vidẽtur, & nihilominus in ſe amoris nihil ob eiuſmodi aſpectũ recipiunt; hinc eſt quòd ad animi turpitudinem, & non ad intuitum, amorem referimus. Non igitur per oculorum ſpiritus, amor communicatur; ſed potius amans, cùm rem amatam intuetur, illius pulchritudinis imaginem in imaginãdi virtute recipit; ex qua ob continuum imaginandi actum, concupiſcendi vis afficitur: vnde totius corporis alteratio, & commotio naſcitur. Non enim oculorum faſcino, ſed effrenatæ libidini adſcribendum puto id, quod Zorobabel ab Apame Rapſacis Theneaſini filia concubina ſua ſibi fieri patiebatur: ab ipſa namque alapis cædebatur, nec hoc tantùm ferebat, ſed vt ſibi detractum diadema, capiti illa ſuo imponeret: rideret cum ridente, & illa irata fleret, & adulatoriè ſe ad illius affectus humiliter ſatisfaciens accommodaret, ſi quid eam offenſam animaduerteret, vt Ioſephus de Antiquitatibus refert. Sic Dauid cùm in domus Regiæ ſolario deambularet, & Bethſabeæ Vriæ vxoris amore caperetur, vt Regum 2. capit. XI. legitur, non faſcino, ſed praua libidine exarſit. Idem de Ammon Dauid filio aſſerendum eſt, qui cùm ſororem ſuam ſpe-

Zorobabel quid ab Apame ſua concubina ſit paſſus.

Dauid Bethſabeæ amore captus.

Ammonis amor in ſororem.

cioſiſſimam, Thamar nomine, adamaret, ægrotare cœpit, eámque vi oppreſſit, vt eiuſdem libr. cap. 13. habetur, quam poſtea adeò exoſam habuit, vt maius odium eſſet, quo eam proſequebatur, amore quo antea æſtuabat. Quid dicam de Salomone? qui tanto mulierum amore ardebat, vt illarum idola ac falſos deos veneraretur, vt eis obſequeretur, veluti 3. Regum, cā. XI. narrat hiſtoria. Eodem pacto de omnibus aliis ſentiendum eſt, qui ſeſe totos penitus mulieribus tradunt; non oculorum ſcilicet faſcino, ſed praua libidine infici atque corrumpi. Id quoque quod de aue Ictero, ſeu Galgulo nuncupata dicitur, fabuloſum eſſe reor; nō enim adeò credulus ſum, vt quidquid de occulta rerum vi dicitur, ac ſcriptum reperitur, credendum exiſtimem. Vtcunque ex brutorum animalium proprietate hominum vires expendere non debemus: cùm inter ſe diſtēt maximè, vt ſæpiſſimè meminimus. Mulierculis verò ac ſenibus imprimis hæc faſcinandi per oculos vis adſcribi non poteſt: illis etenim cornea tunica adeò rugoſa fit, vt alij quidē prorſus nihil, alij verò malè, aut vix videāt. Multa enim incōmoda illos circūueniunt, rugę non paruæ; tunicę duplicatæ, quę craſſitiem contrahunt. Spiritus præterea ſupernè ad pupillam parcior adfluēs, quibus atque aliis ne videāt impediuntur. Quòd ſi ſenes parum vident, & exiles ſpiritus ab oculis emittāt, fieri nō poteſt, vt maxima faſcinandi vis in ſenū oculis vigeat: nec in iis qui triſtes ac macilēti ſunt. Siquidē eſto ſpiritus huiuſcemodi virtutē habere, tamē quia ſiccæ naturæ ſunt, ob ſpiritus è cerebro effluentis inopiam, faſcinare non poſſunt. Nec quia nonnulli oculos cæſios, aut glaucos, aut virides, aut diuerſicolores habent, aut duas pupillas, in iiſque modò equi,

Salomon mulierum amator.

Galguli fabuloſa eſt proprietas.

Aniculis & ſenibus faſcinum falsò adſcribitur.

Cæſij & pupillam geminam habētes quomodo faſcinent.

modò alterius rei ſpeciem geſtent, faſcinare dicuntur: hæc enim colorum in oculis varietas, ex humoris vincentis, vel caloris, ſiue amborum (vt ait Galenus) cõmiſtione in cornea tunica oritur: quæ, vt Ariſtot. inquit, in hominibus tantùm reperitur. Si quos autem interdum ſolo intuitu mala inferre putamus, vnde equi macreſcant & emoriantur, ſegetes exhauriantur, arbores areſcant, pecudes lacte deſtituantur; ac denique alia malorum genera infligantur, non oculorum naturæ, ſed dæmonum virtuti adſcribendum eſt. Qui profectò dęmones, virulentam qualitatem, & contrariam illi rei quam peſſundare volũt, iaculantur; quę qualitas odore ſolùm, aut rerum adhibitarum vapore humores corrumpit, & in carne & neruis, ac toto denique corpore eos morbos gignit, quos poſtea nulla Medicorum vis cognoſcere, nedum ſanare potis eſt. Quòd verò id naturæ via effici nequeat, hinc clarũ eſſe poteſt; quia natura magno temporis ſpatio, non puncto actionẽ perficit: nec quod hominibus nocet, ſegetibus, arboribus, ac brutis animalibus officere ſolet: & nihilominus, qui per viſum inficere putãtur, eodem intuitu, & nulla interpoſita mora, quæcunque volunt, perimunt. Hic igitur faſcinandi modus ad primum & ſecundum, in ſecundo capite poſitum reducendus videtur; quia hæc, vt Iſidorus ait, & D. Thomas multis in locis fatetur; ex dæmonũ actione, & maleficorum prauitate accidunt, atque omnes autoritates, quibus per oculos faſcinum exerceri demonſtratur, hoc pacto intelligendæ ſunt. Verùm quia non omnes, tali virtute dæmones præditos eſſe nouerunt, ideò eiuſmodi cauſam, oculorum naturæ adſcripſerunt. Interdum accidere conſueuit, vt pueri & homines imbecillæ naturæ,

Faſcinatio ſegetum & pecudum dæmonibus attribuenda.

Morbos per dæmones illatos medici non expellũt.

Natura tempore actionem exercet.

Autoritates de eſſaſcinantibus oculis quo pacto intelligenda.

turæ, quos facilè infectio penetrat, viſu & exhalatione inficiantur: ex ſordidis enim & putridis ac malè affectis corporibus vapores tetri & inſuaues, tanquam ex palude quadam limoſa exhalare ſolent; qui veneni naturam obtinent: quod accidit cùm quis lepra, peſte, aut alio cõtagioſo morbo affectus, alios inficit, ídque nõ faſcinum ſed contagium dicẽdum eſt. Tales enim putridi & corrupti ſpiritus corporis virtuti non obediũt, nec certum, determinatúmque potius hominem, quàm quemlibet obuium ſine diſcrimine lædunt: ſi enim corporis virtuti halitus patêrent, eóſque natura regere poſſet, in corruptionem abire nunquam pateretur. Nec rationi conſentaneum videtur, vtilem & bonum humorem, quem natura liberare à putredine non potuit, corruptum iam, & exitialem gubernare, & quorſumlibet porrigere poſſe. Profectò, ſi halitus ſeipſos ad præfinitum locum conferendi, & res imperatas faciendi vim haberent: nemo eſſet qui rationis participes eos non arbitraretur: & ſi animati forent, talia per ſpiritus fieri concedere poſſem; ſed cùm animæ expertes ſint, & ſui itineris ducem nullum habeant, ad præfinitam rem lędendam deferri nequeũt: quod ſi fiat, dęmonibus, vt dictum eſt, adſcribitur. Quãdoque fieri ſolet, vt ex tetris ac fœdis irati hominis, aut aniculæ oculis, tenelli paruuli, & ad morbum parati, ex eiuſmodi intuitu perterrefacti, in varios morbos & ægritudines incidant; in quas fortaſſe ob aliã cauſam paulo pòſt incidiſſent: quæ quidem via, etſi faſcini nomen non meretur, tamen quia vulgus ſic cenſet, ſextum faſcini modum hac de cauſa aſſignauimus.

Faſcinum à contagio differt.

Pueri fœdis irati hominis oculis quandoque læduntur.

Per tactum fieri faſcinum non poſſe demonſtratur, ac ſingulorum contrarium aſſerentium exemplis & rationibus ſatisfit. CAP. X.

Tactus diffinitio.

ALEXANDER Aphrodiſienſis Græcorum Ariſtotelis interpretum facilè princeps, tactum diffiniens ait, Quòd eſt rerũ tactilium ſuſceptio atque deprehenſio, qui tunc fit, cùm quod contrectandi poteſtatem habet, ad rei tactilis ſimilitudinem immutatur. Hunc ſenſum omnibus animalibus neceſſarium eſſe non ſemel Ariſtot. docuit. Illas ſiquidem res ex quibus omne animal componitur, animal ipſum cognoſcere neceſſe eſt. At quoniã debita primarũ qualitatũ calidi, frigidi, humidi & ſicci proportio cuilibet animali ineſt, cùm ex illis cõſtet: hinc fit vt cùm ſenſus tactus ad huiuſmodi differẽtias cognoſcendas dirigatur, vniuerſis animalibus perneceſſarius ſit: & quia tactus vitę animalis principiũ eſt, finẽ quoque vitæ in illo Ariſt. collocat: namq; ipſo ſuperſtite, vita etiã ſalua eſt; eodem ſublato, omnis vita tollitur. Reliquę autẽ omnes tangibiles cõtrarietates ac differentiæ, vt aſperũ, lene, ac ſingulæ ad enumeratas redigi poſſe, tanquã ad principes vidẽtur, vt in li. de gen. & corrup. Philoſophus oſtendit. Cæterùm quæcunque res illi offeruntur, præſentes eas eſſe neceſſe eſt: abſentes etenim tactus nõ percipit. Si itaque animalium tactus prænarratũ officium, ac munus eſt, & ad animalis ſalutem, & non perniciem à natura compoſitus, non bene eos ſentire exiſtimo, qui faſcinandi poteſtate tactum præditum eſſe dixerunt. Quòd ſi homo per tactũ faſcinare poſſet, profectò eiuſmodi faſcinandi vis, aut ei per tangendi poteſtatẽ ineſ-

Tactus vitæ animalis principium & finis.

Tactus præſentes res percipit.

Tactus munus.

ſet, aut à particularibus corporis inſtrumentis illam haberet, vel à cibis quibus veſcitur illi acquireretur. Horũ modorum nullo hominem ad effaſcinãdum idoneum eſſe, luce clarius demõſtrabimus: & vt à primo exordiamur, Tactus ſiue vnus ſit, ſiue plures: ſi plures, an tot ſint quot tangibiles cõtrarietates habẽtur, nunquã per eiuſmodi ſenſum faſcinũ iaculari, perſuaderi poteſt. Eodem quoque pacto, ſiue caro tangibiles qualitates excipere nata ſit, & in ſe tãgendi poteſtatẽ habeat, ſiue internum quidpiã aliud ſit, quod illas excipiat: ſiue carnẽ eſſe ſenſorium auribus, oculis & naribus ſimile cõcedamus, intus verò aliud corpus haberi, quod ſentiendi facultate fungatur, ſitq; in ſenſibilibus omnibus idẽ ſubiecto, ſiue tactui duo ſenſoria adſcribãtur, vt cor & cerebrũ, cor tanquã principium, cerebrũ autẽ vt cõplementũ, ſicuti Algazel ſentire videtur, fieri minimè poteſt, vt per eiuſmodi media faſcinatio cõpleatur. Quoniã ſi tactus multiplex eſt, diſpoſitionũ quoque multiplicitatẽ, & in quibuſdã partibus ſingularitatẽ etiam habet, quibus tot cõtrarietates percipere natus eſt, vt in 2. lib. de Anima, Philoponus ait. Multiplices diſpoſitiones ſunt, quę vniuerſo corpori inſunt, ſeu calidi, frigidi, humidi, ſicci, doloris & lætitiæ. Particulares verò non toti corpori, ſed partibus cohærent, vt diſpoſitio linguæ ad ſapores, diſpoſitio ad alimenta percipienda, diſpoſitio per quam in genitalibus delectatio percipitur. At ſi tactus ſpecie vnus, & rationis multiplicis ſit, ſicut anima, quæ natura ſimplex, & iuxta vires multiplex eſt, vt verè cum Ariſtotele tenemus, aliud facere nihil poteſt, quàm huiuſmodi differentias percipere. De ſenſorio autem dicimus, quòd cùm ſagax & prouïda natura animaduertiſſet,

Corporis diſpoſitiones quæ.

Varia de tactus ſenſorio ſententia.

animalia omnia quàm citiſſimè ad tangendum parata eſſe oportere,& ad vtilia ac contraria ſentiendum; nam ſi lentum ſenſorium habuiſſent,non parua ei detrimenta contigiſſent quæ per citiſſimum tactum fugiunt: idcirco tangendi etiam medium ipſi animali datum eſt, ſiue caro,ſiue quid aliud ſit,verùm ſi cor tactus ſenſoriū eſt, ab ipſo nerui per totum corpus diffunduntur; quibus quidem animal nihil aliud facit niſi quòd tangibilia tangit: ſi verò cerebrum eiuſmodi ſenſus ſenſorium exiſtit,ſpiritus animales impartit, per quos omnes corporis partes de tangibilibus iudicant. Quòd ſi tactus,ſiue vnus,ſiue multiplex ſit; & ſenſorij præterea quodcūque illud ſit,tale munus atque actio eſt, ſicuti ab eiſdem emanare diximus,quî fieri poteſt, vt per tangendi poteſtatem,homo faſcinare queat? Sed vt hoc melius intelligatur,non eſt ignorandū,quòd res omnis quæ nobis tāgenda offertur, ab anima,vel vt grata,vel vt moleſta accipitur:ſi vt grata,dilatatio:ſi verò vt moleſta,cōtractio oritur. Grati enim & iucundi ſpecie recepta, corpus & anima gaudent,ex quo dilatatio fit;at iniucundi & moleſti ſpecie admiſſa, corpus & anima mœrēt, ac dolore quodā afficiuntur,inde cōtractio oritur: Primùm quia penitiores & magis internæ partes omnes illud bonum accipiūt, non enim vniuerſum corpus ſe bene haberet, niſi ſingulę eius partes eiuſmodi bono fruerētur:Secundū verò,quia tactus in minima parte, & quāuis minimā moleſtiā fugere,ſéq; à nocente retrahere ſtudet:vnde vt nocēs,ſecundū minimū, quo poteſt, tāgatur,cōſtrictio fieri reperitur;& quoniam minimū illud quod tāgit,diu ferre nō poteſt,mox dilatatio naſcitur: quē quidē motū alternatis vicibus facit;ſiquidē ſi anima ſemper perferre

Tactus obiectum omne vel gratum, vel moleſtū.

Tactus cōſtrictio & dilatatio unde.

vellet, ſuccumberet. Quæ conſtrictionis & laxationis beneficia naturæ optimè nota exiſtimantur:namque ad priorem dilatationem noui aeris attractio ſequitur, à quo cor refrigeratur; ad cõſtrictionem autem noui eiuſdem aeris calefacti eiectio ſubſequitur. quæ quidem calefacti aeris eiectio faſcinare nullo modo poteſt: ſi quidem in proiicientis hominis corpore, putrefactionem eſſe oporteret, vnde enim infectio tranſit, putrefactum eſſe neceſſe eſt. Putrefactio autem eſt diſſolutio quędam miſtionis calido innato, atque humido euaporante. Sed in illo, qui aerem per eiectionem emittit, nulla putrefactio, nulláque calidi innati, & humidi diſſolutio reperitur; ergo nullam infectionem iaculari idoneus eſt. Quæ profectò ſolo contactu afficere videntur, ea ſunt, quæ marceſcere conſueuerunt, vt fructus aliquis, ſi fructui adhæreat. Sic namque aliena caliditas, atque humiditas, quæ euaporationis principia ſunt, commiſcentur. quod de hominibus dici non poteſt, quippe qui ab huiuſmodi accidentibus alieni ſunt. Huc accedit, quòd mala, quæ per infectionem communicantur, multiplicia ſunt: quoniam aliud & arboribus, & ſatis nocet, & animalium nulli obeſt: contrà, quoddam animalia infeſtat, & ſatis, & arboribus parcit; & inter animalia, hoc hominem, illud boues, aut equos, vel alia carpit; quin & in eadem ſpecie, quod ſenibus nocet, pueris & iuuenibus non obeſt, & ſic è contrà. nec quod mares, ſemper mulieres tangit: alij certas peſtes ſenſere, alij non: alij inter peſtilentes illæſi verſantur. Inter membra etiam ſua infectio eſt: nam lippitudo nõ niſi oculis nocet; at cùm per faſcinantis tactum omnia, quæ corruptioni obnoxia ſunt inficiantur; eiuſmodi infectionis cauſam ad alium

Putrefactio quid.

Mala per infectionẽ quæ lædant.

ſcinum? Non à pilis qui ſicci ſunt, non à neruis, quippe qui humiditatis, & ſiccitatis mediam naturam, vt cutis, habent. non per os, & cartilagines, quæ frigida, & ſicca ſunt, & corruptioni contraria. idem eſt de membranis, arteriis, & venis, quæ exangues & frigidæ comperiuntur. Non per carnem, & ſanguinem: nam temperatam caliditatem habent. non per cerebrum, à quo animales ſpiritus per totum corpus diffunduntur: & cuius cauſa caput procreatum creditur, cui omnes ſenſus, veluti ſerui quidam ac miniſtri, & Regis ſtipatores dati ſunt. Non per cor, quod ſanguinis, ac vitæ origo, & principium ab Ariſt. nuncupatur. At ſi cor vitæ cauſa eſt, quî mortem, ac faſcinum iniicere poteſt? Fieri enim non poteſt, vt eadem res ſua natura eodem modo ſe habens, contrariorum effectuum ſimul cauſa exiſtat. Profectò, ſi naturæ artem contemplemur, eam mirabilem, ac diuinam iudicare cogimur; quia tam varia inſtrumenta pro animalium ſalute, & non ad eorum exitium fabricat. Alia namque idoneum cuíque particulæ nutrimentum alterando impartiuntur, alia excrementa ſeparant, alia tranſmittunt, alia ſuſcipiunt, alia expellunt; idem quoque de foraminibus, quæ corpori inſunt, dicendum eſt. Nam aliud quo cibo, & potui, ac aeri nobis circumfuſo eſſet ingreſſus, nobis datum fuit: aliud, quà humida, & ſicca excrementa exirent; ex ſuperiori parte ſpiritui per nares eſt ingreſſus: in inferiori verò ſemini pro exitu deſeruit, excernendorum excrementorũ cauſa nonnulli meatus ſurſum ad cerebum perueniunt: alibi verò corpus perforatũ inuenias veſicæ aluóque exonerandæ. Si igitur in horũ omnium diſpoſitione, ac menſura, naturæ ſolertiam & laudamus,

Pili ſicci ſũt.

Nerui & cartilagines quam qualitatẽ habeant.

Animales ſpiritus vnde.

Cor ſanguinis & vitæ principium.

Corporis inſtrumentorũ vſus multiplex.

Corporis foraminum vſus.

& miramur, quæ pro animantium, & præſertim pro hominis omnium domini beneficio, tot, tantáque inſtrumenta confinxerit: fieri non poteſt vt faſcinandi vim per eiuſmodi organa exerceri exiſtimemus. Miniméque ex hominis halitu faſcinum oriri fingere poſſumus: quoniã reſpirationis, & pulſuum vſus finiſque vnus eſt; caloris videlicet in quacunque parte cuſtodia. Nam quamuis Aſclepiades reſpirationem ob animę generationem eſſe dixerit, Praxagoras ob corroborationem; Philiſtion, & Diocles propter innati caloris ventilationem: Hippocrates ob nutritionem, & refrigerationem; Eraſiſtratus arteriarum expletionis gratia, Ariſt. ob cordis calorem refrigerandum, & conſeruandum; omnes tamen ad corporis vtilitatem reſpiciebant, nec vnquam effaſcinãdorum hominum cauſa, halitum ex ore emitti quiſquam ſomniauit. Inſuper ex brutis animantibus nõnulla ſunt, quę torporem, quædam grauiorem ſoporem, alia exitialem qualitatem, alia frigiditatem, alia putrefactionem, alia aliud quoddam tetrum malum reſpirando incutiũt: at hominis naturæ nihil eiuſmodi ineſſe videmus, ne mortuo quidem, & putrefacto. Quæ ergo inſania eſt, vt à viuo talia fieri dicamus, quando in corpore humores pacati, & tranquilli ſunt? ne dum ſi ad rebellionem tendere inceperint. At, ſi per tactum eiuſmodi mala fieri poſſent, in iis maximè hæc facultas reperiretur, qui ſub æſtiuo ſole diu verſati ſunt, totúmque corpus ſiccum, arefactum, ſqualidúmque habent, humoréſque ad ſummam diſcordiam redactos: qui nihilominus ab eiuſmodi actione quàm maximè alieni ſunt. & ſi homo, ob intemperatam qualitatem, ac naturam tactu intermedio inficere poſſet, id maximè efficeret ſimul atque ex vtero

Halitus hominis nõ faſcinat.

Variæ Philoſophorũ ſententiæ de reſpirationis fine.

Bruta quædã mala incutiunt, ſed non homo.

in lucem editur. Nam cùm eius prima compoſitio ex calidis & humidis rebus conſtet; quibus creſcere incipientibus omnia pueri mēbra, omnéſque partes perficiūtur, eíſque perfectis quæ ſuperfluunt, foras emittuntur, tantáque in eo corpuſculo excrementorū copia cōſpicitur, vt nō ſecus ac ceram mucoſam carnē nutrices forment, ac tractent; ea ætas magis appoſita eſſe videtur faſcino inferendo: & nihilominus ex mollium infantiū tactu adeo intemperato, nec nutrices, nec tangentes inficiūtur, aut minimam labē contrahunt. Quòd ſi tunc non accidit, neque etiam accidere poteſt illorū ætate floreſcente. At, ſi excrementorū naturā propiùs perſcrutari velimus, nec in ſenio quidē hominem id facere poſſe videbimus: nam etſi ea ętate oculi lacrymis ſuffundantur, nares mucoſa diſtillatione manēt; in ore ſaliuæ, & excreatus copia abundet: omnes articuli quodā modo mucoſi appareāt; internè denique & externè pituitoſo humore, & mucoſo totum corpus ſcateat; quæ ſenum incommoda ſunt: tamen hanc excrementorū humiditatem nemini vnquam faſcinum intuliſſe comperimus. Si ergo ſenes, frigidi, nigri, liuidi, & ſuperfluitatibus perfluentes hæc non iaculātur mala; cùm cōcoctionem, digeſtionem, ſenſum, motum, ac denique oblæſa & vitiata omnia habeāt, totúmque corpus veluti tabes exiſtat, nec pueri ex ciborū cruditate vomentes, deiectiones putridas, & aſperas, ac nutritioni contrarias proiicientes: in nulla ætate id fieri ab homine poteſt; eóque tēpore minus, cùm ad florentem ætatem peruenit. Tunc enim intellectum, ſenſum, omnes denique corporis partes, atque actiones ad ſummam perfectionem, bonitatémque natura perduxit. Non itaque ex corporis inſtrumentis faſcinandi poteſtas homi-

Nec infans nec ſenex faſcinat.

Senectutis accidentia.

nibus ineſt. Nec ex cibis, quibus homines veſcuntur: quia, ſi ex ipſis faſcinandi vis oriretur, in omnibus corporibus iiſdem cibis vtentibus eandem faſcinandi proprietatem ingenerarent; quod fieri non videmus. Quòd ſi cibi virulenta præditi ſunt virtute, vt illi fuerunt, quibus quędam puella nutrita fuit,cuius amplexu Regi cuidam mors parata fuit;id fieri non poteſt, niſi magno tẽporis ſpatio,nec poſtea per ſimplicem cõtactum niſi per ſudoris admiſtionem obeſſe poteſt, at quia aniculæ, & mulierculæ quædam in hac diabolica prauitate edoctæ, & exercitatæ, leuiſſimo contactu exitialem, ac lethalem effectum in illis, quæ attingunt, efficiunt: ideo non niſi dæmonibus, eiuſmodi effectus, & non tangentibus adſcribendi ſunt. omne enim animal cibo ſibi idoneo alitur, is verò cuique cibus cõueniens,& idoneus eſt,quem in ſuam quiſque naturam vertit; contrarium namque reſpuit. At ſi natura debilis eſt,& ſegregatrix, & expultrix facultas ſuo munere fungi in expellendis nociuis nõ poteſt,ſi calida excrementa ſunt,vel frigida,aut cuiuſcũque proprietatis, graues morbos in corpore generant,vt in lib. de atra bile Galen. inquit: qui quidem morbi, ſi tangentibus obeſſe debent, priùs corpus eiuſmodi ægritudine affectum reddent, quàm aliis noceant. Sturno enim Cicuta cibus eſt, homini autem lethale venenum, Lucretio poeta auctore.ita quoque veratrũ coturnicem nutrit, hominem ſtatim interficit: quia coturnicũ temperies ſibi ſimile veratrum reddere poteſt,quod hominũ proprietas non poteſt. Verùm ſi quis ex hominibus veratrũ edere tentaret, tantum abeſt vt ſuo cõtactu quempiam inficere poſſet, vt ſibi ipſi mortem ſtatim pararet. Sed fac in hominum corporibus, atque inſtrumentis

Argumentũ de puella veneno nutrita reſoluitur.

Dæmonibus faſcinatio aſcribenda.

Morborum origo ex Gal.

Cicuta ſturno, veratrum coturnici cibus eſt.

ſummum calorem, aut frigus, aut quamuis exceſſiuam aliam qualitatem reperiri: nunquã per ipſam quemquã faſcinare poſſe inueniemus; quin priùs proprium corpus eiuſmodi qualitate inficiat, quo caſu non faſcinum, ſed potius contagium appellandum erit; & in quinto modo à nobis in 2. Cap. aſſignato collocari debet. Ad ſimilitudinem autem quæ de marina torpedine, ſerpente, Hyæna, Vipera, ac reliquis adducitur, dicimus eam roboris nihil prorſus habere: quia, cùm homines & bruta ſpecie differant, proprietatibus quoque omnino diuerſis præditi ſunt. In alimento quoque, vt diximus, differunt, & in generandi modo, neque in iiſdem locis degunt: non enim in limo, in colluuie, in paludibus, in plantis; fructibúſque putribus, in viſceribus terræ homo naſcitur, ac victitat, vt animalia venenoſa. Eiuſdem farinæ eſt exemplum de Echeneide Remora dicta: quæ, vt eiuſmodi proprietate nauem ſiſtendi prædita ſit, quid tum commune cum homine habet? Quo pacto ex piſcis natura, hominum virtutem ac proprietatem metiri poſſumus? hic profectò demonſtrationis modus ab Ariſtotele in libris Poſteriorum exploditur: ac ſcire per cauſam propter quam res eſt, nos oportere docuit, & non per generaliſſima, & remotiſſima ac diſparata, & penitus diuerſa principia: quæ cùm re ſcita aut paruam, aut nullam cognationem habeant, ſicuti in re noſtra nunc accidit, cùm ex Echeneide piſce hominum proprietatem inferre volumus, quem piſcem, non cauſam, ſed ſignum potius illius retentionis eſſe quidam arbitrantur, vt illic, vbi nauigia ſiſtuntur, Magnetis montes ſubeſſe oſtendat; ex quibus montibus ſpecies ferri clauos, quibus nauigia adſtricta ſunt, pe-

Argumenta ab animalibus inficientibus ſumpta reſoluuntur.

Scire eſt per cauſam propriam, & nõ communem.

Echeneis nauim minimè remoratur.

tunt, ferrúmque adeo tenaciter ac vehemẽter tenent, vt vix inde extrahi nauigia queant, ídq; inde roborari aiũt: nam quibuſdam in partibus nautæ verentes ne nauigia vel retardentur, vel ex illis ferrei claui ob magnetis montium copiam extrahantur, clauis ligneis in contabulandis nauigiis vtuntur. ex quibus concludũt, Echeneidem circa magnetis ſcopulos vel montes victitare, nauiúmque retentionem oſtendere, & non efficere. Non enim veriſimile eſt, tam paruulum piſciculum ſua natura ea virtute præditum eſſe, vt tam vaſta nauigia remoretur, ac tantas vires, tantóſque ventorum impetus compeſcat. aliam ergo cauſam eſſe oportet, quàm paruulum illum piſciculum, quæ tantorum effectuum cauſa exiſtat: ſed, vt verum fatear, nauis retentionem, neque tam minuto piſciculo, neque magnetis montibus adſcriberem; ſed potiùs id ad aliquod ignotum, & ex accidenti obiectum impedimentum referendum putarem: tum quia raró illud eueniſſe legitur, & vt Ariſt. in 2. de Phyſ. auditu docet, quæ raró fiunt, ad caſum ſpectant; tum etiam quia eiuſmodi magnetis montes nauigia impedientes nullibi, nec leguntur, nec timentur, nec videntur, & nihilominus omnia ferè maria à nautis ſulcantur. Quod autem dicitur, laminam ferream altera ex parte magnete attritam ac in æquilibrio ſuſpenſam, ad oras ſeptentrionales conuerti, vi ipſius magnetis attractam, cuius maxima moles in ipſis locis reperiri fertur: mihi veriſimilius videtur, non ex magnetis, & ferri montibus, vſque ad illud ferramentum magnete temperatum ſpecies diſtendi, ac porrigi: tum quia alibi effoditur, & tamen ferrum eo illitum non ad fodinam, ſed ad ſeptemtrionis polũ dirígitur, tum etiã quia

Ferrum magnete attritũ cur ad ſeptẽtrionẽ ſpectet.

omnem actionem in debita, & non in difformi diſtantia fieri opórtet, Ariſtotele teſte: non enim credibile eſt, ſpecies in tam immenſa diſtantia, ab illis montibus eò vſque pertingere poſſe; ſed potius id fieri ob occultum conſenſum, ac propenſionem, quam magnes, qua lamina illa attrita eſt, ad partes illas habet: idque clarius & manifeſtius fiet, ſi modum quo magnes ferrum trahat, oſtendamus. Alexander Aphrodiſienſis cùm cauſam redderet, quare Herculeus lapis ferrũ trahat, reprehendit Empedoclem, qui dicebat, quòd ex defluxibus, qui ex vtroque fluunt, & ex meatibus lapidis, qui cum meatibus ferri commenſurati ſunt, ferrum ad lapidem trahitur: quia lapidis defluxus aërem, qui eſt in meatibus, ipſos operientem propellunt & mouent: hoc autem ſeparato defluxu, toto ſimul fluente, ferrũ ſequitur. Cùm autem feruntur ab ipſo defluxus ad lapidis meatus, quia ſunt ei commenſurati, & cõueniunt, ferrum ipſum cum defluxibus ſequitur, & fertur, & huius opinionis Poëta Lucretius fuiſſe videtur, vt in calce 7. cap. lib. 1. diximus. Democritus quoque reprehenditur, aſſerens defluxus fieri, & ſimilia ad ſimilia ferri, ac ferrũ ex ſimilibus atomis conſtare, tenuioribus autem atomis lapidem eſſe conflatum, & eſſe rariorem, ac pluribus vacuitatibus patentem, & ob id mobiliorem ad ferrum citius deferri. Diogenes etiam Apolloniates arguitur, ductilia omnia dicẽs nata eſſe aliquid emittere, à ſeipſis nata eſſe humiditatem quãdam trahere ab extrinſeco: & quia lapis eſt ferro rarior, ideò plus humidi à circumfuſo aëre trahit, quàm emittat. Quod verò ſibi cognatum & ſimile eſt, recipit: quod autem non eſt ſibi ſimile, reſpuit. Verùm quoniam ferrum eſt ſibi cognatum ob cõgregationem

Actio omnis in debita diſtantia fit.

Philoſophorũ variæ ſententiæ de magnetis vi.

humidi in ipſo reperti, hinc eſt quòd magnes ferrũ trahit. Ferrum verò non è contra lapidem trahit, eò quia ferrum non adeò rarum eſt, vt congregatam ab ipſo humiditatem recipiat, harum opinionum confutationes breuitatis cauſa prætermittimus. Sed plures attrahendi modi ab Alexandro enumerantur, quò ille inueniatur, cuius cauſa lapis ferrum trahat. Vnde dicit, quòd quædam vi & actu trahunt, & hæc cùm mouentur mouent: quo quidem modo Herculeus lapis, qui immobilis eſt, non mouet, quia nec ferrum tangit, nec medium aërem trahit, aut aquam, ſed ipſum per ipſa trahit: nec vt cucurbitula caliditate intermedia aërem intermedium; in illa enim ignis motus & exiens proximum humidum trahit. Si hoc modo lapis traheret, omnia quæ in aëre ſunt leuiora ferro, ad lapidẽ priùs quàm ferrum traherentur. Matrix præterea viri ſemen, & venæ nutrimentum trahere videtur: lapis autem non ſic ferrum trahit, cuius ratio eſt, quia horum quæcunque trahunt, inde habent, eo quòd aërem & humidũ prius mediũ trahũt; ad quorum motum alia trahuntur, & ſic per accidens, & non per ſe trahi videntur. Sol inſuper aquam trahit, quia cùm à ſolis caliditate terra & aqua in vapores mutãtur, ad locum ſibi naturalẽ ſurſum feruntur, nec ita lapis ferrũ trahere poteſt, non enim ferrũ mutat. Nutrimentũ etiã animal trahit, & omne cõcupiſcibile & appetibile, cõcupiſcentem & appetentẽ trahit, non faciendo id quod inter appetentẽ eſt, ſibiipſi ſimile: nõ enim fit nutrimentũ, ipſum intermediũ, nec hoc trahitur: ſed motũ intermediũ appetibile ei ſpeciẽ prębet, quòd mouetur, vt in viſione fit. Sic & ferrũ ad lapidem fertur, non trahentẽ ipſum vi ad ſe, ſed eius deſiderio, quo ipſe indiget. Non enim quæ

Varij attrahendi modi ex Alex.

Ferrum ad lapidem fertur eius deſiderio.

ſenſum tantùm habēt,& animata ſunt, tantū deſiderāt, quod eis naturale eſt,ſed inanimatorū multa hoc pacto ſe habēt. Quæ Alex.opinio ſi rectè perpendatur,ab aliis enumeratis, & præſertim à Democriti opinione nō diſcedit:is enim à ſimilibus ſimilia trahi aſſerit,quia omne ſimile ſibi ſimile appetit,vt Ariſt.eſt in Peripatetica ſchola ventilata ſentētia.Et ſic etiā Alex.ait, quòd lapis ferrū trahit, ſicut appetibile & cōcupiſcibile appetentē & cōcupiſcentē trahere conſpiciūtur: modò appetētis & cōcupiſcētis attractio non niſi à ſimili fit.Quòd autē ſimile ad ſibi ſimile moueatur,clarū eſt, ídque in elemētis,& in aliis manifeſtū eſt.In aqua quidē inter bullas illas quę fiunt,vnā ad aliā accedere videmus,eóque velocius quo proximiores fiūt. In igne quoq; ſæpius videre eſt, paruā flammā à maiori mira celeritate trahi.Quid?cibus & potus ab eſuriētibus & ſitientibus quàm velociſſimè abſumitur, ob ſimilitudinē quæ inter vtroſque reperitur?Sicut igitur in elementis,ſimile ad ſimile trahitur, ita in omnibus eſt, eadémq; in omnibus ratio & finis trahendi eſt.Sed interdū illud quod trahēdi principiū eſt,validiſſimū reperitur, interdū debile, veluti forma à qua emanat,exiſtit. Hinc eſt, vt idem magnetis fruſtū attractionis diuerſitatem faciat,& ex vna parte velocius, ex altera tardius ferrum trahat: nec propterea ex hoc exemplo à magnete ſumpto faſcinū per tactum fieri inferendum eſt,cùm,vt ſępius diximus,ſimilitudo nulla ſit.Fac enim à magnete ferrum trahi,aut narratis modis,aut ex aſtrorum decurſu,quo ad boreales partes dirigatur,aut ex diuina virtute mouente,vt ait Plato,aut ex totius ſubſtantiæ vi,formáq; ſpecifica,nunquā per eam faſcinū arguemus.Illud verò de tauro ficui alligato veriſimile nō eſt.

Simile à ſimili trahitur

Quòd autem è cepe & allio lacrymæ nobis eliciantur, mirum non eſt,& ſic è pipere ſternutamentum, exhalát nimirum ex omnibus his,ac circumquaque inſenſibilia corpora feruntur, quorum diuerſæ ſunt actiones & vires,nóſque alterare ſua vi poſſunt.Id verò quod dicitur, quorundam contactus tabem aliquibus inferre,venena tollere,lienoſis mederi,ad rem nō facit, cùm per id probari faſcinum nequeat: nihilominus longiori ſermone de his & ſimilibus inferius agemus.Nec ex confoſſo cadauere ad inimici conſpectum, ſanguinem emittente, hominis viui proprietatem inferre debemus,quia æquiuocè & non vniuocè, vt in antepræ dicamentis Ariſtotelis dicitur, homo mortuus ad viuū ſe habet: & fac cadauer ad interfectoris præſentiam ſanguinem emittere, quid poſtea? num ex hoc faſcinādi vim colligere poſſumus?non ſanè.Siquidem cadauer lōgè diuerſam à priori eſt ſortitum naturam,&per occultum diſſenſum,cum interfectore ad ſanguinem ebulliēdum moueri poteſt, qui quidem latens diſſenſus, cùm cognitu difficilis ſit, eius completam rationem reddere, (ſi id modò verum ſit)non poſſumus.Ad id namque aſſerendum nonnulli moti eſſe poſſunt,ob ſanguinem in interfectoris cōſpectu àcadauere caſu fluētem,quod certè interfectori non bene adſcribitur:quia quæ caſu fiunt, non ab vna, ſed à multiplici cauſa depēdent:& hæc cauſa incerta eſt,ideò ab huiuſcemodi effectu penitus remoueri debet:& inter alia fieri poteſt,vt moto,agitatóque corpore ſanguis qui in venis deliteſcit, erumpat, cùm venarum ora per motum reſerentur,nec id ad interfectoris conſpectum magis, quàm coram quocunque alio. Ab vniſono autem alterum, aut plures vniſonos moueri nihil refert: quia chordæ

Vulnera interfecti an ſanguinē corā interfectore emittant.

Fides vniſona cur vniſonā impellat.

chordæ eodem tenſæ ſunt modo, conſimiles aëris vndationes & facere & recipere aptæ ſunt: quæ verò diſſimiliter tenſæ ſunt, non eodem modo moueri queunt: miniméque mirum eſt, chordas agninas lupinis eſſe contrarias, quia contrariæ ſpecies ex vtriſque emittuntur. Ruta verò braſſicæ contraria non eſt: quòd ſi altera iuxta alteram ſata areſcit, inde accidit, quia vtraque calida eſt, & ob humiditatis inopiam ambas arefieri contingit. Non igitur ex tangendi virtute, non ex corporis inſtrumentis, non ex cibis quibus homines veſcuntur, nec alio quouis modo faſcinum eiaculari poteſt.

Ruta apud braſſicam ſata cur areſcat.

Vox ſua natura faſcinãdi vi caret, atque nomina, verba, characteres, & numeri nihil efficere amplius poſſunt, quàm id præ ſe ferre, ad quod ſignificandum inſtituta fuerunt. CAP. XI.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

RES omnes quarum cognitio & cõtemplatio ad homines ſpectat, dum ab hominum intellectu percipiuntur; ab illis ſimulacra quædam & ſimilitudines abſtrahuntur atque formantur, quæ paſſim mentis affectus ſeu animi ſenſus, cogitationéſve appellantur. Verùm quia huiuſmodi cogitationes occultiſſimæ ſunt, ac veluti in penitiori loco latentes & penitus ignotæ, ideò vocibus tanquam ſignis quibuſdam ad eas ſignificandas & exprimendas, & cum aliis communicandas vtimur. Cùm autem hæ voces, nec permanentes, nec omnes vnitæ, nec omnibus præſentes eſſe poſſint, nam ſimul atque ab ore emittuntur, euaneſcũt: ſcripta inuenta ſunt, vt D. Auguſtinus ait, quæ omnia hæc optimè præſtare poſſunt. Et hinc Ariſtoteles inquit, Sunt igitur ea quæ ſunt in voce, earum quę ſunt in

Res per ſimulacra cognoſcuntur.

Vox cur nobis data ſit.

Scripta cur inuenta fuerint.

anima paſſionum notæ, & ea quæ ſcribuntur, earũ quæ dicuntur. Quia ſicut ſcripta voces perpetuas ac manifeſtas reddunt, ita voces internos ſenſus perinde explicãt, ac pictura eius rei imaginẽ refert, à qua extracta eſt: huiuſmodi autem vocum, ac nominum cunctorum ſignificatus non natura, ſed ex hominum conſenſu & libito eſt. Nam licet illorum materia ſpiritus ſit, qui à natura eſt, nihilominus quia forma eſt determinata articulatio, quæ ab organis animali inſitis non ſecus in ſpiritum à pulmone, & aſpera arteria aſcendentem imprimitur, atque ſimulacrum animo, mentéque excogitatum, in externam materiam pingitur ac formatur; factum eſt, vt omnia nomina arte, & non natura eſſe dicãtur: eſt enim forma rei potior ac nobilior pars, à qua, & nomen, & agendi vim res quælibet ſumit, vt Ariſtoteles ſæpiſſimè fatetur. Domum etenim (vt hoc exemplo vtar) quæ ex lapidibus qui natura ſunt componitur, non à natura, ſed ab arte denominamus. Eodem quoque pacto de nominibus dicendum eſt. Et ſicut illa operimentum ab æſtu, frigore, pluuia, atque aliis nos tegens, artis opus vocatur, ita hæc inſtrumenta & ſigna arte conflata dicuntur, quibus animi affectus aliis notos facimus. Si enim aliquid certi ſua natura nomina & verba ſignificarent, vnus & communis ſignificatus eſſet, ſicut apud omnes communis, & eadem eſt natura, qua ad edendũ, bibendum, dormiendum, & ad reliquas actiones naturæ proprias impellimur, ad quas exercendas doctore non indigemus, quia nobis natura inſunt, etſi luxus adeò mortaliũ corda peruertit, vt exquirendis & condiendis dapibus exercitatiores magiſtros præficiant, nulliq; ſumptui parcãt, vt ſuam voluptatem expleant. At verba non eadẽ apud

Vocis ac picturæ comparatio.

Forma cuiuſque rei potior pars.

Verba arte et non natura parata ſunt.

omnes reperiũtur, verùm illorum varietas maxima eſt: quo fit vt nõ modò diuerſis nominibus & verbis diuerſæ nationes vtantur, ſed eadẽ verba apud diuerſas gẽtes, res maximè diuerſas ſignificent. Huc accedit, quòd qui natura ſurdi ſunt, loqui ſcirẽt, quanuis neminẽ loquentem audiuiſſent, ſi verba, & ſermones natura nobis ineſſent: & hinc falſum illud eſſe Pſammetichi, teſte Herod. lib. 2. cõprobatur, qui cũ haud aliter deprehẽdere poſſe diceret, in qua mũdi parte prima hominũ origo fuerit: duos pueros recẽs natos inter pecora educãdos paſtori tradidit, iubẽs neminẽ coram eis vocẽ edere, ne alicuius ſermonẽ perdiſcerẽt, vt qualis eſſet prima vox, quæ erũperet, intelligeretur. Quos pueros biẽnio pòſt, aperta ianua (intus enim à capris nutriebantur) ambos porrectis paſtori manibus, Becas clamitaſſe ait, quo verbo Phrygæ panem appellant. Nã ſi panem nunquã viderant, quî appellare poterant? veriſimilius eſſet, ſi lac eos clamitaſſe dixiſſet, quo nutriti erãt, quod etiã impoſſibile eſt: ſicut enim ego lapidẽ in terræ viſceribus genitũ, & nunquã viſum nominare neſcio; ita pueros illos, quo ad panẽ attinet, loqui neſciuiſſe exiſtimo, & eo magis, quia illi omniũ nominũ notitiæ expertes erant. Præterea ſi nomina à natura eſſent, illis ea imponere non poſſemus, vt bene Alexander Aphrodiſ. ait. Nam quemadmodum nos habentes vim percipiendi ſcientias natura, ſcientiis tamen ipſis natura caremus, alioqui enim ſcientiarum capaces non eſſemus; ſed illas haberemus & poſſideremus, quia potentia & actus ſimul eſſe non poſſunt: ita & vis nominum impoſitiua à natura eſt, non tamen nomina ipſa, alioqui ipſorum impoſitionis domini non eſſemus. Rurſus ſi nomina à natura

Pſammetichi opinio de primo hominum idiomate refellitur.

Argumenta, nomina à natura non eſſe, probantia.

Potentia & actus ſimul eſſe non poſſunt.

eſſent, elemẽta & ſyllabas, quibus conflantur, natura eſſe oporteret: at quoniã huiuſmodi elementa & ſyllabæ ab hominum volũtate ſunt, & illorũ inter omnes nationes differentia maxima eſt, ideò & nomina ipſa ab arte eſſe aſſerendum eſt, & non à natura. Quòd ſi à natura eſſent, ſummus mundi opifex Deus vniuerſis rebus perfectis, animalia ad Adam primũ omnium parentẽ non adduxiſſet, vt eis nomina imponeret: qui, cũ eius filiis omnibus rebus, quibus iam tũ vti cœperat, nomina impoſuit, vt Ioſeph. teſtis eſt in 1. Ant. & Euſ. de præp. Euang. quæ quidẽ ſine nomine internoſci minimè potuiſſent. Nec linguas turrim ędificantiũ diuiſiſſet, vt per multas, abſonáſque voces intelligẽtia inter ſe carerent, quia propter peccatum gratiam & non naturam tollit, vt in Angelis qui ab ipſo deſciuerũt, clarum eſt. Vnde ſi nomina à natura eſſent, & ea ſuſtuliſſet, naturã ſuſtuliſſe videretur. Si igitur nomina ab arte formantur, vt probauimus, & noſtrarum intentionum ſigna tantùm ſunt, per ipſa nihil amplius efficere poſſumus, quàm ea quæ mente concepimus, aliis notificare: ergo faſcinandi, interficiendi, & alia innumera mala inferendi vim eis adſcribere nõ debemus. Omnia ſiquidem quæ oratione exprimere poſſumus, vel Deus, vel perfectiones ad Deum ſpectantes, vel Angeli, vel cæli, vel tempus, vel elementa, vel mundi partes, vel animalia, vel plantæ, aut ea quę in terræ viſceribus generãtur, ſunt, vel quid aliud quod homines cogitare & inueſtigare poſſunt: ſed nec Deus, nec eius perfectiones, aut Angeli ad huiuſmodi ſcelera perpetrãda concurrũt, vt clarum eſt: nec cæli, quia cùm vniuerſales cauſæ ſint, omnibus eandẽ efficiendi vim inſtillant, nec in rem artificialẽ aliquid immittere poſſunt: nec tẽpus,

Deus propter peccata gratiam & non naturã tollit.

Argumenta verba faſcinare non poſſe aſſerentia.

cùm motus cauſa tantùm ſit, vt Ariſt. in lib. de Phyſico auditu inquit. Nec mundi partes, Aſia enim ab Aſia Orientali Regina, Africa ab Affer, vno de compoſteris Noe, Europa, ab Agenoris Regis filia nomina ſumpſiſſe dicuntur: Non animalia, vel plantæ, vel in terræ viſceribus genita, quoniam, vel à manifeſta illorum proprietate, vel ab inuentore, aut à loco, vel ſimilitudine aliqua, aut ab alia cauſa nomen traxerunt: ideo faſcinandi virtute omnino carent: quinetiam ſi re ipſa commiſceantur, efficere quidquam nequeant, vt credi, aut exiſtimari poſſit, nominata, & pronuntiata tot tantáque efficere poſſe: nec ex genitura eiuſmodi poteſtas homini ineſſe poteſt, quia tunc omnibus ineſſet, quod falſum eſſe videmus. Et quamuis aliqui ex familia Diui Pauli, vel Diuæ Catharinæ ſe eſſe ſimulent, ſerpentis, & Rotæ ſigna in aliqua corporis parte impreſſa oſtendentes, eáque à natura ſibi indita iactitent; tamen falſum eſſe, ſibíque ea impreſſiſſe ſigna comprobatū eſt. quia qui à Diuo Paúlo genus iactitant, venena, & ſerpentes attrectare non audent, niſi priùs validiſsimis remediis ſe muniant, aut ſerpentibus dentes euellant. Qui autem Diuæ Catharinæ agnationi ſeſe inſerunt, & viuos carbones manu paruo temporis ſpatio tenent, in feruentem oleum, aut aquam manum immittūt, in ignitum furnum ingrediuntur, hoc vt populum in admirationem, & ad ſibi credendum adducant faciunt, quia iam expertum eſt, quòd ſibi illa ſigna imprimunt, ſéque maluæ, mercurialis, aut aliarum herbarū ſuccis vngunt, quibus ab igne aliquo temporis interuallo ſe defendunt. Vnde accidit, vt quodam homine ſalutatore: (ſic enim illi dicuntur) furnum ignitum ingreſſo, furnus clauſus fuerit; & ſalutator perierit.

D. Pauli & D. Catharinæ gentiles ſunt impoſtores.

Salutatorum impoſtura.

Nec ex ſingulari animæ poteſtate ea vis habetur, nam per imaginationem, vt diximus, ea fieri nequeunt: & nihilominus imaginatio tot, tantáque incredibilia efficere poſſe exiſtimatur. Quòd ſi ipſi non ineſt, cui maximè ineſſe videtur, fieri non poteſt, vt aliis animæ potentiis inſit, quibus minus veriſimile eſt eam ineſſe. Nec ex ſpe, vel perſuaſione, vel ex fide verba faſcinandi poteſtatem habere poſſunt; quia hæc omni tranſeunte actione carent, & nihil penitus in rem externam agere queunt; ſed homines qui hac inſania agitantur, in varia duntaxat deliramenta, & inſanias rapiunt. namque talium rerum ſpes, perſuaſio, ac fides quæ eſt ingenita quædam credulitas, non niſi in ſuperſtitioſis quibuſdam reperitur, extra quorum corpora nil agere poſſunt. Non igitur voces, aut verba vim aliam habere poſſunt, quàm illam quam primi Anteceſſores noſtri eis impoſuerunt & attribuerunt, vt ſcilicet notæ tantùm, & ſigna eſſent, quibus alter alteri quidquid animo concepiſſet, manifeſtaret. Oratio enim quantitas quædam eſt, quæ agendi principium eſſe non poteſt. Inſuper actio naturalis inter illa eſſe non poteſt, quorum materia non eſt communis, & eiuſdem rationis, vel vniuocè, vel analogicè: calor enim igni inhærens, contrarius non eſt frigori, quod animo concipitur; illi tamen aduerſatur, quod in aqua reperitur. ſed verba, & characteres cum rebus externis nihil omnino cõmune habẽt, propter quod illa agere, & hæ pati queant: ergo quæ de ipſis dicuntur mendacia ſunt. Huc accedit, quòd actio quæ à natura eſt, vt aliàs diximus, effici non poteſt, niſi agens corpore, vel virtute, & qualitate aliqua rem quam afficere vult, tãgat, prout cœlũ hæc inferiora, lumine, &

Vera vocis & verborũ vis.

Actio naturalis eſt inter ea quæ habẽt communem materiam.

motu, per attritum aerem calefacit: at verba res, & præſertim abſentes nullo pacto tangere poſſunt, cùm ad res non deferantur, quemadmodũ ab arcu ſagitta cũ excutitur: Ergo. Præterea, ſi quæ vis verbis ineſſet, aut ex forma, aut ex materia illã haberent; ſed neq; ex forma, quia artificialis eſt, & illis tantùm nota, qui eã formarunt, & nihilominus ſuperſtitioſi, quaſdam barbaras voces aſſumunt, quas nõ illi tantũ, ſed nec vlli hominũ intelligere poſſunt. Vnde ſequitur, vt Dæmonũ illuſiones eiuſmodi characteres, & verba exiſtãt, vt dicemus. Nec ex materia, quia cũ ſpiritus ſit, & ex pectore per aſperã arteriam in larynge effingatur, vim aliã habere non poteſt, quàm reliqui noſtri corporis halitus, qui ſimul atq; extra corpus emiſsi ſunt, diſpergũtur: nullã ergo vim habẽt. Quòd ſi expirationis materia peculiarẽ vim haberet, eandẽ ſub quacunq; artificiali materia poſſideret: ideo quibus verbis vterẽtur non referret, quin ne verbis quidẽ opus foret, ſola enim efflatio ſatis eſſet: quæ tanto maiores vires haberet, quanto vberius effunderetur. Superſtitioſi autẽ in ſelectis ſolùm, & exquiſitis verbis vim eſſe contendunt. Et licet ſua virtute verba res remotas attingere diceremus, quod falſum eſt; eis tamen miram efficiendi virtutem adſcribere non poſſumus. Nec per ſe quatenus verba ſunt, nec vt indeterminata materia reperiuntur. Non primum, quia cùm per ſe præſupponat de omni, vt Ariſt. in lib. poſterior. ait, omnia verba eandem poteſtatem habere oportet. Non ſecundum, quia ſingulis horæ momentis pro humoris, & ſanguinis qualitate materia eſt longè diuerſa, quia affectus, & ſpiritus circa cor nunquam iidem ſunt; ſed pro ciborum, & diuerſarum qualitatum varietate, ac motu variantur;

Nec ex materia nec ex forma verba vim habent.

Adde etiam quòd ſi verba aliam quàm ſenſus animi exprimendi vim haberent, Ariſt. non dixiſſet, Rem, nec veram, nec falſam eſſe propter affirmationem, vel negationem noſtram: ſed tunc oratio noſtra eſt vera, cùm rebus eſt cõformis, vnde non ſermoni rem, ſed ſermonem rei conformem reddere conamur. At cùm verba cauſæ non ſint, & plures ipſis prolatis effectus ſequi videamus, vt pueros ægrotare, alios macie confici, viros ab vxorio concubitu arceri, abortum fieri, equos, & tauros concidere, ac propè innumera alia huiuſmodi; fateri oportet, aut ſigna illorum effectuum eſſe, aut accidens quoddam; veluti cùm aliquis ambulat, lapis è tecto cadit. Signa quę à natura ſunt, eſſe nequeunt; omne enim naturale rei ſignum, aut illiuſmet rei cauſa, aut effectus, ab eadẽ cauſa emanat, à qua, id quod ſignificat, fit. Quòd cauſæ eſſe non poſsint, demonſtratum eſt: quòd nec effectus, ex ſe liquidò conſtat. Quòd verò vtrumque ab vna cauſa non fiat, clarum eſt, rubedo namque ſerotina, vt hoc exemplo, quod dico clarius fiat, ſerenitatis ſignum eſſe conſueuit, & ab eadem cauſa oritur, à qua ſerenitas ipſa, ad quam quidem ſerenitatem rubedo nihil confert. Quòd ſi ſunt ſigna ex mutuo conſenſu, artificialia non naturalia eſſe neceſſe eſt, veluti tympana, & alia inſtrumenta quibus vtimur in prælijs. Non enim legimus, Deũ promiſiſſe certis & determinatis verbis, aut characteribus talia in admirationem ducentia ſe facturum. Si namque Deus vellet, miracula vnà cum verbis efficere poſſet: quæ verba ad miraculorum actionem nihil conferrent: veluti Numerorum lib. 5. Cap. ſcriptum legimus de cæremonijs, quæ ob adulterij ſuſpicionem fiebant, in quibus inter alia, verba quædam in libello deſcripta aqua in fictili vaſe

Res nec vera nec falſa propter affirmationem vel negationem noſtram.

Rubedinis ſerotinæ exemplum.

Cæremoniæ Iudæorum ob ſuſpicionem adulterij.

vaſe delebant; qua aqua epota, mira quædam in muliere accidere conſpiciebantur, nec inter homines ſimile pactum reperitur, quo alter alteri ad obtemperandum per hæc aut illa verba, & characteres aſtringatur. Sed pro clariori huius materiæ intelligentia, non eſt ignorandum, verba, aut ad homines, aut ad Deum referri: quocunque modo ſint, duobus modis conſiderari poſſunt: aut cum intentione ſignificandi, & efficiendi ſimul: & tunc ſi verba ad homines inter homines referantur, efficere extra ſe poſſunt, vt res vnius in alterius poteſtatem transferatur, dicendo, vel per contractum, vel per ſimplicem rei aſſignationem, hoc eſt tuum, & illud meum, & ſimilia: illico enim res tranſit in alienum dominium, quoniam dominus de re ſua ſic facere conſtituerat, & poſtea idem verbis expreſſit. Si autem verba ad Deum ſpectent, & à Sacerdote ritè, & debitè proferantur, mutant panem, & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti, ac cætera ſacramenta efficiūt; accedit namque verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Deus Opt. Max. mundum, & vniuerſas in eo contentas ſpecies ex nihilo creauit: dixit, & omnia facta ſunt, non verba proferendo, ſed voluntate imperando. Sic Dominus Ieſus Chriſtus dum in terris viueret, corporum morbos, quanuis atroces, & inueteratos ſermone pellebat, & mortuos ad vitam excitabat. Nō enim erat ſermo magicus, ſed omnipotens ſermo Patris omnipotentis. Idem ſermo profligat animorum morbos cùm ait, Fili remittuntur tibi peccata tua. quod quia ſolius Dei eſt, meritò in Græcorū adagiis dictū eſt, animi laborantis medicum eſſe ſermonem. qui quidē diuinus ſermo ſi per ſinceram fidē charitate informatam ſemel ab homine proferatur, omnes

Verba duobus modis cōſiderantur.

Tranſſubſtantiatio.

Diuini verbi vis.

Animo laborāti ſermo medicus.

animorum morbos aufert. Sicut in illis verbis (vt tetigimus) videre eſt, quæ in ſacramentorum confectione dicuntur. Nam quemadmodum amici medici ſi quando ægrotis ſemper adeſſe nõ licet, pharmacum aliquod relinquere ſolent, quò ſibi qui laborant medici eſſe poſſint, ſi ita res poſtulet: ita Dominus Ieſus in cœlum reuerſurus, nobis per Apoſtolos ſuos diuinum ſermonem, hoc eſt Euangelij pharmacum reliquit, facile quidem, & cuiuis expoſitum, ſed efficax: quod ſi quis opportunè ſumpſerit, illico ab animi morbis liberatur. nec id guſtaſſe ſatis eſt, ſed in viſcera quoque admittendum eſt; vt corde receptum per omnes ſenſus illius vis diffundatur. & tunc demum priſtinæ vitæ odio totum hominem concutere incipiat, quam quidem perturbationem magna animi tranquillitas ſequitur. Vis audire diuinum ſermonem, id eſt, reubarbarum Euangelicũ? pœnitentiã agite: & mortificate membra veſtra: ac mox, exſpoliãtes vos veterem hominẽ cum actibus ſuis: & rurſus, Induite vos ſicut Sancti Dei electi viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatẽ, modeſtiam, patiẽtiam, ſuper omnia autem charitatem habete. quæ virtus non modò diuino ſermoni inerat, ſed Ieſu Chriſti ſaliuæ, & omnibus rebus ad eum ſpectantibus, vt de veſtimẽtis patet, quorum fimbriam mulier, quæ ſanguinis profluuio duodecim annos laborauerat, tetigit, & ſtatim conualuit: vt Matth. 9. cap. legitur. Quid? quòd Petri quoque vmbra omnes ægritudines auferebat, vt in 5. Actuum Apoſt. videre eſt. adeo diuinus ſermo, ac virtus potentiſſima, & validiſſima omnem humanam intelligentiam ſuperat. Dei igitur verbum actiuum, & operatoriũ eſt, vt Diuus Ambroſ. ait, & ei omnia obtemperant, ita inquiens, Si

Euangelici verbi vis.

Pharmacum ſaluberrimũ ſermo Dei.

Verbo Dei omnia parent ex D. Ambroſ.

tanta vis in ſermone Domini Ieſu,vt inciperet eſſe quod non erat, quantò magis operatorius eſt, vt ſint quæ erant,& in aliud commutentur? nec propria virtute, ſed inſtrumentali diuinitus recepta id verba efficiunt. Si verò cum intentione ſignificandi tãtùm verba ſumantur, omnibus verbis,orationibus, & enunciationibus id cõmune eſſe dicimus,vt probauimus; nec aliud efficere poſſunt,quàm intentũ noſtrũ exprimere. Quid quòd verba, & characteres ad res vita carentes,quãdoq; applicantur? Anne ea percipiũt? annon luce meridiana clarius eſt, ea dæmonũ pacta,ſigna,& cõuenta eſſe? & ex hominũ credulitate dæmonib' prędocẽtibus,& ſuggerẽtibus inuẽta eſſe?idq; quàm fatuũ ſit,etiã gentiles non ignorarũt. Ouid.enim de Marſis ſerpẽtes incantantibus ita inquit, *Verba & characteres Dæmonũ pacta ſunt.*

Nec mediæ Marſis finduntur cantibus angues,
Nec redit in fontes vnda ſupina ſuos.

Athenis quoque lege cautũ fuiſſe legimus,ne quis verbis mederetur. Vnde cùm in Achaia quandam mulierem eſſe Athenienſ.cognouiſſent; quæ verbis medebatur, eã lapidibus obruendã dederunt:aſſerentes non verbis,ſed lapidibus,herbis,& animalibus Deos immortales ſanãdi vim dediſſe. Verũ quid numeri efficere queãt,enodandũ eſt. Pythagoras Deum,animas noſtras, & quæ in rerum vniuerſitate ſunt, cuncta numeris conſtare aſſeruit,& ex illorum concentu,& harmonia, vniuerſa progigni credidit. quos quidem numeros poſtea Plato ab Italicis Philoſophis, qui Pythagoreæ diſciplinæ præceptorum ſectatores erãt, edoctus,& clariores,& apertiores reddidit.tametſi nõ ita aperuit quin à maxima eorũ parte lectorẽ excludat. Vnde illud de re obſcura apud Ciceronẽ ad Atticum ſcribentẽ,Numeri Platonis. Omnes itaq; *Athenienſiũ lex verborũ medelã prohibens.* *Numeri an faſcinent.* *Pythag. numeris quantũ tribuerit.* *Numeri Platonis.*

numerorum myſteria tam myſterioſè tradiderunt, vt etiam profeſſores ipſos, ne dum profanum vulgus, atque idiotas voluiſſe celare videantur. Cicero de ſeptenario numero ita dicit, Qui numerus rerum omnium ferè nodus eſt, & in eodem Scipionis ſomnio ſeptenarium, & octonarium numerum plenum vocat. cuius rei Macrobius rationem reddit, & imparem numerum marem, & parem fœminam dicit; ſicut Arithmetici imparem patris, & parem matris appellatione venerantur. Nōnulli verò Pythagoræ ſectatores, numeris, characteribus, & figuris maximam vim tribuebant, quod ſibi inde perſuadebant, quoniam numeri & lineæ omnes ad mathematicum ſpectant, mathematicus autem res abſtractiores, ac formaliores, quàm naturalis Philoſophus contemplatur; & cùm virtus formam ſequatur, per numeros, veluti per efficaciorem virtutem omnia fieri exiſtimabant, eóque magis, quia quæ minus ab aliis dependent, vt ſunt intelligentiæ ſeparatæ, quas Angelôs vocamus, in ſuis quoque actionibus minus depēdent, & virtute pollentiores ſunt. hinc eſt, quòd vim efficiendi maiorem habere dicebantur, quàm res, quæ natura ſunt. Accedit etiam, quòd elemēta, quæ ſunt mundi partes, ex quibus omnia fieri videmus, quaternario numero definita ſunt, planetæ ſeptenario, & Zodiaci ſigna duodenario; & quia illis rerum viciſſitudines adſcribuntur, ideo numeris tantam vim tribuebant; à qua ſentētia medici, qui ſeptimeſtrē partum viuere, & octimeſtrē mori dicunt, non omnino abhorrēt; aſſerentes inſuper, annorum numeros ſemper aliquid mutationis afferre conſueuiſſe: cuius inſtabilitatis omnes qui per ſeptem & nouem conſurgunt, decretorij dicuntur:

Numerus impar, mas; par verò fœmina eſt.

Mathematicus res abſtractiores quā naturalis philoſophus contemplatur.

Quæcunque in orbe continētur, numeris conſtant.

Anni Climacterici vir.

in quibus vel grauiſſimis morbis, vel domeſticæ rei iactura, aut calumniis magnam mutationem homines ſubeunt. Vnde Cæſar Auguſtus, Liuio teſte, ſibi gratulatus fuit, ſexageſimo tertio ętatis ſuæ anno incolumi peracto, qui annorum numerus ſeptimi & noni multiplicatam ſummam continet. Horum etiam ſententia Albertus Magnus fuit, qui figuris & ſigillis incredibiles virtutes ineſſe credidit: at Ariſt. in lib. diuinorum, prænarratis vim nullam ineſſe, demonſtratiuis & efficaciſſimis rationibus probat. Nos verò Pythagoricorum rationes contra ipſos vertere poſſumus. nam licet mathematicus res maximè abſtractas contempletur, illa tamen abſtractio & forma per intellectus actionem fit, ideò artificialis appellatur: ars autem naturalem vim non habet, & virtus naturalem & non artificialem formam ſequitur. Nec verum eſt, quòd quæ mathematicus conſiderat, ita ſeparata ſint vt intelligentiæ: nam mathematici abſtractio ab intellectu & non natura fit. Elementa verò, planetæ, & Zodiaci ſigna non ideò agunt, quia tali numero præfinita ſunt, ſed quia qualitate & efficiendi vi prædita reperiuntur. Aliud verò de ſeptimeſtri partu ſic diluunt, prætermiſſa Aſtrologorum de planetarum dominio reſponſione: nempe quòd humani ſeminis genera duo ſunt, quorum alterum ſeptimo, alterum nono mẽſe partum edit. Vnde ob imperfectum ſemẽ octimeſtris partus non viuit, quia non datur ſemen quod ad illud tempus fœtũ procreare valeat, ſicut in genere tritici quoddam eſt, quod tribus menſibus gignitur, quoddã quod menſibus nouem, ideò non ratione numeri ille viuit, & hic moritur. Ad aliud vulgò reſponderi ſolet, quòd humana corpora certis annorum terminis magnam hu-

Octimeſtris partus cur nõ vita'is.

T iij

morum congeriẽ congeſſerant, quorũ agitatione ægritudines excitãtur: natura enim cùm ad nimiã redũdantiam peruenit;in morbum erumpat neceſſe eſt. Sed melius dicendum reor, quòd cùm Deus Opt. Max. ægritudinis & valetudinis, mortis & vitæ, ſecundarũ & aduerſarum rerũ auctor ſit, haſce rerũ viciſſitudines tũc mortalibus immittit cùm ſuæ diuinæ prouidentiæ libet. Et ſi quis annorũ curſum rectè contemplatus fuerit, hominum longè plures in mortẽ, aut in aliud graue malũ incidiſſe inueniet, in aliis ætatis vniuſcuiuſq; annis, quàm climacterico qui ex nono & ſeptimo cõſurgit. Ad illud Alberti dicimus, cum aliorum opinionẽ receſſere, qui id aſſerebãt, & non aſſertiuè locutũ. Numeri igitur & figuræ per ſe nullã penitus vim habent, at reſpectu rerũ, quibus numeri & figuræ adſcribuntur, vires illis ineſſe affirmare non veremur: namque ſex mãcipia, fortiora ſunt quàm duo. Imago regis Philippi, & Gregorij XIII. magis efficax eſt, quàm villici. Nemo enim dubitat, nomen Regis & ſummi Põtificis maiorẽ vim ac dignitatẽ apud omnes, quàm nomẽ priuatę alicuius perſonę habere: nõ quatenus nomẽ, ſed ratione rei quæ per nomẽ ſignificatur. Scriptores noſtrę pietatis Græci & Latini, ſacramẽta in numeris eſſe permulta exiſtimarunt. Hieronymus inter omnes plurimũ numerorũ religioni tribuit; qui etiã nõnullos progenitores eſſe ex geneſi Chriſti ab Euãgeliſta prætermiſſos ait, vt ad numerũ omnia cõgruerent. Idem in Ezechielẽ ſenarium numerũ ſacramentũ creaturarũ continere ſcribit. Et D. Aug. de Ciuit. Dei, inquit, Per ſenariũ numerũ eſt operũ ſignificata perfectio, ſubdens, Nec fruſtra in laudibus Dei dictũ eſt, omnia in numero, pondere, & menſura diſpoſuiſti. Vnde idẽ ait, Ra-

Quando numeris vis inſit.

Numeri permulta habẽt ſacramenta.

Numeris qui multum tribuerunt.

tio numeri contemnenda non eſt,quæ in multis ſanctarũ ſcripturarũ locis,quàm magni æſtimãda eſt,& elucet diligenter intuentibus.Numerũ ſeptenariũ magnæ religionis,myſteriíq; fuiſſe oſtendũt Iudæi, qui propter diẽ ſabbati multùm eũ venerabantur,vt D.Hieron.in Eſaiã dicit. In Chriſtiana etiã religione magna ſunt myſteria, in ſeptenario numero cõcluſa,quẽ Macrobius A.Gellij æmulus,eadẽ ratione qua D. Aug. laudat & cõmendat. Septenarius enim numerus ſepties repetitus,quinquagenariũ vno minorẽ efficit,qui numerus quinquagenarius gratiã,indulgentiã,libertatẽ & lætitiam præſignat.Quo exẽplo Romana eccleſia quinquageſimo quoque anno Iubilæi fores aperiebat,Clemẽte VI.iubẽte.Id quod Xyſtus IIII.Pont.Max.ob humanæ vitæ breuitatẽ, ad viceſimumquintũ annũ redegit.Quadragenarius verò numerus vitiorũ animi & corporis purgationi attributus fuit: ſicut anni quadraginta habitationis in deſerto filiorũ Iſraël poſt exitũ ex Ægypto teſtãtur,& pluuia quadraginta dierũ & noctiũ diluuij tẽpore. Eundẽ quadragenarium numerũ in cibi & potus abſtinentia Saluator noſter ſanctificauit, quẽ ſancta Romana eccleſia imitatur,vt in orationibus corã Gregorio XIII. habitis fuſius diximus.Nullus tamẽ ex piis ſcriptoribus per huiuſmodi numeros quidquã flagitij & prauitatis vnquã fieri poſſe aſſeruit,ſicut ſuperſtitioſi quidã, qui tot tantáq; mirabilia per ipſos fieri affirmãt.Numeri verò ex quibus muſica conſtat,non mirũ eſt ſi tot varios effectus in anima generent:non etenim quatenus numeri ſunt,id efficiũt, ſed quaten⁹ per ipſos modi ſonorũ, hoc eſt ſymphoniæ, adinueniũtur:nãq; omne ordinatũ & diſtinctũ,vt Ariſt. in Prob.ait,delectat:ideò ſonus vniformis moleſtus eſt,

Quinquagenarium Iubilæum.

Vicenũ quinarium Iubilæum.

Numerus quadragenarius.

quia anima per ipſum nihil addiſcit. Si verò ſoni obſtreperi, rauci, diſcordes ac incōgrui ſint, vt moleſti recipiūtur, eorúmque perceptio animæ incommoda eſt, & auditus mēbrana veluti icta offenditur, vnde repentè contrahitur, vnáque cum ea neruuli quidam vſque ad dentium radices, in quem locum ſubitò nouus aër incidēs, horrorem quendam circa dentes facit, & ſic ſonus vehemens plus æquo, plus aëris mouet, quàm ſenſorium ferat. Conſtat igitur, animam nō numeris gaudere, vt numeri ſunt, nec quia ex eis anima cōpoſita ſit. Plato enim non ideò per numerum eam diffinit, quaſi ex eo cōfletur, ſed quia ex maximis rerum perfectionibus anima conſtat. Nec tantùm humana anima ſonoris numeris delectatur, verùm clitellaria iumenta in labore, itineréque cantu ſimul ac ſibilo leuantur ac reficiuntur: nā aſſiduo vſu compertum eſt, mulos tintinabulorum ſonitu valdè delectari; quapropter muliones diuerſa tintinabula illorum collis ſuſpendere ſolent, quò faciliùs ſarcinarum onus perferant. Reliqua autem quæ de muſicæ effectibus legūtur, partim vera, partim fabuloſa eſſe exiſtimo. Fieri enim potuit, vt Ægiſthus Clytemnęſtra non priùs potitus fuerit, quàm citharœdus, qui illi cuſtos relictus erat, vt probarum mulierum laudes caneret, interfectus eſſet: & Damō muſicus tibicinæ iuſſerit, quæ adoleſcentibus quibuſdam temulentis inſana quædā agentibus Phrygium canebat, vt mutaret modum in Doricū, eóque facto illi à temerario impetu deſtiterint, atque phalangij morſus ſono curatus fuerit, vt indies in Apulia videre eſt, & Amatus Luſitanus teſtis eſt: prout infantes quoque ad cunarum agitationem, & nutricum cantum à vagitu deſinunt, & dormiunt. Verùm quòd Terpander

Bruta ſonoris gaudent numeris.

Muſica vis.

pander ſeditionem inter Lacedæmonios cantu ſopiuerit,& Thales Cretẽſem peſtem ſuſtulerit,veriſimile non eſt.Ferunt Platonem cantum,cùm Lydium, tum Phrygium adimendum adoleſcentibus conſuluiſſe: quòd alter luctu & mœrore animum affligit, alter ad libidinem irritat;quod à veritate minimè abhorret. Si verò nõnulla verbis intermediis fieri videamus, quæ à verborũ natura abhorreãt,vt cùm tauri furibundi illicò mites fiũt, canes feroces à latratu deſiſtant, pollutio cum mulieribus in ſomnis procuratur, ſerpentes non modò ſiſtere, ſed rumpi coguntur,iuxta illud,

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis:
ægritudines per characteres & barbara verba tollũtur, hæc & alia huiuſmodi per dæmones fieri dicimus: ij ſiquidem quàm maximè conantur,vt nobis impoſturam faciant:& ideò verba effingunt, quibus quaſi pactionis ſigno quædam hominibus euenire ſtudent. Qui autem huiuſmodi verbis ad ea conſequenda vtuntur,tacitũ vel expreſſum cũ dęmonibus pactum habẽt. Et aliqui licet tale pactum ignorent, & verbis illis vtãtur, tamen nihil refert,quoniam is cui primo dæmon ea verba dictauit, ea lege habuiſſe exiſtimatur,vt quicunque illis vteretur, tacitè dæmonem inuocare intelligeretur. Atque in grauius crimen incidit,qui ſacris,quàm qui profanis verbis vtitur:quippe cùm illa nobis à Deo data ſint, vt ad eius nos cognitionẽ ducant, noſtræq; ſaluti inſeruiant,non vt ad diaboli cultum ipſis abuteremur; vt ille impoſtor innumeris propè modis nobis perſuadere ſtudet, tum quia diuina inſtituta imitari vult, diuini honoris cupidus, tum vt Deum iniuria afficiat, nóſque ad æternos cruciatus,noſtræ ſaluti & fœlicitati inuidens præcipitet.

Dæmones verbis intermediis mira efficiunt.

Grauius peccant qui ſacris quàm qui profanis verbis abutũtur.

Qui igitur hæc faciunt,veluti ſacramentis quibuſdã dæmonibus ſe obſtringunt, quanuis imprudenter id agãt, nec ea intentione exequãtur. Et ab illis verbis præcipuè cauendũ puto,quæ à Mauris,Turcis,& à quibuſlibet infidelibus traduntur,qui quia à dæmonibus poſſidentur, eiuſmodi verba,vt dæmonum pacta iure cẽſeri debent, quibus ſi vtamur,dæmonib. aſſentire cogimur. Et quoniã nulla eſt corporis ægritudo, quæ à dæmonibus Deo permittẽte inferri nequeat,etiã cum vſus rationis impedimento,& internorũ ſenſuum vexatione,& interitu,vt per ſacras hiſtorias patet. Hinc eſt,quòd tunc dæmones ſanare dicũtur,cùm à malo inferẽdo deſiſtunt:nõ quòd ipſi ſalutẽ afferre queãt, niſi naturaliũ rerum qualitates, quæ eos non latent,adhibendo. Quandoque mala quæ à dæmonibus inferuntur,non modò permittẽte, ſed iubente Deo ab illis fiunt, ſicut gl.ſuper illud Pſal.Immiſſiones per angelos malos,ait, Deus punit per malos angelos, veluti populũ Iſraëliticũ ſæpè puniuit variis languoribus, & tunc nullũ naturale remediũ prodeſſe poteſt. Ad illud de parentũ execratione in filios,ita reſponderi poteſt,quòd cùm pueri adeò parentes excãdeſcere, & atroces execrationes in ſeſe congeri vident,obſtupeſcunt,trepidãt,perturbãtur,ac terrore, metúq; concuſſi, aut in ſpaſmũ incidunt, aut furore ac rabie corripiũtur, mentéq; atq; animo alienãtur, tantáq; fit in huiuſmodi corporibus ſpirituũ, humorúmq; concurſus,agitatio,& intẽperies,vt ſenſuum inſtrumẽta conuelli contingat,omnéſq; animi facultates inuerti: vnde non modo ætas tenera,ſed etiã adultior, quæ reuerentia ac pudore erga parẽtes ducitur,repẽtino terrore, ſubitáq; animi cõſternatione,tanquã fulmine cõcuſſa, magnã rationis men-

A Maurorũ & Turcarũ verbis præcipuè cauendũ.

Deus per dæmones mala quandoque infligit.

Parentũm in filios execratio quid faciat.

tiſq; iacturā patiatur, nec minorē in corpore cladē percipiat: & hęc quidē mala Deus improbis & ingratis filiis infligere conſueuit, ob eorundē filiorū irreuerentiā erga parentes, quibus quotieſcunq; aliquis ex filiis maledixerit, mortē ei Dominus minatur: iuxta illud, Qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Et Eccle. 3. legitur, Benedictio patris firmat domos filiorū, maledictio autē matris eradicat fundamēta. At qui cum verborū prolatione vaccas & oues lacte priuāt, dæmones per eiuſmodi verba ad id peragendū inuocant; quod ſi ex alicuius herbæ paſtu accidere ſolet, non mirū ſi à dęmonibus facilè procuretur. Eodē quoq; pacto fulmina, grandines, pluuiæ, & aliæ aëris perturbationes, verbis, veluti dęmonū pactis, prolatis concitantur: ad hæc enim procurāda ſola dæmonū virtus naturalis eſt ſatis, quia vaporum ex aqua & terra reſolutorū motu fieri poſſunt. Quòd autē fauſtis verbis ſternutātes ſalutabāt, nō ideò fiebat, quaſi ſternutantibus per verba aliquid afferre poſſent, ſed potius quia cùm ſternutamentū eâdē agatur parte, qua flatus eruptio eſt, augurale ſignū, & vnum ex ſpirituū generibus ſanctū & ſacrū exiſtimatū fuit. Hinc mos initium ſumpſit, vt ſternutatio veluti bonæ valetudinis index ſacra habita ſit, & ſternutātes paſſim ſalutētur: prætermiſſo eo quod peſtilētiæ tempore accidiſſe fertur, quòd ſimul atq; aliquis ſternutabat, illicò mortuus cōcidebat. Simili etiā pacto oſcitātes ex religione quadā ſibi timere conſtat, quòd oſcitatio ex ſomno vel tædio ſequi cōſpiciatur: inde fit vt oſcitantes illicò ſigno crucis os muniamus. Quādo autē, vt ſuprà tetigimus, numeri, characteres & verba ad animalia diriguntur, ad dæmones dirigi cēſendum eſt. Non enim pecudes verba intelligere

Fulmina & pluuias dæmonum vis excitat.

Sternutantes cur ſalutētur.

Oſcitātes cur cruce os muniamus.

Verba quando ad dæmones dirigūtur

poſſunt,nec quidquam eis perſuaderi poteſt,veluti oratores hominibus perſuadent:nam opinio eſt fides, vt in 3.de Anima,Ariſt. ait: fides autem perſuaſione concipitur:in quibus ergo opinio & fides non eſt,nec perſuaſio reperitur. Et ratio eſt, quia hæc tria ad rationalē partem pertinent,qua bruta animantia omnino carent, etſi per ſimilitudinem quandam eis ratio adſcribi poteſt: vt de apum & formicarum prudentia, vulpium aſtu, canum fidelitate,& aliis innumeris patet,quæ micantis rationis ſcintillæ videntur :.eáſque Albertus Magnus qualitatum temperamento,variæ diſpoſitioni,aut ſpiritui vitali,vel ſenſuum perfectioni,cæleſti influxui, aut denique appetitui & naturæ impulſui adſcripſit.Quo quidē ſenſu Ariſt.in lib.de hiſt. anim. apes & grues ciuilia animalia appellat;quia ducē habent,quem ſequuntur. Ad ſerpentes autem præcipuè dæmones verba dirigi gaudent, quia in huiuſmodi animaliū ſpecie primos parentes deceperunt,& modò eandē fallendi artem proſequuntur, cùm hinc à mundi exordio regnandi principium ſumpſerint. Ad illud verò Pſal.57. in quo aſpide aures obturare dicit,ne incantantis verba audiat,dicimus cum Nicolao de Lyra,quòd pro aſpide peccatores obdurati intelliguntur, qui nolunt audire vnde reuocētur à ſuo errore,vt erat Saul,& eius familiares. Sacra namque ſcriptura,vt ſæpius diximus,non ſemper de re,quæ verè eſt, loqui conſueuit,ſed loquendi modis in vulgi opinione receptis vtitur:atque inter alia, quę vulgus opinatur,eſt, quòd aſpis ſerpēs, quando incantatorem ſuis carminibus ipſam euocare de latebra volentem, & ſibi ſoporem immittere præuidet,vt carbunculū arripiat,quē in frōte gerere creditur: illa nolēs exire, aurem vnā fixā in terra

Bruta nōnulla quid rationis habent.

Dæmones cur verba ad ſerpentes dirigi velint.

ponit, alterã cauda obturat, ne magicas incantationis voces audiat. Per quã quidem ſimilitudinẽ, obduratã contra Chriſtum Iudæorum perfidiam Propheta oſtendere vult: quia ipſi ne eius & Apoſtolorum verba audirent, aſpidis more ſuas obturabãt aures, vnam terra, quia eos nil aliud cõtra Chriſtum mouit, niſi terra, hoc eſt rerum caducarum, quæ terræ ſunt, cupiditas, ne eas amitterẽt; alteram cauda, per quam falſa ſimulatio notatur. Sicut enim animantis cauda eius turpitudinem, & poſteriora operit; ita Iudæi falſa verborum ſimulatione malitiam contra Chriſtum tegebant. Nomen verò incantationis hîc poſitum pro eo, qui verbi artem exercet, accipitur. Incantator enim, quaſi intus in corde cantator, ſonat. Vnde quando verborum arte quis alium ad bonum inducere conatur, bonus incantator appellatur: quando ad malum, malus. Et licet hic in bonam partem accipiatur; quia per incantatorem Chriſtus cum ſuis Apoſtolis intelligitur, qui diuino ſermone audientes ad Deum cõuertebant, ſemper tamen in malam partem accipi conſueuit. Veneficus quoque ſic accipitur. dicitur enim faciens, aut componens venenum, quod ſanguini contrarium eſt; & ſic à vena tanquam contrarium venæ, quæ ſanguinem continet. Quid ergo venenum niſi frigidam pœnitentiam notat? quæ carni, & ſanguini contraria eſt. Ergo Chriſtus, & Apoſtoli venefici erant, qui tale venenũ concionando conficiebant, pœnitentiæ aſperitatem docendo. Vtque de Venefico in bonam partem ſumpto intelligeretur, inquit, Venefici incantantis ſapienter. At ſi verba ſacra, & piæ orationes ad fugandos vermes, locuſtas, & alia nociua animantia, cũ deuoto animi affectu dicantur, non ad animantia, quæ non intelligunt, ſed ad

Senſus Pſalmi: ſicut aſpidis ſurdæ, & cætera.

Incantator, & eius etymon.

Veneficius unde.

Chriſtus & Apoſtoli venefici.

dæmones per modũ compulſionis,& ad Deũ per modũ ſupplicationis referuntur, qui quidẽ Dæmones fortaſſe eiuſmodi luis Deo permittente cauſa fuerunt, Deúſque illis verbis rogatur, vt talia animalia dæmonum fraude in hominũ perniciem congregata deſtruat. quod etiam in pleriſque locis, pluuiarum, ventorum, tonitruorũ, & fulminum tempore eadẽ de cauſa fieri conſueuit: & tũc ad adiurandos dæmones eiuſmodi verba concipiuntur, per ſquillas quoque tanquã per cõſecratas tubas arceantur, & vt populus tintinabulis excitatus, Deum contra tempeſtates inuocet. Cæterùm animaduertendũ eſt, in huiuſcemodi orationibus triplicẽ errorem contingere poſſe, in materia, in forma, & in modo. In materia error eſt, vel cũ petitur quod iuſtũ non eſt, vt ſunt amatoriæ preces, vel quæ ad proximi perniciẽ dicuntur, vel cùm in literarum characteribus, & figuris ſpes ponitur, & nõ in orationis ſenſu. Qua de re D. Ioannes Chryſoſt. ſuper Matth. ſic ait. Quidã aliquam partẽ Euangelij circa collũ portant, ſed nónne quotidie Euangelium in Eccleſia legitur, vt audiatur ab omnibus? Cui ergo non proſunt in auribus poſita Euãgelia; quomodo poſſunt circa collum ſuſpenſa ſaluare? & ſubdit, Vbi eſt virtus Euangelij? in figuris litterarum, an in intellectu ſenſuum? ſi in figuris, bene circa collum ſuſpendis; ſi in intellectu, ergo melius in corde. In forma, cùm verba vana, aut barbara, vel non intelligibilia ponuntur: velut Quintus Serenus ait, verbum Abracadabra ſubinde littera minus ſcriptũ, donec in a deſinat, pyramidalem formã conficiens, collo ſuſpenſum Hemitritæũ depellere. In modo deniq; error eſt, cùm ſuperſtitione quadã ad res vita carẽtes diriguntur; vt faciunt illi, qui herbas colligunt, pſalmos, & alias

Dæmones per ſquillas arcentur.

In oratione triplex error contingit.

D. Chryſoſt. ſententia de his qui verba ad collum ſuſpendunt.

preces dicentes,quę ſi ad herbas dirigantur,cùm non intelligant,fruſtrà dicuntur: ſi verò ad intelligentiā aliquā, quæ vel Deus eſt,vel Angelus,vel Dæmon. Si Deus eſt; ergo Deum rogant, vt naturalibus rebus maiores vires largiatur,quàm ab exordio dederit, & ſic vt in hoc miracula abſque neceſſitate faciat,quod ęquū non eſt,quia Deum tentare non licet,ſicut Phariſæi tentandi ſtudio à ſaluatore miracula petebant. Si Angelus, non exaudiet, quoniam Deus dūtaxat vim rebus maiorem donare poteſt. Si verò dæmon, impium & illicitum eſt: ipſe enim omnia agit,vt rudes decipiat,ſuperſtitioſos illaqueet, & à recto cultu omnes diuertat. at ſi quis ob pium animi affectum,vt Deus honoretur,in colligendis herbis ſymbolum Apoſtolorum,aut orationem Dominicam dixerit, piè,& non ſuperſtitioſè illum agere puto.abuſus verò ille vituperandus videtur, qui in nonnullis partibus inoleuit; vbi ſi quando locuſtas, & alia pernicioſa animalia è campis expellere volunt, aliquem adiuratorem in iudicem eligunt, coram quo duo procuratores conſtituuntur; ex populi parte vnus, ex brutorum animalium alter. Populi procurator contra locuſtas, vel ſimilia animantia iuſtitiam petit, ad ea exigenda; cui ex aduerſo reſpondet alter, non eſſe abigenda: tandem ſeruatis ſeruandis, niſi infra certum tempus abeant, contra locuſtas excommunicationis ſententia fertur. qui quidem modus ſuperſtitiône refertus eſt: tum quia lis contra animalia ratione carentia agitari non poteſt, & cùm ex terræ putredine genita ſint, culpa carent;tum etiam in blaſphemiæ peccatum inciditur,dum Eccleſiæ excommunicationi illuditur.perinde etenim eſt, bruta excōmunicationi velle

In colligendis herbis an verba proferre liceat.

Symbolum in herbis colligendis dicere, pium eſt.

An excōmunicationis ſententia in bruta ſit ferēda.

ſubiicere, ac ſi quis canem, aut lapidẽ baptizaret. Quòd autem Beroſus Anianus refert, falſum eſt: in Sacra namque hiſtoria non reperitur quòd Cham, quando Noe patris virilia aperuit, magicum carmen, vel quid ſimile dixerit, cuius rei gratia caſtratus effectus ſit.

Beroſus refellitur.

Non in veram, ſed in apparentem, aut imaginatam brutorum, aut aliarum rerum formam, ac figuram dæmonum deceptione, & non verborum virtute (vt quidam putant) mutatos fuiſſe nonnullos quos legimus.

Cap. XII.

Ariſt. opinio de formarum generatione.

ARistoteles in lib. Diuinorum, naturalium formarum generationem perſcrutans, eas à formis ſimplicibus procreari expreſſè negat. Sed cùm illarum cauſam aperire vellet, à formis, quæ in materia ſunt, ipſas gigni docet. Quo in loco Auer. etiam materiam ad formam ab intelligentiis, & ſimplicibus ſubſtantiis trãſmutari non poſſe oſtendit: Cuius quidem rei in Diuinor. xj. idem Ariſt. rationem reddit, ſi quidem, bonum Vniuerſi eſt bonum ordinis, nec quidquam reperitur, quod huic ordini non ſubiiciatur. Deus autem àquo omnia emanant, quíque hũc ordinem ſuæ diuinæ ſapientiæ inſtituit conformem, extra eiuſmodi ordinem eſt, atque incredibili arte illi præeſt. Hic ordo ac rerum omnium in mundo diſpoſitio, quanuis in cunctis rebus conſpiciatur, in actionibus tamen, & motibus præcipuè lucet. Namque inter agens, & patiens adeo proportio ſeruatur, vt hæc inferiora à ſuperis cauſis non moueantur, niſi per intermedia: atque res, quę per generationem procreãtur, non niſi per contractam, & particularem cauſam, ad ſupernarum

Ordo eſt bonũ Vniuerſi.

Inferiora à ſuperis cauſis non mouẽtur niſi per intermedia.

narum cauſarum virtutem accipiendam idonea ſunt. Cùm igitur dæmones, iuxta naturæ ordinem ipſis ſupremis cauſis, cœleſtibus ſcilicet corporibus ſuperiores ſint, quæ quidem cœleſtia corpora ad nutum rem ab vna ad aliam formam mutare nequeunt, clarum relinquitur, quòd ſua virtute dæmones inferiora corpora formaliter tranſmutare non poſſunt, alioquin mundi ordo deſtrueretur. Nonnulla tamen agunt, quæ tranſmutationi ſimilia videntur, nec ſine actiuorum & paſſiuorum cõmiſtione: nam quædam ſemina, effectibus, quos moliuntur, proportionata ex diuerſis orbis partibus præparare, illíſque admouere poſſunt; ſicque opera naturæ cõformia agere queunt: non ſecus atque agricolæ, qui tritici grana cum ſubacta terra miſcent: etſi agricolis multò celerius fructum emittere, & effectum videre faciant. tanta enim celeritate res efficiunt, vt quæ per ipſos fiunt, quia humanum captum excedunt, miracula exiſtimentur, ídq; tribus modis fieri poteſt: Primo, quia naturaliũ cauſarũ vires magis dæmones, quàm homines cognoſcunt. Secundo, quia velocius quàm homines eas congregare poſſunt. Tertio, quia cauſæ naturales, quæ vt inſtrumenta à dæmonibus aſſumuntur, ad maiores, & plures effectus ab eis, quàm ab hominibus extendi poſſunt. Præterea notatu dignum, duplicẽ poteſtatem, tum in materia, tum in cunctis rebus inueniri; naturalem vnam, obedientiæ alteram. Naturalis poteſtas nihil aliud eſſe, videtur, quàm diuina actio, qua Deus à mundi exordio, ex materia certo modo miſta, & ab agente determinato, per motum in tempore factum, certum, ac determinatum effectum procreari voluit. Obedientiæ autem poteſtas illa nuncupatur, qua Dei voluntati, abſq; aliqua

Dæmones formaliter corpora nõ trãſmutant.

Poteſtas duplex in cũctis rebus.

Obedientia poteſtas qua.

determinatione, ac repugnantia, vniuerſa, ſicut vniuerſorum dominæ, obtemperant. quam quidem obedientiæ poteſtatem non modò Deus immediatè, & nulla penitus re adhibita exercet, verùm nunc per Sanctos viros, & per bonos Angelos, ſæpe etiam per dæmones illam adminiſtrat, vt quando aliqua, quæ naturæ vires ſuperant, facienda iubet; in quibus tanquam diuinæ virtutis inſtrumento Deus illis perſonis vtitur. Quocirca ſi Loth vxor per malos angelos in ſalis ſtatuam conuerſa fuit, vt Geneſ. 10. legitur; & aliqui tenent, non ſua vi conuerſionem illam, ſed veluti miniſtri diuinæ voluntatis executores dæmones fecerunt. Eodem quoque pacto D. Auguſt. in lib. de Trinit. illud Exodi cap. 7. intelligendum putat, vbi Magos ſuas virgas in ſerpentes trãsformaſſe legitur: diuina enim virtute magis aſsiſtente, veros ſerpentes procreatos eſſe cenſet; qua ſubtracta, nihil amplius potuerunt. Deus namque per falſos prophetas quandoque ſuos tentare conſueuit, vt quàm ſtabiles, ac firmi ſint, appareat. & ni fallor, puto citatam Exodi auctoritatem etiam iuxta communem vulgi opinionem, ac loquendi modum intelligi poſſe. Nam eadem ſcriptura Samuelem è morte ad vitam excitatum à Pythoniſſa dicit: cùm certum, indubitatúmque ſit, præter vmbram Prophetæ effigiem mentientem nihil prodiiſſe. Nullus enim magus, aut dæmon mortuum verè vnquam excitauit: quanuis aliquando ſpectra mortuorum hominum vitam ementientia dæmones cum magis euocarint. Talis vmbra Sauli apparuit, quæ quidem à Scriptura Samuel vocatur, quia tam Saul quàm Pythoniſſa Samuelem eſſe opinabantur. Ita ſerpentes, & ranæ à magis factæ dici poſſunt, cùm harum rerum ſi-

Loth vxor in ſalis ſtatuam conuerſa.

Virgarũ magicarum in ſerpentes conuerſio.

Pythoniſſa præſtigia in excitando Samuele.

mulacra quædam dæmones fingerent, & aſtantium oculos, vt veras ranas, ſerpentéſque putarent, perſtringerent, iuxta illud Auguſt. 18. de Ciuit. Dei; Nec ſanè Dæmones naturas creant, ſi aliquid tale faciunt, de quo hæc vertitur quæſtio: ſed ſpecie tenus, quæ à Deo ſunt creata commutant, vt videantur eſſe quod non ſunt. Cuius rei ſignum eſſe poteſt, quia Moyſis draconem magorum dracones deuoraſſe legimus, hoc eſt, veros ſerpentes non eſſe demonſtraſſe. Sic ranas à Deo effectas in aceruum collectas, in putredinē verſas ſcimus: quod de magorum ranis non legimus. Sic & aquam à Moyſe in ſanguinem verſam graueolentem, & potui ineptam redactam fuiſſe narratur: adeo vt piſces in ea interirent: de illa verò, quam magi vertiſſe perhibentur, nihil ſimile ſcriptura refert. Demum ſapientiæ Cap. 17. hæc verba leguntur: Aderant autem magicæ artis ludibria, & contumelioſa exprobratio eius arrogantiæ, qua ob prudentiam vſi fuerant. Si igitur vera fuiſſent, quæ illis vera videbantur, magicæ artis ludibria, & contumelioſam exprobrationem auctor non appellaſſet. & in hanc ſententiam plures ex ſacris Doctoribus eunt. Diuus autem Thomas cum quibuſdam aliis, magorum ranas per aptam, & idoneam agentium, & patientium applicationem factas eſſe cenſet. Sic etiam Aug. Diomedis ſocios in aues conuerſos, per actiua enim cū paſſiuis aues formatas affirmat. Nihil ergo Dæmones verè efficere queunt, quod per naturæ ordinem ac viam generari non poſſit, niſi, vt dictum eſt, per diuinam virtutem, ídque adſcribendum illis non eſt, ſed Deo tantùm. Si verò aliqua naturæ ordini repugnantia effeciſſe legitur: quale eſt illud quod de Vlyſſis ſociis à Circe

Dæmones naturas non creant.

Aqua in ſanguinē à Moyſe conuerſa.

D. Thomas de ranis magicis.

Circes aliorúmque magorum impoſtura.

magica arte in beſtias mutatos narrant; & illud quod de Arcadibus fertur, qui cùm ſtagnum quoddam tranſnatarent, in lupos mutabantur, & de ſtabulariis illis mulieribus in iumenta homines vertentibus, hæc, & ſi quæ ſunt his ſimilia, fabuloſa eſſe duco, vel ſecundum phantaſticam apparentiam, & non re ipſa contigiſſe. Nec vno duntaxat modo, ſed innumeris propè viis id effici potuiſſe oſtendemus. Prima, ſenſuum vires obnubilando, ne ad rem, quæ ſenſuum obiectum eſt, pertingat, in quo ſenſu Auguſt. in lib. LXXXIII. quæſt. ait, Dæmon quibuſdam nebulis implet omnes meatus intelligentiæ, per quos aperire lumen rationis radius mentis ſolet. hic fallendi modus dæmonibus adeo eſt familiaris, ac facilis, vt nobis ſæpiſſimè, nec quid ſimile cogitantibus idem vltro contingat: quod fit cùm in aliquo pariete, agro, lapide, ligno, vel panno, à longè ſeu languidè fixis oculis intuemur, in quibus equidem rebus lineamēta, figuras, & imagines videre videmur, quæ aliquos nobis notos ad viuum exprimere videntur: at ſi poſtea propius, & attentius idem reſpicias, nihil tale reperies. Quòd ſi ſenſus, cùm non viuidi ſunt, & multo interuallo diſtantes ab obiectis, falluntur, atque nobis multorum errorum cauſa ſunt; quantò magis dæmones, qui callidiſſimi ſunt, nos eodem ferè modo decipere, & rem vnam, quæ aliam referat, oſtendere poſſunt? Secunda, obiectum ipſum occultando, & eius loco rem aliam oſtendendo, & ſic pro homine nonnulla nobis obiiciunt, quæ bruti formam referant. Tertia, oculorum vim impediendo, vt cuidam ægrè videnti accidit, cui ſemper Idolum ſuum obambulās ante ſe præcedere videre videbatur. quod inde fiebat,

Oculi ſæpe falluntur.

quia viſus in ipſum refrangebatur, adeò enim debilis ac tenuis erat, vt aërem impellere ac diuidere nequiret. Sic Alexandro Aphrodiſienſi teſte per aërem ſpiſſum factum radij emiſſi pertranſire non poſſunt, ſed refranguntur. Extant præſtigiæ ſeu maleficia Helſingorum, vt Olaus Magnus teſtis eſt, quorũ princeps Vitolfus fuit, qui quos voluit, ita videndi officio ſpoliauit, vt propinquas ædes, nec proſpectu capere, nec certis veſtigiis indagare poſſent, adeò luminum vſum nubila quadã caligine obtũdere callebat. In eâdem deceptionis arte Bothnici Septentrionis homines exercitatiſſimi erant, qui per ſummam ludificãdorum oculorum peritiam, ſuos, alienóſque vultus variis rerum imaginibus adumbrare callebant, fallacibúſque formis varios obſcurare cõſpectus. Quarta, aërem intermediũ inter nos & rem, quam nobis occultare volunt, cõdenſando, illíque rei ſimilem reddendo. Quinta, nubem ad alicuius rei ſimilitudinem redactã lineamentis fingendo, quæ res illa nobis videatur, quam oſtendere cupiunt, cum alteratione quoque quadam in noſtris ſenſibus facta. Et hoc duobus modis fieri poſſe exiſtimo; vel cùm dæmones ex otio in negotium & actionem nos coniiciunt; quod tunc fit, cùm rei præſentia, quę ſenſu percipi poteſt, adeſt: qua via de non videntibus, videntes; & de non audientibus, audiẽtes ſimus. Sonos enim humanis vocibus ſimiles effingere poſſunt, in quibus quidvis exprimunt. Nam etſi dentibus, lingua, & pulmone carent, quibus vox formatur; hæc tamen arte facta oſtẽdere poſſunt, quibus tanquam per quoſdam ſonos, vocum quandam ſimilitudinẽ fingunt, & per aërem non reſpiratum, ſed in corpore incluſum, quem percutientes ad aërem externum vſque ad

Helſingorum & Bothnicorũ præſtigiæ.

audientium aures articulatè omittunt. Vel cùm de vero iudicio nos dimouere, & in errorem inducere volũt, veluti in præſtigioſis aſpectibus fieri conſueuit, vt cùm à gallo feſtucam trahẽte, & ab homine baculum manibus tenente, longã trabẽ omnes trahi arbitrantur. Vterque modus dæmonibus facilis eſt: primus, quia ad ſentiẽdi actum, rei ſenſu perceptibilis præſentia requiritur, quæ res vt ſenſib. offeratur, dæmones præſtare poſſunt, cùm modus eos non lateat. Secundus eadẽ facilitate ab ipſis perfici poteſt: nam ad indebitam diſpoſitionẽ ſentiendi organum alteratione aliqua afficere valent, & ſic à vero iudicio in fallaciam, fraudem, ac deceptionẽ inducere, perinde ac cùm febricitantiũ palatus malè affectus eſt, amaras dapes, vinum ac ſingula iudicat. Nihil namque dæmones fugit, quominus per indebitam diſpoſitionẽ alicuius innaturalis humoris immiſſi actione circa oculos, aut in aliis ſenſibus inconſueta & mira nobis nonnulla appareant. Sexta, rerum quarum ſimulacra in hominum imaginatione recepta ſunt, immutationes dæmones faciunt, non ſecus ac ſomniorum apparitiones fiunt, quorum in lib. de Som. & Vig. Ariſtot. cauſam reddens inquit, Animali dormiente, & ad ſentiẽdi principiũ plurimo ſanguine deſcendente, impreſſiones ex ſenſibilium motionibus factæ deſcendunt, & perinde ac ſi ab ipſis externis rebus phantaſia immutaretur, apparitiones fiunt, humorúmque dictorum tanta cõmotio atq; agitatio cum ſpirituũ eleuatione eſſe poteſt, vt huiuſmodi apparitiones etiã vigilantibus appareant, ídque quo pacto fieri queat, in phreneſi laborãtibus animaduertere poſſumus. Et veluti per humorũ agitationẽ hoc vſuvenire cõtingit, ita per dæmonũ vim

Ariſt. verba de ſomniis.

cui omnis corporea materia obtēperat, effici poſſe non dubitamus: & ſiue hoc ſiue alio imperceptibili nobis modo, Nabuchodonozor diuino iuſſu accidiſſe, vt Dan. 4. legitur, clarū eſt: nā ſimul atq; vox de cælo audita eſt, ſic dicens, Fœnum quaſi bos comedes, demens, furens, ac rabidus effectus, iuxta ſuæ imaginationis poteſtatem in brutum ſe mutatum exiſtimauit, & per ſyluas & arua errans herbas vt bos comedebat. Quo quidē modo dæmonum arte parato, illud quod Solin. 20. cap. de Neutis populis aſſerit, intelligendū puto: qui populi, deū Martē numen colunt, & ſimulacrorū loco enſes venerantur. Ij æſtatis tēpore in lupos mutātur, deinde fatali hoc tempore exacto, in priſtinā faciem ac formā reuerti ſibi videtur. Sic illud Plinij intelligi poteſt lib. 8. cap. 22. Refert enim, quod Euāthes inter Græciæ auctores non ſpretus, tradit, Arcades ſcribere, ex gente Antæi vnū hominem ſorte electū ad ſtagnum quoddā regionis eius duci, veſtitúque in quercu ſuſpenſo tranare, & in deſerta abire, atque in lupum mutari, & per annos nouem cum cæteris eiuſdem generis animātibus congregari: quo in tēpore ſi ab hominum carne abſtinuerit, ad idem ſtagnū reuerti, & cùm tranauerit, priſtinam formam, nouem annorū ſenio addito recipere. Quocirca Agriopas qui Olympiacas ſcripſit, narrat, Demænetū Parrhaſium in ſacrificio quod Arcades Ioui Lycæo humana etiā hoſtia tum faciebant, immolati pueri exta deguſtaſſe, & in lupum conuerſum fuiſſe: eundem decimo anno reſtitutum in athleticæ pugilatu certaſſe, victorémq; euaſiſſe. Quibus verò ſuperſtitionib. malefici ad hoc efficiendū vterētur, ſiue vnguentorū vi, ſiue verborum prolatione, nō clarè habetur, Ouid. tamē de Circe, quæ Picum regē in auem

Nabuchodonoſor quo pacto in brutū conuerſus.

Plin. de cuiuſdam metamorphoſi.

Agriopæ hiſtoria de Demaneto trāſformato.

ſui nominis mutauit, hæc affert, lib. 14. Metamor.

Ouid. de Circe.

Tum bis ad Oceanum, bis ſe conuertit ad Ortum,
Ter iuuenem baculo tetigit, tria carmina dixit.

Ego quidem quoties hominũ artem & agilitatem animaduerto, qui dæmonibus inferiores natura lõgè ſunt, non miror prænarrata à ſimplicibus illis mentibus fieri. Hiſce namq; oculis præſtigiatorẽ quendam me vidiſſe memini, qui mira manuũ celeritate multa faciebat, quibus mortales in nõ mediocrẽ admirationẽ inducebat, & inter alia vini cyathum ſeruo bibendũ prębebat, deinde terebella ſerui frontem ſe perforare ſimulabat, & tota quanta erat terebella in ſerui caput ingredi videbatur: poſtea illam ſe extrahere ſimulabat, ac tantum vini ex illius ſerui fronte in cyathum profluere conſpiciebatur, quantum ſeruus biberat. Quòd ſi manuum & aliorum membrorum dexteritate, celeríque actione rem vnã pro alia nobis homines demonſtrant; quid de dæmonibus cenſendum eſt, quibus ad nutũ corporea materia omnis obedit? Septima, ex terra, aqua, vel aëre quæuis corpora fingunt, & quibuſlibet rebus ſimilia reddunt. Atque aliquo ex dictis modis id fieri potuit, quod illuſtriſſimus dominus meus Cardinalis Granuellanus narrauit. Nam in Burgundiæ Comitatu in oppido Polinico accidiſſe fertur, quendam venatorẽ dum venandi ſtudio per ſyluam, ſaltúſque peragraret, lupum vidiſſe, quẽ cùm idem venator ſagitta transfixiſſet, ſanguinis ſigna fugientis lupi quandam caſam ingredientia obſeruauit: in quam ingrediẽs venator hominem vulneratum cum quadam muliercula inuenit, quæ viri vulneri in eadem corporis parte illato, qua lupus vulneratus fuerat, medebatur. At venator oppidi Prætorem protinus adiit: qui re intelle-

Præſtigiatoris cuiuſdã miranda.

Portentum quoddam de homine lupi formam induente.

ctâ, hominem illum vulneratum capi iuſſit, captúmque tormentorum vi verum fateri coëgit: hoc eſt, ſe vnctione quadam dæmonum arte confecta lupi formam induiſſe. Cuius rei in eodem oppido iuxta fores templi fratrum ſancti Dominici, monumentum in charta pergamena deſcriptum hodie extat. Eâdem fieri potuit via, illud quod de Protheo Homerus ſcribit; quem introducit,

Omnia vertentem ſeſe in miracula rerum,
Ignémque, horribilémque feram, fluuiúmque liquantem.

Prothei mutabilitas.

Et de Acheloo Ouid. lib. 9. Metam.

Inferior virtute meas diuertor ad artes,
Elabórque viro longum formatus in anguem.

Et de Periclymeno,

Mira Periclymeni mors eſt, cui poſſe figuras,
Neptunus dederat.

Et de Protheo ac Metra Eriſichthonis filia,

Nunc aqua, nunc ales, modò bos, modò ceruus abibat.

Nec quiſquam dæmonũ, quia maris aut fœminæ figuram ſumit, ſua natura mas aut fœmina verè eſt. Huiuſmodi enim paſſiones, nõ ſimplices ſed compoſitas ſubſtantias conſequuntur. Corpora quoque in quę mutantur, flexu facilia ſunt, ad omnem configurationem idonea; & ſic modò tanquam vir apparent, modò vt fœmina, nonnunquam leonis more fremunt, ſaltant vt caprea, vt canes latrant, ac denique quarumlibet rerum, & animalium imaginem ſuo arbitratu facillimè induere omnes poſſunt. Et hinc eſt, Olao teſte, vt Hagberta Vaguſti gigantis filia, inſolito ſuæ proceritatis aſpectu, nũc cõtractioris, nunc exilis, nunc defluentis ſubſtãtiæ, modò corrugata, modò explicati corporis ſitum arbitraria

De corporibus à dæmonibus aſſumptis.

Olai hiſtor. de Hagberta.

mutatione transformare ſolita ſit: atque nunc proceritate cælis inuecta, nũc in hominem anguſtioris habitus compoſita cælum deponere, terram ſuſpendere, fontes duros reddere, montes diluere, naues ſublimes tollere, ſidera è cælis deripere poſſe crederetur. Præterea ſi illuſiones quas dęmones D. Antonio fecerũt, in memoriam adducemus, de illorum deceptione ac fraude mirari deſinemus. Athanaſius namque Alexandrinus Epiſcopus de S. Antonio refert, Quòd dęmones aliquando vt draco teterrimus, vt puer horridus & niger illi apparebant: ſępè ſerpentiũ formas induentes, omnẽ protinus locum repleuêre phantaſiis leonum, taurorũ, luporũ, aſpidum, ſerpentiũ, ſcorpionũ, necnon & pardorũ atq; vrſorum: quæ ſingula ſecundũ ſuam naturam fremebant, multáque contra D. Antonium minãtes ſuis dentibus fremebant, quod nullus eorũ tentationes ſequeretur effectus, quinimò ipſi fruſtrati ac ludificati eſſẽt. Illæ verò quas Poëtæ in ſuis fabulis inſerũt, vt de Saturno in equũ, Tereo in vpupam, Philomela in luſciniam, Io in iuuẽcam, Daphne in laurum, Cypariſſo in cupreſſum, Clytia in heliotropium, Arethuſa in fontem, Batto in lapidẽ indicem, ac reliquæ, quarum narratio apud Ouid. præcipuè fit, eſſe poſſunt, vt Laberius de Pythagorica metamorphoſi ſcribit, ſicut in Nonianis libris inuenimus:

Athanaſij verba de illuſionibus D. Antonij.

Metamorphoſes fabuloſæ.

Et audio mala multa etiam ex bonis
Par illud, vt nos olim mutant Philoſophi,
Et nunc de mulo hominem, de muliere Colubrum
Faciant, & ex diuerſis, diuerſa alia.

Plotini verba de animi metamorphoſi.

Aut vt Plotinus de animi metamorphoſi ſentit, qui ſic ait: Quicunque humanã proprietatem ſeruarũt, iterum & ipſi homines renaſcũtur. Qui autẽ ad ſenſum defece-

runt, bruta quidem ac ſtolida animantia redeunt, ſed ita tamen, vt qui & iram adiecerint, fera exiſtant, & pro ipſa inter ſe differentia diſſentiant: qui in libidine, & in voluptatibus vitam egerint, ſalacia voluptuaria animalia reuertantur. Quòd ſi nec ſenſu ipſo, nec ſenſus parte vſi fuerint, hi vtique omnes plantæ reſurgunt, quoniam in his vel animus tantùm vegetalis fuerit, neque aliud egerint, quàm vt in plantas verterentur. Qui autem muſicis modulis affecti ac deliniti vixerunt, ſi in cæteris non degenerarunt, animalia muſica renaſcuntur: qui ſine ratione ciuitates & imperia rexerunt, aquilæ fiunt, niſi alia prauitate ſint infecti. Qui abſque ſapientia ſublimia improbius tractarunt, cælúmque inſpexerunt, in alites euaſerunt. Qui virtutem ciuilem aſſequutus eſt, homo reuerſus dicitur; qui eam minimè adeptus eſt, in ciuile aliquod animal trâsformatus ſimulatur. Sed egerint, ac ſimulauerint Philoſophi illi huiuſmodi metamorphoſes, qua intentione ipſis collibuit, clarum eſt quòd niſi meræ nugæ ac fabulæ ſunt, vel ob animi ſenſus celandos, & aliqua myſteria tegenda inuentæ fuerunt: veluti in Ægyptiis eadem de cauſa literas Hieroglyphicas excogitaſſe perhibẽt. Clemens namque Alexandrinus refert, Ægyptios nõ quibuſlibet myſteria cõmiſiſſe, nec rerũ diuinarum cognitionẽ ad prophanos deferre ſolitos. Extat Lyſidis Pythagorei epiſtola, in qua Hipparchum reprehendit, quòd publicè contrà ac magiſter inſtituit, philoſopharetur. Nec enim fas eſſe ea omnibus porrigere, quæ paucis & iis quidem diſertis communicanda ſunt. Nec à Lyſide duntaxat, Hipparchus reprehenſus eſt, ſed etiam accuſatus à diſcipulis aliis, & expulſus ſchola, & propter ipſum, tanquam

Ægyptiorũ myſteria.

Hipparchus reprehenſus quòd myſteria vulgarit.

Platonis religio in celãdis myſteriis.

propter mortuum facta columna eſt. Plato etiam Dionyſio de quibuſdam ſacris myſteriis ſcribens, monet vt epiſtolam è veſtigio decerpat, ne in indigni vulgi manus perueniat. Tantæ olim priſcis illis philoſophis curæ fuit, diſciplinarum myſteria à contemptu & prophano abuſu defendere. Sicut Cæſar quoque de bello Gallico, li.6. de Druidarũ inſtitutis dicit: & ex pleriſque Hebræorum doctorum, ac ex noſtris Hilario & Origene idem colligitur. At ſi ob animi intentiones celandas, huiuſcemodi tranſmutationes inueſtigatæ non ſunt, ſed dęmonum arte procuratæ; aſſerẽdum eſt, vt D. Aug. 18. de Ciu. Dei inquit, quòd tranſmutationes hominũ in animalia bruta, quæ dicuntur arte dæmonum factæ, non fuerunt ſecundum veritatẽ, ſed ſolùm ſecundum apparentiam, vt enucleauimus: & in Anquirenſi concilio his verbis ſancitum eſt; Quiſquis credit poſſe fieri, aliquam creaturã aut in melius aut deterius immutari, aut transformari in aliam ſpeciem, vel in aliã ſimilitudinẽ, niſi ab ipſo Creatore qui omnia fecit, & per quẽ omnia facta ſunt, proculdubio infidelis eſt, & pagano deterior. Quòd autem per verborũ vires fieri nequiuerint, probatione non indigere exiſtimo. Satis enim ſupérque à nobis demonſtratum eſt, verba nihil amplius efficere poſſe, quàm ea præ ſe ferre, ad quæ exprimenda ac ſignificanda inſtituta fuerunt. Miniméque ob aërem à corde reſpiratũ, nec ex ſpe & perſuaſione, aut ex verborum commiſtione, ex ſiderum virtute, ex hominũ genituris, vel ex animi poteſtate aliam vim quàm animum exprimendi, verba habere poſſunt, vt ſuo loco latiſſimè diximus.

Anquirenſis concilij ſanctio contra credẽtes creaturam trãſformari poſſe.

Corpora de loco ad locum mira celeritate dæmonum, & non verborum vi, transferri poſſunt.

CAP. XIII.

PRÆCIPVA huius mundi pulchritudo in ordine ac ſua diſpoſitione cernitur, in qua mira Dei ſapientia manifeſtatur, quæ à mũdi exordio, vt D. Aug. in 3. de Trinit. ait, Corpora omnia ſimplicibus ſubſtantiis obedire iuſſit, quò per huiuſmodi abſtractas mentes, motibus intermediis vniuerſa corpora gubernarẽtur. Et quanuis per alios motus, aliquid quod rei intimum ſit, varietur: vt quantitas, qualitas, forma ſubſtantialis, puta per motum qui eſt ad mixti formam, & per eum qui generationem efficit, & alios; nihilominus per localem motum corpora ſecundum aliquid externum duntaxat mutantur, qui quidem localis motus, immediatius, vt ita dicam, aliis motibus mouet: alij namque motus non niſi hoc locali intermedio à ſimplici ſubſtantia oriuntur. At inter hos motus maxima differentia eſt; ſi quidem mutatio per motum localem à ſubſtãtia ſimplici immediatè fieri poteſt, quaſi ab externo, & remoto agente; quod de aliis motibus dici non poteſt. Cuius rei eiuſmodi ratio reddi poteſt: Nam variatio per motum localem, etſi ratione mobilis perfectiſſima ſit, vt Ariſt. 8. de Phyſico auditu probat, reſpectu tamen ſui debilis actio cenſetur, quæ à remoto quoque agente fieri poteſt. Cuius quidem imperfectæ ac debilis mutationis ex imperfectorum & è putri materia naſcẽtium animalium ortu exemplum afferre poſſumus, quæ animalia imperfecta, per ſolam cœleſtiũ corporũ virtutem, vt à ſua cauſa externa, & remota abſque

Ordo huius mundi pars præcipua.

Motuum differentia & variatio.

Animalium imperfectorũ ortus.

ſemine oriuntur, & procreantur. verùm præſtantiores & nobiliores effectus cauſam proximam poſtulant, vt ſunt cæterorum motuum actiones, & præcipuè perfectorum animantium ortus. Cùm ergo ſubſtantiæ ſimplices, quæ corpora cœleſtia mouent, ſua natura ipſis cœleſtibus corporibus præſtantiores, ac digniores ſint, necnon Dæmones communem, & eandem naturam cum illis ſimplicibus mentibus, quos Angelos appellamus, habeant; apertum, & manifeſtum relinquitur, dæmonibus, quantùm ad motum localem vniuerſa corpora obedire: ídque ea ratione fieri cenſeo; nam dæmonum actio per virtutis contactum fit: qui contactus per applicationem cognitionis rei agendæ, & ipſius actionis, atque per efficacem agendi voluntatem perficitur, vt quando dæmon de loco ad locum corpus aliquod transferre vult, vehemēti deſiderio conſiderat locum à quo, & ad quem, & etiā corpus transferendum, & actionem, quā efficaci voluntate comprehendens perficere cupit: & illico actio abſoluitur, corpúſque dæmonis volūtati, niſi Deus ſecus iubeat, obtemperat. Quam ſententiam per rationem à D. Aug. 3. de Trinit. ſumptam corroborare poſſumus, quia idē eſt motus totius & partis, vt Ariſt. 3. de Phyſico auditu fatetur; ſed dæmones ex diuerſis mundi partibus quædam ſemina colligunt, & transferunt, quæ ad certos, & determinatos effectus perficiendos adhibent: igitur huiuſcemodi effectus, qui vel corpora, vel corporis partes ſunt, ab vno ad alium locum portare poſſunt. Et quoniam hac de re, maxima inter Doctores controuerſia eſt: nonnulli enim ex legum peritis id à dæmonibus præſtari poſſe negant: inter quos Ioannes Franciſcus Ponzinibius, & plures

Dæmonibus quoad motum localē omnia corpora obediunt.

Motus totius & partis idē eſt.

alij, qui maleficarum imaginationem à dæmonibus moueri & agitari putant, non quidem nouam formam in organa imprimendo, ſed formas in ſenſuum organis receptas localiter, ad vim apprehenſiuam tranſmutando, vt inde tales apparitiones ac viſa in ſomnis fiāt, quales ab illis deſiderantur, & à dæmonibus inferuntur. Theologiæ profeſſores in contrariam abeunt ſententiam, non modò hominum, ſed quarumlibet rerum corpora, ad quam remotiſsima loca, breui temporis ſpatio à dæmonibus ferri poſſe defendentes: hac de cauſa; vt huius perplexæ dubitationis veritas habeatur, & nulla prorſus dubitandi anſa poſthac relinquatur, duorum temporum diſcrimine dæmones cum maleficis conſidero: Primò reſpectu poteſtatis, qua ante Ieſus Chriſti Saluatoris noſtri aduentum fungebantur, & tunc clarum eſt, quòd non tantùm corpora transferre, verùm multò maiora efficere poterant. & quo ſibi diuinum cultum vſurparent, hominéſque ita deceptos tenerent, humanum ſanguinem ſibi immolari faciebāt. Dionyſius enim Halicarnaſſeus in primo Antiquitatum refert, Iouem, & Apollinem, quoniam decima hominum pars non fuiſſet ſibi immolata, magnas Italis calamitates induxiſſe, vſque adeo vt nulli fructus ad maturitatem vſque permanerent, ſed immaturi defluerent: fontiū alij bibi non poſſent, alij deficerent: mulieres abortū facerent: homines & pecora variis morbis paſſim interirēt, donec decima reddita eſſet. Diodorus quoq; teſtis eſt, Carthaginēſes Saturnò humanas hoſtias immolari ſolitos. Quos quidē dæmones, lemures, faunos, ſatyros, laruas, manes, penates, nymphas, ſemideos, muſas, & multis aliis nominibus antiquitas appellabat.

Pon Zinibij de Dæmonū poteſtate ſententia.

Dæmonū poteſtas dupliciter conſideratur.

Halicarnaſſeus de ſacris Ioui & Apollini praſtitis.

Dæmonū nomina varia.

Tantáque hominum cum dæmonibus erat familiaritas, vt binos vnicuique deputatos arbitrarētur; quos genios appellabant, à quibus bona & mála contingere ipſis putabant, & quandoque nec conſultantibus, nec cogitantibus hominibus, ſed ex improuiſo multa ſecunda & aduerſa ab ipſis geniis, iis nunciata fuiſſe creditum eſt. Quod quidem Marco Bruto Platonis aſſeclarū ſtudioſo, ipſiúſque ſectatori Plutarchus eueniſſe narrat, aſſerens, quòd Brutus cùm ex Aſia traiecturus eſſet exercitum, noctis conticinio, luna non admodum lucente, totus exercitus ſilentio tenebatur, ipſe verò animo quiddā reuoluens, viſus eſt quempiam ingredientem audire; reſpiciénſque ad ianuam ſpectrū cernit immane, & prodigioſum, vaſti & horrendi corporis ad ſe accedere, ſibíque tacitum aſſiſtere. Quod protinus rogare cœpit, Quiſnam (inquiens) aut hominum, aut Deorum es? aut qua de cauſa ad nos veniſti? Ad hæc ſpectrum, Tuus ſum, inquit, Brute malus Genius, in Philippis me videbis. quæ verba rei euentus comprobauit; nam cùm Brutus in Philippis eſſet, antequam eius exercitus à C. Octauio vinceretur; & ipſe ſibi, ne viuus in hoſtium manus veniret, mortem conſciſceret, rurſus ei Genius apparuit. Idē de Dione Platonis diſcipulo, ac familiariſſimo Plutarchus refert: ſi quidem dum Syracuſis coniuratio contra Dionem pararetur, & ipſe veſperi cogitabundus in porticu domi ſederet, ibi ſtrepitu repentè facto, reſpiciens clara adhuc luce, in alteram porticus partem, quādam mulierem, cultu & facie nihil à tragica abhorrentem furia conſpexit, quæ ſcopis domum verrebat; & eadem nocte, eius filius ferè adultus ob neſcio quem animi dolorem, & iram leui de cauſſa ſuſceptam, è faſtigio domus

Bonus & malus genius.

Plutarchi hiſtoria de Bruti viſione.

Dionis viſio ex Plut.

domus ſe præcipitem dedit, & interiit. Paucis pòſt diebus Dion ipſe à coniuratis interfectus eſt. Simile ſpectrũ per quietem ſpecie toruæ mulieris à Caramando Regulo viſum eſt, cùm Maſſiliam vrbem obſideret, à quo exterritus, vt Iuſtinus Hiſtoricus lib. 43. ait, vltrò pacem cum Maſſilienſ. fecit. qui Caramandus vrbem ingreſſus cùm in arcem Mineruæ veniſſet, conſpecto in porticibus ſimulacro Deæ, quam per quietem viderat, repentè exclamauit, illam eſſe, quæ ſe nocte exterruiſſet, illam quæ recedere ab obſidione iuſſiſſet. Quid dicam de Socrate, circa quem, vt Lactantius affirmat, aſſiduè dæmõ loquebatur? Idem Apuleius confirmat, qui hac de cauſa librum cõpoſuit, quem de Deo Socratis, inſcripſit. Idem in lib. de morte Socratis Xenophon refert, qui eum ſic loquẽtem, ab Athenienſ. condemnatum inducit: Enimvero iam bis mihi defenſionem paranti dæmõ aduerſatur. Quocirca per Genium iurare maximum apud veteres iuramentum extitit. Et à Caligula multi ſupplicio affecti leguntur, qui per ſuum Genium peierauerant. Illo inquam tempore, quia dæmones totum mundum deceptum habebant, laxáſque poteſtatis habenas eis Deus reliquerat, nõ ſecus atque equi alati, homines ad longiſſima loca per aerem portaſſe leguntur, vt de Paſete, Exagono Oblogenum legato, Circe, Medea, Canidia, Tyridate, Apuſcoro, Tarato, Marmaridio, Hippoco, Arnuphi Ægyptio, & innumeris aliis ſcriptũ inuenimus, qui veluti volucres dæmonũ ope aduolaſſe perhibentur. Secũdò poſt Saluatoris noſtri aduentũ dæmonũ poteſtas conſiderãda eſt, quæ hoc tẽpore multò minor fuit, quia poſt eius aduentum, vetuſtatis tenebrę ceciderunt. Nam dum in Ægypto cum Ioſeph, & matre fuit, eo temporis

Caramandi Reguli viſio.

Socratis Genius.

Iuramentum per Genium apud veteres ſolenne.

A Dæmonib' per aera vecti.

Christo aduẽtu vetuſtatis tenebræ ceciderunt.

ſpatio ſimulacra Deorũ, quos gens ſtulta, & omniũ errorum mater coluit, ſua ſponte cecidiſſe dicuntur. Quod Porphyrius (vti Euſebius dicit) Chriſtiani nominis hoſtis, in libro, quem aduerſus religionem noſtram ſcripſit, hoc modo teſtatur: Nunc verò mirantur, inquit, ſi tã multa peſte Ciuitas vexatur, cùm & Æſculapius, & alij dij longè abſint ab ea. Poſtea enim quàm Ieſus colitur, nihil vtilitatis à diis conſequi poſſumus. Dæmones namque ante Chriſti cruciatum, duplicem manum habere dicebantur, attrahentem vnam, impellentem alteram. Manus attrahẽs, viros Deo charos ad limbum trahendi poteſtas erat: Impellens autem erat facultas, quæ homines per innumeros fallendi modos præcipites dabat, & inter alios ille præcipuè vigebat, quo dæmones diuinum cultum ſibi vſurpabant: quod vt aſſequerentur, hominibus ſibi iuramento, aut alio fœdere, ac lege deuinctis, ad nutum omnia concedebant. Quæ verò aut ſuas vires excedebant, aut Deus agere non ſinebat, in iis homines illuſionibus fallebant, vt illi id ſe aſſecutos eſſe putarent, quod dæmones ſpoponderant, aut mortales concupiuerant. Et ideo de Medæa apud Ouid. in Epiſtolis ſic legitur.

Porphyrij teſtimonium de Idolorũ caſu.

Ante Chriſtũ paſſum Dæmones duplicem manum habebant.

Illa reluctantem, curſu deducere lunam
Nititur, & tenebris addere ſolis equos.
Illa refrenat aquas: obliquáque flumina ſiſtit.
Illa loco ſyluas, viuáque ſaxa mouet.

Primæ manui ob fortitudinem qua prædita erat, nemo reſiſtere poterat. & hæc à Domino noſtro penitus amputata fuit, quia per eius cruciatum Adæ peccatũ deletum eſt, cœlorúmque portæ patefactæ ſunt, & ille locus qui limbus dicebatur, deſtructus eſt. Et ideo Apocalyp.

Adæ peccatũ per Chriſti patibulũ deletum eſt.

20. cap. D. Ioannes ait, Vidi Angelum, id eſt Chriſtum, deſcendẽtem de Cœlo, habentem clauẽ abyſſi, & cathenam magnã in manu ſua; & apprehẽdit draconem ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus, & ligauit eũ. Et Saluator noſter apud Ioannẽ cap. 12. inquit, Nũc Princeps huius mundi eiicietur foras. Manum verò impellentem ita ſtrenuam habebat, vt ei quiſquã vix reſiſtere poſſet. & hęc à Domino noſtro non penitus ſublata eſt, cùm ſic expedierit, verùm eneruata, ac debilitata fuit. & propterea dæmonũ poteſtas, poſt Chriſti cruciatum, quantũ ad homines per aerem ferendos, duobus modis conſiderari poteſt: Primo cùm improborum confuſio, Dei gloria, Eccleſiæ vtilitas augetur, ac fides in fidelium animis largiores radices mittit, & ſic homines, tum à bonis, tum à malis Angelis per aerem ſublatos eſſe legimus; & nunc ſi Chriſti fidelium hominũ vtilitati conduceret, ferrentur. Quantùm verò ad malos Angelos ſpectat, ex D. Maximo Epiſcopo Taurinenſe, ex Hieronymo, Arnobio, Damaſo & ex ſancto Lino Simonẽ Magum, per aerem ſublatum habemus, his verbis: Cùm Simon Magus ſe Chriſtũ diceret, & tanquã filium ad patrem aſſereret volando poſſe conſcendere: atq; elatus ſubitò magicis artibus volare cœpiſſet; tum ſanctus Petrus fixis genibus precatus eſt Dominum; & precatione ſancta vicit magicam leuitatem. Tunc igitur Petrus velut vinctum illum de ſublimi aere depoſuit: & quodam præcipitio in ſaxo elidens, eius crura confregit: & hoc in opprobrio facti illius, vt qui paulo antè, volare tentauerat, ſubitò ambulare non poſſet, & qui pennas aſſumpſerat, plantas amitteret. Sed ne fortè hoc mirum videatur, quòd Magus ille pręſente Apoſtolo per aerem aliquãdo volitaue-

Ad improborum confuſionem corpora per aerem ſublata ſunt.

Simonis Magi per aerem ſublatio.

rit, hoc patientia Petri fecit. Permiſit enim illum in ſublime aſcendere, vt ex altiori loco euerteretur. Voluit eũ in excelſum leuari ad conſpectum omnium, vt ruentem illum de excelſo, oculi omnium peruiderent. Ecce quomodo ex volatu huius perfidi malefici à dæmone euecti illius confuſio, opprobrium, & pœna ſecuta eſt, Dei verò gloria in Sanctis viris manifeſtata eſt. ex quo fides in animis credentium corroborata eſt, in cæteris verò adhuc infidelibus altas radices egit, cũ magna fidelium hominum lætitia, videntium quæ ab ipſis crederentur, miraculis confirmari. Huic exemplo non admodum diſſimile eſt illud, quod Vinc. in ſpeculo hiſtor. lib. 25. Cap. 26. aſſerit, Anglicanam ſcilicet fœminam arte magica illuſam à dæmonibus poſt dira tormenta ad aera cum clamoribus horrendis fuiſſe raptam. Prætermitto recentiora multorum maleficorum, lemurum & ſtrigum exempla, quæ tum à Paulo Grillando, tum ab aliis afferuntur. qui omnes à dæmonibus per aerem viros ac fœminas in longiſsimas partes tranſlatas ſibi conſtare fatentur. Illud autem, quod Olaus Magnus refert, non prætermittam. Oddo Danicus, inquit, pirata maximus, adeò magica arte doctus extitit, vt abſque carina altum pererrans, hoſtilia ſæpe nauigia, concitatis carmine procellis euerteret. Idẽ de Othino maiore atq; ſeniore inter magos refert, qui Hadirigũ quendã Daniæ Regem magicis præſtigiis turpiter illuſum, atque lõgius à ſuis familiaribus auulſum, cum equo per vaſta maris ſpatia ad propria reduxit. Sic de Hollero mago affirmat: qui adeo in magica arte clarus euaſit, vt ad traiicienda maria oſſe, quod diris carminibus obſignaſſet, nauigij loco vteretur, nec ſegnius eo, quàm celerrimo velo-

Vincentij hiſto. de Anglica fœmina à Dæmon. trãſlata.

Oddo Danicus inſignis pirata & magus.

Othini illuſio.

Holleri magica ars.

rum ventorúmque vſu proiecta aquarum obſtacula ſuperaret. Quinimò & Chriſtus ipſe à dæmone à quo tentatus fuit, ſe ſupra templi faſtigium, ac ſublimem montem portandum permiſit, vt D. Gregor. in Matth. 4. cap. inquit. De ſanctis quoque quibuſdá viris legitur, quod ipſi per dæmones, veluti per alatos equos, diuini oraculi lumine afflati, à longiſſimis orbis partibus ſeſe ferendos curarunt, ſicut de S. Antidio Archiepiſcopo Biſuntino ſcriptum inuenimus, qui non multarum horarum ſpatio à dęmone, quaſi per mulum alatum ac volucrem, Spiritus ſancti iuſſu ſe Romam deferendum mandauit. Quod verò cùm ſic expediat, etiam per bonos Angelos corpora per aërem ſublata legantur, de beatæ virginis Domini noſtri Ieſu Chriſti æde exemplum manifeſtum habemus, quam à Nazareth vſque ad Illyricum, & illinc vſque ad cuiuſdam mulieris nemus quæ Loreta appellabatur, tranſtulerunt. Quid? quod poſtquàm Eunuchus Reginæ Æthiopum à Philippo Apoſtolo ſalutarẽ baptiſmum accepit, Angelus Domini rapuit Philippum, atque in Azotũ tranſtulit? Validiſſimo quoque ſuo impetu; Angelus diuinum Prophetam Ezechielem aſſumpſit, vt Ezechiel ipſe fatetur: Et aſpexi, inquit, & ecce ſimilitudo viri à labiis ſuis, & inferius ignis, & à labiis eius & ſuperius tanquam viſio electri: & accepit me à vertice in ſpiritu ſuo in medio cæli & terræ; & deduxit me in Ieruſalem. Idẽ de Abacuch Propheta legimus, quem Angelus ſui ſpiritus impetu à Iudæa in Babylonem cũ alimento portauit, ipſumque in lacum leonum, non ſolutis illinc ſignaculis, intulit, & Domini ſeruus Daniel comedit: rurſuſque idem Angelus nulla interpoſita mora, in locum ſuum Abacuch reſtituit, nihil ei impedimenti

Chriſti in montem euectio.

Mariæ virginis ædis tranſlatio.

Philippi Apoſtoli in Azotum tranſlatio.

Ezechielis mira tranſlatio.

Abacuch tranſlatio.

afferens quominus eâdem hora rediret, eodémque cibo meſſores ſuos copioſè aleret. Prætermitto cæleſtia illa, lucidáq; ac perſpicua corpora, quæ cùm vaſtiſſimæ molis ſint, agitatione tamen adeò rapida feruntur, vt vigintiquatuor horarum ſpatio virtute Angelorum quotidie orbem ſuum cōficiant, quos quidem angelos Ariſt. per naturæ lumen ſimplices mentes orbibus aſſiſtentes appellauit. Quòd ni huiuſmodi vtilitas cum improborum hominum infamia ac pœna, ex maleficorum per aërem volatu ſubſequatur, nullo pacto dæmones id attentaturos affirmare auderem; cùm Deus Opt. Max. nunc dæmones ſuo arbitratu quidquid velint, agere non patiatur: ſed potius crederem, vnguentorum vi, dæmonum arte factorum, maleficos oblinitos, aut per alia ſigna & verba ludificatos vehementi ſomno conſopiri, in quo per dæmones ſimulacris, imaginibus, ac phantaſmatibus ſubminiſtratis, & accommodatis ea re ipſa agere putant, quæ vigilantibus in animo erant. Et hanc noſtram ſententiam Ancyranum concilium confirmauit, in quo hæc verba per decem & octo Epiſcopos ſancita reperiuntur; quòd ſceleratæ quædam mulieres dæmonum illuſionibus ſeductæ nocturnis horis cum Diana Paganorum dea, & innumera multitudine mulierum credunt ſe equitare ſuper quaſdam beſtias, & multa terrarum ſpatia pertranſire: quæ falſa opinione deceptæ, hæc vera eſſe credunt, & credendo à recta fide deuiant: ideò ſacerdotes per Eccleſias ſibi commiſſas populo prædicare debent, hæc omnino eſſe falſa, & à maligno ſpiritu talia phantaſmata mentibus fidelium irrogari. Siquidem Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis, & cùm mentem cuiuſque mulierculæ cœperit, & hanc

Corporũ cæleſtium celerrimus curſus.

Dæmonum illuſio qua corpora trāſferri perſuadent.

Ancyrani concilij ſanctio contra credentes corporum tranſlationem.

ſibi per infidelitatem ſubiugauerit, illicò transformat ſe in diuerſarum perſonarum ſpecies, atque ſimilitudines, & mentem quam captiuam tenet, in ſomnis deludens, modò læta, modò triſtia, modò cognitas, modò incognitas perſonas oſtendens, per deuia quæque deducit. Valdè itaque familiare, & conſuetum dæmonibus eſt, vt ea quæ in vigilia mortales cupiunt, in ſomnis ipſis obiiciant, & ita clarè atque apertè, vt ſeſe non dormire, ſed vigilare opinentur. Quod quidem malum per totum orbem terrarum repſit, & vſque ad Occidentales Indias peruenit. Idque ex Monardo medico Hiſpalenſi ſcriptum inuenimus, qui in tractatu ſecundæ partis, in qua de rebus agit, quæ ex Occidentalibus Indiis ad nos transportantur, cuiuſdam herbæ vim recenſens, quam Thabaccum vocant, nos verò herbam ſanctæ Crucis appellamus, ſic ait, Cùm inter Indos de re aliqua graui, & maximi momenti ageretur, de qua Magnatibus & Principibus conſulto opus erat, ad ſacerdotem ibant, cui rem exponebant: ſacerdos autem in eorum conſpectu ſtatim frondem, aut ſurculum illius herbæ capiebat, qua prunis impoſita, per os & nares cannulo quodam fumum attrahebat: quo facto extemplò vt mortuus in terram ſacerdos cadebat: deinde fumi operatione conſumpta (cuius gratia in ſomniis varias illuſiones & ſimulacra viderat) provt dæmones illi ſuggeſſerant, ambiguas reſponſiones dabat, vt quidquid ex re accideret, illud fuiſſe dicerent, quod à ſacerdote prædictum erat, & ſic populos dæmones deceptos tenebant: ídque etiam animi cauſa alij Indi factitabant, quia magnopere phantaſmatibus, figuris & imaginibus in ſomnis delectabantur, quod de herba Solano

Monardi hiſtoria de Indorum ſuperſtitione.

S. Crucis herbæ vis.

furioſo dicta ſcriptores etiam tradunt. Plin. quoque lib. 24. cap. 17. Aglaophotin herbam memorat, quæ hominum admiratione propter eximiũ colorem nomen accepit: quam in marmoribus naſci Arabię Peſſico latere, & ea de cauſa Mamaritin quoque vocari, Magóſque ea vti, cùm deos euocari velint. Ibidem Archemeniden colore electri, ſine folio naſci in Tardactilis Indiæ inquit: cuius radix in paſtillos digeſta, deinde vino propinata noxiis, ab ipſis confeſſionem criminum perpetratorum in ſomnis, magis quàm quilibet alius cruciatus extorquet. Clarum igitur eſt, quòd nõnullis medicaminibus, dæmones maleficis ac ſtrigibus ſomno conſopitis, apparere faciunt, quidquid vigilantes deſiderant, nihílque verba ad illos per aërem ferẽdos facere poſſunt, ſed tantummodò ſigna eſſe quibus dæmones ad id præſtãdum inuocantur: cùm ad ſignificandum tantùm, & non ad aliquid efficiendum verba inuenta ſint, vt ſæpius diximus.

Aglaophotis herbæ vis.

Archemenidis vis.

Cœli obſeruatione, faſcinare nemo poteſt.
CAP. XIIII.

CÆLVM ac ſidera corporum omnium natura conſtantium commune eſſe principium, nemo eſt qui ambigat: & quoniam corpori, quod à naturæ principiis originẽ trahit, duo ineſſe videmus; motum ſcilicet, & qualitatem quandam ſenſu perceptibilem, quam lucem appellamus: hinc fit, vt cælo omnium corporum primo, ac præſtantiſſimo, omnium motuum perfectiſſimus, omniúmque qualitatum nobiliſſima lux adſcribatur. Siquidem id quod primum in vnoquoque genere reperitur, reliquorum quæ

Cælum corporum omnium principium.

Celũ omniũ corporũ præſtantiſſimũ.

quæ ſub eodem genere collocantur, cauſam eſſe Ariſtoteles aſſerit. Quo fit vt quod primo motu mouetur, cætera moueat, atque eo quieſcente, cuncta quieſcant: veluti in homine, qui paruus mundus dicitur, accidere videmus, in quo ſi cordis motus deſiſtat, cæteras hominis partes quieſcere & interire oportet. Qua ratione Philoſophus adductus, primi cæli motum in lib. de Phyſico auditu, vitã omnibus eſſe affirmare auſus eſt. Plato etiam in Timæo vitam nobis corpoream à ſtellis infundi aſſeruit: lux enim cæleſtis vitali quadam vi prædita eſt, non quòd aut ipſa viuat, aut vitam conferat, ſed corpora vitæ capacia ad vitam diſponat. Namque lucem calor concomitatur, qui mira quadam efficacitate omnia penetrat, omnia fouet ac moderatur. Quòd autem in hæc inferiora, luce & motu cælum agat, Auerroes in 2. de Ortu, hiſce verbis declarat. Propter diuerſitatem cauſæ agentis in vltimo, fit diuerſitas rerum hîc: & diuerſitas operationis Solis, propter congregationem & ſegregationem planetarum cum eo. Et Ariſtotel. in 2. Cæli, cauſam reddente, quare corpus cæleſte pluribus motibus moueatur, inquit Auerroes: Vult hîc loqui de cauſa finali, qua cælum habet plures motus, & vult dare cauſam ex eis quæ hîc apparent. Apparet enim quòd proportio eorum quæ ſunt hîc ad corpora cæleſtia, eſt ſicut proportio facti ad faciens. Id verò quod factum eſt, reſpectu actionum facientis finis rationem habet, vt ſunt ea quæ in hoc inferiori mundo fiunt. Idem Ariſtoteles in 12. Diuinorum corroborat. Vbi Auerroes com. 44. ita inquit, Diſpoſitio in iuuamento corporum cæleſtium adinuicem in creãdo etiam quæ ſunt hîc, & conſeruando ea, eſt ſicut diſpoſitio bonorum Regentium,

Primi cæli motus omnibus vita eſt.

Cælum luce & motu in hæc inferiora agit.

qui iuuant ſe adinuicem in regendo bonam ciuitatem; idem Ariſt.in lib.de Proprietatib.element. & de Mūdo, repetit.Demùm li.1.Meteor.ſic ait,Oportet hunc mundum inferiorē ſuperioribus nationibus eſſe contiguum, vt omnis virtus eius inde gubernetur. Qua de re loquēs Aug.in 3.de Trin.ita ſentit, Deus regit inferiora corpora per ſuperiora. Ex prætactis igitur clarū ac manifeſtū eſſe conſtat,cælū ac ſidera in hæc inferiora corpora motu ac lumine cō comitato calore agere,quæ quidē actio, regimen & gubernatio appellatur, Dei volūtate ſic imperante atque ordinante, vt ſcilicet ſuæ diuinæ virtutis cælum eſſet vniuerſale inſtrumētum. Ex quibus falſum eſſe cōuincitur,quod in 6.cap.lib.1.ad ſuperſtitioſorum mentem dicebamus,hominis affectus vnicuique planetæ adſcribendo,vt libidinem Veneri,triſtitiā Saturno,& ſic de reliquis.Nec Zodiaci ſigna particularibus humanorum corporū partibus dominari queunt,vt Aries capiti,Taurus collo,& ita de ſingulis,ac ſucceſſiuè per cælum ac planetas faſcinum iaculari non poſſe aſſerēdum eſt.Quoniam multis in locis Ariſt.fatetur, tum mentes mouentes,tum cæleſtia corpora mota,ac influxus ab eis deſcendentes eorū effectuū qui hîc fiunt,non particulares,ſed cōmunes cauſas eſſe; illámq; virtutē, quā Aries & Sol capiti inſtillare dicitur,nō poteſt nō ſingulis corporis membris,& omnibus denique rebus cōmunicare: id enim communis cauſæ munus eſt; vt æqua ratione ad omnia ſe diffundat. Et licet cæleſtium corporū motus & configurationes hominem ad aliqua propenſiorem & inclinatiorem reddere poſſint, nō tamen ad turpitudinem, ac prauas & diabolicas actiones, ſed ad virtutes, ſanctiſſimos mores, ac ſanctiſſima tantùm deſi-

Deus regit inferiora corpora per ſuperiora.

Cælum diuinæ virtutis vniuerſale inſtrumentū.

Zodiaci ſigna particularib. corporis mēbris dominātur.

Cæli configurationes ad aliqua,nō tamen ad turpitudines propenſos homines reddunt.

deria nos propenſos, inclinatóſque cæleſtes virtutes, & cæleſtium luminum in nos deſcẽdentes influxus faciũt, tantum abeſt, vt ab eiſdem ad malum, & ad vitium aliquod, ad noxias, vanáſque & pernicioſas cupiditates, homines ſollicitentur & adigantur, ac tandem per eoſdem faſcinum procuretur. Quid enim mali ab illis præclariſſimis naturæ, & Dei Opt. Max. corporibus? quid inquã, damni ab ipſo vniuerſæ naturæ auctore, per hæc auguſtiſſima corpora? ſiue per ſuos, tanto támq; admirabili ordine digeſtiſſimos, regulatiſſimóſque motus, ſiue per ſua fulgẽtiſſima, ſaluberrimáq; ac vitę mortalium omnium accõmodatiſſima lumina? quid, inquã, damni, quid exitij, quid cõtumeliæ nobis per Solẽ & Lunã, per errantia, aut fixa, fulgentiſſimáq; ſidera contingere vnquam poteſt? Firmamentũ, dicebat Ariſt. in 8. de Phyſ. aud. eſt cor vniuerſi orbis. In 12. diuinor. Omnium quæ cernuntur firmamentum eſt maximè diuinum. In lib. 1. de Cælo, Cælum eſt locus & habitatio deorum. Si igitur firmamentum eſt orbis vniuerſi præſtantiſſima pars, ſi cor eſt, ſi quid diuinũ, ſi deorũ habitatio; nónne quemadmodum cor in animali fons illius virtutis eſt, qua animalis integritas, ordo, & mixturæ nexus ſeruatur, morborúmq; inuadentiũ iniuria propulſatur, ita exiſtimandum erit, firmamentũ hoc & cæleſtia corpora, ac ſtellas, quæ in ipſis cæleſtibus corporibus ſunt, eorum quæ intra ipſius cæli amplitudinẽ continentur, integritatem conſeruare: propulſare autẽ ea, quæ orbis totius integritati, & eius partiũ, hoc eſt rerũ in ipſo cõtentarũ incolumitati aduerſantur? Quòd ſi ſecus fieret, nec quid diuinũ, nec deorũ habitationẽ, nec cor cæleſtibus corporib. Philoſophi adſcripſiſſent. At ſi cęleſtia corpora hęc infe-

Cælum cor vniuerſi orbis, ex Ariſt.

Cælum Dei habitatio.

riora, vt Ariſt. loquentẽ citauimus, gubernant; atque gubernare idem eſt, ac dirigere, ſtatuere & ordinare; quî fieri poteſt, vt inficere, vitiare, euertere, ac faſcinare queant? Hinc Origenes 4. tractat. ſuper Matth. eos acriter damnat, qui ſtellas maleficas affirmãt: quia nulla ſtella eſt à Deo facta quę malefaciat. Iamblichus lib. de myſteriis, vires omnes ab illis bonas deſcendere ait. Plotin. libr. de Fato, ita inquit, Iam verò prauitas morum, quomodo à cæleſtibus, qui dij ſunt, hominibus dari poteſt? Pierius libr. 3. Hieroglyph. vbi de tauro ſermonẽ habet, Platonem cõmendat, quòd à cæleſti corpore, nihil nobis poſſe demitti mali crediderit. Et à Io. Pico Mirandulano longo proceſſu, libr. 4. aduerſus Aſtrologos oſtenſum, probatúmq; fuit, à cæleſtibus corporibus non bella, non vitia, nõ morbos, non mortẽ, non denique quidquam mali contingere poſſe. Quæ igitur inſania eſt, vt nonnulli per ea faſcinũ iaculari poſſe garriant? Prætermitto quæ D. Cyprian. Ioan. Chryſoſt. D. Aug. Hieron. Gregorius, Ambroſius, Lactantius, Seuerianus, Caſſiodorus, D. Thomas de cæleſtibus corporibus affirmant. Cùm D. Baſil. Magnus in Hexameron lib. ſcribat, ridiculum eſſe Aſtrologis contradicere, cùm omnia eorum dicta ſint ignorãtiæ & impietatis plena. D. quoq; Bonauentura in Cẽtiloquij prima parte, ea quæ per aſtra procurantur, dęmonum illuſionem & deceptionẽ appellat, quam obſeruationẽ à Deo maledictã, & ab Eccleſia interdictã affirmat: velut illam inter alias exiſtimo, qua lunam ingentibus ſonitibus iuuari arbitrabãtur, quominus ab ea incantantium voces exaudiri poſſent, vnde varia inſtrumentorum genera pulſabant, quò lunæ laboranti opem ferrent, ſicut Propertius meminit,

Origenes arguit, ſtellas maleficas appellantes.

Plotinus morum prauitatem à cælo nobis dari negat

D. Baſ. cum aliis Theologis aſtrologos arguit.

Cantus & è curru lunam deducere tentant,
Et facerent, ſi non æra repulſa ſonent.

Iure ergo, ob huiuſcemodi errores, ac deceptiones vitandas in Toletana Synodo, ac demum in regulis ex Tridentini Concilij decretis promulgatis, aſtrologicæ obſeruationes prohibitæ ac damnatæ ſunt. Quòd verò ſuperſtitioſi quidam tenent, cœlum ſentiendi vi præditum eſſe, atque incantantium vota & preces audire, falſum eſſe affirmamus: lucidiſſimus namque Themiſtius in hoc ſenſu ſic ait: Conſtat animantem naturam, vtraque ſui parte extrema, ſine ſenſu exigere. per extremam autem partem cœli naturam, & plantas intellexit. Sed alia ratione cœlo, alia plantis ſenſum natura non tribuit: Plantis, quia viles & craſſæ ſunt, ideo dignæ non fuerunt, nec eum capere potuerunt, nec etiam eis neceſſarius erat. Cœlo, quia eminentioris cenſetur ordinis, quàm vt ad ſenſuum vſum deſcendere debeat, & neutrum paſſione foras accerſita ad inquirendum indigebat. Plantæ, quia obuiam, & proximum alimentum ſortirentur: Cœlum, quia paſci & cibari non neceſſe haberet. In huiuſmodi autem ardeliones ſecus aſſerentes, Damaſcenus lib. 2. ita clamat, Nullus animatos cœlos vel luminaria exiſtimet: inanimati enim ſunt, & inſenſibiles. & D. Aug. de Ciuit. Dei ait, Non eſt credendum, quod Plato dicit, globos iſtos luminum, ſiue orbiculos, luce corporea ſuper terram, ſeu die, ſeu nocte fulgentes, ſuis quidem propriis animabus viuere. Ad ambas verò rationes cœlo ſenſum ineſſe probantes vno verbo reſpondetur: quia licet cœli motus ſecundum partes ſit nouus, non tamen ſecundum totum: ſic enim æternus eſt: nec particularem, aut vniuerſalem motum efficere

Toletana Synodus aſtrologicas obſeruationes damnat.

Cœlum ſenſu caret.

Plantis cur ſenſus non attributi.

intendit, ſed motum abſolutè. Nec illis hæc fuga ſuffragari poteſt, ſi dicant, quòd cœlo tantùm cognoſcendi gratia ſenſus attributi ſunt, & non propter ſalutem, vt caducis animalibus, quia tunc dictorũ ſenſuum organa cœlo natura dediſſet, vt bene Ariſt. cõtra antiquos idẽ tenẽtes probat. Illud verò de metallicis laminis cũ characteribus inſculptis, dicimus impiũ, & execratione dignum eſſe cenſendum, quia laminæ illæ nullam penitus præcipuam virtutẽ à cœlo habere poſſunt. Si quidẽ cœlũ, vt probauimus, cõmunis cauſa eſt, communémque vim omnibus largitur, & non particularem, ac proinde particulares vires, quibus res inter ſe differunt, nõ à cœlo, rebus inſeruntur, ſed omnibus pro ſua cuiuſq; natura inſunt. Cùm enim vnã, & eandem omnibus qualitatem cœlum imprimat, & hac res ſingulas cõfirmet, & tanquã ex ſomno excitet, vt pro naturæ ſuæ quæque viribus actiones exerceat: quaſ quidẽ ſingularum rerum naturas cœlum non det, ſed tantùm cõmuni quadam qualitate gubernet; vnuſquiſque iudex eſſe poteſt, cœlũ imaginibus nihil proprium dare poſſe, ſed illud duntaxat in materiam imprimere, quod in res omnes quouis tempore imprimit. Quis namque Philoſophiæ principiis vel leuiter imbutus eſt, qui actionẽ & paſſionẽ in illis tantùm reperiri neſciat, quæ ad idem genus pertinent? At naturalia, & artificialia, non proximis modò, ſed totis generibus diſtinguuntur. Si quidẽ naturalia motus, & quietis in ſe principiũ habẽt; quo quidẽ interno principio, quæ ab arte ſunt, carẽt. hac de cauſa naturalia corpora in artificialia (quatenus artificialia ſunt) agere nequeunt. nõ enim cœlum in veſtem aliquã agere quidquam poteſt, quatenus hanc vel illam formam ab artifice accepit: ſed

Cælum nec vniuerſalem nec particularem motum intendit.

Metallica laminæ damnantur.

Actio & paſſio inter quæ eſt.

Corpora na-[illegible] quo [illegible] arti-[illegible]

ideo à cœleſtibus viribus veſtem corrodi, tineis conſumi experimur, quia ex lana, aut lino, vel pellibus, vel alia materia confecta eſt, & non quia hac, vel illa forma conflata ſit. Cùm itaque laminæ, & imagines, nihil prorſus à cœlo virium accipere poſſint, quàm ſi earum materia eo modo nunquam formata fuiſſet, clarum eſt, diabolicum eſſe illud, quod de huiuſmodi faſcino obſtrepunt. Quod inde clarius fiet; nam ſi in ſuccino Arietis, aut Scorpionis, aut cuiuſcunque ſigni vel planetæ figuram inſculpas, non magis ſuccinum erit, quã priùs, nec vehementius paleam trahet, quàm antea, quia quæ naturam eandem habent, quam priùs habebant, eodem modo à cœlo mouentur. Præterea ab arte imaginibus tribui nihil aliud poteſt, quàm ordo, compoſitio ac figura: quæ agendi principia eſſe non poſſunt, vt bene in Philoſophia exercitati norunt. Rurſus ars naturæ imitatrix appellatur, quia in externis tantùm partibus naturæ ſimilia facit, interna autem nõ contingit. Quòd ſi partes in profundo ſitas attingeret, non ars imitatrix, ſed inuentrix natura diceretur. Superficies verò actionis omnis eſt expers. Ideo cùm in imaginibus, & figuris, & characteribus tãtùm ſuperficies mutetur, per eos agi nihil prorſus poteſt. Verùm fac, plumbum, aut alias æris ſpecies, per fuſionem liquefieri, & laminam cum his, aut illis imaginibus formari, quid tum? Annon liquidò conſtat, ea quæ ab arte ſunt, naturæ motibus nullo pacto eſſe ſubiecta, & ita à Cœli actione nihil recipere? ſed fac, laminis cœleſtem fluxum inſtillari, quod nullo pacto admittitur; num eiuſmodi influxus pernicioſus, exitialis, & faſcinandi vi præditus erit? minimè. nam tum ad Platonis, tum ad Ariſtotelis, & omnium

Ars naturæ imitatrix.

Superficies actionis expers.

philoſophorum mētem probauimus, cœlum diuinum eſſe, diuinarum mentium ſedem ac locum appellari, & veluti cor virtutes in animalis partes diffundit, ita ſalutares influxus, ac vires in hæc inferiora cœlum immittit. Quando verò per eiuſmodi laminas & imagines tot ſcelera committi, & tot mira fieri contingit, non laminis, & imaginibus, ſed dæmonibus, qui talia perpetrarunt, adſcribēda ſunt. Nec laminæ & imagines quidquam efficere potuerunt, quàm ſigna maleficorum, ac dæmonum pacta, & fœdera oſtendentia præſtare. Miniméque verum eſt, hominum vota volatilia reddi poſſe, vt ſuprà monuimus: neque ex hominum volũtate cometorum ſiderum generatio pendet, vt aduerſarij defendunt: Si quidem eiuſmodi comatorum ſiderum ortus nihil aliud eſt, quàm calida & ſicca impreſſio in tertia aeris regione genita prope ſphæram ignis, ex calido & ſicco vapore ſolis virtute eleuata, globus verò illius vaporis ſic vnitus, ſtellæ corpus videtur. partes autem illius vaporis diſcontinuatæ circa globum illum, & in longum protenſæ in ſuis extremitatibus illi globo coniunctæ, quaſi eius comæ ſunt. At ſi ſolis virtute comatum ſidus procreatur, fatuum eſt dicere, ab hominum voluntate eiuſmodi pendere. Et ſi Regum obitum ſignificare aliquando reperitur, non illius ſideris natura, ſed diuino iuſſu fieri poteſt. Si autem natura fiat, caſu & ex accidenti, ita Regum ſicut ruſticorum interitum portendet. Deus namque immortalis, cùm aliquid diri, vel aduerſi, ob mortalium ſcelera punienda, in mundum eſt immiſſurus, id portentis, & prodigiis futurum oſtendere, venturáſque calamitates ſignis, miníſque cœleſtibus præmonſtrare conſueuit, vt qui legendis hiſtoriis,

Laminarum actio Dæmon. aſcribitur.

Siderum comatorum vis & ortus.

Deus vēturas calamitates ſignis præmōſtrat.

riis, vel mediocriter exercitatus ſit, iudicare poteſt. Hinc Dauid, Dediſti metuentibus te ſignificationẽ, vt fugiãt à facie arcus. & D. Cyprianus, Hortamur planè quantum poſſumus, vt quoniam prouidentia Domini monentis inſtruimur, appropinquare iam certaminis & agonis noſtri diem, ieiuniis, vigiliis, orationibus, inſiſtere cum omni plebe non deſinamus, incumbamus gemitibus aſſiduis, & deprecationibus crebris. hæc ſunt enim nobis arma cœleſtia, quæ ſtare, & perſeuerare fortiter faciunt. In Regnis Hiſpaniæ, in Oppido Vililla nũcupato Cæſarauguſtanæ diœceſis campana quædam eſt, quam miraculorum appellant; hæc per aliquot menſes antequam aliquid aduerſi in Chriſtiana Republica contingat, ex ſe ipſa, nemine impellente, pulſatur. Cuius rei teſtimonium per publicos tabelliones, teſtibus plurimis adhibitis hiſce oculis egomet legi, præter fidem, quam de eadem re illius Regni Proreges ſuis litteris faciebant. Quid dicam de cœnobio ſancti Mauritij, quod in confinibus Burgundiæ prope fluuium Rhodanum ſitum eſt? in eo enim viuarium eſt, in quo iuxta numerum monachorum piſces ponuntur. ex quibus monachis cùm aliquis ægrotauerit, piſciculus quoque ſemiuiuus ſupernatare in viuario cernitur: quòd ſi monachus è vita migraturus ſit, paucis antè diebus piſcis moritur. & hoc tum à Cardinale meo, tum ab aliis teſtibus fide dignis accepi. Vnde non immeritò Diuus Cyprianus ait, Nos quod fidei & charitati, & ſolicitudini congruebat, quæ erant in conſcientia noſtra protulimus, diem certaminis appropinquaſſe, hoſtem violentum contra nos exurgere, pugnam non talis qualis fuit, ſed grauiorem multò, & acriorem venire, hoc no-

Cypriani verba de calamitatibus præuiſis auertendis.

D. Mauritij cœnobium.

bis diuinitus frequenter oſtenditur, de hoc nos prouidentia & miſericordia Domini ſæpius admonere dignatur. hæc ille. Et quoniam ex Regum interitu regnorum perturbationes oriri ſolent, & ex eo plurium vtilitates vel detrimenta accidere poſſunt., atque Deus præcipuam Regum curam gerit: hinc fit vt de illis Angeli magis quàm de reliquis ſolliciti ſint, eorúmque miniſterio, comata ſidera Dei iuſſu aliquando gigni piè credere poſſumus; quò de venturis calamitatibus, ac perturbationibus præmoneantur. Nonnulli verò aiunt, quòd vehemens & inordinata ſiccitas & caliditas comati ſideris ortum comitari conſueuit; & quia vt plurimum Reges, Principes, diuites, ac magnates calidis & ſiccis cibis aluntur, nihil niſi cum pipere, zingibere, croco, cinnamomo, & aliis aromatum ſpeciebus veſcendo, hinc vſu venire ſolet, vt plurimi ex illis eo tempore intereant. Ariſt. autem in lib. meteor. ventos validiſſimos, ac terræ motus futuros ex comati ſideris ortu præmonſtrari aſſerit. Cuius rei ratio reddi poteſt, nam cùm eiuſmodi comatum ſidus generatur, accidit vt aliqua illius exhalationis pars, in interiori terræ parte commota obductis poris terræ ob internũ frigus concludatur, & intercipiatur, & ex ea incluſa materia, & ex vi ſua in multitudinem redacta, per antiperiſtaſin terræ motus fiat. Eadem ratione maris inundationem prænuntiat: at ſi interdum fructuum egeſtatem, legum mutationes, Regnorum tranſlationes, lites, rixas, iurgia, & contentiones comata ſidera prænuntiare ſolent, vel fieri poteſt, quia ob ſiccarum & calidarum exhalationum eleuationem, homines furioſi, & non ſanæ mentis à cholerico humore prædo-

Comata ſidera quo pacto mortis ſigna ſint.

minantur, vel quia dæmones, Deo ſic permittente, ad maleficorum preces, ac vota, ob hominum peccata punienda, eiuſmodi agere ac procurare conſueuerunt. Ariſt. autem præſagitionem per Cometas prætermiſit, quia admodum incerta eſt, nec illi fortaſſe perſuaſa. Cuius ſententiæ libentiſſimè adhæreo, cùm nil ſine cauſa, & efficaci ratione, neque dixerit, neque tacuerit. Illud quod de fulminum ortu blatterant, execratione potius, quàm confutatione dignum videtur: ſi quidem vt ex Ariſt. didicimus, natura, & non arte fulmina fiunt, ex exhalatione ſcilicet ſicca, ſed in humida, ſeu in his quæ ex humida conſtant, intercepta, & incluſa, ac vi quadam ab eis erumpente: ſpiritúſque ex quo fulmen conflatur, magna vi è nubibus exilire nititur: cúmque nubis denſitate prohibeatur, vis eius perpetuò augetur, itaque tandem maximo impetu, ex illa exprimitur, quemadmodum globi qui è tormentis æneis maxima celeritate excutiuntur, in qua violenta expreſsione fulmen accenditur, aut certè plurimum incaleſcit, & feruidus redditur: quanquam & antequam extrudatur, hinc atque illinc ad latera nubis commeans, nec exire valens, mobilitate ſua, & attritu incaleſcere poteſt, & ardorem quendam concipere, qui poſtea extruſione augeatur. Quin & dum longo ſpatio per aerem ſpiritus ille celerrimè defertur, & illa motione agitatur, atque ad aerem caliginoſum, & denſum alliditur, magis magíſque accenditur, & calet; non ſecus ac ſagittarum plumbum aeris attritu, & motus velocitate incaleſcit, vt ſæpè liquefieri contingat. Quocirca duo fulminum genera

Fulminum ortus.

Fulminũ duo genera, ſecundũ Ariſt.

Ariſt. commemorat, ſpiritus tenuitate, & craſſitie inter ſe differentia. Vnum ſpiritus admodum tenuis, alterum craſſioris: ob quam tenuitatis & craſſitiei differentiam efficitur, vt quod tenui ſpiritu conſtat, præ nimia illa tenuitate non incendat, & eò magis ſi materia in quam incidit non reluctatur, ſed cedit: & hinc fit vt æs interdum liquefiat, crumena verò illæſa remaneat: dolij ligna diſſoluantur, vinum exiccatum ob exhalationis illius ſiccæ admiſtionem, denſum & veluti concretum reddatur. Vnde dolium reluctando exuſtum relinquitur, vinum autem cedendo ſeruatur. Etſi Seneca tria fulminum genera diſtinxit: quod terebrat vnum, aliud quod diſcutit, vltimum quod vrit. Quod terebrat ait ſubtile eſſe, & flammeum, cui ob puram flammæ tenuitatem, per anguſtiſſima ſit fuga. Quod diſſipat, conglobatum eſſe, & ſpiritus procelloſi commiſtam vim habere, & per foramen, per quod ingreſſus eſt, redire, & euadere, ictúque rumpere, & non perforare. Quod vrit, multum terrei habere, & igneum magis, quàm flammeum, & ideo magnas ignium notas relinquere, quæ percuſsis adhærent. Ad illud verò de Ioue, dicimus, quòd Lucretius ridet veteres, quaſi Iouem fulmina verè mittere crediderint. Quid, vt Seneca teſtis eſt, tam imperitum eſt, quàm credere fulmina ab Ioue è nubibus mitti? Sed non tam hebetes illos fuiſſe exiſtimo, vt ea quæ de his ab eis tradita ſunt, crediderint. Quin potiùs, ob imperitorum hominum animos coercendos ſapientiſsimos viros hac de re locutos cenſeo, vt aliquid ſupra nos eſſe oſtenderent, quod timeremus. In tanta namque ſcelerum audacia non parum fuit vtile, aliquid eſſe do-

Fulminũ tria genera ex Sen.

Fulmina ab Ioue mitti cõfutatur.

cere, ad quod euitandum nemo ſibi idoneus videretur. Id verò quod de M. Herennio Decurione fertur, & in Catilinianis prodigiis legitur, fabuloſum eſſe credo. non enim fieri potuit, vt ſereno die fulmine ictus fuerit: in maxima namque tempeſtate, & tetra nimborum caligine mitti fulmina, & experimur, & ex Ariſtot. didicimus. hinc Lucretius: *M. Herennius ſereno die fulmine ictum refellitur.*

Fulmina gignier è craſſis, altéque putandum eſt
Nubibus extructis: nam cælo nulla ſereno,
Nec leuiter denſis mittuntur nubibus vnquam.

Si enim ſereno die fulmina mitti contingeret, non bene eorum conſtitutio tradita eſſet, quando dictum eſt, fulmẽ multum & tenuem ſpiritum eſſe à nube expreſſum. Vnde à fulgure differre aiunt, ſpiritus expreſſi multitudine, quoniã fulgur non è multo ſpiritu, & illo quidem ſparſo, & per interualla exeunte excitatur. In fulmine autem multus eſt, & ſimul extruſus, quod à cæteris ſpiritibus à nubibus extruſis tenuitate, & ſubtilitate differt, quia ſi materiam inuenit, quæ illi tranſitum præbeat, illam non ferit; ſi reſiſtentem aut reluctãtem, percutit aut adurit, quod quidem de aliis non legitur, nec creditur. Hinc etiam experientia comprobatum eſt, Autumno & Vere fulmina maximè mitti, quia exhalatio è qua oriũtur, hyeme, frigore rigẽte extinguitur, nec ſurſum aſcendit. Æſtate verò præ nimio calore diſſipatur, nubéſque tam denſæ non fiunt. Et ego cum Peripateticis quędam quæ à fulmine nõ feriantur, non admitterẽ, vt de aquila, vitulo marino & Lauro ferunt: non enim voluntario ſed violento motu mouetur, & abſque cognitione. Et ego laurum à fide dignis de cælo tactam audiui. Cæterùm, ſi quæ venenoſa fulmine icta, venenum amittunt, *Fulguris & fulminis differentia.* *Fulmine omnia feriuntur.* *Laurus fulmine percuſſa.*

& quæ non ſint, venenoſa fiant, inde contingere poteſt, quod fulmen, ſpiritus & ſicca exhalatio eſt, ex cuius admiſtione quæ ſulphurea & amara eſt, quæ veneno carebant, venenoſa fiunt, reliqua autem venenoſa, venenum amittunt, eiuſmodi exhalatione illorum venenum extinguente & expellente. Ratio autem, cur arborum rami fulmine tacti ſeſe ſurſum tollant, & homo quoque faciem erigat, hæc eſſe poteſt: quia fulminis exhalatione rami ſicciores fiant, quocirca in alteram partem inclinati, poſtea vi ac ſuæ naturæ relicti ſeſe erigunt, vt contra fulmen ſtare exiſtimentur. At homo faciem erigit, nam veluti attonitus à fulmine redactus ita ſupinus iacet, quaſi aduerſus fulmen pugnare videatur, illíque reſiſtere velle iudicetur. Lapis verò, qui interdum ex fulmine cadit, ſiue metalli quoduis genus ſit, ex eadem materia intra nubem, è qua in terræ viſceribus generatur, nempe ex humidæ & ſiccæ exhalationis admiſtione, quæ quidem exhalatio, quemadmodum fuerit, maiorémque huius aut illius partem in ſe habuerit, ita lapidem aut metallum efficit. Nec à ratione & natura alienum eſt, poſſe illas exhalationes, in nube, vt in terra miſceri, atque concreſcere, atque inſolubili quodam nexu adeò duras fieri, vt in lapidem, aut metallum creſcant. De ingenti tamen metalli magnitudine in tam paruo temporis ſpatio, an ea in nubibus genita ſit, vt Auicenna memorat, affirmare non auderem; Corpora, inquit, & ærea, & ſimilia ſagittis hamatis in Perſia, cùm coruſcat, decidunt; quæ in fornacibus non liqueſcunt, ſed eorum aqua in fumum reſoluitur, terra autem fit cinis. Decidit quoque ferri maſſa quinquaginta librarum, quę prę duritie frangi non potuit. Cuius pars ad regem Torati eſt

Homo fulmine ictus ſupinus iacet.

Lapidis ex fulmine cadentis materia quæ.

Monſtroſa ferri maſſa quæ ex fulmine, ſecundũ Auicennam cecidit, negatur.

miſſa,is verò vt enſes inde cuderentur,iuſſit; ſed illa, nec frangi,nec cudi potuit.Arabes autem dicunt enſes Alamanicos, qui optimi ſunt, ex eiuſmodi ferro fieri.Hæc ille. Quæ ego creditu difficilia, & mercatorum cōmenta eſſe exiſtimo,vt ſuos enſes carius vēdant. Nec minus à ratione alienum cēſeo hoc, quàm quod alibi Auicenna affirmat, ſe ſcilicet vitulum è fulmine cadentem vidiſſe. Nam quamuis animalia minus perfecta, vt ranæ in aëre,ex materia præparata procreari poſsint,perfectū tamen non niſi ex ſemine in femellæ vtero gigni poteſt; quo fit vtAuicenna,aut vitulū illum cadentem ſomniauerit,aut aliis narrantibus nimis leuiter crediderit. Aut ſi ipſe aut alius fide dignus viderit; turbine aliquo vitulus alio in loco ſublatus fuit,deinde in terrā vbiAuicēna aut alius erat,demiſſus,vt è nubibus cadere videretur:nā lapides & animalia in ſublime ſubduci per turbinē poſſunt.Cuius turbinis ortus nō ab hominū voluntate, ſed natura fiūt,vt Ariſt.docet. Ventus namq; in circuli ſpeciem excitatur,cùm ſpiritus qui è nube excernitur, alteram in nubē incurrit; atque ab ea ob illius denſitatē repercutitur,ac ne rectà feratur,prohibetur;perinde atque in terra euenire ſolet in locis anguſtis;in quæ ex amplo & patulo loco vētus coactus eſt;in quibus locis turbo& vertigo fieri contingit: ídque hac de cauſa, nam ipſius ſpiritus fluentis prima pars repellitur; quia corpora in quæ incurrit, non cedunt, ſed renituntur; aut ob locorum anguſtiam, aut quòd alius flatus contrà ſpiret. Illa igitur flatus prima pars repulſa, & ab eo quod obſtat, ne progrediatur impedita, cùm etiam retrocedere ob flatum qui ſequitur, & à tergo impellit, non valeat; in obliquum neceſſariò fertur, qua nimirum

Enſis Alamanici materia quæ.

Animalia perfecta in aere minimè generantur.

Turbinis ortus.

parte non prohibetur, ita verò vt quod deinceps ſequitur, in obliquum vnà cum eo ſemper deferatur, donec eiuſmodi pars prima reflexa, cum eo quod à tergo impellit, cõiungatur, & orbis vnus efficiatur: cúmque vnus motus ſit, alia quàm orbis figura fieri nequit, & veluti narrato modo in terra, ob dictum flatum ne rectà feratur impeditum, ventorum vertigines efficiuntur: ita in nubibus fit, ſi is qui excernitur ſpiritus in nubem incurrat, quæ rectum illius exitum impediat, vt diximus. Qui profectò turbines è nubibus ex aëre in mare incidentes, ea quæ in primo libro dicta ſunt, & multò plura efficere poſſunt. Miniméque pluuiæ ex lacte, ſanguine, carne, ferro, & aliis huiuſmodi hominum volũtati adſcribendæ ſunt, cùm naturæ ordine ex vaporibus caloris virtute ex multis terrę differentiis in aërem delatis eis ſimiles fiãt. Terræ enim aliæ macræ ſunt, aliæ pingues, aliæ mediocres, aliæ raræ, aliæ denſæ; ſunt item molles, duræ, leues, aſperæ ac cęruleæ, cinereæ, fuſcæ: præterea dulces, pingues, acres, ſuaues, aſtringentes. Vnde fit, vt pro vaporum exhalationúmq; diuerſitate naturam, colorem, ſaporem & odorem pluuiæ induant. Quibus terræ differentiis id accidere arbitror, quod Euſtathius Homeri interpres ait, in Armenia ſcilicet rubentes niues conſpici, illa etenim loca minio ſcatent, cuius colore exhalationes, ex quibus niues fiunt, tinguntur. Et licet Ariſtoteles nullibi lapides in nubibus gigni dicat, & qui in flumen Ægos decidit, vi ventorum ſublatum aſſerat, tamen non ex hoc infertur, quòd in nubibus non gignantur, vt ſuprà tetigimus: cùm illuc halitus ſiccus humido admiſtus, quæ lapidum materia eſt, euehatur. Verùm ſi interdum fulmina, grandines, pluuias, ventos, turbines, &

Pluuiæ lactis & ſanguinis an fiant.

Terrarũ differentia varia.

Niues rubentes in Armenia quare.

& alias aëris perturbationes, pro hominum voluntate fieri conſpiciamus, huiuſcemodi non hominibus, ſed dæmonibus adſcribenda cenſeo; quorum innata virtus ad huiuſmodi efficiẽda ſola ſufficit, cùm materia ex qua fiunt, dæmonibus obtemperet. Quæ omnia inde manifeſtiora eſſe poſſunt; nam vt Olaus Magnus refert, Haquinus Nouergiæ Princeps contra Danos pugnaturus, orti imbris maleficio ita hoſtiũ vertices inuſitatis grandinis ictibus conuerberauit; vt eorum oculi veluti quibuſdam nimborum ſpiculis laceſſiti, proſpiciendíque penitus facultate priuati, grauiorem ab elementis pugnam, quàm ab hoſtibus ſuſtinerent. Biarmenſes quoque, eodem Olao referente, polo Arctico viciniores, in Septentrione cõtra potentiſſimum Regem Regnerum pugnaturi, carminibus aggreſſi cælum, ſollicitatas nubes ad ſummam vſque nimborum violentiam impulerunt. De ventis autẽ idem aſſerit, quòd Henricus Suetiæ Rex, in magica arte nulli ſuo tempore ſecũdus, tam familiaris malis dæmonibus erat, vt quocunque ſuum pileum verteret, confeſtim inde optàtus ventus ſpiraret, quo euentu inditum illi nomen fuit, vt ventoſus pileus diceretur. Finni præterea, vt idem teſtatur, negotiatoribus in eorum littoribus contraria ventorum tempeſtate impeditis, ventum venalem exhibere ſolebant; mercedéque oblata, tres nodos magicos non caſſioticos loro conſtrictos eiſdem reddebant; eo ſeruato moderamine, vt vbi primum diſſoluiſſent, ventos haberent placidos; vbi ſecundum, vehementiores: at vbi tertium laxauiſſent, ita ſæuas tempeſtates paterẽtur, vt nec oculo extra proram in euitãdis ſcopulis, nec pede in naui ad vela deprimenda, aut in puppi pro clauo dirigendo, integris viribus

Aeris perturbationes dæmonib. quãdoque adſcribuntur.

Olai hiſtoria de quodam qui grandinis ictibus cõtra hoſtes pugnauit.

Henrico regi Suetiæ quo pacto venti obediant.

Finni venalẽ ventum exhibent.

Xerxis præfecti quo pacto ſecundos ventos habuerint

potirentur. Quòd aſſeritur vendi ventos, Herodotus libro 7. de Præfectis Xerxis teſtatur, quòd in triduana tempeſtate quadringentas naues amisêre: donec quarto die Magi inciſiones faciendo, & veneficiis incantando ventum, Thetyi & Nereidibus ſacrificando tempeſtatem compeſcuerunt. Et quoniam dæmones humani generis capitales hoſtes, & honoris cupidi hominum mentes obcæcatas tenebant, atque illius temporis mortales veri Dei cognitionem ignorabant, hinc eſt, vt cùm dæmones ſuo arbitratu ad hominum preces talia efficerent, pro diis haberentur; ſibíque ſacerdotes inter cætera pro fulminibus procurandis expiandíſque conſtitui voluerint, vt in decemuiralibus legibus habetur. Qui

Sacerdotes fulguratores.

quidem ſacerdotes à Marco Catone, vt diximus, fulguratores appellantur. At nobis qui longè herclè fœliciore ætate geniti ſumus, propterea quòd verum Deum quotidie intuemur, contemplamur, atque veneramur; nullíſque amplius dæmonum præſtigiis & impoſturis illudimur, ecquid turpius magíſve pudẽdum eſt, quàm nugas terere? & fonte veritatis amiſſo, fabularum ac deceptionum riuulos ſectari? cùm præſertim ita natura

Veri cognitio, cibus animo ſuauiſſimus.

cõparatum ſit, vt nullus animo ſuauior cibus ſit, quàm veri cognitio. Qua veritate motus ad vanam cæli obſeruationem refellendam, & ad cæteras nugas confutandas, quorum cauſa faſcinum iaculari creditur, conſultò veni.

Propria faſcini diffinitiõ traditur. CAP. XV.

EXAMINATIS & diſcuſſis partibus, quibus faſcinum, ex Philoſophorum ſentẽtia diffinitum fuit, reliquũ eſt, vt ad Theologorum aures, vera

eiuſdē diffinitio aſſignetur. Quam hāc eſſe ſtatuo: Faſcinum eſt pernicioſa qualitas, dęmonū arte illata, ob tacitū vel expreſſum hominū pactū cum eiſdē dæmonibus firmatū. In qua quidē diffinitione, res diffinita eſt Faſcinū, reliquæ verò partes diffinientes ſunt; ex quibus pernicioſa qualitas generis vicem gerit, reliquæ autem, differentię locum tenent. Et meritò tacitum vel expreſſum cum dæmonibus pactū ponitur: maxima namque differentia eſt inter eos qui tacitè, & eos qui expreſſè dæmones inuocant, vt 1. cap. ſequentis lib. fuſius dicemus, & cap. XI. præſentis lib. tetigimus: vterque tamen modus eò ſpectare videtur, vt dæmonibus honor & cultus quidam exhibeatur, dum rebus aut verbis ab illis inſtitutis tanquam ſacramentis, ad turpes affectus ſuperſtitioſi vtuntur. O infœlicis deceptionis errorem, tale numē colere, quod hominibus quotidie imponit, eorúmque ſempiterno interitu gaudet. Cuius vaniſſimæ credulitatis laqueis, vniuerſum ferè terrarū orbem reſperſum videmus. Cæterùm præſtat, vt ad reliqua ventilanda deſcendamus, quod in ſequenti tractatu exequemur.

Faſcini propria diffinitio.

Qui diabolū colunt, miſerrimi ſunt.

LEONARDI VAIRI

SANCTÆ SOPHIÆ BENEVENTANÆ, ORDINIS SANCTI BENEDICTI, Canonici Regularis, & eiuſdem Abbatiæ Prioris, ac Sacræ Theologiæ Doctoris,

DE FASCINO, LIBER III.

Auctoritatum faſcinum eſſe loquentium vera expoſitio ac ſenſus. CAPVT PRIMVM.

Diffinitionis cognitio omnes difficultates elucidat.

Ars & natura repentinos motus abhorrent.

NEMINI mirum viſurum arbitror, ſi in præcedēti libro, non à primo huius materiæ capite examinando, verùm à ſecundo orſi ſumus. Siquidem maiorem lucem atque intelligētiam ex definitionis examine, dicēdis afferri poſſe exiſtimauimus, quàm ſi ab ipſo SI EST, initiū ſumptū fuiſſet. Quod quidem pertractandi præceptum ab Auerroe in libr. de Phyſico auditu mutuati ſumus; vbi non rei naturam tantùm, ſed omnes difficultates de re incidentes ex diffinitionis cognitione, dilucidari docet. Accedit etiam, quod in lectorum odium, ac maleuolentiam incidiſſem, ſi in ipſo operis limine faſcinum in hominum, ac vulgi opinione receptum in dubium vocare voluiſſem: ars enim, ſicut natura, repentinos motus abhorret: ideò paulatim veri-

tatis viam faſcini cauſas rimando, & diſcutiẽdo examinari oportuit, quò falſitatis, ac deceptionis origo, & fundamentum cognoſceretur, & cognitum radicitùs auferretur. Confutandi præterea modus ſimilis eſt reſolutioni, quæ compoſitioni eſt admodum contraria: componentes enim à principiis, reſoluentes à mediis, ac poſtremis exordimur. Cùm itaque primo lib. tradita confutaturi eſſemus, diſſimili ordine à compoſitione incipiendum fuit, vt Boetius non ſemel monet. Verùm vt à nobis dicenda clarius intelligantur, notatu dignum exiſtimo, duobus præcipuis modis apud Veteres faſcini nomẽ vſurpari ſolitum; primo pro Priapi pene, vt Aug. lib. 6. de Ciuit. Dei Cap. 9. refert, quo quidem modo Ouid. vſus eſt, *Faſcini nomẽ duobus modis ſumptũ apud veteres.*

Soles ſacrum reuinctum pampino caput,
Ruber ſedere cum rubente faſcino.

Super ipſum namque noua nupta more honeſtiſſimo, & religioſiſſimo matronarum ſedere iubebatur. Horatius quoque rem eandem faſcinum nominat in Epo. ita inquiens: *Minúſve languet faſcinum.* Cauſam Porphyrius adducit, quòd faſcinãdis rebus hæc membri deformitas adderetur. Alij potius ab auertendo faſcino, dictùm eſſe cenſent: quòd in ſacris Dionyſij ritè propitiato Priapo, & impoſita illi corona à matrona honeſtiſſima, faſcinum à frugibus auerteretur, vt Aug. lib. 7. de Ciuit. Dei, ex Varrone meminit; & ad faſcinũ amoliendum ſuper id ſedere iubebatur: nam Pompeius Feſtus verſus Feſcenninos, qui in nuptiis dicebantur, etiam inde videri dictos poſſe ſcribit, quòd faſcinum arcere exiſtimarentur. atque illi etiam qui faſcinum pellere credebantur, Feſnoæ, vel Feſcennini dicebantur. Et ſicut in *Feſcennini verſus vnde dicti.*

agris, ita & in nuptiis Priapus ſeminum Deus, ne fœcunditas faſcinatione impediretur, colebatur. niſi potius ſit, quod Lactantius lib. pri. ait, Mutinum eſſe deum, in cuius ſinu pudendo nubentes primùm ſederent, vt illam pudicitiam prior Deus delibaſſe videretur: qui faſcini modus, cùm nullam penitus rationem præ ſe ferat, omníque turpitudinis genere refertus ſit, cõfutatione non indiget. nam vt prim. Ethic. ab Ariſt. dicitur, non quæuis opiniones refellendæ ſunt, ſed quæ probabilitatem aliquam habent & rationes aliquas, quibus nitantur. Secundò faſcinum ſumptum reperio ſicut pri. lib. à nobis definitum eſt, quod ſatis ſupérque præcedenti tractatu examinantes cõfutauimus: & illius erroris, ac deceptionis origo, præter ea quæ diximus, inde ortũ habere potuit, quòd dæmones omniũ artium ac fraudũ quas hominibus tendere potuerunt, nihil intentatũ reliquerunt, quò illorũ mentem à veritatis via ac ſcopo abſtraherẽt, atq; diuerterent: ſcientes quòd vbi deceptio vel leuiter ſemel humanũ intellectũ inuaſerit, adeo cęcos homines reddit, vt ad omniũ ſcelerum perpetrationẽ eos flectat, ac penè præcipitet. Illos namq; cõmunes omniũ hoſtes non latet, quòd veluti nemo eſt tã fatuus, vt ſponte ſeſe præcipitẽ det, ſic poſtquã ſemel ipſis adhæſerit, etſi maxima præditus ſit ſapientia, vi ſua ab eius retibus ac laqueis fugere nullo pacto poteſt. Quocirca per nõnullas impoſturas, veluti per quædã oblectamenta humanum genus fallere cœperũt. Mortuíſq; iis quibuſcum expreſſum fœdus inierunt, per vſum veneficiorum, collyriorũ, vnguẽtorum, potionum, alligationũ, ſuſpenſionum, annulorum, imaginum, characterũ, laminarum, certorum numerorum, ſonorũ, ſacrificiorum, ſolitudinũ, imagi-

Quæ opiniones refellẽdæ.

Dæmones quo pacto faſcini cauſa ſint.

Fœderis expreſſi cum Dæmon. vſus.

nationũ,incantationũ,adiurationum,conſecrationum, ieiuniorum,ſomniorum,orationũ,cæremoniarum,cœleſtium cõiunctionum,&aliorũ huiuſmodi,poſteri ſuccedebant, ad quos dæmonum familiaritas & amicitia, velut hæreditario iure per innumeras ſuperſtitiones, & inter alias per matris & filij cõcubitum, iuxta Perſarum ſuperſtitionem proueniebat, vt Catullus ait; *Faſcinandi virtutis hæredes.*

Naſcatur magus ex Gelli matríſque nefando
Concubitu,& diſcat Perſicum haruſpicium.
Nam magus ex matre & gnato naſcatur oportet,
Si vera eſt Perſarum impia relligio:
Natus vt accepto veneretur carmine diuos,
Omentum in flamma pingue liquefaciens.

Magi natiuitas ex Catullo.

quorum poſterorum alij expreſſum,nonnulli tacitũ pactum ſuperſtitioſis quibuſdam ſignis adhibitis cũ dæmonibus ſeruabant: ſibi perſuadentes eiuſmodi ſigna cauſas illorum effectuum eſſe, quos perficere intendebant. Dæmones autẽ,qui per notiones ſibi inditas, maximam rerum omnium ſcientiã habent(virtutes namq; cœlorum,ſtellarum,volucrum,piſcium, arborũ, herbarum,metallorum,lapidũ,elementorum optimè callent, & quid homini prodeſſe aut obeſſe poſſit,non ignorãt: quid morbos,mortem,cruciatus, aut alia quæuis nocumenta afferre queat,bene norunt) ſecretò venena adhibebant, aut in veſtem,aut in potum,aut in cibum,aut in ſtomachũ immittendo:eis etenim corpora omnia obediunt,vt ſæpius diximus:Vnde per naturæ venena dæmones ea faciebãt,quæ faſcinatores per oculos, aut alia inſtrumenta ſe efficere putabant: nã venena faſcinantes ignorabãt,nec illis rebus quas perdere volebãt, ea adhiberi cernebant:eáq; flagitia non omniũ,ſed illorũ tantũ *Dæmonum ſcientia.*

gratia præſtabantur, qui eiuſmodi tacitum, vel expreſſum pactum cum dæmonibus habebant. interdum autem in vna familia admodum pauci reperiebantur, qui id facerent, ſæpè tota familia huius criminis hæres erat, aliquando etiam totus vnius Vrbis populus hac peſtilentia contaminatus erat: quæ labes per dæmonum aſtum, ac malitiam deinde diffuſa, totum terrarum orbem inuadere cœpit, tantáſque in hominum animis radices egit, vt ſi Ieſus Chriſtus Saluator noſter in hunc mundum ad humanum genus redimendum & illuminandum dæmonúmque fraudes deſtruendum non veniſſet, adhuc in tantorum errorum tenebris iaceremus. Quemadmodum veteres iacuiſſe legimus, & inter alios Iſigonum, ex cuius ſententia Plinius lib. 7. cap. 2. refert, in Triballis, & Illyriis homines reperiri, qui viſu effaſcinent, interimántque quos iratis præcipuè oculis diutius intueãtur; & ex Nymphodoro in Africa, familias quaſdam effaſcinãtes tradit, quarum oratione laudata quæque intereant, arbores areſcant, infantes emoriantur. Et ex Apollonide huius generis familias in Scythia eſſe prodit, quæ Bythiæ vocantur, ac denique in Ponto Thibiorum genus, multóſque alios eiuſdem naturæ ex Philarcho narrat. Eodem quoque pacto illud Ariſt. Alexãdri, Solini, Heliodori, Plutarchi, Pomponatij, Auicennæ, Algazelis, omniúmque hac de re loquẽtium intelligendum eſt, ac denique omnes auctoritates, & rationes à nobis ad faſcinum eſſe probandum adductas eodem ſenſu intelligendas, & exponendas duco, hoc eſt non propria vi, ſed dæmonum arte eiuſmodi mala homines intuliſſe. & vbi Ariſt. de faſcino in problematibus locutus eſt, ſectione 7. problemate 7. ibi non de ſua, ſed de aliorum

Mala per Dæm. perpetrantes qui.

Chriſtus fraudes Dæmonũ deſtruxit.

Populi faſcinantes, non propria vi ſed Dæmonũ arte faſcinabant.

aliorum mente reſpondet, vt fecit quando lumen eſſe corpus dixit, quia ſic Anaxagoras & Democritus ſentiebant, atque Ariſt. ſatis eſt, nunc ad huius nunc ad illius placitum problemata ſoluere. Cúmque magis magíſque innumera propè mala à ſceleſtis hominibus paſſim perpetrarētur, opus fuit apud veteres (vt in Decemviralibus tabulis notatum citauimus) omnes capitis obnoxios iudicari, qui eiuſmodi ſcelera perpetraſſent, ſegetes excantaſſent, aut vllis veneficiis & carminibus pellicere auſi eſſent. Ad illud verò de Agricola, qui in iudicium vocatus fuit, quòd omnes ſegetes, ac vineas ſuo prædio vicinas faſcino arefecerit, & ſua ſata opima reddiderit; dicimus, terrã cũ animalibus, & plantis proportione ac ſimilitudine quadã, quædam principia habere; nam & ſtirpibus & animalibus, eorúmque partibus ſtatus ille validus & vigens, ac ſenectus cernitur, & huiuſmodi à frigore & calore ortum habent. quos equidem ſtatus in terra inueniri, & ab eiſdem cauſis proficiſci, cũ Ariſt. in pri. Meteororũ aſſerimus. Sed hoc intereſt, quia animalia non per partes iuueneſcunt, aut ſeneſcunt, ſed tota ſimul corpora, terra verò nõ tota ſimul, ſed per partes, vt quibuſdã in locis iuueneſcat, vigeátque, in aliis ſeneſcat. & ſicut animalia, & ſtirpes, tũ cùm vigore prædita ſunt, humore abundant, quo cũ ſeneſcunt, deſtituuntur; ita & partes terræ vigentes ac firma ætate præditæ, humidæ ſunt, & ad aliquod vſque tempus in eo ſtatu perſeuerare poſſunt; ſeneſcentes autem areſcunt, & effœtæ fiunt: quæ permutatio in aliquibus partibus terræ reperitur. In ſiccitate namque & frigiditate, ſenectus eſt poſita. In ſenectute ſtirpium & animalium, humor ille natiuus, quo viridior ætas pollebat, quíque caloris natu-

Agrorum & ſtirpium iuuentus & ſenectus eſt.

Senectus in ſiccitate & frigiditate poſita eſt.

ralis ſedes eſt & alimentum, imminuitur quouſque ad extremam ſiccitatem redacta ſua ſpõte intereant. Cùm itaque per naturæ principia terra pinguis ad ſterilitatem deflectere queat, quæ principia dæmonibus nota ad nutum eis obtemperãt, clarum eſt ac manifeſtum, dæmonum ope, ab agricola id effici potuiſſe. quemadmodum illud accidiſſe reor, quod Plinius de Oliueto viam publicam tranſgreſſo, & de prædiis in contrarias ſedes profectis narrat, ac Virgilius de ſatis meſſibus aliò traductis in Bucolicis affirmat. quæ omnia ex Diui Aug. ſententia lib. 8. de Ciuit. Dei cap. 19. dæmonum miniſterio fieri potuerunt: & nunc ſi Deus ſineret, ab illis ſimilia fieri poſſent. Sicut enim humanus animus, ad corpus ſibi vnitum mouendum ſe habet: ita ſpiritus illi tanquam eleuationes ad omnia inferiora corpora mouenda ſe habent, vt Aug. ac cæteri Eccleſiæ Doctores ſentiunt: niſi quòd totam terram mouere, aut à ſuis locis elementa extrahere non poſſũt, cùm naturæ ordinem deſtruere nequeant: at domum, montem, turrim, Syluam facilimè mouere poſſunt. mira namque celeritate, & tempore incomprehenſibili ab Oriente in Occidentem, à terra ad cœlum, & è conuerſo, etiam continuo motu, non tranſeundo per media, mouere queunt: veluti noſtra imaginatio iuxta ſanctum Thomam mouetur. Quòd ſi terræ pars, de vno ad alium locum per naturæ cauſas trãsferri poteſt, paritérque à dæmonibus ſedibus ſuis dimoueri, mirũ videri non debet, ſi eiſdem de cauſis mare in terras irrũpere, aut eas deſerere interdũ accidat, maríſq; & terræ mutatio fiat. Cuius rei nõ vna, ſed plures cauſæ eſſe ſolent: vt terræ motus, vis vẽtorum, ſtellarum virtus, aggerum quibus continetur effra-

Ager naturaliter ſterileſcere poteſt.

Dæmones naturæ ordinem deſtruere nequeunt.

ctio, & incendia quæ poſtrema ratio in cauſa ſuperioribus annis fuit, vt Puteolis áliquot miliarium interuallo mare à terra receſſerit. Memoriæ prçterea proditũ eſt, in Ambraciæ Portu decem milliũ paſſuum interuallo mare receſſiſſe. Item Athenis quinque millium, & ſupra Memphim vſq; ad Æthiopũ montes: & Epheſi, ac circa Ilium. Pindarus quoq; maris receſſu Rhodũ apparuiſſe inquit. de Ammonis regione, & de eius circa templum exſiccatione Strabo ex Eratoſthene meminit lib. pri. vbi ad tria millia ſtadiorum, quod eſt ſpatium viæ, qua ad illud itur, permultam oſtreorum effuſionem eſſe tradit; per multa quoq; ſalis ſemina, ac prope etiam ipſum, maritimarũ quàm plura nauium fragmẽta oſtentari, quæ hiantibus terris apparuerunt. Hinc Xanthum Lydium, & Stratonem Phyſicum exiſtimaſſe, loca illa mare aliquando fuiſſe. Vnde illud Plinij ita intelligitur, quando ait, terras multas naſci non ſolùm fluminum inuectu, ſed etiam maris receſſu. Mare inſuper in terras irrupiſſe, multáque loca ſicca & habitata, inundaſſe legimus. qua ratione multæ inſulæ factæ ſunt, quæ priùs iunctæ erant. Sicut Sicilia à Calabria auulſa fertur, Cyprus à Syria, Eubœa à Bœotia. Anaxagoras maris inundationem in multa loca ſenſiſſe fertur: qui interrogatus, an aliquando futurum eſſet vt Lampaſcus aqua tegeretur, reſpondiſſe dicitur, niſi tempus finem recipiat. In multis denique locis hæc terræ & maris viciſſitudo, ob veſtigia quędã relicta ſpectatur: vt etiam ſint qui putent, totũ Mediterraneum mare per columnas & Gaditanum fretum intra terras irrupiſſe, totámque eam, quæ nunc tegitur, aquis partem inundaſſe.

Mare à terra multis in locis receßit.

Rhodus apparuit ex maris receſſu.

Mediterraneũ mare excurſio Oceani factũ eſt.

Particulare diluuium natura fieri poteſt.

& ita particulare diluuium natura fieri poteſt; non autē vniuerſale, quale à Poetis Deucalionis tēpore fingitur, vt aliàs innuimus, quo totum genus humanum præter ipſum Deucalionem & Pyrrham interiiſſe perhibent. Vnde Seneca ait, Beroſum ea ſententia fuiſſe, vt putarit totius terræ inundationem fore, cùm ſidera omnia errantia in Capricornum conuenerint, ſic ſub eodē poſita veſtigio, vt recta linea per eorum orbes poſſit exire. At quoniā illius ſigni virtus in omnes terræ partes diffundi non poteſt, ſiue ſpecialem influxum illi adſcribamus, ſiue luminis & caloris priuationem, ob tales effectus, ideo cùm in Septentrionalibus partibus duntaxat eiuſmodi dominiū habēt, ob eam cauſam ibi ſolùm tale diluuium accidere poſſet. Natura etenim ita rerum omnium cauſas ordinauit, vt ad vniuerſi conſeruationem, & non ad deſtructionem pertinerēt: quò fit vt maris ac terræ mutationis viciſſitudo, non vbique terrarum, ſed quibuſdam tantùm in partibus per dæmones ſicut per naturæ cauſas fieri queat, quemadmodum de eiuſdē terræ partis tranſlatione de vno loco ad alium diximus. Deus enim totum elementum à ſuo loco dimoueri non patitur, ne mundi ordo deſtruatur. Illud verò quod ſub hiſtoriæ nomine à Philoſtrato de Apollonio Thyaneo ſcriptum legitur, à ſcripturis ſanctis, quæ à populis idololatris corruptæ fuerunt, veluti nonnullas poetarum fabulas, & gentilium ſcripta originem duxiſſe, cum Paulo Oroſio arbitrari quis poſſet. Sicut Deucalionis & Pyrrhæ diluuium, à vero diluuio Noe: Phaetontis à Cœlo caſus, à miraculoſo die, qui tot horis tempore Ioſue auctus fuit; bellum Gigantum qui montes cumulabant, vt cum Ioue pugnarent, à Babelis turris

Beroſi opinio de futuro diluuio.

Elementū totum à ſuo loco dimoueri non poteſt.

Ethnici ſcriptores ſcripturam ſacrā profanarunt.

deorum ambroſia à manna, quam in deſerto Iſraëlitis pluit: peſtis Romana, ab illa quæ in deſerto fuit: Æſculapij ſerpens ab Epidauro veniens, ab illo æneo Moyſis: ſic Apollonij Thyanei præſtigiæ, à veris Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti miraculis occaſionem ſumpſerunt: quem Apollonium, cùm Philoſtratus tot mira de Saluatore noſtro audiuerit, illo argumento vtens extollere voluit, vt ſcribẽdi materiam haberet, vti nonnulli cenſent. D. verò Auguſt. de Ciuit. Dei, cap. 19. lib. 8. illum Magum fuiſſe affirmat, Romaníſq; legibus apud Domitianum Cæſarem de magia poſtulatum fuiſſe, ſicut Apuleium apud Claudium Maximum Africæ præfectum. Ad auctoritates verò D. Thomę, Hieron. Iſidori, & omnium piorum ſcriptorum faſcinum aſſerẽtium reſpondemus, quòd ſi bene inſpiciantur, omnes de malo per dęmones illato loquũtur, quod verius veneficium quàm faſcinum diceretur. Sed quoniam vulgaris hominum ſermo faſcinum appellat, nos quoque ita nuncupauimus. At in illis verbis Pſal. Qui timent te, videbunt me: interpretes de aue Ictero atque de reliquis non aſſertiuè, ſed aliorum opiniones recenſendo loquuntur. Verbum autem ad Galat. D. Pauli, interprete Hieronymo, faſcinauit, pro inuidere ſumitur: quia cùm Galatæ in Chriſto quaſi modò geniti infantes fœliciter creſcerent, à falſis Apoſtolis inuidentibus quaſi à faſcinantibus læſi ſunt, & ad legis inopiam ac miſeriam tabeſcentes, veluti faſcinati reducti fuerunt: nã quemadmodum faſcinator diros in infante oculos figit, donec horribili intuitu, aut dæmonum ope illi noceat; ita peruerſùs ac peſtilens doctor oculum ſuum improbum, hoc eſt, impiam doctrinam in ſimplices animas, inſtillando figit;

Chriſti miracula Thyaneo Philoſtratus attribuit.

Apol. Thyaneus à diuo Aug. Magus habitus.

D. Pauli locus interpretatus.

quouſque meram & germanam intelligentiam diabolico ſuaſu corrumpat: & quis vos faſcinauit? id eſt, more magorum ludificauit, atque decepit, vel more oculos inficientiũ veneno falſitatis immutauit? Quocirca beatus Hieronymus, ex vulgari ſermone & vulgi opinione Apoſtolum locutum cenſet. Sicut nonnulla ex Gentilium ſcriptis in diuinis litteris aſſumi videntur; quæ à Poëtarum fabulis cauſam & originem habent, vt Vallis Titanorum 2. Reg. 23. Sirenæ & Onocentauri, Eſa. 34. Arcturus, Orion, Pleiades, Iob 9. cap. Eodem quoque modo illud Sapientiæ, pro inuidia interpretes exponũt. Nam ſicut ſacris ſcriptoribus conſuetum ac familiare eſt, faſcinare pro inuidere vti; ita è contrà profani inuidere pro faſcinare aſſumunt, cùm faſcinandi libido ab inuidia oriri ſoleat. Vnde Catullus,

Multa ex Gentilium ſcriptis in diuinis literis vſurpantur.

Catul. de Inuidia.

Conturbabimus illa, ne ſciamus,
Aut ne quis malus inuidere poſſit.

Quòd autem inuidere pro faſcinare Poëta intellexerit, ex alterius epigrammatis verſibus in eodem ſenſu compoſitis colligimus, vbi ſic ait:

Quin nec pernumerare curioſi
Poſſint, nec mala faſcinare lingua.

Eis enim rebus faſcinatio nocere non poſſe credebatur, quarum numerus ignoraretur: ſicut noſtræ tempeſtatis mulierculæ, in ſuperſtitioſis rebus exercitatæ non ignorant. Dionyſius Carthuſianus citata Sapientiæ verba 4. cap. Faſcinatio malignitatis obſcurat bona, exponens ait; Inuidus non ſolùm ſibi ipſi, ſed etiam his nocet, in quib. aliqua bona eſſe incipiũt. Et quia, vt Cic. in 3. Tuſc. inquit, Inuidentia eſt animi ægritudo, quæ propter alterius res ſecundas ſuſcipitur, nomen verò inuidiæ ambi-

Inuidentia quid ex Cic.

guum eſt, quæ in vtrumque cadit, & in eum qui inuidet, & in eũ cui inuidetur: ideò Carthuſianus faſcinationem ſuprà citatam, vt nominis ambiguitatem fugeret, non pro inuidia, ſed pro inuidentia expoſuit: quæ eſt vera ratio & cauſa, qua quis ad inuidendum, faſcinandum, & malum machinandum mouetur. At Nicolaus de Lyra, in eorundem Sapientiæ verborum expoſitione, inquit: Faſcinatio eſt propriè ſenſuum illuſio, ſed tractum eſt hoc nomen ad ſignificandum omnem deceptionem: & loco malignitatis, legit ipſe nugacitatis, id eſt, verboſitatis ornatæ, vt exponit, obſcurat bona, quia ſequenter facit ea apparere mala. Qui exponendi modus, etſi parum diuerſus, contrarius tamen ſenſui, quem D. Pauli verbis dedimus, non eſt, vbi loco, faſcinauit, textus Græcus habet ἐβάσκανε, quod verbum pro inuidere ſumptum reperio, vt diximus. Inde Baſcania apud veteres quædam ridicularia dicebantur, quę Fabri ferrarij ante fornaculam appendere ſoliti erant, inuidiæ auertendæ gratia, vt Ludouicus Cælius Lectionum antiq. lib. 20. cap. 30. ait: ex cuius relatu ille qui oculorum acie ob inuidiam conceptam pernecare & corrumpere viſa putabatur, Baſcanius appellabatur.

Inuidia nomẽ ambiguũ.

Sap. locus explanatus.

Baſcania apud veteres quæ.

Quale faſcinum ſit, ex Theologorum ſententia.
CAPVT II.

VNIVERSAM & communem affectionem quæ faſcino ineſt, nemo eſt qui neſciat: quippe quæ tantam calamitatem, adeóque peſtilentem perniciem rebus afferre ſolet, vt virulenta atque lethalis exiſtimanda ſit. Particularem verò, ac ſpecificam faſcini proprietatem,

Faſcini vis lethalis.

noſſe, admodum difficile eſt, cùm dæmones aperire nemini conſueuerint, quibus rebus faſcinantium gratia, mala inferant. Quapropter re expertum eſt, ne medicos quidem ſpecificam faſcini affectionem vnquam potuiſſe coniecturâ conſequi; tantum abeſt vt eius cognitio omnibus nota ſit. Si enim particularem faſcinantis virtutis qualitatem medici ſcire poſſent; remedia quoque eiuſmodi peſtilentem vim deſtrùentia non ignorarent: quod equidem fieri non videmus, cùm nullū auxilium niſi diuinum, eiuſmodi morbo laborantibus prodeſſe, quotidie experiamur. Adeò namque dæmones tum inſita vi, tum occulta externarum rerum adhibitione naturas inuertunt, elementa conturbant, qualitates commiſcent, humores alterant, ac denique omnes corporis partes inficiunt, vt nulla interpoſita mora exitium interitúſq; appareat, qualitas autem qua id paratum eſt, penitus ignoretur: ſicut multa quæ in ſacris litteris leguntur, & indies accidunt, teſtantur. Quæ verò in 7. primi libri capite, de hac affectione adduximus, perinde intelligenda ſunt, acſi faſcinandi vis, natura hominibus ineſſet. Quod quàm à ratione abhorreat, inferius diſſeremus.

Medici faſcinatis mederi nequeunt.

Dæmonū vi cūcta inficit.

Propter quid faſcinum ſit, iuxta veram Theologorum ſententiam. CAP. III.

CAVSARVM duo eſſe genera Ariſtoteles in libris de Phyſ. audit. non ſemel protulit: efficiens vnum, inſtrumentale alterum. Vtriuſque cauſæ natura in faſcino reperitur. Rurſus effectiua cauſa duplex eſt: vna remota, & eſt homo ipſe, qui vulgò proxima cauſa falsò creditur, altera verò propinqua,

Cauſarum duo genera.

Faſcini cauſa effectiua duplex.

pinqua,& eſt dæmon.Cauſa autem quæ inſtrumenti vicem gerit,ſunt res, quas vel dæmon perdẽdis rebus adhibet, vel homo faſcinandi actum exercens, collocat. Quando propter quid faſcinum ſit,quæritur,nõ inſtrumenti, ſed agentis gratia eiuſmodi inueſtigatio fit: non enim ſua,ſed efficientis virtute inſtrumẽtum agit,quod quidem agens,cùm remotum vnum, vt innuimus,proximum alterum de faſcino dicatur; de vtroque propter quid ſit ſtatuendum eſt, iuxta doctrinam Philoſophi in lib. Poſter. hominem non propinquam, ſed remotam faſcini cauſam eſſe;in 6.cap.clarius fiet; cùm faſcinandi vim natura homini nullam ineſſe oſtẽdemus. At ipſum vt tacitè vel expreſſè dæmones inuocantẽ, communem eſſe cauſam facilè intelligemus; ſi aduerterimus quanta ſit, poſt peccati lapſum humanæ naturæ imbecillitas, quàm lubricę carnis conditio,quàm facilis ad decipiendum,quàm fragilis ad reſiſtendum, quàm ad malũ prona,quàm ad bonum inepta,quàm ad caduca bona procliuis, quàm ad cæleſtia tarda atque difficilis, quàm ſui amans, quàm Dei rerúmque diuinarum negligens, ac demùm quàm multis ac variis cupiditatibus & affectibus obnoxia, & dæmonum deceptionibus expoſita.

Natura humana poſt peccati lapſũ quibus malis expoſita eſt.

Cúmque dæmonum conatus ad hoc tendant, vt homines à Deo auocent,atque à virtutis, pietatis & charitatis ſtudio deterreant,primùm omnium homines hominibus infenſos & inimicos reddere ſtudent;quo fit vt nũc ob odium & maleuolentiam, ſæpè ob inuidiam & ſuperbiam,aliquãdo ob auaritiam,interdum ob luxuriam ad faſcinum iaculandum homines impellũtur. Quo faſcino intermedio, vel mortem faſcinatis afferant, vel eoſdem diuerſis morborum generibus, aut calamitati-

Dæmonum conatus.

Homines quare ad faſcinãdum impellantur.

bus & grauibus iacturis afficiant: & veluti Rhetores affirmant, ſummam artis in dicendo eſſe, ne ars eſſe videatur: ita ſummus dæmonum aſtus eſt, ne eorum aſtus cognoſcatur, néve faſcinandi & inficiendi vis ab ipſis oriri ac proficiſci intelligatur; ſed homines ſibiipſis eandem perdendi vim ineſſe putent & credant. Propter quid verò dæmones faſcinum & iaculentur & machinentur, haud multis verbis ad explicandum eſt opus: quoniam cùm dæmones à cæleſti domicilio, in quo fuerant creati, in horrendum chaos, propter eorum ſuperbiæ ſcelus præcipitati fuerint, eorúmque ſedes dilectis hominibus qui in terra geniti ſunt, dominus inſtaurare conſtituerit; partim odio aduerſus Deum incenſi, partim inuidiá humanæ dignitatis affecti, cùm Deo obeſſe nequeant, totam furoris rabiem contra homines conúertunt; iuxta id quod in Apoc. 12. cap. legitur, Væ terræ & mari, quia deſcendit diabolus ad vos, habens iram magnam. Quocirca vt improbam nocendi voluntatem & cupiditatem celent, ſub recti ſpecie nos decipere ſemper nituntur. Cùm enim hominum voluntas naturæ quadam propēſione in bonum feratur (nam Ariſt. teſte ingeniis noſtris ſunt ſemina innata virtutum) neque quidquam niſi ſub ratione boni amplecti poſſit, virtutis autem & honeſtatis bonum, principem inter omnia bona locum teneat; hac ipſa honeſtatis ſpecie laqueos tegunt, vt his artibus vel technis parum proſpiciētes homines decipiāt. Et quia vnicuique bonum videtur, vt ſuam expleat voluntatem, hinc eſt, vt D. Bernardus in Sermonibus ait, quòd dæmones omnium diſcutiunt conſuetudines, vēntilant curas, ſcrutantur affectus, & ibi cauſas quærunt nocendi, vbi nos ſtudioſius viderint occupari. Vtque

Aſtutia dæmonum.

Voluntas noſtra ad bonũ natura propenſa.

Dæmones quæ in re fallere nos quærunt.

quod hominum libidini arridet, facilè perfici poſſet, faſcinum dæmones inuenerunt; quo quibuſcunque homines vellent, quodlibet mali genus inferre poſſent. Ob inuidiam igitur qua dæmones hominum genus proſequuntur, & ob rabiem & furorem quo in Deum fruſtrà incitantur, faſcinum perficiunt ac iaciunt.

De veris faſcini ſpeciebus. Cap. IIII.

SI ſpeciei nomine naturam quandam communem Philoſophi intelligunt, ſicut certè eſt, quæ pro ſuæ naturæ ratione de multis ſub ſe ſingularibus poteſtate quadam verè & reipſa cum ſui ſupremi generis participatione dicitur; profectò non duæ aut tres, ſed plures faſcini ſpecies erunt, Et eò magis ſi à rebus noſtræ voluntati oblatis ſpecies interdum nomen mutuari contingat; vt nunc in re noſtra accidit, cùm non pauca nobis offerantur, quæ faſcini naturam habent, ac de multis infra ſe contentis dicuntur. Et quanuis amor in vnione & cōiunctione quadam, odium verò in repugnantia reperiatur, atque omnia quæ noſtræ voluntati offeruntur amplecti videātur, tamen plura ſunt quæ amoris & odij nonnihil ſapiunt, naturam verò ab eis longè diuerſam habere videntur; & ideò nō amor & odium faſcini ſpecies ſolùm dicuntur, vt in 1. lib. dictum eſt. Et ne ſermonem de hac re longius protraham, ſed paucis difficultatem hanc abſoluam, notatū dignum exiſtimo, faſcinum eſſe ſpeciem ſubalternā, quæ ſub magia tanquā ſub ſuo ſupremo genere cōtinetur. Et quia ſpecies ſubalterna, genus quoq; dicitur, quod per aliquā differentiam internā diuiditur, hinc eſt, vt per qualitatē pernicioſam veluti per ſuā diffe

Amor & odium omnia noſtræ voluntatis obiecta non complectuntur.

Faſcinum per quam differentiam diuidatur.

rentiam faſcinum diuidatur; ex qua quidem diuiſione cæteræ faſcini ſpecies, per acceſſionem rei oblatæ conſtituantur & componãtur. Siquidem faſcini ſpecies non perinde ſe habent, ac ſpecies quæ à natura ortum habẽt, quarum differentiæ ſpecierum ſingularibus de quibus ſpecies ipſæ dicuntur, innaſcuntur, verùm nunc à fine, nunc à re oblata differentiam ſumunt. A fine quidem faſcinum ſpeciem adipiſcitur, dum à faſcinatore concipitur, antequàm in actum exeat: ab oblatis verò rebus, quando faſcinum in aliquam rem eiaculatum eſt, quo fit vt alia faſcini ſpecies ſit illa, quæ ob inuidiam iacitur, alia quæ luxuriæ gratia exercetur: alia quæ ob adulterium; alia quæ ob ſtuprum, aut auaritiam infligitur: ſic diuerſa faſcini ſpecies cõtrahitur, ſi furti cauſa ſit, quàm ſi ob odium & maleuolentiam iaciatur. Præterea affirmare non vereor, ſi ob multiplices fines faſcinum fieri vſuveniat, multarum quoque ſpecierum rationem & naturam vnum atque idem faſcinum habere poſſe. Vt exempli cauſa, ſi quis faſcinum iaculetur, vt mulieris matrimonio copulatæ amorem ſibi alliciat, eámque deinde neci tradat, non vnius, ſed duarum ſpecierum naturam faſcinum habebit. Inſuper non à fine, aut à re oblata duntaxat, ſed à loco & à faſcinatore, faſcinum ſpeciem aſſumere aſſero. Non enim ad eandem ſpeciem faſcinum pertinet, ſi à viro ſacris initiato, aut à prophano, in templo aut in foro iaculetur. Et inde fit vt faſcinum ſimplex, duplex, triplex, & multiplex interdum appelletur, pro finium multiplicitate, aut rei oblatæ, aut perſonæ, aut loci qualitate & natura. Qua de cauſa ignorãdum non eſt, quòd à deformiori effectu, ſiue potius defectu, faſcinum nomen & ſpeciem mutuatur: at-

Faſcini ſpecies multa.

Faſcinum idẽ multarũ ſpecierum naturam habet.

que huc illud Ariſt. 5. Eth. reſpicit quando ait, Qui furto operam dat, vt adulterium committat, magis eſt adulter quàm fur, etſi vtrumque amplectatur, & in ſe claudat; adulterium tamen grauius, & turpius crimen quàm furtum cenſetur.

Quo pacto nonnulli ſeſe faſcinare queant.
CAP. V.

QVOTIESCVNQVE aliquid præter naturæ ordinem fieri contingit, cùm nihil abſque cauſa euenire certum ſit; illico eius rei cauſam rimari, & vndique perſcrutari placet: ídque ſine alicuius ſcientiæ principiis nos aſſecuturos fore non ſperamus. Hinc eſt, vt cùm nonnulli ſeſe faſcinaſſe legantur, non mediocrem omnibus admirationem afferat: cuius rei rationem cùm à naturæ principiis habere nequeamus, (tum quia naturæ ipſi repugnat, tum etiam quia Deum naturæ auctorem faſcinantem poteſtatem alicui indidiſſe dedecuiſſet, vt in ſequenti cap. patebit) ipſe in hac ſicut in cæteris dubitationibus ad Theologiæ auxilium confugiendum duxi, in qua tanquam in vberrimo, perenniſſimo, & clariſſimo fonte omnium difficultatum ſitis extinguitur. Ex hac igitur omnium ſcientiarum Regina habemus; quòd quemadmodum vbi olim, ob inobedientiæ crimen, ſpiritus Domini Saulem reliquit, confeſtim ſpiritus malus eum inuaſit: ita cùm quis in lethale crimen lapſus eſt, extemplo à ſpiritu Dei relinquitur, & à Dæmonibus inuaditur: Qui dæmones non alio funguntur officio, non alij curę aliíve negotio intēti ſunt, nulli operi dies noctéſque peruigiles incum-

Cauſas ſine ſcientiæ principiis nō aſſequimur.

Theologia ſcientiarum Regina.

bunt; niſi vt diuerſa cupiditatum malarum irritamenta hominibus parent, quibus ipſos laqueis, retibúſque ſuis implicent. Non enim capitales humani generis hoſtes latet, quòd ſicut concupiſcendi appetitus, propter primorum parentum peccatum, praui deſiderij vulnere ſauciatus fuit; ſic rationalis voluntas cæcitatis tenebras contraxit. Quæ ſeruitutis lex lethalium criminum acceſſione grauior fit, ac durior. Quam enim ſeruitutem originis peccatum peperit: actuale lactat, nutrit, & roborat. Huiuſmodi enim peccatis non modò cœleſtia, atque gratuita bona amittuntur: ſed naturalia etiam, nempe ratio, & arbitrij libertas grauiter, vt diximus, ſauciantur. Vt enim peccatum mentem & rationem obſcurat, quanuis non extinguat: ita voluntatis libertatem minuit, licet non penitus adimat, quibus peccati vinculis, ſi praua peccandi conſuetudo accedat, ſeruitutem auget, & veram libertatem minuit; hominéſque à vero Dei cultu, ad dæmones colendos trahit, & ad corruptibilia, & infructuoſa bona concupiſcenda cogit. At vera religione, & pietate ita extincta, non faſcinum duntaxat in homine reperitur; ſed omnium flagitiorum genera in eo abundare exiſtimo. vt enim Sapiens ait, Infandorum idolorum cultura, totius mali cauſa eſt, & initium, & finis. Extincta namque veri numinis cognitione, mens humana cæcis quibuſdam tenebris obfunditur, paulatímque dignitatis ſuæ obliuiſcitur: ita vt nihil aliud cernat, nihil amet, nihil expetat, niſi quod ad corporis vſum, & voluptatem referatur. Corporis itaque cupiditati addicta, illi tantùm miniſtrat, illi ſeruit: & omnia vitæ conſilia ad illius obſequium conferenda putat. Verũ cùm religio ſcelere ſuſcepta ſcelus augeat

Primorũ parentum lapſu ratio hebetata fuit.

Originale peccatum ab actuali nutritur.

Peccatum voluntatis libertatẽ minuit.

Pietate contẽpta mala omnia regnant.

& amplificet, neceſſe eſt tandem pudorem exterminari, leges, atque iura perfringi, humanitatem ſepeliri, rationem obſcurari, omnia tenebris circumfundi, ſolámque in terris tetram & impuram libidinem, cum omnium rerum humanarum vaſtitate dominari. Quo facto, animus hominis, tot tantíſque monſtris obſeſſus, quid mirum eſt, ſi totum hominẽ ipſum faſcinat, curis triſtiſſimis intabeſcere, & miſeram vitam in cruciatibus conſumere facit, & tandem in ſempiternũ exitium prçcipitat? hinc alij vlulant, canúmque more latrant, alij ſibilant, ac dentibus ſtrident, nonnulli clamores edunt horrendos, atque intẽtius vociferantur: non deſunt qui prorſus obmuteſcant, cerebro oppleto denſis humoribus, occluſiſque reſpirandi fiſtulis. Hac igitur via, quicunque ſeſe faſcinaſſe leguntur, fieri potuit vt faſcini labem contraxerint, non ex reciproca in ſe ipſos faſcinatione, aut ex opinione, aut ex mala corporis qualitate: nec aliam huiuſce faſcini cauſam inuenire, aut excogitare potui. Quicunque igitur ſeſe faſcinaſſe leguntur, hoc pacto id facere potuiſſe reor.

Nemo ad faſcinandum idoneus natura naſcitur, ſed Dæmonum ope huiuſmodi vis hominibus ineſt.

CAP. VI.

QVAMQVAM in vniuerſis animantibus, miram ac propè incredibilem naturæ ſolertiá & videmus, & contemplamur: tamen in hominis compagine mirabiliorem, atque incredibiliorẽ eam perſpicimus. Namq; nulli animantiũ prætérquã homini ad ſui corporis defenſionẽ aliqua pro armis inſtrumẽta largita natura nõ eſt; taurũ enim cornib' muniuit, aprũ dẽtibus,

damam,& ceruum curſus velocitate,veneno ſerpentem armauit: at homini,qui diuinus eſt, nihil horum,ſed rationem ad omnia ſibi neceſſaria parãda dedit: cum qua internos & externos ſenſus vniuerſa cognoſcentes copulauit. Quo fit vt ſicut is non cornibus, vt taurus,non dentibus,vt aper,non curſu, vt dama, & ceruus inſignitus eſt: ita non venenum,vt ſerpens à natura habeat. Et quemadmodum ſi in manibus cornua, aut quid ſimile ei natura concreaſſet,ipſis ad ſibi neceſſaria paranda vti non poſſet; ſic ſi venenum vel faſcinandi vim ei natura tribuiſſet, conſuetudinem, familiaritatem, comitatem, ac leuitatem cum cæteris hominibus habere nequiret; & perinde homini eueniret, atque viperis, quæ quia innatum venenum reliquis animantibus contrarium, & lethale habent,cum illis conuenire, ac viuere non poſſunt. Præterea,ſicuti natura ſuperfluũ duxit, hominem armis munire, vt pote cui ingenium rationémque inſeuit ea excogitandi,parandi, ac tractandi; ita pariter fruſtratorium cenſuit, homini venenum indere,vt cui alienis omnibus venenis vtendi poteſtas ſit. Natura autem nihil fruſtrà, otioſúmve vnquam agere viſa eſt, quippe quæ non minus ſollicita eſt, ne qua in re deficiat, quàm ne ſuperfluum aliquid efficiat: quòd ſi virulentam proprietatem homini indidiſſet, cùm ipſe omnibus venenorum generibus vti poſſit,ocioſè natura id egiſſe videretur. Accedit etiam, quòd omnia pro vniuſcuiuſque ſpeciei natura affectionem quandam habẽt, quæ in ſingulis eius indiuiduis reperitur, verùm in ſingulis quibuſque humanæ ſpeciei indiuiduis faſcinandi affectio non eſt, vt clarè experimur: non ergo natura homini eiuſmodi inficiendi poteſtas ineſt. Vſu etenim venire ſolet,

Homini ſoli ratio data.

Homo.veneno caret.

Natura nil fruſtra agit.

ſolet, vt alicuius naturæ affectio efficacior in vno, quã in alio eiuſdem naturæ indiuiduo inueniatur: Veluti diſciplinæ habilitas ad humanã naturam ſe habet, cuius naturæ ſuppoſitum nullum extat, in quo eiuſmodi affectionis aliquæ ſcintillæ non reluceant: quod quidem de faſcinandi vi aſſerere non poſſumus: cùm maior hominum pars, tantum abeſt vt per faſcinum quæpiam efficere queat, vt ne faſcinationi quidem habendam eſſe fidem arbitretur; id vulgarium hominum, aut impoſtorum meras nugas cenſendo. Nam quanuis pro regionis temperie, genere ac educatione homines ſolertiores, agreſtiores, & mitiores eſſe ſoleant, proprietatem tamen naturam conſequentem omnes eandem habẽt, alius alio ex accidente promptiorem & viuaciorem: quod quidem de omnibus hominibus ratione faſcini dicere non poſſumus. Miniméq; in illorũ Philoſophorũ ſententiam diſcedendum vnquã putaui, qui naturã brutorum animaliũ matrem, hominis verò nouercam eſſe dixerunt; quoniã cætera animalia veſtita, & cooperta, hęc pilis & pellibus, illa plumis naſcantur: hominem verò, quaſi rẽ vilem, nudum, flentem, omniúmque rerũ egentem ſimul pepererit, & expoſuerit. Illa, natura duce herbas ac reliqua ſaluti neceſſaria cognoſcunt: hic ignarus, ac ſimplex, tanquam tabula raſa, in qua nihil ſit depictum, vt Ariſt. ait, per tot annos omnis actionis eſt expers. Illa, nũquam aut rarò ægrotant: hic verò ſalutem integram núquam habet, & à minima quauis re offenditur, ac interimitur: vt Poeta Anacreon, qui vuæ paſſæ grano, & Fabius Senator ac Prætor, qui pilo in lacte abſorpto vitam cum morte commutauit, vt Plin. lib. 7. cap. 7. refert. Si quidẽ Deus hominem immortalem ad ſuam

Hominis ingenium ex patria & educatione cẽſeri.

Natura homini non eſt nouerca.

Fabij & Anacreõtis prodigioſus interitus.

æternitas torqueat, ſed quam animorũ puritas per Dei gratiam poſſideat. In ipſo etiam corpore, quod nobis per peccatum cum belluis mortalitate commune eſt, multíſque earum debilius reperitur, quãta Dei bonitas, quanta prouidentia apparet? Nónne ita ſunt in eo ſenſus ac cætera membra diſpoſita, ſpeciéſque ipſa ac figura ita ordinata, vt ad animæ rationalis miniſteriũ omnia eſſe facta exiſtimes? Non enim, vt animalia rationis expertia in terram prona videmus, ita factus eſt homo; ſed erecta in cælum corporis forma admonet, eum nõ huic mundo corruptioni obnoxio, ſed cæleſti patriæ ac gloriæ eſſe deſtinatum. Et dum in hac vita cum brutis homo degit, qua ſubtilitate ſapientiam haurit? virtutibus imbuitur? quibus aduerſus errores armatus, omnia vitia ſuperat, omnes deformitates ac turpitudines, cæleſtis & ſummi boni deſiderio vincit. Solus enim ipſe, inter reliqua omnia animalia, poſt oblatam ſibi imaginationem de re aliqua, tanquam agenda, poteſt quærere de ipſa, aſſentiríne rei debeat, annon: Cætera verò animalia, oblatis ſibi rebus, neceſſitate quadam impulſa aſſentiuntur, vt bene Alexander in 2. de Anima, cap. 46. diſertiſſimè oſtendit. Et ſicut aëreæ volucres nobis qui terreſtres ſumus, non modò non præferuntur; verumetiam ob animæ rationalis dignitatem, quę nobis ineſt, ſubiiciuntur: ita bruta quanuis corporum perfectionibus præcellant, longè nobis deteriora ſunt; quia veluti natura ſentiendi vi prædita, etiamſi dolore crucietur, melior, ac præſtantior eſt, quàm lapis, qui nullo modo dolere poteſt: ita homo etiam in miſeriis & calamitatibus ac in Dei odio conſtitutus, præclarior eſt, quàm illa natura quę rationis eſt expers. Nec quia æquales eſſe non poſſumus aquilis

Diſcrimina inter homines & belluas.

Hominis præſtantia.

videndo, canibus odorando, ceruis currendo, elephantis portando, leonibus certando, ſerpentibus diu viuendo, qui depoſita tunica, ſenectutem deponere & reiuueneſcere perhibentur; idcirco ab illis naturę nobilitate ac dignitate nos ſuperari aſſerendum eſt; quoniam licet homo homini (vt in prouerbio eſt) lupus ſit, & plures ex hominibus hominum impetu, quàm omni reliqua calamitate deleantur; cætera verò animantia vnaquæque ſuo generi non ſint infeſta, cæteris inimica leonum feritas inter ſe non dimicet, ſerpentum morſus ſerpentes non petat, ne maris quidem belluæ, ac piſces niſi in diuerſa genera ſæuiant; nihilominus ob vnicam tantùm rationalis animæ ſcintillam, nullum animalium cũ ipſo homine quantumuis imperito & improbo comparandum eſt. Sed ne ſuſceptam prouinciam excedere, & lumen lumini addere videamur, eò vnde noſtra diſceſſit oratio, redeamus. Nam poſtquàm per corporis ſenſus, vt ſuprà oſtendimus, faſcinum iaculari nemo poteſt, ridiculum eſt aſſerere, faſcinandi vim hominibus innaſci. Siquidem id nobis innaſcitur, ſine quo aliquid eorum quæ nobis inſunt, eſſe non poteſt, vt videre ſine oculis, & ideò cùm viſus ſit natura, ipſi quoque oculi natura erunt, & demùm omnia ſenſoria natura inſunt, quia eorum actiones nobis innaſcuntur; ſed faſcinum deſtruit naturam, igitur naturâ non eſt, quoniam natura in ea re intenta ſemper videtur eſſe, vt vnumquodque ſibi ſimile conſeruet ac procreet; quò ſaltem in ipſis ſingularibus atque indiuiduis ſpecierum perpetuitas propagetur. At ſi homini faſcinãdi vis à natura tributa eſſet, non eius conſeruationi ſed deſtructioni proſpexiſſet; quod de homine omnium animalium præſtantiſſimo cre-

Serpẽtes quomodo repubeſcant.

Homo homini lupus.

Faſcinum naturâ non eſt.

habes, neceſſitas fiet. Cui ſententiæ illud Aug. de Ciuit. Dei lib. 12. cap. 21. non aduerſatur, ita dicentis, Homo cuius naturam quodammodo mediam inter Angelos, beſtiáſque condebat, ſi creatori ſuo, tamquã vero domino ſubditus, præceptum eius pia obedientia cuſtodiret, in conſortiũ tranſiret Angelicũ ſine morte media, beatam immortalitatem ſine vllo termino conſecuturus. Si autem dominum Deum ſuum libera voluntate ſuperbè atque inobedienter vſus offenderet, morti addictus beſtialiter viueret, libidinis ſeruus, æterno poſt mortẽ ſupplicio deſtinatus. Quapropter inter Chriſticolas, verè Catholicam fidem tenentes, conſtat, miſerias in quibus nunc homo eſt, atque ipſam nobis corporis mortem nõ naturę lege, qua nullam mortem Deus homini fecit: ſed merito inflictã eſſe peccati; nam Deus peccatũ puniens, homini, in quo tunc omnes tanquam in radice eramus, dixit, Terra es, & in terram ibis. Ex quo quidẽ peccato tantus rerum futilium & exitialium amor emanauit, tot mordaces curæ, tot perturbationes, mœrores, formidines, inſana gaudia, diſcordiæ, lites, bella, inſidiæ, iræ, inimicitiæ, fallaciæ, adulatio, fraus, furtum, rapina, perfidia, ſuperbia, inuidentia, homicidia, crudelitas, ſæuitia, luxuria, petulantia, impudentia, hæreſes, periuria, falſa teſtimonia, iniqua iudicia; denique quidquid eiuſmodi malorum humanam naturam aggreditur, ab illa erroris, & inſani amoris radice egreditur. At ſi non peccaſſet, ſed Deo paruiſſet, vnicuique ab omni malorum genere immuni, viuendi tempus ſuper terram ſtatutum fuiſſet, quo abſoluto, vitæque ligno guſtato, natura confirmata fuiſſet, ac poſt longum tandem æuum omnes in Cœlo immortalitate donati eſſemus.

D. Auguſt. de homine recens creato.

Mors pœna peccati.

Mala omnia ex originis peccato fluxerũt.

dendum non eſt. Non igitur ex natura ortæ, ſed ab homine, auctore diabolo, faſcinationes ſuperſtitioſæ ſunt: quas quia verus Philoſophus irridet, & Catholicus Theologus damnat, è medio funditus tollendas aſſero. Et quanuis homines reperiantur, qui neminem ament; quod in guſtu etiam accidit, in quo temperamenta quædam inueniuntur, quibus edulia ferè omnia ſtomachum mouent, & ſicut in his praua quædam conſtitutio eſt linguæ, & ſtomachi longè diuerſa ab ea, quæ vt plurimum fieri à natura ſolet, ita inter homines cenſendum eſt: in quibuſdam alieniſſimam ab eo, quod vt plurimum eſt, conſtitutionem eſſe humorum, per quos aliquos odio habent; tamen ab omni naturæ lege abhorret, vt per eiuſdem odij vires nulla re alia adhibita, quenquam interficere queant. Et cum Hugone de ſancto Victore, in libr. de Sacramentis, tres humanæ naturæ ſtatus deſignare poſſumus. Primus eſt naturæ à Deo in illa prima bonitate ac tranquillitate procreatæ: Secundus eſt naturæ in vltima fœlicitate collocatæ, à quibus certè etſi diuerſa ratione, omnis tamen mali ſuſpicio remouenda eſt. Tertius ſtatus humanæ naturæ in peccatum lapſæ adſcribitur; in quo licet nulli hominum, vt oſtenſum eſt, faſcinandi vis innaſcatur: tamen ob propenſionem, quam ad peccatum habet, & ob diaboli deceptionem, vt ſæpè diximus, ea dæmonum ope perficere homo poteſt, quæ omnes, quia eorum cauſas ignorant, per faſcinum perpetrata eſſe exiſtimant. Quando autem contra hoc obiicitur, de Pſyllis (Plinio teſte) & de multis aliis, quorum corporibus virus ſerpentibus exitiale ingenitum fuit, & ſic de

Diabolus auctor faſcini.

Naturæ humanæ ſtatus triplex.

multis aliis proprietatibus homines concomitari ſolitis; dicimus huiuſmodi affectiones, nullo pacto à natura hominibus innaſci, ſed aut diuina virtute communicari, aut humana induſtria acquiri, vel dæmonum auxilio exerceri. Quòd verò aſſeritur, Regi Galliæ hæreditariam ineſſe virtutem, vt quoſcunque ſtrumis laborantes tetigerit, ſanos reddat, non eo intelligendum eſt modo, vt vulgò exiſtimāt, quaſi naturæ proprietate, & non ſingulari Dei munere ſalubrem illam gratiam Rex habeat; & hoc inde conſpicitur, quia antequàm ad ęgrotos tangēdos accedat, ieiuniis, vigiliis, eleemoſynis, & piis precibus ſe munit.

Regis Galliæ virtus in ſtrumas vnde.

De veris faſcinantium qualitatibus & cautionibus.
Cap. VII.

IN omnium Philoſophorum ore ſententia illa eſt, quòd qui claris & manifeſtis rebus fidem non habet, ſenſu caret; qui de dubiis repentè iudicat, temeritatis labem incurrit; qui dubitandi gratia de iis quæ nota ſunt, dubia mouet, illorum in numero collocādus eſt, qui non ſcientiis ſed dubitationibus & ſophiſticis delectatur, qui ob dubiorum obſcuritatem, & ingenij hebetudinem, non modò de apertis & perſpicuis dubitat, ſed ea confutare & reiicere audet, rationis eſt expers. Ne igitur in huiuſcemodi vitiorum notam inciderē; diu anceps animus meus fuit, an faſcinantium cautiones huc afferre deberem: tādem ardens meum benefaciendi deſiderium, omnem carpentium ac maledicentium ſuſpicionem ſuperauit, atque ad huius rei narrationem me impulit. Verùm quia dæmones & homines, vt diximus, ad faſcinandum conueniunt,

Qui claris rebus fidē non habet ſenſu caret.

ueniunt, vtrorumque cautiones recenſendas duxi: & primùm de dæmonibus, deinde verò de hominibus paucis expediam.

De communibus dæmonum faſcinantium cautionibus.

CONTRA puritati ac ſanctitati inſeruientes, vniuerſam dæmonum aciem in plures ordines ad aggrediendum diſtribuunt. *Dæmonum vaſrities in faſcinando, eorúmque cautiones.*

Contra homines baptiſmate initiatos, & mundanis rebus procliues vnicuique vnum vel plures dæmones ad ſeducendum deſtinant.

Contra medio modo ſe gerentes, viſa opportunitate illorum affectum ſcrutãtur, & pro vniuſcuiuſque animi propenſione, eos ad ſcelera alliciunt.

Contra impios & ſceleſtos dæmonibus ab ortu ſubiectos nihil laboris aſſumunt, ſed eos quaſi vinculis ligatos tenent, ac pro mercede, eorum voluntati faſcinandi & malè agendi poteſtatem ſubminiſtrant.

Contra Dei rebelles, qui ſpretis ſacramentis à fide diſcedentes dæmonibus ſeſe dediderũt, nihil moliuntur, ſed veluti faſcinatos in erroribus, & cæcitatis tenebris illos habere videntur, eíſque ad malefaciendum & nocendum ad nutum obtemperant.

Contra vulgares ac rudes homines fidem ex eorũ cordibus extirpare nituntur, ſingulis dæmonem aut dæmones deputantes.

Contra charitate incenſos & inflãmatos, proximi odiũ & contemptum ſuadent.

Contra Dei honorem & amorem, illius dedecus & infamiam proponunt.

Contra Eccleſiam communem omnium matrem Chri-

ſtum eius ſponſum penitus tollere, vel contumeliis afficere docent.
Cōtra viros probos pro improbis deprecātes, illos floccifaciendos, nullámq; fidē eis adhibendā inculcant.
Contra Dei verbū exponētes immane odiū cōcitant, & probris, contumeliíſq; afficiendos illos ſtimulant.
Contra concionem ipſam, diuerſis curis & conſcientiæ ſtimulis homines diſtrahendo, illam vt nihili faciant ſatagunt.
Contra paupertatem profitentes aut patiētes, ad impatientiam & deſperationem inducunt, vel ingentes diuitias, modò ſibi obſequantur, promittunt.
Contra diuina ſacra facientes, non Deo ſed ſibi ea offerenda eſſe ſuadent.
Contra ſacramenta ſuſcipientes, vel miniſtrantes, variæ ſuperſtitione, aut præpoſterè, aut aliarum rerum permiſtione miniſtrare oſtendunt, nec à Deo ſed ab illis virtutem habere tenendum eſſe iubent.
Contra Eccleſię ceremonias, contemptum proponunt.
Contra verum Deum vniuerſarum rerum Dominū, capitale odium habendum & iurandū curant; ſibíque præcipua munera ac dona tanquam legitimis dominis offerenda eſſe ſuggerunt.
Et tandem contra caſtitatem virginalem, maritalem, & vidualem omnes luxurię turpes & nefandos modos, licitè exerceri poſſe aſſéuerant.

Quibus cautionibus dæmonum ſuaſu ab hominibus completis, alias dæmones addunt, ſcilicet:

PRO homine faſcinando atque ad interitum vel ad morbum pertrahēdo, innatam vim dæmones exer-

cent,aut res pernicioſas eiuſmodi exitio idoneas adhibent,vbi eorũ inſita vis ad id ſe extendere nequit.

Pro pueris faſcinandis, virulentam quandam aurã duntaxat ex loco in quo cubant,excitãt, eámque in pueros immittunt,&ita eos macreſcere,languere,cibum euomere & perire faciunt.

Pro pecoribus lacte priuãdis noxias herbas ſeu frutices comedere faciunt,aut innatas vires depromunt,quibus non lac ſolùm,ſed vitam quoque eis adimunt.

Pro vini & meſſium penuria,humorẽ vtilem remouent, cuius indigẽtia ad debitam maturitatem ſata & vuæ peruenire non poſſunt.

Pro faſcinandis hominibus,vt verũ non intelligant, ſed in errore,vt hęretici,perſiſtant,voluntatẽ non per ſe, ſed ex accidenti & indirectè mouendo, & perſuaſionibus incitando, & paſſiones concitãdo, immutant.

Pro concitãdo homine ad iram & vindictam per ſpirituum motum,in quibus ſunt phantaſmata,in imaginatricẽ vim aliqua viſa reducere poſſunt, eáq; iraſcibilẽ poteſtatẽ vehemẽtiſſimè internè mouẽdo,irarũ, odij atq; vindictę ſtimulis excandeſcentibus lineata, ad quoduis ſcelus homines diſponunt,ac ferè præcipitant,quo fit vt intellectum ad iudicandũ,& nolentem ad volendum per haſce alterationes adigant.

Pro concitatione ad libidinem,res externas Venerẽ excitantes vnicuique mira vafritie latẽter adhibere norunt,veluti etiam cõcupiſcendi poteſtatẽ inflammare ſolent,aut humores commouẽdo, aut illius ſimulacrum ad imaginandi actum ſemper reuocantes,& quaſi ob oculos obuerſari facientes,cuius amore homines teneri dæmones non ignorant.

Pro vxoris & mariti odio, cõmouendo, imaginandi vim turbant, vt mulier exoſa reddatur, vel ipſa maritum exoſum & moleſtum habeat.

Pro generandi vi impediẽda, membri rigorem tollunt, ſicut motum localem vniuſcuiuſque organi impediunt, aut ſpirituum emiſſiones ad membra prohibent, in quibus eſt vis motrix; & ideò quaſi ſeminis vias intercludunt, ne ad generationis vaſa deſcendat, néve emittatur.

Pro ſerpentibus, tauris, equis, aut quibuſcunque animalibus ſiſtendis, vel in terram deiiciendis, parum aut nihil laborãt, quia eis omnia corpora obediunt; quocirca dæmones in eiuſmodi animalia ingreſſi pro voluntate de eis determinant, niſi diuina virtus contra eos ſe opponat.

Pro muribus, locuſtis, & aliis nociuis animalib. ab agris pellendis, aut iiſdem in eos immittendis ſola dæmonũ vis ſufficit; primùm, quia huiuſcemodi animalia dęmonibus non repugnãt: ſecundò, quia actiua cum paſſiuis commiſcendo, ea procreare poſſunt.

Pro pluuia, grandine, niue, fulgure efficiẽdo, eadẽ indita dæmonum vis ſatis eſt: vapores enim ad id neceſſarios admiſcere & ſciunt & poſſunt.

Pro aſpectabili præſentia vniuſcuiuſq; aut abſentis aut vita functi, ex vaporibus aqueis, terreis, aut ex aëre corpora fingunt; & quibuſvis ſimilia reddunt in quæ dæmones ingreſſi, viuentium actiones fingunt.

Qualitates hominum faſcino patrãdo apta.

Hominum verò qualitates, quibus habiles ad faſcinandum redduntur, duobus modis conſiderari poſſunt. Siquidẽ faſcinandi vim, aut ipſimet à dæmonibus habuerũt, aut veluti hæreditario iure à ſuis maioribus traditã

acceperunt. Si primùm ſolennes ceremoniæ adhibitæ fuerunt, vt fidei Chriſtianæ abdicatio, noſtri quoq; Saluatoris Ieſu Chriſti, eiúſq; beatę Virginis matris, atq; Eccleſiæ Catholicæ, omniúmq; ſanctorum odiũ, & præcipuus contemptus, cum cõditione ac lege ipſis litandi, ſacrum faciendi, munera offerẽdi, & verorũ dominorum loco ipſos habendi, aliáſque ſuperſtitiones commiſcẽt, quas dæmonum aſſeclæ non ignorant. At ſi filij & nepotes, & quicunque ab illis progeniti eandem vim habere comperiũtur, tacitè vel expreſſè iuramento, ac fœderi per maiores dæmonibus præſtito conſenſerunt, vel mãtres, naſcentes infantes ea intentione dęmonibus cõſecrarunt. Quòd ſi per nefandum matris cum filio concubitum infantes nati ſunt, parum aut nihil dæmones ſollicitantur, an aliæ ceremoniæ interponantur. Et hinc eſt, vt per dæmonum miniſterium pro initi fœderis ſigno, nonnulli faſcinatores binas pupillas in oculis innatas, quidam in vno oculo geminam pupillam, in altero equi effigiem habebant, vt Dydimus inquit, Plinio referente. Dæmones enim tenelli embryonis carnem his & ſimilibus lineamẽtis, & ſignis fingere & effigiare, vt diximus, poſſunt. Vt autem dæmonum pactis ac promiſſis ſeſe ſtare demonſtrent, quotieſcunque faſcinare, aut quid ſimile patrare volunt, opus eſt vt dæmones tacitè vel expreſſè inuocent, verba proferendo, quæ dæmonũ ſuaſu dictata ſunt: vel eadem ſcripta ſuperſtitioſè portando, aut nodos plicando, combinando, ſoluendo, in cœlum excreando, aut quid ſimile faciendo, pro promiſſorum dæmonibus præſtitorum fide, ac pacto. His cautelis, & conditionibus, atque aliis, quas breuitatis cauſa prætermittimus, maiorem aut minorem vim, pro

Præcipua faſcinantium ceremonia, eſt Chriſtũ abnegare.

Faſcinãtium ſigna in oculis vnde.

Solemnia Dæmon. aſtrictorum.

maiori & minori earundem conditionum confidentia, exerceri credimus. Philoſophi verò, qui hãc dæmonum calliditatem, & hunc philoſophandi modum non intellexerunt, varias de Faſcini cauſis ſententias protulerunt, & qualitates ab his longè diuerſas faſcinatoribus adſcripſerunt, vt primo libro videre eſt.

Veræ qualitates ac diſpoſitiones, ex quibus iuxta piorum hominum ſententiam in faſcini peſtem inciditur.

Cap. VIII.

Bona quæ ex malis per Dæmones illatis oriuntur.

QVANVIS ob mala per dæmones & illorum miniſtros illata non mediocria bona oriantur; nam fides ſeruatur & roboratur; dæmonum fraudes deteguntur, & inſpiciuntur; Dei miſericordia & poteſtas aperitur, & manifeſtatur: homines ad cautiorẽ ſui cuſtodiam erudiuntur & inflammantur: & denique ad Chriſti cruciatũ, & Eccleſię ceremonias venerandum flectuntur atque incitãtur: nihilominus de faſcinandarũ rerum qualitatibus locuturi, eas dũtaxat extremis, vt dicitur, digitis attingere decreuimus, per quas ſua ſponte cauſas homines præbẽt, vt faſcino inficiantur: & nõ eas, quibus Deus per malos angelos, mala in mortaliũ perniciem inferenda iubet, ob prauorum hominũ pœnam, ob ſuam gloriam, ob Chriſtianorum meritorum cumulum, & ob virtutis robur, ſi patienter, & ſummiſſè ea perferant: id enim alterius, & nõ præſentis contemplationis munus eſt. Præcipuam cauſam, qua faſcinamur, nullam aliam eſſe arbitror, quàm legis contemptũ, & cœleſtium inobedientiã mandatorum, vt cap. 10. patebit. Nã ſimul

Legis cultu cõtempto, Dei gratia amittitur.

atque à legis cultu & obſeruantia deſiſtimus; à Dei gratia & Angeli cuſtodia deſtituimur, & in dæmonũ poteſtatẽ ac iura incidimus. qui quidem dæmones circa nos, veluti circa rẽ ſuæ poteſtati ſubiectam, tũ in corpore, tũ in rebus externis, quę volunt, efficiunt Et hinc eſt, vt nõnũquam homines ac cætera animalia grauibus doloribus affici videamus, mares gignendi, fœminæ concipiẽdi, quidã coeundi vi ac poteſtate priuentur. Hinc etiam mulierũ partus, animalium fœtus, terræ fruges, oues, boues, ac reliqua animalia peſſum ire videantur. Si enim dæmones tot donis & gratiis ornati tanquã faſcinati in tot, tantáq; ſempiterna mala ob crimẽ in Deũ commiſſum præcipitati fuerunt; quid nobis miſeris fiet? qui atrociſſimis, & grauiſſimis peccatis ſubiicimur; grauiſsimis inquã, vniuerſitate, vt Adæ peccato: deformitate, vt proditionis Iudæ & ſimiliũ: condonandi difficultate, vt peccato in Spiritũ ſanctũ: periculo, vt ignorãtiæ: cõiunctione, vt cupiditatis: pronitate, vt carnis; diuini numinis læſione, vt idolatriæ; expugnandi difficultate, vt ſuperbiæ: mentis cæcitate, vt iræ; aliiſque de cauſis, quas recenſere nimis longum ac prolixũ eſſet. Equidem vehementer miror, cùm vniuerſum hominũ genus in tot ſceleribus immerſum reperiatur, cur tam pauci faſcino infecti reperiantur: ſed hoc diuinæ clementiæ ac bonitati adſcribendum eſt; quæ dæmones non pro voluntate in nos ſæuire patitur. Qui enim alienæ vxoris, aut cuiuſuis fœdæ libidinis cupiditate tenetur, mirũ nõ eſt, ſi à ſua per faſcinum auertitur; aut gignendi virtute, aut prolis ſolatio priuatur. Quæ quidem mala hodie piis, ac probis viris dęmones inferre nõ magnopere ſatagũt, ſed nimis raro ea de re eos infeſtant: cũ ipſi optimè calleant,

Peccatorum grauium differentia.

Ab vxore propria cur nonnulli auertantur.

Mala per Dæm. illata iuſtorum præmia augent.

mala ac damna iuſtis viris illata, illorum merita atque præmia augere. Porro ſi quis in fide titubet, & de Eccleſiæ Catholicæ ritibus non bene ſentiat, quo pacto à faſcinationis veneno ſecurus erit? ídque in cauſſa eſſe arbitror, vt in multis partibus, & in Alemania præſertim mulieres tot monſtra pariant. In quibus odia, diſſidia, liuor, ambitio, ſuperbia, auaritia dominatur: quî fieri poteſt, vt ij à faſcini peſte cum filiis & bonis liberi ſint? Et qui prauam iurandi, detrahendi, maledicendi, maleprecandi, obloquendi, concupiſcendi conſuetudinem habent, à faſcino ſibi cauere non poſſunt. Quos autem belluarum more victitare videmus, nulla religione imbutos, nullo Dei timore attactos, nullis legibus aſtrictos, in omni intemperantiæ generæ profuſos, ſed ira, odio, temeritate, cupiditate, omníque praua libidine, & ſcelere cõtaminatos, ij idoneas appoſitáſque partes habent, quibus faſcinentur: quò viuentes inferorum pœnas prægustare incipiant, ipſorum dæmonum cruciatibus, illuſionibus, ac impoſturis patentes. Faſcino quoque amatorio iiſdem de cauſis inficiuntur: quibus ſi addatur viſus, linguæ, habitus, geſtus, tactus, cæterarúmq; turpium cogitationum & actuũ fomes, ij faſcinari quidem non poſſunt, quia iam faſcinati ſunt. Huic quoque faſcino obnoxiæ ſunt eæ, quæ ſe laſciuas, garrulas, procaces, nugaces eſſe geſtiunt, quod eò pernicioſius eſt, ſi matrẽfamilias (quam tota familia in omni ſcelere imitari conſueuit) ea vitia comitentur. Has ego qualitates illis veriores eſſe puto, quas Primo lib. cap. 13. iuxta Philoſophorum ſententiam retuli. Quòd ſi quis melancholico humore redundantes, in faſcini caſum procliuiores futuros eſſe arbitretur, cum non omnino malè ſenſiſſe dicam;

Monſtrorum in Germania naſcentium cauſa.

Melãcholicus humor Dæmonib. aptus.

dicam; cum huiuſmodi enim humore dæmones facilè commiſcentur: qui cùm amarus, triſtis, ac turbulẽtus ſit, locus dæmonum naturæ congruere iudicatur. Et perinde in humano corpore cor ſtrangulari videtur ex denſis nebulis & humorum caligine, atque in cubiculo fumo oppleto conuiuæ ſuffocari videntur, & oculorum iacturam perpeti, in quod corpus ſic affectum ſi dæmon ingrediatur, luctuoſiſſimam tragœdiam excitabit. Et hinc eſt, vt per herbarum & aliarum rerum corporearum applicationem ab humanis corporibus interdum expelli dicantur, quia humorem illum tetrum, ac triſtem adhibita ea conſumunt, quo conſumpto dæmones corpus relinquere ſolent: quanuis veriſimilius putem, res illas ſi piè, ac deuotè adhibeantur, tanquam diuinæ iuſtitiæ inſtrumentum in dæmones agere, illóſque ab humanis corporibus detrudere; vt de felle, & iecore piſcis Tobię, de herbæ radice Eleazari, ac de aliis legimus. Alias verò corporis diſpoſitiones, quas citato libro adduximus, nullas, vanas, ridiculas, & ſuperſtitionis refertas arbitramur.

Herbarũ vis contra Dæmones.

Piſcis Tobiæ vis.

Per narratam faſcinandi viam, dæmonum aſtu inuentam, homines ad amorem allici, & ad odium excitari poſſunt.

CAP. IX.

EXPERIENTIA ipſa, quæ rerum magiſtra nũcupatur, comprobari cernimus, hominum alios natura triſtes eſſe, alios lætos: nonnullos magis, aut minus his affectibus pro corporis temperie affici: ij enim triſtiores creduntur eſſe, qui cõtrariis reſiſtere minus poſſunt, lætáque obire non ſunt idonei: læti autem

Læti & triſtes qui.

exiſtimantur, qui triſtibus & mœſtis maximè reſiſtere poſſunt, quíque ad læta aptiſsimi ſunt, qua de cauſa vnus ad amorē ac beneuolentiā, alius ad odium procliuis eſt. Hinc fit vt qui pauci caloris ſunt, & exangues ac debiles & ſenes, ægri; conualeſcentes, parum reſiſtere contrariis poſsint, ideóque plurimū triſtes ſint. Illi quoq; qui melancholici natura ſunt, & ſanguinis amarioris, ac ſicciores, ad res lætas parum idonei, atque habiles iudicantur, eáſque res ſi quis eis offerat, non vt lætas, & iocundas, ſed tanquā ingratas, triſtes, & inimicas reſpuunt. Aliud præterea, vt ſuprà monuimus, animaduertēdum eſt, phantaſiam cum toto corpore, & præſertim cum corde præcipuum conſenſum habere. Nulla enim interpoſita mora, ſed mira quadam celeritate, quibus boni aut mali ſpeciebus phantaſia mouetur, iiſdem cor inficitur; nam magis quàm credi poteſt, corvocatis imaginationis ſpiritibus conſentit, atque iis vti famulis, ſibíque deuinctis, & addictis miniſtris vtitur. Quoniam ſicut phantaſia cum vniuerſis ſenſibus intellectui ſeruit, ita intellectus cum aliis tum corporis tum animæ viribus cordi veluti regi obſequitur. Rurſus prænotari oportet, ex humore melancholico fumos gigni, eóſque ad phantaſiam & ad cerebrum vſque aſcendere, vnde accidit, vt ob intellectus perturbationem melancholici, & dormientes & vigilantes, res timoris & horroris plenas animo voluant, & iis non ſecus timeant, ac ſi graues calamitates, & excidia ſibi imminere, vel eueniſſe certò ſciant. Illud quoque notatu dignum cenſeo, quòd cum quouis humore in corpore concitato dæmones commiſceri poſſunt, eóſque pro arbitrio incēdere, & augere, ſicque humores à dæmonibus cōmoueri & excitari conſueuerūt.

Phantaſia & cordis conſenſus.

Senſus intellectui ſeruiūt, intellectus cordi.

Melancholici humoris effectus.

Nec eſt ignorandum, quòd gaudium totius animalis affectus & alteratio propter bonum in phantaſia receptũ exiſtimatur, qua de re boni ſpecie in phantaſia recepta gaudium fit. Si verò bonum & adeſt, & poſsidetur, ſimplex gaudiũ, & boni fructus appellatur: ſin autẽ abeſt, nec poſsidetur, appetitus, id eſt, animi motus ad bonum non habitum proſequendũ dicitur. in gaudio duo conſiderantur, boni receptio, & eiuſdem boni cauſa, ſiue res, quæ bonum illud efficit. Si enim anima, vt bonũ illud recipit & apprehendit, inſpiciatur, abſolutè, & ſimplici modo gaudere cenſetur: at ſi conſideretur, vt cauſam reſpicit, quæ gaudium facit, cum gaudio amor coniunctus eſt. Ex quo amore deſiderium quoddã naſcitur, quo rei bene eſſe cupimus; quam rem dum in noſtrum commodum vertimus, libidinoſus & prauus amor eſt. Et quemadmodum de gaudio & amore diximus, ita de triſtitia & odio dicendum eſt. Tunc enim ſimplex triſtitia vocatur, cùm animus ſub recepta mali ſpecie malè ſe habet, ac timet; omnes enim ex aliquo malo timemus. Si malũ eſt præſens & lædit, triſtitia vocatur; ſi futurum immineat, timor ac pauor dicitur. Vnde nihil aliud eſt timor, niſi triſtitia ex imminenti malo. Odium verò nũcupatur cũ cauſam reſpicit, cui malè optamus: ſic namque odium deſcribi ſolet, deſiderium quoddàm eſſe, quo malè imprecamur cauſæ, à qua triſtitia oritur. His prætactis, & veluti huiuſce materiæ principiis notatis, ad rem ipſam deueniendo aſſerimus, quòd licet dæmones libero hominum arbitrio vim inferre nequeant, miniméque noſtram mentem contingere poſsint, vt hunc odio, & illum amore proſequamur (libertati enim in qua Deus hominem creauit, repugnat, iuxta illud

Gaudiũ quid.

Gaudij conſideratio duplex.

Triſtitia duplex.

Timor quid.

Odium quid.

Liberũ hominis arbitriũ.

Eccleſ. 7. Deus ab initio conſtituit hominē, & reliquit illum in manu conſilij ſui &c.) tamen inferiores animæ vires, & inter alias phantaſiam præcipuè, variè afficere poſſunt, & in ea quidquid voluerint, menti inſpiciēdum proponere. quamobrem ad affectus, ne dicam defectus & cupiditates noſtras, ad amorem & odium excitandum, peritiſſimorum pictorum arte & officio funguntur; qui res omnes quas pingunt, nunc hac ſpecie & figura, nunc illa, non pro eorum natura, ſed pro arbitrio ſuo effingunt: qua profectò arte ſi nos ad amorem incitare & inflammare cupiunt, rem quam nobis cogitandam & intellectu contemplandam offerunt, omnium formoſiſſimam & maximè delectabilem, atque amabilem depingunt, licet turpiſſima & fœdiſſima illa ſit, & pro ſua libidine eandem rem nunc pulcherrimam, nunc maximè deformem in noſtram perniciem, nulla interpoſita mora effingunt: nóſque ad amorem, aut ad odium inſtigant, atque inflammant, quia, vt Ariſt. ait, ſi quis in animi affectibus reperitur, à praua ſimilitudine, amore aut odio afficitur, ſicut calida cinis per ſulfuris contactum accendi ſolet, iuxta illud Ouidij:

Phantaſia potiſſimum Dæmonū impreſſiones recipit.

Ouidius, de amoris natura.

Vt penè extinctum cinerem ſi ſulfure tangas,
Viuet, & ex minimo, maximus ignis erit.

Quibus accedit, quòd vt D. Hier. in illis verbis ait: Virtus eius in lumbis eius &c. Dæmones naturali iuuenum calore & cupiditate ad eorū laſciuiam abutuntur: quem quidem calorem flatu, & ſuggeſtionibus adeo incendunt, vt eos hoc incendio deuorent, atque conſumant. in cuius rei teſtimonium illud Pygmalionis Cilicis filij qui in eburneam ſtatuam exarſit, facere videtur,

D. Hieronymus de iuuenum amore.

de quo apud Ælianum ſic legitur, Adoleſcens ſummo loco natus, ſtatuam bonæ Fortunæ deperibat, & ſæpè in complexus eius ſe inſinuans, oſcula dabat; atque inde raptus in furorem propter cupiditatem in ſenatũ veniebat, & enixè rogabat, vt ſibi eam liceret emere: at cùm nihil proficeret, multis regiis ſertis imagine coronata, oblato ſacrificio, ipſáque veſtitu pretioſo exornata, ſibi mortem cum lacrymis conſciuit, adeò faſcinás dæmonum vis in eum potuit: flatu enim atque ſuggeſtione ſatis per ſe incenſum animum ad mala procliuem inflammant, inflammatúmque in peccata & in excidium præcipitant. Et huc verba illa ſpectant, De ore eius lampades procedũt, quaſi tædæ ignis accenſæ: hoc pacto carnis appetitus, vbi accenſus fuerit, ita voluntatem ipſam ſollicitabit, vt eam in ſuam ſententiam trahat: eóque magis, ſi vitioſis affectibus & cupiditatibus, quæ à carne ortum habent, luxus, crapula, & cibi Venerem excitantes accedãt. Libido enim quæ ex humorum redundantia vires colligit, deliciis & nimia indulgentia roboratur: quia cùm natura omne ſuperfluum tãquam noxium & redundans in corpore pellere ſtudeat, protinus naturali quadam titillatione atque illecebra obſcœnas corporis partes excitat, per quas egerere & protrudere forâs poſſit, quidquid ſibi nociturum ſentit. Ex qua validà tentatione & titillatione homines ignari, ſeſe ad amorem cogi exiſtimant: quia tantum ignem, furorem, inſaniam, peſtem, atque, vt ita dicam, demẽtationem in ſeipſis ſentiunt, vt eorum mẽs perſtringatur, & ad quæuis flagitia impellatur. Eóque turpitudinis & furoris huius tentationis magnitudo proceſſit, vt non defuerint, nec nunc deſint hæretici, qui dicant, cupiditatis huius

Pygmalionis infandus amor in ſtatuã

Libido vnde roboretur.

Omne ſuperuacuum natura è corpore pellit.

Hæretici aſſerentes carnis tentatione liberum arbitrium deleri, refelluntur.

immanitate, liberum hominis arbitrium penitus obrui & deleri. Quod falſum eſſe ex D. Paulo monemur his verbis, Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari, ſupra id quod poteſtis. Quando igitur dæmones ad odium aliquem excitare ſatagunt, in illius phantaſia, vt diximus, omnes opportunas odij cauſas pingunt, ac veluti ob oculos ponunt, & ad memoriam reducunt, miris amaritudinis modis eiuſmodi cauſas augẽdo, corporis etiam humores turbãt, omnéſque ad melancholicum & cholericum tendere cogunt, quibus humoribus cõturbatis, & triſtitia cũ odij cauſis accenſa, ob diſſenſionis quoque fomenta diſſeminata, adeò cor cum toto corpore, contra hominem illum odio & furore afficitur, vt ignẽ euomere, & cõtra illum furere videatur. Quod quidẽ eò facilius dæmones exequuntur, ſi res eiuſmodi odio excitando idoneas (vt herbas & alia) adhibeant, vt ſæpiſſimè ſolent: & ita ſicut fera repagulis ſoluta, aduerſus rationis imperiũ effrenato impetu homines odio incenſi feruntur. Tanta eſt dæmonũ poteſtas atque calliditas, hominúmque cæcitas & dementia. Et poſtquàm hac de re loquimur, me continere non poſſum, quin capitalis odij dæmonum arte in cuiuſdam mulieris voluntate incenſi aduerſus maritum exemplum referam. In oppido Sepino, quod ab vrbe Neapoli circiter quadraginta millia paſſuum diſtat, eſt quidam ciuis non obſcurus, Iacobus Verardus nomine, amicus meus: illuc cùm ego mei beneficij S. Mariæ nuncupati videndi ſtudio me contuliſſem, & à Ioanne Baptiſta Mutio eius conſanguineo, ac meo procuratore hoſpitio receptus eſſem, ab vtroque mihi narratum fuit, vxorem ipſius Iacobi tantũ odium cũ eo exercere, vt à primo die quo inter ipſos matrimo-

Dæmonum faſcinans vis quid poßit.

Iacobi Verardi vxor veneficio oppreſſa.

nium contractum fuit, ſimul habitare nequiuerint, tantum abeſt, vt ſeſe inuicem copulauerint. Et ſi quãdo Iacobus ad vxorem accedere voluiſſet, tanto furore ac rabie percita vxor erat, vt ſe per feneſtrã potius precipitem daret, quàm illum pati poſſet: quod cùm mihi difficile creditu videri dicerem, illicò mulierem accerſi iubent; eiúſque maritus in interiorem ædium partem ſeſe abdidit, ne eius præſentia vxor ingredi renueret; venit mulier, quæ de odij cauſa contra coniugem à me interrogata, ſuam vicem priùs, miſerúmque fatum deplorata, inquit, ſe nullam eius rei rationem reddere poſſe: quin abſentis mariti tanto deſiderio & amore ſe flagrare dicebat, vt id verbis exprimere nequiret: cùm autem ad illum alloquendum & videndum accedere vellet, illicò imaginationi ſuę tot deformitatibus & turpitudinibus, tótque horribilibus monſtris maritum depictum apparere, vt mortem priùs ſubire vellet, quàm illum ferre, aſſerens quòd eius anima tota, omnéſque vires, & ſpirituum partes in maritum, tanquam in oblatum malum, & ſui perniciem ferebantur; rurſus eo abſente, eiuſdem deſiderio æſtuare ſe aiebat. De cuius mulieris verbis, cùm ego periculum facere vellem; dixi mulieribus eam comitantibus, vt illam circum pedes & brachia ſuper lectum valido fune in crucis modum vincirent; quò maritus omni repugnantia remota expeditum acceſſum ad eam haberet. Verebar enim ne ob deformitatem aliquam celandam, mulier ſe ita affectam eſſe ſimularet. Vxor denique ob mariti deſiderium ſe ligandam tradidit, rogans vt ad ſe maritum admitterent, quo ingrediente, nullę vnquã furiæ tam immanes viſæ ſunt,

nulla fera tam efferata, nulla bellua tanta rabie & furore concitata ei ſimilis inuenta fuit, ſpumam ex ore emittebat, dentibus fremebat, oculos cõtorquebat, totúmque corpus veluti furiis agitatum, ac dæmonibus plenũ videbatur, mulieréſque ibi aſſidentes retulerunt eius ventrem ac ſtomachum funibus contortis ipſis tangentibus refertum viſum eſſe, totámque cutim vt flagris cæſam redactam. Nec furendi finis factus eſt, donec maritus cõcertationis labore defeſſus, & illius miſericordia motus illinc exiit, & tandẽ poſt tres annos mulier quædam in veneficiis verſata, quæ Iacobi matrimonium cum illa vxore grauiter moleſtéque tulerat, faſcinum quod patrauerat, ſoluit: & ita Iacobus vxore potitus eſt, hodiéq; ambo in ſumma pace atque otio tranquilliſſimè viuunt.

Dæmonũ vis in matrimonio cõiunctos

Ecce quomodo dæmones odij cauſa eſſe poſſunt, humánũ corpus cœnoſo turbidóque ſanguine, & quadam ſordida melancholia afficiendo, in nonnullos frigus inducendo, in aliis humores exurendo. Vnde inſolentes, inuidos, tumidos ac miſanthropos homines efficiunt. Adde quòd ipſam quoque hominis imaginationẽ variis ſpectris phantaſmatibúſque ad eam rem depingũt: ſæpè etiam corpori illabuntur, animæque potentiis corpori affixis adhærent. Ex qua actione intellectus turbatur; & quia voluntas rem oblatam ab intellectu ſub boni ſpecie accipit:

Dæmones in voluntatem ex accidenti agunt.

hinc fit vt dæmones in voluntatem ex accidenti agere dicantur, quam ea via grauiſſimo odio incendere aduerſus aliquem poſſunt, qui quidem odij & inimicitiæ modus inter matrimonij ſacramento coniunctos à dæmonibus exerceri conſueuit, vt in adulterij crimen eos cadere ſuadeant, & ad alios luxuriæ turpes actus habiles reddãt: vt tam viro quàm mulieri peccandi

di occaſionem ſuggerant, & ſic excitationem libidinis ab vna tollere, & in aliam incendere vi ſua aut externa virtute poſſunt. Nam etſi in omnibus peccatorum generibus homines ſollicitãt, in carnis tamen peccatis maiorem tentandi ſolertiã adhibent: cùm per hanc viã originis culpam contrahamus, qua præcipuè dæmonibus ſubditi facti fuimus. Atqui matrimonij copulam præter narratas vias aliis modis impedire poſſunt; primo generandi vim herbis, aut aliis rebus adhibitis tollẽdo: ſecundo, coniugũ corpora ne mutuò adhæreant diſtrahendo & amouendo: tertio, coëundi voluntatem diuertendo: quarto, eandẽ voluntatem à coniuge remouendo, & in aliam vel alium inflammando: quinto, genitalis membri rigorẽ reprimẽdo: ſexto, ſpirituum miſſionem (in quibus eſt mouendi virtus) ac membra impediẽdo: ſeptimo, ſeminis vias intercludendo, ne ad generationis vas perfluat: octauo, amborum corpora inuadendo, variiſque affectibus eorum animorũ motus contaminando: nono, ipſa generationis membra inutilia reddendo: decimo, vnum alteri deformem, infeſtum & inimicum eſſe ſuadendo. Ex quibus liquidò conſtat, eos qui non dæmonibus, ſed vel naturali cauſæ nobis occultæ, aut hominum artibus coitus impotentiam adſcribendã eſſe dixerunt, malè ſenſiſſe, cùm tali ac tanta virtute dæmones præditos eſſe non crediderint. Et nihilominus ſeptẽ Saræ viros non coëundi duntaxat virtute, ſed vita quoque ſimul priuarunt. Si enim à naturę cauſis impedimẽtum illud oriretur, cum omnibus mulieribus eandẽ difficultatem homines haberent. Verùm quia multos nouimus, qui cum vna rem habent, & cum alia commiſceri nequeũt, viciſſimque multas fœminas à propriis ma-

Peccatum quo homines à dæmonibus magis ſollicitantur.

Matrimoniũ quibus viis à dæmonib. impediatur.

Coeundi impedimentum vnde.

Saræ ſeptem viri vita priuati.

ritis auerſas, cæteris verò addictas vidimus: propterea dæmonũ aſtu & ſolertia id fieri iudicamus. Amor quoque in noſtris animis multis modis à dæmonibus infigi conſueuit; propter pulchritudinem, propter gratiã, propter probitatem, propter doctrinam, propter vitæ ſimplicitatem, & hæc quandam internam voluptatem afferunt. Et hoc quidem bene à nobis fieri exiſtimatur, tum vt Deo nos gratos reddamus, tum etiam vt animi virtutes naturæque dotes digno amore proſequamur; quibus initiis, quia obicem nõ ponimus, latenter amor noſtris animis irrepit, & paruo pòſt tempore affectum in nos admiſſum, incenſum inflammatúmque ſentimus: eáque amoris ſigna edimus, quibus cor illicitis amoris ictibus ſauciatum eſſe oſtenditur. Quocirca cùm virulentiora vulnera indies cordi infligantur, delectatio quę pia, ſancta & honeſta videbàtur, in prauam & deteſtandam tranſit delectationem. Nec modò dæmones id ſua vi ſtudent, ſed hominibus ad idem efficiendum vtũtur: quo pacto Bethſabeæ nihil eiuſmodi opinanti ſuggeſſerunt, vt ſe in ſuæ domus ſolario lauaret; ac Dauidi ſuaſerunt, vt eo temporis momento in eo loco deambularet, vnde illam intueri poſſet; quo dæmones effecerunt vt rex ille omni ſanctitatis genere cumulatus, libidinis impetu ſtimulatus, fœdiſſimum homicidij crimen cum adulterio coniungeret. Sichem etiam cùm Dinam ad mulieres videndas exeuntem conſpiceret, adamauit & rapuit. Amon quoque eodem modo ſuam ſororẽ Thamar adeò amauit, vt ob eius amorem in morbum incideret. Prætermitto alias artes quibus dæmones ad idem efficiendum vtuntur: eas enim nonnihil tetigimus, vt, quòd vim appetendi inflamment, in imaginatione rem

Delectatio ſancta in prauam cur tranſeat.

Amor Dauidis in Bethſabeam vnde.

Dina raptus.

Calliditas dæmonum ad amorem inflammandũ.

adamandam delectabilem depingant, ſempérque ob oculos illam obtrudant, humores ad amorem diſponant, res amorem excitantes latenter adhibeant, & comedendas ſuadeant, ſordidorũ librorũ lectionem proponant, improborũ hominum conſuetudinem ſectandã inculcent, voluntatémque occultis inſidiis & ſtratagematibus ad amandum impellant. Quando autem dæmones alicui impio homini ſuadent, vt pro alicuius mulieris amore alliciendo herbas, aut quiduis aliud illi comedendum tribuant, credendum eis non eſt; quia tunc herbæ illæ ad amorem nihil conferunt, ſed alia via idem agere curant, & huc illud ſpectare videtur,

Herbæ ad amorem nil conferunt.

Sic potius nos vrget amor, quàm fortibus herbis,
Quas maga terribili ſubſecat arte manus.
Nec vos graminibus, nec miſto credite ſucco:
Nec tentate nocens virus amantis equæ.

Et rurſus:

Hei mihi quòd nullis amor eſt medicabilis herbis.

Qui verò inſita faſcinantium virtute homines ad illicitum amorem allici putãt, vt 3. & 8. cap. primi libri retulimus, eos hunc philoſophandi modum, quem ſacrarum litterarum interpretes Spiritus ſancti lumine illuſtrati excogitarunt, non animaduertiſſe iudicamus.

De veris, piis ac ſanctis amuletis, faſcinum atque omnia veneficia deſtruentibus.

CAP. X.

Corporis medelæ modus varius.

LONGE diuerſus medendi modus illis adhibetur, qui corporis ægritudine laborãt, ab eo qui faſcino dæmonum arte illato, infectis adhibetur. Ex illis enim alius cibis reficitur, alius ab-

ſtinentiæ beneficio extenuatur: quidam balneum, nonnulli ferrum expoſcũt: hic laxandi, ille adſtringendi medicinam poſtulat: & pro vario ægritudinum genere, varia medicamenta perquirunt. At faſcini labe cõtaminatis, ſicut vna dũtaxat cauſa, diuinæ ſcilicet legis contemptus extitit, vt faſcinarentur; ita vnica ſolùm res faſcini calamitates & miſerias penitus aufert, nempe eiuſdẽ legis obſeruantia. Sicut ex dæmonum aſſeclis, & ipſis dæmonibus, atque à ſanctis Angelis teſtatũ legimus. Philo namque Iudæus Magum quendam celeberrimũ refert, (quem Rex Balaces ex Meſopotamia acciuerat, vt eius execrationibus Hebræos contra quos bellũ gerebat, deſtrueret) retuliſſe, faſcinationes & dæmonũ artes, aduerſus illum populũ nihil valere; quippe qui ob legis ſibi datæ obſeruantiam, Deo chariſſimus erat; Regíque conſuluit, vt Hebræos ad legis contemptũ impelleret, ſic tantùm expugnabiles fore: ídque à Ioſepho etiam de Antiquitatibus relatũ legimus. Quòd autem dæmones idem cõfeſſi ſint, ex Gregorio Nazianzeno, & ex Aurelio Prudentio viro Conſulari, qui S. Cypriani martyris vitam carmine ſcripſit, habemus. Vterq; enim ſcribit, quòd cũ Cyprianus magus eſſet, & in dæmonum deceptionibus admodum verſatus, Iuſtinã Chriſtianam virginem ardẽter amabat; quam cùm veneficiis ad ſuæ libidinis aſſenſum allicere conaretur, dæmonẽ conſuluit, quanã id re conſequi poſſet; cui dæmon, nullã ei artẽ profuturam contra eos, qui verè Chriſtũ colerent, reſpondit: qua reſponſione cõmotus Cyprianus, de vitæ ſuperioris inſtituto vehementer dolere cœpit, ac magicis artibus relictis, ſe totum Chriſto tradidit. Quòd verò ſancti Angeli oſtenderint, contra quos dæmones prçualere poſſint, in

Philonis hiſtoria de mago quodã docente faſcinationes quibus nocerent.

Cyprianus magus Iuſtinam chriſtianam veneficiis allicere conans, à dæmone veritate ſibi manifeſtata, Chriſtianus fit.

Tobia legitur his verbis: Qui coniugiũ ita ſuſcipiunt, vt Deũ à ſe & à ſua mente excludant & ſuę libidini vacent, ſicut equus & mulus, quibus nõ eſt intellectus, ſuper eos dæmones poteſtatem habent. Et quoniam diuina lex, Deíque præcepta (quorum cultus dæmonum faſcinationes & fallacias dirimit) plures circunſtantias coniunctas & annexas habent; hac de cauſa ex illis nonnullas enumerare ſtatui: quò per earum obſeruantiam, tela nequiſſimi hoſtis vitare poſſimus. Ante omnia Dominum Ieſum Chriſtum Deum & hominem confiteri, & ex animo diligere oportet: deinde peccatorum occaſiones fugere, malarum cogitationum principiis obſtare, otium, prauorum hominum conſuetudinem, ſordidorúmque librorum lectionem vitare, piis libris ſemper incumbere, diuinorum beneficiorum reminiſci, confeſſionis, Euchariſtię ſacramenta, & orationem frequentare, carnem per cibi & potus abſtinentiam domare, eleemoſynas libenter impartiri, animi puritatem, ſolitudinem & ſilentium amare, voluptates ſpernere, & opibus animum nõ adhibere: quibus conditionibus completis, omnes faſcinationes, dæmonum impoſturæ, atque etiam dæmones ipſi non ſecus euaneſcunt, ac puluis ante faciem venti. Primum inde omnibus perſuaſum eſſe debet: Si quidẽ dæmones vincere nemo poteſt, qui illis validior non ſit: ſed nihil eis fortius reperitur, niſi Dei filius, qui ea de re in hunc mundum venit, vt dæmonum opera deſtrueret. Nam etſi homo libera ſit præditus voluntate, ad hoc tamen opus peragendum, niſi diuina virtute adiutus inhabilis eſt. quia quemadmodum quiſque ſibi mortem conſciſcere poteſt, è morte tamen ad vitam ſuam redire nequit: ſic in dæmonum poteſtatem ex ſe ruere poteſt,

Angeli oſtendunt contra quos Dæmones præualeãt

Arma ad propellendas Dæmonũ faſcinationes.

Homo poteſt ex ſe Dæmoni ſubiici, ſed nõ liberari.

à ſemetipſo verò inde emergendi vires non habet: quibus id accedit, quod Ieſus Chriſtus, talem ac tantam virtutem habet, vt ſolo eius nomine omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtriũ, & infernorum, ſicut ſacræ litteræ perhibent, & fide tenemus: Secundũ ex vulgarium hominum dictis colligimus, qui nihil referre aiũt, ſi in hoc aut in illud oculos cõiiciant, per vicos & plateas deambulent, cùm Dominus non aſpectum, ſed affectum prohibuerit. multáque alia faciunt, quæ licet crimina non ſint, illorum tamen occaſiones ſunt, quibus gradibus in dæmonum retia cadunt, & ad peccati præcipitium perueniunt; quibus id meritò dicitur quod in Eccleſ. legitur, Qui amat periculum, peribit in illo. Dęmonibus admodum familiare eſt, à paruis occaſionibus ad maxima nos mala præcipites dare. Ideo qui luxuriæ cauſa dęmonum faſcinationes vitare cupit, non modò ſtudet, ne quid turpe (puta concubitum, oſculúmve, aut amplexum) petat, ſed omnia quoque ſuſpicioſa, vel colloquia, vel ſpectacula, vel contubernia, & tandem quidquid viam ad huiuſmodi facinora aperire videtur, mira vigilantia vitat. Tertium etiam prophani Philoſophi intellexerunt, malarum videlicet cogitationum principiis obſtandum, ac renitendum eſſe. Quocirca Seneca in Epiſtolis inquit; Imbecillis primò omnis affectus eſt, deinde ipſe ſe concitat, & vires, dum procedit, parat. hinc Ouid.

Ieſu nominis virtus.

Periculi amator perit in illo.

Principiis obſta: Serò medicina paratur,
Cum mala per longas conualuere moras.
Sed propera, nec te venturas differ in horas:
Qui non eſt hodie, cras minus aptus erit.

Principiis obſtandum.

Quo enim impura cogitatio diutius in nobis moratur,

eo altiùs radices agit, & quadam voluptatis illecebra, vt glutino quodam menti infixa, difficulter expellitur. Mira ergo celeritate omnis praua cogitatio retundenda eſt, cùm primùm animi fores pulſat, antequam affectus aliquis praui amoris ſcintillas in concupiſcendi vi excitet: quæ ſemel accenſa, mentem incendio ſuo vrit, & nõ paruolabore poſtea extinguitur. Quartum non mediocris momenti eſt, ex otio namque dæmones tentandi occaſionem ſumunt, maiorque vitiorum pars ex eo oritur: quod Eccleſiaſt. verbis roboratur, ita dicẽtis; Multá malitiam docuit otioſitas. ad quod illud Ouid. reſpicit, *Otij & inertia damna.*

Quæritur Aegyſthus quare ſit factus adulter?
In promptu cauſa eſt, deſidioſus erat.

Quintum admodum neceſſarium eſt; improborũ enim hominum conſuetudinẽ adeo pernicioſam ac peſtilentem nonnulli eſſe crediderunt, vt non defuerint aliqui, vt Valerius Max. refert, qui cùm alicui maximum aliquod malum imprecari vellent, dicerent; I, vt vti poſſis mala conſuetudine; ex qua omnium malorum genera oritura Cretenſes putabant. Probi namque viri ad improbos accedentes multò faciliùs eorum vitia contrahunt, quàm ſuas illis virtutes affricent. qui enim cum ſcorpionibus & viperis degit, cum ab illis non morderi difficile eſt. iuxta illud: Quis tangit picem, & non inquinatur ab ea? quis communicat ſuperbo, & non induit ſuperbiam? ideo mala conſuetudo non minus quàm pernicioſa corruptela fugienda & vitanda eſt. *Ex praua cõſuetudine mala omnia fluunt.*
Sextum ęquè neceſſarium eſt ac præcedens; cùm ex ſordidorum librorũ lectione animus inficiatur, ac ſæpenumero lenocinio verborũ, mellitáq; oratione allectus, peſtifera dogmata, quaſi venenũ ſaccaro conditũ hauriat. *Lectio ſordidorum librorum vitanda.*

& ob id cùm primùm eiuſmodi libros in noſtris manibus vident, omnes dæmones, velut agmine facto, ad nos tentandum irrumpunt, vt ſuo quiſque loco animæ noſtræ mœnia inuadat. horum autem nequiſſimus ille eſt, qui ad luxuriam inflammandam partes ſuſcipit. Et cùm

Hominis imbecillitas.

ad ſeducendum faciles, ad bene operandum debiles, ad reſiſtendum fragiles natura ſimus; non multo labore ipſis opus eſt, vt in vana nos diſcrimina coniiciant: ſed ex illorum lectione librorum voti compotes euadũt. Hinc fit vt ſeptimũ totis viribus amplecti debeamus, vt cum Propheta dicere poſsimus, *Lucerna pedibus meis verbum*

Verbum Dei lucerna pedibus noſtris eſſe debet.

tuum. Si enim piorum librorum lectioni incumbimus, intellectum illuminamus, bonum affectum inflammamus, animum paſcimus, vitia fugamus, virtutes nutrimus, dæmonum laqueos detegimus, armáque contra illorum fraudes paramus: quia eiuſmodi lectio, tot propoſitis præmiis, ad virtutem inuitat; tot ſuppliciis & minis à vitiis deterret: tot promiſſa, tot myſteria, tot ſacramenta ante oculos ponit, vt quiſquis illa ſuo animo rectè perpenderit, eum ad virtutis amorem, & ad improbitatis odium excitari opus ſit: Deóque charus, ac dæmonum victor ac triumphator euadet. & ex hoc tanquam ex perenni fonte, octauum ſequitur, quia diuinorum beneficiorum non poteſt non meminiſſe, qui piis libris legendis animum adhibet. & profectò crea-

Recordatio beneficiorũ Dei maximè vtilis.

tionis, redemptionis, & diuinæ prouidentiæ memoria ad alia beneficia nobis præſtanda Deum quodammodo impellit: nec quidquam efficacius eſt, ad mentis aciem purgandam & faſcinationes deſtruendas, quàm Chriſti vulnerum aſsidua meditatio. Et quemadmodũ Chriſti cruciatus peccatũ ſuſtulit & dæmones ſubegit: ſic

ſic aſſidua de eo cogitatio ad vtrumque plurimùm confert. Quibus ſi accedat memoria earum miſeriarũ, quæ indies ob noſtra crimina nos inuadunt, omnia nobis nocentia, vt cupiditates & alios affectus à nobis expellemus. Hinc illud, *Miſeria propria conſideratio vtilis.*

Ad mala quiſque animum referat ſua, ponet amorem:
Omnibus illa Deus, plúſve minúſve dedit.

Nonum à dæmonibus vehementer timetur; nam idem in Confeſſionis ſacramento hodie agitur, quod à Saluatore noſtro factum fuit, cùm hominem mutum & ſurdum à dæmone obſeſſum liberauit. Chriſtus namq; dæmonem ab humano corpore eiecit, Sacerdos abſoluẽdo dæmonẽ ab anima pellit. Verba enim illa Sacerdotis adeo efficacia ſunt, cũ ait: *Ego te abſoluo*, vt nõ ſecus peccatorũ tenebræ, dęmonéſq; ipſi tenebrarũ principes, vocis illius poteſtate aufugiant, ac tenebræ ex mundo euanuerũt, cùm in mũdi exordio Deus dixit, *Fiat lux*. Decimum cum nono debet eſſe coniunctũ; quod enim peccatorũ deteſtatio & cõfeſſio aggreditur, hoc Euchariſtiæ ſacramentũ perficit & auget. Chriſti namq; corpus à deuota anima ſumptum conſcientiã exhilarat, animæ vires reparat, hominẽ meritorum Chriſti participẽ facit, deuotionẽ excitat, fidem illuminat, ſpem roborat, charitatem inflammat, affectus regit, præterita peccata delet, cõtra futura armat, dæmonum fraudes ac faſcinationes penitus auertit. Quocirca cùm quidam Neapoli luxuriæ ſtimulis ardẽter ſollicitaretur, eáque de re ad ſanctum Euchariſtiæ ſacramentũ accedere non pręſumeret; illi cõſiliũ dedi, vt conſcientiæ examine præmiſſo, & peccatorũ confeſſione peracta, quanta poſſet humilitate ac deuoto *Confeſſionis ſacramentalis vis.* *Euchariſtiæ ſacramẽti mirus effectus.*

mentis affectu hoc ſacramentum ſumeret: Quod ſimul atque is executus fuit, ardens illud luxuriæ incendiũ ita ſublatum ſenſit, vt nullæ amplius reliquiæ relictæ fuerint, & deinde nullo penitus libidinis ardore ſtimulatus eſt, ſed caſtitatis gratia donatus, cum ſumma conſcientiæ tranquillitate vitam egit. Sicut enim praua cum laſciuis familiaritas intemperatum & incontinentem illum reddiderat, ita continuus huius ſacramenti vſus, temperatum, continentem, & caſtum eundem effecit, iuxta illud,

Amor vſu paratur, & vſu amittitur

Intrat amor mentes vſu: dediſcitur vſu.

Vndecimum iaculum dæmones validiſſimè confodiẽs eſſe exiſtimo orationem, qua mens in Deum eleuatur, votorum noſtrorum compotes ſimus, per quam omnes dęmonum fraudes, faſcinationes & maleficia deſtruuntur, & ipſimet dæmones ſubacti in tormentorũ locum, velut vulnerati graui vulnere abire coguntur; hominéſque ab omni illorũ moleſtia atque impetu, liberi & immunes ſeruantur. Ad quod reſpiciens Saluator noſter admonens ſuos diſcipulos dixit, *Vigilate & orate, ne intretis in tentationem.* Et Propheta, Oculi mei ſemper ad dominum; quoniam ipſe euellet de laqueo pedes meos. Cúmq; orationis contra dęmones robur, Dominus noſter demonſtrare vellet, aſſeruit: *Hoc genus dæmoniorum non eiicitur niſi in ieiunio & oratione.* Ex quo intelligimus, præcipuã dæmones effugandi vim Orationi tributam eſſe: quia per orationem cum Deo vnimur, vnúſque ſpiritus cum Deo euadimus; quam excellẽtem humanæ mentis cum diuino intellectu coniunctionẽ, dæmones peius inferorum igne formidant. Quapropter cùm Do-

Orationis vis.

minus orationem cum ieiunio ad dæmones expellẽdos coniunxerit, nos quoque ea non ſeparabimus, atq; duodecimum præſidium contra dæmonũ arma ſtatuemus. Dæmones enim ad noſtrarum animarũ interitum, carne, tanquã familiari & domeſtico hoſte vtuntur, in qua cupiditatum noſtrarum radix exiſtit: quæ ſi ciborũ multitudine & varietate pinguis reddita fuerit, ſui amorem, luxuriæ reliquorúmque vitiorum impetus germinabit. Et hoc in cauſa eſſe conſueuit, vt mariti abſque Dei timore cum vxoribus miſceantur, quod eſt contra Dei præceptum, quod Tobiæ filio per Angelũ dedit, ita dicens: *Cum acceperis vxorem, ingreſſus cubiculum, per tres dies continens eſto ab ea, & nihil aliud, niſi orationibus vacabis cum ea.* Quod quia per incontinentiam, crapulam, & ebrietatem prætermittitur, plerique coniugati faſcinati & veneficiis affecti reperiuntur: alij eadem de cauſa thorũ genialẽ polluunt, illicitóq; pellicis cõcubitu gaudent: & quod peius eſt, intra domeſticos parietes hãc vetuſti flagitij conſortem retinent, eámque adeo ad quotidiani miniſterij vſum neceſſariam exiſtimant, vt ſe viuere ſine illa non poſſe dicant, familiarem pudicitiæ hoſtem in conſpectu ſemper habentes. Ideo per ciborum abſtinentiam caro attenuanda eſt, vt ipſius impetus & affectus exiles ac debiles reddãtur; animúſque robuſtior ad certamina cum dæmonibus obeunda efficiatur. Corporis namque prælium ab animi cum dæmonibus conflictu plurimùm differt: In vno corporis robur requiritur, in altero debilitatæ corporis vires victoriam præbent. Qua de re Dominus nos admonens, inquit: Attendite ne grauentur corda veſtra crapula & ebrietate. At ſi à

Caro domeſticus noſter hoſtis.

Abſtinentiæ virtus.

Corporis & animi diſpar conditio.

conſuetis cibis abſtinẽdum eſt, quò dæmonum victores euadamus; quantò magis illorum ciborum vſum vitare debemus, qui ad libidinem homines ſtimulant? quod etiam Ethnici docuere. Vnde Ouid.

A cibis Venerem excitantibus abſtinẽdum.

Nec minus erucas aptum eſt vitare ſalaces,
Et quidquid Veneri corpora noſtra parat.

Qui enim ſalacibus cibis ſe implent, dæmonúmque victores eſſe cupiunt, iis ſunt ſimiles, qui inermibus hoſtibus, ad ſe confodiendũ arma tradunt. Vtque noſtri corporis abſtinentia Deo grata fiat, quod corpori ſubtrahimus, pauperibus erogemus; & ita decimumtertium ſtatuimus: Nam ſicut per bonorum largitionem, egenis ſubueniendo à peccatis & ab animæ interitu liberamur, vt Tobias ait: ita dæmonum deceptiones, fallaciæ & faſcinationes per eandem frangũtur; viréſque nobis ſubminiſtrãtur, quibus per eiuſmodi bonorum operum viã incedentes, pérque animi puritatẽ, charos nos Deo reddamus. Et eſt decimumquartũ; quo animi ſimplicitatẽ ſectari & turpitudinem fugere iubemur: præcipua namque dęmonum cura eſt, omnia ſpiritualia arma deſtruere, quibus homines internam lucem percipere, & diuinæ gratiæ auxilium cõtra ipſorum fallacias habere mereantur. Et ſicut ob animi ſimplicitatem, humilitatem & puritatem Deo placemus; ita per eaſdem virtutes dæmones frangimus, atque in maximas anguſtias redigimus. Et præſertim ſi ab hominum conſuetudine remotam vitam agimus, diuinæ tantùm contemplationi vacantes: & ita ad decimumquintum accedimus, quo ad ſolitariam vitam agendam hortamur: In iis enim, qui hunc viuẽdi modũ eligũt, Deus præcipua quadã vigilantia, tanquã in ſacrato tẽplo habitare exiſtima-

Eleemoſynæ virtus.

Puritas animi ſeruanda.

Solitudo amplectenda.

tur, cùm ſpretis contemptíſque inanibus huius mundi rebus, Deo ſeſe penitus addixerint. Ideò dæmonũ aſtus (vt D. Antonius feciſſe legitur) floccifaciunt: eóque magis ſi ſilentij beneficio vti ſciant, ad quos decimumſextum nos hortatur. Qui enim loquaciores ſunt, à dæmonum inſidiis immunes eſſe non poſſunt. Loquacitas namque ſuam quoque voluptatem habet; cúmque omnem voluptatem reſpuere per decimumſeptimum moneamur, ab vtraque abſtinendum eſſe inſtruimur. Voluptas enim omnes corporis vires eneruat; & ſicut falſam dulcedinem, ita veram amaritudinẽ coniunctam habet. Et quia lætitiæ voluptas proxima eſt, lætis moribus luxuriam dæmones proponunt. Quo quidem modo homines religione, Dei timore, & omni denique virtutis genere ſpoliantur, ac dæmonibus ſubiiciuntur: à quo periculo ſi liberi eſſe cupimus, voluptates ſpernere, & humanarum rerum cupiditatem abiicere debemus, vt decimum octauum conſulit. A qua ſententia priſci etiam Philoſophi non abhorruerunt, vt hiſce verſibus patet,

Loquacitas euitanda.

Voluptas ſpernenda.

Voluptas lætitia germana.

Gnoſida feciſſes inopem, ſapienter amaſſet.
Diuitiis alitur luxurioſus amor.

Diuitiarum cupiditas fugienda.

Qui enim diuitiarum cupiditate tenetur, in dæmonum viribus, tanquam faſcinati eſſe creduntur: tum quia auaritia eſt idolorum ſeruitus; tum etiam quia cupientes diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, vt ex ſacris litteris habemus: quocirca rectè Valerianus ait, diuitiis à vitiis nomen eſſe impoſitum. Hæc ſunt amuleta, dæmones ipſos, faſcinationes, & omnia mala dæmonum arte illata expellentia; & non illa quæ

Auaritia idolorum ſeruitus.

Diuitiæ à vitiis dictæ.

primo libro de Philoſophorum ſententia retulimus, leuitatis, turpitudinis, & ſuperſtitionis plena. Atque ſi his, Agnus Dei addatur, qui ſine labe peccati & Dei offenſione circa collum ſuſpenſus geſtetur; & ſi ad omnem progreſſum, aditum, exitum, veſtitum, calceatum, ad lauacrum, ad menſam, ad lumē, ad cubile, ad ſedile, & denique ad omnem actionem ſanctæ Crucis ſigno frons teratur (vt Tertullianus ait, in lib. de Militis corona:) Ieſu Chriſti Saluatoris noſtri quoque nomen in corde & ore habeatur, nihil eſſe puto, quod in his noſtris amuletis deſiderari poſſit.

Agnus Dei amuletum optimum.

Cruce frons terenda.

FINIS.

LEONARDO VAIRO

SACRÆ THEOLOGIÆ DOCTORI PRÆSTANTISSIMO,

Horatius Albinus, Beneuentanus,

S. P. D.

SINGVLARI quadam humanitate ſæpenumerò à me efflagitaſti, mi Leonarde, vt ſcriptis meis indicem, quid cauſæ fuerit, cur in ipſo cœnæ initio te ex improuiſo maximis doloribus opprimi ſenſeris, cùm apud monachos ſanctæ Sophiæ Beneuentanæ, anno M. D. LXXIII. die tertia Auguſti, hora verò XXIII. cœnares: vnde te repentè emori exclamaueris, quoniam omnia in te venenum concomitantia indicia viſa fuerint, ac demùm adhibitis contra venenum remediis, illicò melius habere cœperis, & multorum dierum ſpatio poſt purgantis medicamenti exhibitionem, cerebri læſione ſedata, & cordis palpitatione expulſa, penitus conualueris. Ego verò in omni obſequio præſtando duo imprimis conſideranda cenſeo, tum vt cui plurimum debeamus, tum vt ei qui aliquo virtutum genere fulgeat (is enim non poteſt non iuſta petere) morē geramus. Cùm autem nemo ſit à quo non ego duntaxat, verumetiam tota Albinorum familia maiora beneficia acceperit, quàm à te, qui conſiliis & auxiliis adeò

domui noſtræ profuiſti, vt perpetuò nos tibi deuinctos eſſe oporteat: cúmque ea virtute polleas, quæ paucis, iiſque optimis ac præſtantiſſimis viris tecum communis ſit; non potuit tibi in hac re ſtudium meum deeſſe. Quid enim fœlicis recordationis pater meus dũ viueret egit, in quo tuum conſilium fideliſſimum non adhibuerit? tuum iudicium non exquiſierit? tuam ſententiam ſecutus non fuerit? Te ſiquidem non in amici, ſed in germani fratris loco ſemper habebat: meas verò ærumnas & calamitates tibi communes ſemper exiſtimaſti, nihil denique prætermiſiſti, quod ad honorẽ commodúmque augẽdum pertineret. Quid de tuis maximis clariſſimíſque virtutibus dicam? quid de integritate & humanitate commemorem? quæ quales & quantæ ſint, vniuerſa hęc ciuitas Beneuentana fidem facere poteſt: dum enim hîc multos annos te publicè legentem docentémque omnes audiuimus, ita ſtudioſorũ animos Logicæ, Philoſophiæ ac Theologiæ diſciplina illuſtraſti & auxiſti, vt tui nominis memoriam ſint perpetuò habituri. Illud quoque ſilentio non inuoluam, quòd Theologiæ magiſtri Neapolitani, cùm te ad Doctoratus gradum promoturi eſſent, ingenium doctrinámque tuam ita admirati ſunt, vt te nõ modò Doctoratus laurea nemine diſcrepante, viuáque & vna voce ornauerint, verumetiam in eorum collegium cooptauerint, qui doctorandorum examini interſunt, non ſine aliquo honorario. Vnde poſtea M. Antonius Columna tuarum ſingulariũ virtutum fama accenſus, te minimè ambientem, Romam ad Aſcanium eius filium docẽdum, atque optimis artibus inſtituendum vocauit; dignum hercule diſcipulum, qui tali præceptori committeretur: qui cùm tuis inſtitutis

præceptíſque

præceptíſque maximum in Philoſophia ac reliquis ſpeculatiuis diſciplinis progreſſum fecerit, ad Iuriſprudentiam adipiſcendam Salamanticam properauit. Te verò illuſtriſſimus & reuerendiſſimus dominus Cardinalis Granuellanus in ſuorum familiariũ & commenſalium numerum accepit. Taceo laudẽ & gloriam quam concionibus ſacris indies maiorem tibi comparas, quas ad Gregoriũ XIII. Pont. Max. magno totius Cardinalium collegij applauſu aſſiduè habes: prætermitto alias tui animi dotes innumerabiles. Nam cùm omni virtutis genere ornatiſſimus ſis, encyclopædiámque bonarum artium abſolueris, nequeo ſatis pro dignitate tuas laudes deprædicare. Ad tuã verò ægritudinem veniã, in quam incidiſti, cùm M. Antonius Columna ad reformandos monachos ſanctæ Sophiæ te deſtinaſſet: vbi Abbas Aſcanius eius filius te generalem in ſpiritualibus & temporalibus Vicarium eſſe voluit. Nec miror cur cùm tuæ curationi non ego ſolus, ſed præſtantiſſimi in re medica viri adfuerint, mihi potius hanc prouinciam dederis: ratio enim ſuccurrit: nam etſi iudicio ac doctrina me illis inferiorem duco, amore tamen & beneuolentia erga te facilè omnes antecello, & quodlibet onus libentiſſimè tua cauſa ſuſcipio, præcipuè hoc quod mihi æquè ac tua ſalus iucundiſſimum eſt. Ad rem igitur veniam, quam iuxta veritatem & medicæ facultatis canonas me explicaturum polliceor.

DE VENENO DOMINO LEONARDO VAIRO SACRÆ THEOLOGIÆ *Doctori, exhibito, Horatij Albini Enarratio.*

DOMINVS Leonardus Vairus Prior ſanctæ Sophiæ Beneuentanæ, iuuenis, ętatis annorum triginta, integra ſanitate ſemper fruẽs, ſalubri victu vtens, parato conuiuio à monachis eiuſdẽ Abbatiæ, inter cœnandum repentè à prauis ac ſæuis ſymptomatibus correptus fuit. Intumuit ei lingua, vt vix balbutire poſſet; totius faciei ac vniuerſi corporis habitus maximo incendio flagrabat: de dolore ac morſu ventriculi conquerebatur: inextinguibilis ſitis eum afflictabat: huc atq; illuc iactabatur, nec quidquam quietis inuenire poterat, corpus totum denique rubeſcebat, & iam rubor ad lucedinem tendebat: flammeis oculis aſtantes, vt ei opem ferrent, aſpiciebat. Ex his igitur de veneni aſſumptione in ſuſpicionem incidit, tum quia illius loci recenter, cùm eſſet exterus, erat factus Prior, tum etiam quoniam reformatio, quam in eodem Monaſterio tunc faciebat, ad abuſus & malos mores tollendos, erat dyſcolis quibuſdam admodum odioſa. Quapropter ad cubiculum ſuum, quod propè erat, properauit, in quo lecythum cum parum oleï repe-riens, totum abſorpſit: facto ab illo vomitu, ab omnibus ferè ſymptomatibus vindicatus fuit. Accerſitis medicis, & omnibus præintellectis, denuò amygdalarum oleum recẽter expreſſum propinarũt, factóq; iterum vomitu, fermè ad priſtinã ſanitatẽ reſtitutus fuit; cùm dolore capitis licet leui afficeretur, ac quandã veluti auram à ventriculo ad cor, à corde ad cerebrum eleuatam, poſt vomitum relictã perſentiret. Voti fuerũt Medici ei me-

Vairo, in conuiuio à monachis venenum exhibetur.

Oleum abſorptum iuuat veneno infectos.

dicamentũ purgãs exhibere, quo, ſeptimo die illius morbi exhibito, cũ condecenter aluum exoneraſſet, ab ipſis etiã ſymptomatibus liber euaſit, & viginti dierũ ſpatio priſtinã ſanitatẽ recuperauit, de nulla alia re penitus cõquerens. Talis fuit morbus & curatio prædicti Domini, cui ſeptẽ medici interfuerunt, vt potè Antonius Bilocta Protoiatrus, Donatus Antonius Pater meus, Franciſcus Renna, Saluator Mauronus, Angelus & Iulius mei fratres, & ego. Et quoniã aliqui ex nõ accerſitis medicis opinabãtur ea ſymptomata ab exteriori veneno nõ prouenisse, ſed ab aliis, ob inquiſitos de hoc delicto purgãdos aſſerebant; ideo vt huius rei veritas pateat, nõnullas rationes à natura veneni aſſumptas in medium afferam, quibus venenum exterius aſſumptum eſſe demonſtratur. Venenum omne intra corpus noſtrum aſſumptum, omnibus ſuis facultatibus opponitur cibo quo nutrimur. Nam quemadmodũ cibus in noſtri corporis ſanguinem vertitur, fitque in omni ſui parte membris, quæ præcipuè nutrit, ſimilis, locũ illius quod cõtinuò in nobis exoluitur ſubintrans; ita venenũ contrario modo ſe habens corpus, ac membra quibus primò adhæret, in ſibi particularem & venenatam naturam transfert. Vnde quemadmodũ animalia omnia omnéſq; fructus, quos terra parens gignit, & vniuerſa quæ in nutrimentũ verti poſſunt, ſi à nobis edantur, in noſtrum tranſeunt nutrimentum: ſic per oppoſitum modum, venena intra corpus ſumpta, ſingula noſtri corporis membra venenata reddunt; & ratio eſt, quia cùm omne agens ſuo paſſo ſit fortius, venenatẽ ſua vi agendi valida noſtram vincit ſubſtantiam, vertítque in ſui venenatam naturam; ca ſanè ratione qua ignis ſua vi agendi potentiſſima

Vairi curationi ſeptem medici interfuere.

Venenum aſſumptum cibo nutrienti opponitur.

Agens ſuo paſſo eſt fortius.

paleas in ſeipſum conuertit, vt ex Galeno 3. de ſimplic. medic. facult. habetur, & in libello de Venenis doctiſſimus Conciliator idem aſſerit. Hinc ratio reddi poteſt cur ſi aliquis à Phalágio, vel Scorpione, vel alio animali virus iaculante, mordeatur, totum corpus venenatum reddatur, ac tam parua veneni quantitas, tam praua pariat ſymptomata, quod ideò euenire credimus, quia licet venenum ſit paruæ molis, cùm venenum ſit potentius illa parte cui fuerit iniectum, ipſam in ſui venenatam ſubſtantiã conuertit, & illa rurſus aliam ſibi partem continuam in venenatam naturam vertit, & ſic ſucceſſiuè ſuas validas vires multiplicãdo totum animal venenatũ redditur. Hinc etiã cauſa aſſignari poteſt, cur morſi à rabido cane aquam expaueſcant, à qua ſola forſan ſanari poſſent: ob eandẽ cauſam illud euenire arbitramur. Nam cùm humorum omnium & totius corporis principaliũ facultatũ functionúmque imperium venenum ipſum ſuſceperit, atque omnes corporis diſpoſitiones, ſibi ſimiles reddiderit, mouentur vniuerſæ corporis vires, irruúntque contra id quod contrariũ ſibi exiſtimãt, id eſt, contra ipſam aquã, ſi ea in mediũ efferatur. Et ſic cùm tota ſubſtantia illius morſi à cane rabido ſit verſa in rabidam naturam, cùm venenum illud ſit calidum & ſiccum, expaueſcit aquam, tanquam contrariã, & ſuam naturam deſtruentem. Vel dicendum hoc ex corrupta imaginatione cõtingere: imaginatur namque æger canes eſſe in aqua, & imaginatio continua, quam de cane obtinet, ſigillat in ſe canis figurã, & phantaſiatur canis in aqua, & in aliis liquidis & terſis corporibus: & ob id à cane rabido morſi aquam abhorrent, licet propter ſitim illa indigeant, vt in differentia ſua CLXXIX. Pe-

Cur morſus aut parua veneni quantitas totũ corpus inficiat.

A cane rabido morſi aquam expaueſcunt.

trus Apponenſis Conciliator diſertè ſcribit. Ad rem ergo redeuntes dicimus, illud fuiſſe venenum exterius abſumptum. Sit prima ratio à natura veneni, quæ eſt, ſubſtantiam in ſui venenatam naturam vertere. Cùm prædictus D. Leonardus bene ac rectè valẽs pauca quædam ingeſſiſſet, ab illis prauis ſymptomatibus correptus fuerit, ſignum euidentiſſimum eſt, non aſſumpſiſſe alimenta, quæ in noſtram vertũtur ſubſtantiam, illámque nutriunt, augent & conſeruant, ſed venenata alimenta, quæ eius ſubſtantiam ad venenatam naturam conuertebant, vt ex repentinis ſymptomatibus manifeſtum eſt, & illis per vomitum eiectis, ſedata ac remiſſa ſunt omnia, cùm præcipuum auxilium in veneni aſſumpti curatione ſit vomitus, vt in ſexto lib. à Dioſcoride habetur: quæ ſic ſtatim ſedari non potuiſſent, ſi ab alia cauſa orta fuiſſent intrinſeca, quæ nec adeſſe poterat ſtãte eius per omne tempus ſobrietate & integra ſanitate. Secunda ratio. Magnitudo ſymptomatum à magna cauſa originem trahit, ſed ſymptomata pręnarrata fuerunt magna; ergo cauſa ex qua dependebant erat magna: verùm hæc nõ poterat eſſe alia, quàm venenum aſſumptum. Quòd autem talia ſymptomata fuerint magna; probatione nõ indigemus, cùm in ipſius ægroti corpore euidentiſſima fuerint. Quòd verò aliud quàm venenum aſſumptum eſſe nequiuerit, probatur. Nam ſi ab alia cauſa ea ſymptomata prouenire poſſent, illa vtique humorũ prauitas ac malignitas eſſe poſſet, quæ ſimilis veneno in corpore humano progigni poteſt: at talis cauſa eſſe nõ potuit, cùm corpore eſſet ſalubris, & quotidiani victus rectam rationem ſemper adhibuit: ex quo ergo humoris malignitas generari potuit? Et ſi ex huiuſmodi cauſa

Veneni proprium eſt, ſubſtantiã in ſui venenatam naturam conuertere.

Veneni aſſumptio vomitu curatur.

Symptomata magna, à magna cauſa oriuntur.

genita eſſent, nec ſic citò ſymptomata ſedari potuiſſent. Tertia: Omnis mutatio fit à contrario; quia à ſimili, nec actio nec paſsio prouenit, ergo intenſior mutatio, ab intenſiori oppoſito, & ſic maxima mutatio à maximè oppoſito: quia vt ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis, & maximè ad maximè; ſed quod maximè oppoſitum eſt noſtræ ſubſtantiæ ac naturæ eſt venenũ, igitur venenũ eſt illud quod maximè noſtram ſubſtantiã alterat, ac tranſmutat. Cùm itaq; à priori ſtatu ſic repentè maximè eius ſubſtantia tranſmutata fuerit, ergo à maxima cauſa tranſmutante quæ eſt venenum. Quarta: Ad hoc quod aliquod agens in maiori vel minori tẽporis ſpatio ſuam actionem perficiat, hoc fit ob maiorem vel minorem reſiſtentiã paſsi; nam vbi maior reſiſtentia, ibi lõgior actio, vbi minor reſiſtentia, ibi breuior actio; ſed minima eſt reſiſtẽtia inter venenum & noſtrã ſubſtantiam, cùm veneni natura ſit potẽtiſsima, ac maximas obtineat vires reſpectu noſtræ ſubſtantiæ: ergo in minori, & breuiori temporis ſpatio, ab ipſo veneno noſtra ſubſtãtia trãſmutatur. Cùm itaq; illa praua ſymptomata in tam breui temporis ſpatio aduenïſſent, non niſi à cauſa potentiſsima, quæ eſt venenum, cui eius ſubſtantia reſiſtere nõ poterat, manarũt. Nam cùm tẽporis momẽto bene ſe habuiſſet, hilaris fuiſſet, ac buccellas panis in iure pulli intinctas perguſtaſſet, & ſemel vinum bene limphatum bibiſſet, prænarrata aduenerunt ſymptomata. Quinta: Cùm talia grauia ſymptomata aſſumptum cibum ſubſecuta ſint, & in homine qui rectã quotidiani victus rationẽ adhibuit, cũ paulò antè rectè ſe haberet, & in ipſo cõuiuij ingreſſu ab illis ſymptomatibus correptus fuit, euidentiſsimũ veneni aſſumpti indiciũ eſſe de-

Mutatio omnis fit à contrario.

Vbi maior reſiſtentia, ibi longior actio, & contrà.

bet, quia ipſo per vomitũ eiecto priſtinã ſanitatẽ recuperauit. Sexta: Ad particularia magis deſcendentes, cùm venena triũ ſint generũ, vt ab antiquis memoriæ proditũ eſt: aut enim à plãtis, aut ab animalibus, aut à metallis exitioſam vim induerunt; quæ licet exitioſam vim habeant, nõ tamen ab vna eadémq; cauſa ſuos pariunt effectus: Si quidẽ quædã agunt exceſſu qualitatũ elementorum, quarũ mixtione conſtant: quædam verò propria forma, quam occultã proprietatem aliqui medicorum appellant: alia autem ſunt, quę vtroq; modo agunt, qualitate elementari, ac ſpecifica forma. Venena quæ ſuarũ qualitatũ exceſſu agunt, ſuas variant actiones pro varietate ipſarum qualitatum, cùm vnum ſit calidum, aliud frigidum, aliud ſiccum, aliud humidum: venena quę caliditate excedũt, animal perimunt, ipſum excalefaciendo, vrendo, & corrodendo. hac ratione venena, quæ calefaciẽdo hominem interimunt, omnia membra interna celeriter inflammant, ſitim ingentiſsimam excitant, oculos inflammant, continuam moleſtiam & inquietudinem inducunt: quæ omnia venenum calidum & erodens portendentia, cùm primas offas ſubſecuta ſint, venenum calidum aſſumpſiſſe arbitramur. Septimã: Fuerunt propinata auxilia conuenientia venenis calidis & erodentibus, & ab illis illico adiutus, vt fuit oleum commune, & amygdalarum dulcium, & alia: poſt quorum aſſumptionem ſubſecuto vomitu à ſymptomatibus illis fuit vindicatus; ergo venenum calidum & erodens aſſumpſiſſe indicatur. Octaua: Ad magis particularia deſcendentes, illud ſublimatũ fuiſſe arbitramur, tum propter ſymptomata, quæ ſublimatum aſſumptum concomitantur, tũ quia vulgaris eſt notitiæ

Venenorum tria genera.

Veneni calidi effectus.

Venenum ſublimatũ vulgarius cæteris. & faciliùs inuenitur: & illud cum vino exhibitum potiùs quàm cum aliis dapibus coniectamur, quia dapes illę earum pinguedinę veneno erodenti ſunt contrarię, nec ſic repentè tam ſæua ſymptomata efficere potuiſſent. Nona. Huius rei fidem faciunt, ac comprobant ſuprà citati accerſiti medici fide digni, qui vno ore ac conſenſu omnes illud fuiſſe venenum exterius aſſumptum aſſeruerunt, qui ipſum tanquam venenatum exteriori veneno per os aſſumpto curauerunt, & ad priſtinam ſanitatem Domino annuente, reduxerunt.

His rationibus prænarratis, & eas, & rem ipſam rectè perpendenti luce clarius patet, D. Leonardum veneno affectum fuiſſe: quod quidem multis aliis rationibus comprobari poſſet, verùm potiùs breuitati quàm claræ iam rei comprobationi ſtudẽtes, ſatius erit ſilere, quàm ſolem lumine præditum eſſe demonſtrare: præſertim cũ veneni reliquias abſconditas in quadam arca cuiuſdam monachi, Curiæ miniſtri inueniſſent; qui monachus ob nonnulla euidentiſſima indicia, cum duobus aliis monachis eius conſanguineis captus, in vincula coniectus erat: & poſtmodum precibus D. Leonardi ſub cautione, ſicut modò reperiuntur, liberati fuerunt à D. Scipione Santino vtriuſque Iuris Doct. Neapolitano, qui à M. Antonio Columna ad hanc cauſam decidendam Beneuentum miſſus fuerat. Qui Scipio licet omnes tres monachos morte dignos cognoùerit, tamen ob ſedandas inimicitias viſum fuit tum Illuſtriſſimo D. Aſcanio Abbati, tum aliis, vt in hac re D. Leonardo Priori obſequeretur, qui Chriſti & martyrum veſtigia ſecutus, pro ſuis inimicis interceſſit, credens hac via Deo & hominibus ſe rem gratam facturum.

Veneni reliquiæ in arca monachi repertæ.

Et

Et ego finem huius narrationis faciam, cùm pręſeruationem ac communem venenorũ curationem tetigero, quorum ob varia eorum genera, varia exiſtit: & ſi vniuſcuiuſq; veneni auxilia ſigillatim enarrarẽtur, breuitatis propoſitus ſcopus præuerteretur, & genera quæcunque venenorũ tum ſimplicia, tum compoſita receẽſere cogeremur: & venena conſcribere praui hominis ac improbi eſſe, ſcriptum reliquit Galenus in 2. lib. de Antid. cap. 7. licet multi ea cõſcribere aggreſſi ſint, inter quos eſt Orpheus ille Theologus cognominatus, Heliodorus Athenienſis, Horus Mendeſius iunior, Aratus & alij quamplurimi, quorum ſcripta omnium oculis propalata iudico; ideo venena Galeni præcepto potius reticẽda quàm docenda erunt, cuius ſententiæ libenter ſubſcribo. Nam cùm venenorum ſpecies docere, ac parare ſtudemus, improbi magis inſtruuntur, & praui ad malũ ducuntur. Sed ne adeo noſter de veneno ſermo protrahatur, ſilentio non inuoluam optimũ, præſtantiſsimum, ac generale ad vnumquodque venenum, auxilium, quod tũ ante, tum poſt veneni exhibitionem, tum præſeruando, tum ſe curando aliquis à veneni potentiâ tutò præcaueri poterit, exemplo Aurelij Antonini Imperatoris, Theriaca ac Mithridatica antidoto vtendo: Omnia enim ad venena valentia medicamenta in vnum omnia miſcuit Mithridates, vt pri. de Antid. aſſerit Galenus, qui in lib. de Theriaca ad Piſonẽ, atque in lib. de Anti. adeò Theriacalem ac Mithridaticam facultatẽ extollit, vt ſummatim eius laudes complectendo ait: corpus ita diſponit, vt ab vlla re noxia non corrumpatur. ad venena ergo omnia Galeni præcepto valet Mithridatica Antidotus. Etſi quãplurima alia poſſemus narrare præſidia, duo tantùm

Venenorum communis curatio & præſeruatio.

De venenis ſcribere praui hominis eſt.

Theriaca, optimum ad venena antidotum.

remedia referam, quæ ſunt inter omnia præcipua, & quorum ego ſæpiſsimè periculum feci.

Remedium præſtantiſsimum aduerſus venenum.

℞ Radicis Angelicæ ſiluestris ℥ iiij.
Angelicæ ſatiuæ & Alteæ ana ℥ ij.
Enulæ campanæ ℥ iij.
Aſclepiadis vel vincitoxici, vrticę polypodij ana ℥ j.
Corticũ de radicibus Thimeleæ ſiue Mezereonis ℥ ij.

Colligantur hæ radices à medio Auguſto vſque ad octauum diem menſis Septemb. & ſiccentur in vmbra in calido loco, deinde in olla parua terrea vitreata noua cũ aceto albo ferueant per quartam partem horę, coperculo imprimis circumquaque cum paſta farinæ conglutinata; deinde tollatur ab igne, & ita quieſcant quouſque refrigerentur, eximantur deinde & extendantur inter duos linteolos craſsiculos, & ita ſiccẽtur in loco calido. Demum addantur his omnibus duodecim baccæ herbę Paris, quæ menſe Maij colliguntur, & triginta folia eiuſdem herbæ, & omnia in mortario tundantur, & fiat puluis, & ſeruetur in ampulla vitrea, cera & membrana concluſa: datur cum vino pondere ʒ. j. ſecundum rem.

Altera Antidotus contra venenum.

℞ Dictami Cretenſis, Dictami albi, Gentianæ, Cardi benedicti, termentillę, ſuperiorũ corticum cancrorũ fluuialium in vmbroſo loco ſiccatarum ana vnciam vnam; boli armeni oriẽtalis, terrę Lemnię, oſsis vnicornij puluerizati ana vnciã mediam, almiſchij boni dragmã vnam. Hæc omnia ſubtiliſsimè terantur, & aqua ardenti perfectiſsima miſceãtur: & poſtquã ſeptem vices imbibita & deſiccata ad ſolem fuerint, iterũ puluerizentur & per ſetaciũ emittantur, & in ampulla vitrea bene clauſa ſeruẽtur, & dragma vna cum duobus digitis vini albi optimi detur indigenti. Atque inter alia remedia, lapis quem

Bezaar nominant, reperitur, qui ex Orientalibus Indiis ad nos tranſportatur, qui ſi cum aqua herbæ ſcorſuneræ ægroto detur, confeſtim à veneno liberabitur. Adeſt etiam terra Lemnia vel ſigillata nuncupata: tanta enim eſt eius vis, vt bibita vel comeſa venenum expellat. Scribitur namque quòd Reges ac Principes Orientales & Meridionales quotidie in ſuis cœnis & prandiis hac ſigillata terra vtebantur. Vnde Regum ſigillo terra hæc ſignabatur, hinc terræ ſigillatæ nomen inditum eſt; verùm nunc ſigillorum fides euanuit, quoniam tam bona quàm adulterata ad nos tranſportatur. Verùm omnia, & quæcunque venenorum genera atque innumera illorum præſidia recenſere, præſentis non eſt inſtituti, ſed duntaxat huius optimi & celeberrimi viri venenationis caſum enarrare. Cui ne ſuſceptam prouinciam excedamus, finem imponimus, Deo Opt. Max. gratias agentes. *Terra Lemnia ſeu ſigillata.*

Hæc habui, mi doctiſſime & amiciſſime Leonarde, quibus feſtinanti calamo ſubſeciuis, vt dicitur, horis tuę voluntati morem gererem, mãdatíſque obtemperarem, ac poſteritati de veritate fidem facerem. Reliquum eſt nunc, vt poſtquàm non ego ſolùm, verùm omnes huius ciuitatis homines tibi plurimùm debemus, & quidquid in nobis eſt, tibi acceptum referimus, vt ſi occaſio feret, nobis vti velis. Nulla enim res tam ardua ac difficilis erit, in qua peragenda nos paratos non inuenias. Fac valeas, méque, vt ſoles, ames. Datum Beneuenti, Calend. April. 1579.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FINIS.

INDEX RERVM INSIGNIORVM, NOTATV ET SCITV DIGNIORVM, QVÆ IN hoc de Faſcino continentur tractatu, locupletiſsimus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

A

A, & π, duæ literæ Græcæ in charta ſcriptæ pro amuleto contra lippitudinem. 26
Abacuch prophetæ tranſlatio. 181
Abortus procuratio per Faſcinatores. 31
Abſtinentiæ quanta virtus. 259. 260
Accidens in homine duplex: vnum ex forma, alterum ex materia. 96
Accidentia facilè cognoſcuntur, ea cognita ſubſtantia, à qua fluunt. 32
Actio omnis terminata. 99
Actio perfectiua, & corruptiua. 101
Actio & paſſio inter quæ reperiatur. 190
Actio naturalis inter illa eſſe non poteſt, quorum materia non eſt communis. 142
Actio omnis in debita diſtantia eſſe debet. 133
Actio [illegible] paſſio fiunt per contactum. 10[illegible]
Actio [illegible]turalis effici non poteſt, niſi agens corpore, vel virtute, rem quam efficere vult, tangat. 142
Actio animæ immanens dæmonibus ſciri nequit. 88
Actuum triplex modus. 100
Actus & potentia ſimul eſſe non poſſunt. 139
Actus vnus ex vno agente & patiente fit. 72
Actus, qui in bonũ dirigitur, amor: qui in malum, odium appellatur. 42
de potentia ad Actum nihil reduci poteſt, niſi per rem, quæ actu eſſe habeat. 80
Actuum humanorũ ſpecies à rebus, quæ concipiuntur, differentiam ſortiuntur. 43
Actus humani ſecundum finem boni malíve iudicantur. 42
Adam omnibus rebus impoſuit nomina. 140
Adæ peccatum per Chriſti cruciatũ, deletum fuit. 178
Adæ peccato ſubiicimur omnes. 239
in Adam eramus omnes, tanquam in radice. 227
Adam ſi non peccaſſet, non pauca futura cognoſceremus. 77
Adiuratores dæmonum. 158
Adoleſcentia tribuitur Veneri planetæ. 32
de Adulterij ſuſpicione ceremoniæ apud Iudæos. 144
Ægiorum gens ſtulta, & omnium errorum mater. 178
Ægritudines corporis ex ſemine propagari. 95
Ægritudines hominibus, Deo volente, dæmones inferre poſſunt. 83. 154
Ægrorum viſa quibus ex cauſis oriãtur. 68
Ægrotantes ſæpe de medico ſanat opinio. 11. 22
Aëi inficitur Faſcino. 6
Aeris perturbationes aliquando dæmonibus adſcribuntur. 201
Æſculapij ſerpens ab Epidauro ve-

niens, ab illo æneo Moyſis effictus fuir. 213
ætas viridior in humore natiuo poſita. 209
ætates hominum ſeptem à totidem planetis regi. 31
ætas hominum ſingulorum à Faſcinatoribus obſeruatur. 32
æthiopes nō aliunde, quàm ex ſeminis proprietate. 95
æthiops à muliere per imaginationem conceptus & editus. 10
Affectiones animi noſtri, ſi diu nobis inhæſerint, pernicioſos efficiunt habitus. 45
affectus primò eſt imbecillis, deinde ipſe ſe concitat, & vires, dum procedit, parat. 254
affectus homini veluti neruos, & funiculos quoſdam à natura inditos eſſe, à quibus trahatur. 67
affectus humanos à planetis gubernari. 27
affectus ægrotorū medici noſſe poſſunt. 85
affectus hominis ſingulos ſingulis planetis adſcribi. 186
afflictio hominis multa, quia ignorat præterita, & futura. 77
africa ab Affer dicta. 141
agendi principium duplex, ars & natura. 43
agens agit in propinquius. 99
agens & patiens oportet eſſe ſimul. 109
inter agens & patiens adeò proportio ſeruatur, vt inferiora à ſuperioribus non moueantur, niſi per intermedia. 160
agens cum paſſo in materia communicat. 100
agentibus triplex virtutis ſpecies ineſt. 101
aglaophotis herba, qua dæmones euocantur. 184
agnorum chordæ cum chordis lupinis iunctæ, ab ipſis franguntur. 20
agri, qui in contrarias ſedes profecti ſunt. 210
agricola in iudicium vocatus, quòd ſegetes, ac vineas ſuo prædio vicinas areſeciſſet Faſcino, & ſuas reddidiſſet optimas. 209
aizoon herba miſcendis amatoriis efficax. 41
alacritas aſcribitur Ioui planetæ. 27
alchymiſtæ ridentur ibi. 74
alexander per tenebras æquè, ac per lucem cernebat. 15
alimonia ad colorum varietatem cōducit. 93
allium quomodo eliciat lachrymas. 136
almanſoris opinio de aliquid impetrādo. 29
alterandi vis præcipua, imaginatio. 7
alyſſum in domo ſuſpenſum, amuletū ſalutare Faſcinatis. 55
amantium mira vis & natura. 14
amantes ſæpè ad interitum perducūtur. 39. exempla. 40
amantes vnum fieri cuperent, niſi corruptio ſequeretur alterius. 39
amatoria verba vim habent Faſcinandi. 25
amatorium faſcinum quibus rebus potiſſimum componatur. 41
amatoriis poculis mortem inferri, exemplis probatur. 41. 42
amatorio faſcino nequis corripiatur, amuletum ſaluberrimum. 57
amatorio faſcino qui, & quales citius inficiuntur. 54
amatorium faſcinum. 39. eiúſque cauſa duplex. ibid.
Faſcinum amatorium. 39
amatoriorum faſcinorū amuleta. 57
amatores à pudiciſſimis corporibus etiam moribundi, ſe temperare nequeunt. 45

amaxobij in faſcinando inſtructiſſimi. 6
ambroſia deorum à manna Iſraelitarum deſumpta. 213
amor, inſaniæ ſpecies. 43
amoris ægritudo eſt ardens affectus animi, atræ bilis affinis, &c. 39
amor, faſcinarionis ſpecies. 42
amoris cauſa & origo. 38
amoris cauſam, amantium intuitum non eſſe. 117. ad animi enim turpitudinem eſt referendus. 118
amorem mulierum ſolo beſtium contactu pellici. 20
amor luxurioſus diuitiis alitur. 261
amor non omnia noſtrę voluntatis obiecta complectitur. 219
amor boni rationem habet. 37
amor ad faſcinandum aptus. 49
amor faſcino inferri poteſt. 8
amor hominum animis à dæmonibus multis infigitur modis. 250
ad amorem inflammandum dæmonũ calliditas. 250
amor intrat mentes viſu, ac dediſcitur vſu. 258
amor infandus Pygmalionis in ſtatuam. 245
amoris conſideratio duplex. 38
amoris effectus. 39
amoris ardor vt mitigari poſſit. 57
amor fame, vel tempore ſedatur: ſin minus, ad laqueum eſt accedendũ. 58.
de amore vitando Lucretij verſus. ibi.
amor nullis eſt medicabilis herbis. 251.
amnes, quorum alij nigros, alij flauos, alij albos, &c. efficiunt agnos. 93. 94.
amon ob amorem in ſororẽ in morbum incidit. 250
amuleta venatorum. 56
amuleta faſcinum, & omnia veneficia deſtruentia. 251
de amuletis hebetantibus, & auferentibus faſcinum. 55
amuletum optimum, Agnus Dei, circa collum ſuſpenſus. 262
anacreon poëta vuę paſſæ grano vitã cum morte commutauit. 225
angeli à Deo ita creati, vt etiãſi peccaſſent, omnino mori non poſſent. 226
angelos Ariſtoteles, naturæ lumine ductu, mentes ſimplices appellat. 182
angelos ſuperiores vniuerſalioribus ſpeciebus, quàm inferiores præditos eſſe. 86
angeli inferiores, ſuperiorum angelorum ſpecies non comprehendũt. 86
angelis omnium rerum, quæ natura conſtant, ſpecies & ſimilitudines Deus indidit. 80
angeli corpora cœleſtia mouent. 174
angeli oſtendunr, ſuper quos dæmones pręualeanr. 253
angelus de cœlo deſcendens, habens clauem abyſſi, &c. quiſnam dicatur, in apocalypſi. 170
anguis frigidus cantando rumpitur in pratis. 153
aniculę ad faſcinandum potiſſimum aptę. 13
aniculę pueros, pecudes, & ſegetes effaſcinant. 16
animalia nulla expertia tactus. 17
animalia non per partes iuueneſcunt aut ſeneſcunt, ſed ſimul tota. 209
animalia perfecta in aere generari. 199
animalium imperfectorum ortus. 173
animalium quorundam inſtinctus. 65
animalia pernicioſa vt ab agris expellenda. 159
animalia nociua verbis abigi. 23
animalia bruta inficiuntur faſcino. 13

animalibus cunctis natura arma ad ſui defenſionem eſt largita, præterquã homini ſoli. 223
animæ actio duplex. 87
animæ motum eſſe ſecundum Platonem. 64
in anima tria ſunt, paſſio, habitus, potentia. 7
animam humanam intelligentiarum, & abſtractarum mentium vltimam eſſe. 86
de animæ metamorphoſi Plotini verba. 170. 171
animæ ſpiritus appetitui deſeruiunt. 97
anima quó pacto ſpeciebus vtatur. 102
animam humanam vim habere diuinandi. 76
animi vis rationis expers, duplex. 49. 50
animi humani mira celeritas. 10
animus quo pacto res abſentes percipit. 63
animi noſtri ſenſus volatiles fieri, & ad planetas referri. 29
animus viuificat corpus. 63
animus à corpore, & corpus ab animo afficitur. 90
animus longiſſimè progreditur, vagatur, & ſpatiatur. 13
animus quandiu in corpore eſt incluſus, quo pacto res intelligit. 63
anima intelligere poteſt omnia. 63
animus malè affectus, ſuum quoque corpus habet malè. 15
animi & corporis valde diſpar conditio. 259
animi ſeruanda paritas. 260
animus noſter per externa ſigna cognoſcitur. 85
animo laboranti ſermo medicus. 145
animi brutorum immobiles. 11
anni primum diem lætis precationibus inuicem fauſtum ominabantur antiqui. 25
anni decretorij, & climacterici. 148. 149
anthropophagi humanis veſcũtur carnibus, & in capitum oſſibus bibunt; cutibúſque ipſis capillatis pro mantilibus vtuntur. 46
S. Antidius Biſuntinus Archiepiſcopus à dæmone, tanquam ab alato mulo, Romam iuſſu S. Spiritus perlatus. 181
antiochus anchoræ figuram in femore gerebat, quæ in filiis & nepotibus propagata fuit. 96
antiochi amor infandus ex pulſu detectus. 85
antonius Sanfœlicius merè ſuſpicioſus. 69
D. Antonio quàm variæ, ac teterrimę, horridæque illuſiones dæmonũ apparerent. 170
anus potiſſimum effaſcinant. 51
apes, animalia ciuilia. 156
apes ſcintillam quandam habent rationis. 156
apes dentibus armauit natura. 223
appetitus animalis in concupiſcibilẽ, & iraſcibilem diuiditur. 37
apollo, quòd ſibi decima hominum pars immolata nõ fuiſſet, miras Itaalis induxit calamitates. 175
apollonius Thyaneus faſcinandi habuit naturam. 3
apollonij Thyanei præſtigiæ à veris miraculis noſtri Saluatoris occaſionem ſumpſerunt. 213
aptus minus erit cras, qui non eſt hodiẽ. 254
aqua in verum ſanguinem à Moyſe conuerſa. 163
aqua ſtagni, qua in lupos commutabantur homines. 164
aqua zelotypiæ olim apud Iudæos. 144. 145
aquilam fulmine non percuti. 197

aquilarum pennæ aliarum alitũ pennas ſibi miſtas abſumunt. 19
arbitrij noſtri libertas. 89
arbitrij libertas peccatis grauiter ſauciatur. 222
arbitrium liberum defenditur contra hæreticos. 246
arbores acreſcere faſcino. 2. 13. 16. 54. 208.
arbores pulchræ faſcinaru faciles. 54
archimenis herba à maleficis hominibus extorquendorum criminum vim habens. 184
Arethuſa in fontem mutata. 170
argento luna dominatur. 29
aries, ſignum zodiaci, capiti dominatur. 186
de arietum electione Virgilij verſus. 94
ariſtoteles, rerum omnium indagator optimus. 2
ariſtotelis mos in quæſtionibus examinandis. 1
ariſtoteles nihil ſine cauſa dixit, nihilque ſine ratione tacuit. 195
arma ad propellendas dæmonum faſcinationes. 253
arma cœleſtia, quæ & qualia. 193
ars, vnum eſt agendi principium. 43
ars, naturæ parentis imitatrix. 46. 191
ars natura poſterior. 46
artis cauſæ, ratio & voluntas. 43
ars imaginatione certior. 102
ars non res, ſed rerum ſimulacra fingit. 71
artium capeſſendarum vim à natura habent homines. 139
ars, ſicut natura, repentinos abhorret motus. 204
artificialia & naturalia toto genere diſtinguuntur. 190
arteriæ exangues, & frigidæ. 127
arteriarum origo. 17
Arteriæ quo pacto aërem attrahant & expellant. 34. 35
arteriæ rariores faſcinum citius admittunt. 35
artus humanos duodecim zodiaci ſignis ſubiici. 27
aſia à quo ſic nominata. 141
aſpectu faſcinare. 5
aſpidis aduerſus incantatores aſtutia. 23
aſpis aures obturat, ne incantatorum audiat verba. 156
ſicut aſpidis ſurdæ, &c. expoſitio huius loci. 157
aſſuefactio ad hoc viget, vt ſuam quiſque excitet affectionem. 45
ab aſſuetis recedere difficillimum. 45
aſtrorum virtutes quo pacto in inferiora corpora deuehuntur. 33
aſtra quot & quantas in homines habeant vires. 8. 9
aſtrorum alia fortunata, alia non. 28
aſtra è cœlo ad terras deripi poſſe, ex quorundam opinione. 29
aſtrologi ab omnibus antiquis doctoribus arguuntur. 188. & à conciliis. 189
aſtutiæ dominatur Mercurius Planeta. 27
attrahendi plures modi. 134
augurium quatenus damnandum. 79
auium quarumdam mirus inſtinctus. 78
aues quonam pacto humanam imitantur vocem. 65
de auium præſagiis ex propheta Hieremia. 79
ex auium volatu inſidias detegere. 79
aurium tinnitu de ſe ſermones abſentes præſagire. 25
Auro ſol præeſt. 29

B

BAſcania quid propriè. 215
Baſiliſcus an reperiatur. 114

Baſiliſci generatio gallis gallinaceis attributa. 115
Baſiliſcus, ſi prior videt, occidit: ſi prior videtur, occiditur. 5
Baſiliſcus quoſcunque intuetur, venenoſis oculorum radiis occidit. 14
Baſiliſcus propriis oculorum radiis in ſe contortis interficitur. 44
Baſiliſcũ emori, ſi in ſpeculo ſeipſum intueatur, ſecundum quoſdam. 114
Baſiliſcus à doctoribus ſacris accipitur pro dæmone. 114
Batto in lapidem indicem conuerſus. 170
Becas, dictio Phrygia, panem ſignificans, qua probare cõtendebat Pſammeticus, ſermonem naturalem eſſe. 139
Bella ex vi cometarum. 30
Bella adſcribuntur Marti planetæ. 27
Beneficiorum Dei recordatio perquã vtilis. 256
Beroſus arguitur mendacij. 160
Biarmi idololatræ in faſcinandis hominibus inſtructiſſimi. 6
Biarmenſes, arctico polo vicini, cum hoſte certaturi, carminibus cœlum perturbant, nubéſque ſolicitant. 201
Biblis ſui fratris amore faſcinata, laqueo ſe ſuſpendit. 40
Blaſphemi, faſcini capaciſſimi. 49
Bonum vniuerſale, proprium voluntatis obiectum. 87
Bonum vniuerſi, eſt bonum ordinis. 160
Bona, quæ ex malis per dæmones illatis oriuntur. 238
Bothnicorum præſtigiæ miræ. 165
Braſſica ſecus rutam ſata, protinus areſcit. 20
Bruta à rerum ſenſibilium ſpeciebus excitantur. 63
Bruta nonnulla quandam micantis rationis habent ſcintillam. 156
Bruta quo pacto futura nobis deſignent. 78
de Bruti malo genio. 176
Bud, dictio, qua prolata cohibetur ſcorpio, ne vibret ictus. 25
Bythiæ familiæ mirè faſcinatrices. 2

C

Cadauer recens hominis interfecti coram interfectore conſtitutum, eiicit ſanguinem. 20
cæleſtia corpora à ſimplicibus mouentur mentibus. 174
cæleſtia corpora rem ab vna ad aliam formam mutare nequeunt. 161
cæleſtia corpora quo pacto ad faſcinũ concurrunt. 8. & quantas in homines habeant virtutes. 9
cæleſtium corporum vis hominibus, brutis, arboribus, lapidibúſque cõmunicatur. 49
cæleſtia corpora nihil mali nobis immittere queunt. 188
cælum, communis cauſa, communem vim omnibus largiens, & nõ particularem. 190
cælum, cor orbis vniuerſi. 187
cælum, locus ac Dei habitatio. 187
cælum, corporum omnium commune principium. 184
cæleſtium corporum celerrimus motus vnde. 182
cælum luce, & motu in hæc agit inferiora. 185
cæli primi motum omnibus vitam ſuppeditare. ibi.
cælum, diuinæ virtutis inſtrumentum vniuerſale. 186
cælum, animal eſſe ſenſibus prædirum probatur. 28
cælum ſenſu caret, quia paſci & cibari neceſſe non habeat. 189
cæli motus ſecundũ partes nouus. 189

cælum diuinum eſſe. 192
cælo, corporum primo ac præſtantiſſimo, omnium motuum perfectiſſimus, omniúmque qualitatum nobiliſſima lux adſcribitur. 184
cæli configurationes ad aliqua, non tamen ad turpitudinem propenſos reddunt homines. 186
cælos non animatos eſſe. 189
cęlum omnibus rebus eandem imprimit qualitatem, hácque res ſingulas confirmat, ac tanquam excitat ex ſomno. 198
cælum, licet moueatur, ſtare videtur, idque ob viſus errorem. 66
cælum quonam pacto res inferiores afficiat. 142.143
è cælo quæ in terras proueniunt mortalibus infeſta, faſcinantium aſtutia exiſtimata contingere. 31
cæli tempeſtates carmine procurare, & auertere. 25
cælum nec particularem, nec vniuerſalem motum intendit. 190
de cæli obſeruatione, quæ ad faſcinādum concurrit. 27
cæli obſeruatione, faſcinare neminem poſſe. 184
cæli rubedo ſerotina vnde fiat, & quid præſagiat. 144
cæli reuelabunt iniquitatem illorum, ait Iob: & quid hoc ſibi vult. 88
cælorum portę per Chriſti cruciatum patefactæ. 178
cæſar in ingreſſu vehiculi carmē proferebat. 25
cæſij quo pacto faſcinant. 119
calamitates omnes ex originali fluxere peccato. 227
calamitates futuræ, & pręuiſę vt auertendæ. 193
calenus, vates celebetrimus de humano capite in Tarpeio inuento interrogatio ſubdola. 26
caloris animalium naturalis ſedes, humor & alimentum. 209.210
calor igni inhærens, contrarius non eſt frigori, quod animo concipitur. 142
campana, quæ ex ſeipſa pulſatur, cùm aliquid aduerſi in republica Chriſtiana futurum eſt. 193
canidia per aerem à dæmone lata. 177
canis nigri fel, & genitale, amuletum contra amatorium faſcinum. 57
canum furor tantus, vt viſus aciem perſtringat, ſępius etiam penitus excæcet. 15
cantum Lydium & Phrygium adoleſcentibus adimendū eſſe cur cenſuit Plato. 155
capilli mulierum cremati odore ſerpentes expellunt. 47
caput, arx corporis humani. 11
caput humanum in Tarpeio inuentū Romani imperij præſagium. 26
de caramandi Reguli Maſſiliam obſidentis ſpectro. 177
carbones viuos qui manu tenent. 141
carbunculus lapis faſcinatis ſaluberrimus. 56
carmina morbos abigere. 24
carminibus equos, tauros, canéſque ſedare, pollutionémque in ſomno procurare. 24
carmina faſcinatoria. 3
carmine magico Cham Noë patrem caſtrauit, ſterilémque effecit. 26
carminum faſcinantium vis interimit animas. 5
carminibus ſidera deuocare cælo. 9
caro, hoſtis domeſticus & familiaris. 259
carnem pluere. 31
caro temperatam habet caliditatem. 127
carnis peccato omnium maximè à dęmonibus ſolicitantur homines. 249
carthaginēſes humanis hoſtiis Saturnum colebant. 175

cartilagines frigidæ & ſiccæ. 127
catanance herba Theſſala ad philtra miſcenda efficax. 41
catiliana prodigia. 30
catochitis lapidis geſtatio, amuletum contra faſcinum. 55
cauſæ rerum variæ ac diuerſæ. 62
cauſarum duo genera ex Ariſtotele. 216
cauſæ inſtrumentales tres ſunt numero. 217
cauſam habet, quidquid eſt. 62
cauſæ ſuperiores inferiora non mouent, niſi per intermedia. 160
cauſas abſque ſcientiæ principiis non aſſequimur. 221
centumcapita herba ad philtra miſcenda percommoda. 41
cepæ quo pacto eliciunt lachrymas. 136
cerebrum, neruorum origo. 127
ceruos velocitate curſus armauit natura. 224
cham carmine magico caſtraſſe patrẽ ſuum, in ſacra hiſtoria nuſquam legitur. 160
characteres incantantium dæmones excitant. 143
characteres faſcinandi vim non habent. 137
characteres & verba, dæmonum pacta ſunt. 147
characteres cum rebus externis, nihil habent commune. 142
characteres ad abigenda animalia nociua. 23
characteres quando ad dæmones diriguntur. 155
charitoblepharon herba miſcendis amatoriis efficax. 41
chordas agninas lupinis eſſe cõtrarias. 157
chriſtus à dęmone in templi faſtigium & ſublimem montem portatus. 181
chriſti aduentu vetuſtatis tenebræ ceciderunt. 177. elegãs hac de re hiſtoria de Ægypto. 178
chriſtus & apoſtoli venefici. 157
ciborum ſpirituales ſpecies, ſed ipſimet cibi, non nutriunt. 74
à cibis venerem excitantibus abſtinendum. 260
ciconia cuſtodit tempus aduentus ſui. 79
cicuta ſturnis cibus eſt. 130
circe quo pacto ſocios Vlyſſis in beſtias mutaſſe dicatur. 163. 164
circe carminum incantatione varias imaginum mentiebatur facies. 23
circe per aerem à dæmone vecta. 177
claui figẽdi mos ad ſedandam peſtem olim apud Romanos. 56
clytia in heliotropium herbam verſa. 170
cogitationis vis quanta. 15
cogitandi actus oritur à voluntate. 86
cogitationis humanæ quanta velocitas. 10
cognitio per ſpeciem, & ſimilitudinem fit. 80
colorum ſpecięs. 107. 108
coloris forma, & materia. 108
color varius in animalibus vnde. 92. 93
coloris eſt natura, vt irradiata luce, actu diaphanum moueat. 109
colores lux actu reddit. 110
color ſemper à ſenſu diſtat. 109
color dupliciter conſideratus. 108
combuſtiones arceri verbis. 25
cometarum vis, & generatio. 192
cometæ quid portendant. 194
compoſitum quodlibet ex quatuor conſtat elementis. 33
concilium Toletanum damnat aſtrologos. 189
concilij Ancyrani ſanctio contra ſortilegos. 182
concupiſcendi appetitu propter primorum parentum peccatum ſauciati

ti ſumus. 222
confeſſionis ſacramentalis vis & efficacia. 257
conſuetudo mala, malorum omnium cauſa. 255
contingentia non ſecus, ac neceſſaria Deus certiſſimè nouit. 82
contrarietas duplex. 99
cor ſanguinis & vitæ principium. 127
cordis motu ceſſante, cæteras hominis partes quieſcere, & interire oportet. 185. cordis ſenſus duplex. 84
cornicum crocitatio frequẽs futuram denunciat pluuiam. 77
corporis diſpoſitiones quot, quæ, & quales. 123
corpora omnia ſimplicibus ſubſtãtiis obedire iuſſit Deus. 173
corpora naturalia quo pacto agant in artificialia. 190
corporis inſtrumentorum vſus multiplex. 127
corpora de loco ad locũ mira dæmonum celeritate, non verborum vi, transferri poſſe. 173
corpora, in quæ mutantur dæmones, flexu facilia. 169
corporis foraminum vſus. 127
corporis & animi affectio mutua. 15
corpora tum à bonis, tum à malis angelis per aerem ferri. 179
corporis medelæ varius modus. 2 1
corpora ad ſummũ vigorem progeſſa, in vniformi ſtatu perſiſtere nequeunt. 44
corpus humanũ ad 12. zodiaci ſignorum ſimilitudinem diuiditur à magicis. 27
corpora rara faſcino ſunt patẽtiora 53
corporea ab incorporeis fieri. 8
crantis flumẽ homines in ſe lotos cæſarie candidos, & flauos efficit. 94
creſinus mirè magicus. 3
de creſino magiæ ſuſpecto hiſtoria per elegans, & faceta. 3
crudeles homines ad Martem planetam referri. 29
crucis ſigno frons terenda. 262
cuminum maledictis, & execrationibus ſatum, naſcitur lætius. 26
cutis humiditatis, & ſiccitatis mediam habet naturam. 127
cypariſſus in cupreſſum cõuerſus. 170
cyprianus magus quòd Iuſtinam virginem Chriſtianam veneficiis allicere non potuerit, Chriſtianus eſt factus. 252
cyprus quondam terra continens. 211
cyzici cupidinis fontem amorem depellere. 57

D

DÆmones, humani generis capitales hoſtes. 202
dæmones diuinæ iuſtitiæ executores, 161
Dæmones nec mares nec fœminę. 189
dæmonibus nomina varia ab ethnicis impoſita, & quæ. 175
dæmones ordine naturæ hominum intellectu ſuperiores exiſtunt. 86. & cæleſtibus corporibus quoque ſuperiores. 161
dæmones ab exordio mundi principium ſumunt regnandi. 156
dæmones quondam totum mundum deceptum habebant, laxáſque poteſtatis eis habenas Deus dereliquerat. 177
dæmones nunc nõ tantã habent poteſtatem, quantã ante Ieſu Chriſti aduentum. 175. humanum enim ſanguinem ſibi immolari faciebant. ibid.
dæmones ante Chriſti cruciatum, duplicem habebant manum. 178
dæmones quibus modis re apparere poſſint alia, quàm re vera ſint. 164
dæmonibus cum hominibus tanta olim interceſſit familiaritas, vt bini vnicuique deputati putarentur. 176

per Dæmones an occulta & futura præſciri queant. 80
dæmones inflati ſuperbia, multa ſe habere, & ſcire, & oſtendere, conantur, quæ ſoli Deo relinquũtur. 82
dæmones an futura præſciant. 79
dæmones hominis nõ norunt voluntatem. 82
dæmones quo pacto in hominis volũtatem agunt. 248
dæmones quænã certò præcognoſcere poſſunt. 81
dęmones omnium diſcutiunt conſuetudines, ventilant curas, ſcrutantur affectus, &c. 218
Dæmones, qui à ſuperioribus cecide-rũt ordinibus, rerum imagines magis vniuerſales habent: ita & plura cognoſcunt, & ad maiora capeſſenda ſunt reliquis aptiores. 81
Dæmon, etiam infimus omnium, homine perſpicacior, & quomodo. 80
dæmones intellectu non indigent agente. 80
de dæmonum præcognitione, ſententia. 86
dæmonum cognitio non à ſenſibus, quibus omnino caret, ortũ habet. 80
dæmones naturalium cauſarum vires magis, quàm homines cognoſcunt. 161
dæmones prophetarum prædicta verius & propius, quàm homines, intelligũt: & hominibus, quibuſcum intercedit familiaritas, communicant. 83. & quo pacto id faciant. 84
dæmones nonnullas hominũ cogitationes norunt, & quomodo. 84. 85
dæmones quatuor modis cognoſcunt futura. 82. 83
dæmones nihil ferè prorſus ignorant. 207
dæmones hominibus mala, Deo permittente, & iubente infligunt. 154
hinc eſt, quòd ipſi tunc ſanare dicuntur, cùm à malo deſiſtunt. ibid.
Dæmonum actio per virtutis contactum fit. 174
Dæmonum aſtutia quanta. 215
dæmonũ fraudes deſtruxit Chriſtus. 208
Dæmonũ conatus ad hoc potiſſimum omnes tendũt, vt à Deo auocent homines. 217
dęmonibus homines ex ſe ſubiici poſſunt, ſed ex ſe liberari nequeunt. 253. 254
dæmones naturæ ordinem deſtruere nequeunt. 210
dæmonum vafrities in faſcinando, eorúmque cautiones. 233.
dæmonum opera in vtero filiali quandoque ſignantur. 98
dæmones rerum naturas inuertunt, elementa conturbant, qualitates cõmiſcent, humores alterant, & omnes corporis partes inficiũt, &c. 216
dæmones in quàm varias, teterrimas, horridáſque figuras ad homines illudendos ſeſe conuertant. 170
dæmones naturas creare nequeunt: ſed creatas commutant, vt appareãt id eſſe, quod non ſunt. 163
dæmones formaliter corpora tranſmutare nequeunt. 161. nõnulla tamẽ agunt, quæ tranſmutationi ſimilia videntur: ídque tribus efficitur modis. ibid.
dæmones ex terra, aqua, vel aëre quæuis corpora fingunt, & quibuſlibet rebus ſimilia reddunt. 168
dæmones quo pacto corpora de loco ad locum transferant. 174
dæmonibus, quantũ ad localem locũ, omnia obediunt corpora. ibi.
dæmonibus ad nutum omnis corporea obedit materia. 168
dæmones quo pacto loquantur, cum vocis organa non habeant. 165
Dæmõ vel magus mortuum excitare

nequit. 162
dæmones iuramento deuinciunt homines ſibi familiares. 178
à dæmonibus per aerem vecti, & lari. 177
dæmonum illuſio,qua corpora tranſferri perſuadent. 182
dæmones quo pacto Faſcini cauſa ſint. 206
dæmonibus aduerſantes herbæ, & quæ. 241
dęmonū cultores & familiares quibus vtantur impoſturis,vt alios decipiāt. 84
dæmonum adiutatores. 158
dæmonum vis in matrimonio coniunctos quid poſſit. 248
dæmonibus aſtrictorum ſolennia.237
cū dæmonibus expreſſi fœderis vſus. 206
dæmones in extremo Dei iudicio de ſecretis ſceleribus homines accuſabunt. 88
dat nemo, quod non habet. 100
Dauidis amor in Betſabeam vnde.250
Dauid Bethſabeæ amore captus, non per faſcinum, ſed libidine exardeſcens praua. 118
definitionis cognitio omnes elucidat difficultates. 204
delectatio ſancta in prauam cur tranſeat. 250
demænetus Parrhaſus in lupum conuerſus, & anno decimo peracto, in priſtinam formam reſtitutus. 167
dentes ſtupeſcunt,cùm res acres mēte concipimus. 11
dentibus cur horror & ſtupor incutiatur ex externo ſtridore. 102.& 103
Deſiderium boni habet rationem. 37
deſideriū abſētis rei amore naſcitur.38
Deus, omnium rerum ſupremus. 87
Deus eſt ſupra omne tempus. 81
Deus regit inferiora corpora per ſuperiora. 186
Deus venturas calamitates minis cæleſtibus præmōſtrare conſueuit. 192
diaboli cultores miſerrimi. 205
diabolus,vide Dæmones.
diana,paganorum dea. 182
diaphanum coloris ſpeciem ad oculos, quos mouet,defert. 109
diluuium vniuerſale futurum,cùm ſidera omnia errantia in capricornum cōuenerint,vt opinatur Beroſus. 212
diluuium particulare poſſe fieri, non autem vniuerſale. 212
dinæ raptus cauſa. 250
Diomedis ſocij quo pacto in aues commutati fuere. 163
de Dionis,Platonis diſcipuli, horrendiſſimo genio,vel ſpectro. 176.177
diſciplinarum myſteria nō vulgo tradenda. 171.172
diuinandi virtus quibus potiſſimum hominibus ineſt. 75.76
diuinandi poteſtatem brutis etiam ineſſe. 77.& quomodo. 78
diuinatio duplex. 77
diuinatio ſupernaturalis, quæ & qualis. 78.79
diuinatio per quietem potiùs, quàm per vigiliam fit. 76
diuinatrix virtus quibus iuuetur rebus. ibid.
diuites ingenio & natura faſcino patent. 54
diuitiarum cupiditas, quot cauſa malorum. 261.& earum etymon. ibid.
dolia exhauſta fulmine, operimentis intactis,nullóque relicto veſtigio.30
domum totam dæmones facilè mouere poſſunt. 210
draco in abyſſo ligatus. 179
dracones per Aegyptios magos effecti non veri,ſed ſpectra fuere. 163
draconis cæleſtis caput cum Ioue, iunctum ad aliquid obtinendum. 29
druidæ ſua ipſorum inſtituta vulgo non tradebant. 172

E

Ecclesia, omnium communis mater. 233
Echeneis, paruus admodum piſciculus, ſiſtit ac remoratur naues, ſæuiētibus etiam vehementer ventis. 19
Echeneis piſcis ad amatorium faſcinū componendum aptus. 41
Echeneidem piſcem naues minimè remorari poſſe. 131. & 132
Effectuum contrariorum eadem cauſa exiſtere nequit. 127
Egeſtatem rerum victui neceſſariarū dæmones, Deo volente, inducere poſſunt. 83
Eleemoſynæ virtus. 260
Elementa, mundi partes, ex quibus omnia fiunt. 148
Elemētorum vnum à ſuo loco totum dimoueri Deus non patitur, ne mūdi deſtruatur ordo. 212
Elementa faſcino concuti. 5
Embryo quaſi alienum corpus à matre cenſendus eſt. 97
Embryo ob repentinos animi motus nota abſque læſione facillimè ſignatur. 98
Enſes Alamanici quo ex genere ferri fiant. 199
Epictetus, Stoicus nobiliſſimus, quid ſenſit de affectibus humanis. 67
Epicurus inueniendæ veritatis ſpem abiecit. 60
Equorum colores ex humorum prædominio oriri. 92
Equos furibundos domare verbis. 24
Equi aſpectu delectabiles faſcino patent. 54
Eryngium ore capræ ſumptum, totū ſiſtit gregem. 19
Euangeliū, pharmacum efficax. 146
Eubœa inſula olim terra cōtinens. 211
Europa vnde hoc nomē ſumpſerit. 141
Eutelis, ſui amore correptus, miſerrimè periit. 44
Excommunicationis ſentētia an contra animalia bruta ferēda ſit. 159. 160
Execrationes parentum in filios, pernicioſæ. 25
Ezechiel ab Angelo per aerem tranſlatus. 181

F

Fabius ſenator ac Prætor, pilo in lacte abſorpto, vitam cum morte commutauit. 225
Fabulæ nonnullæ poetarum ex ſacrarum ſcripturarum veritate deſumptæ. 212
Faſcinare homo naturaliter poteſt. 46
ad Faſcinandum nemo naſcitur idoneus. 223
Faſcinantium qualitates veræ, & cautiones. 232
Faſcinantiū præcipua ceremonia eſt, abnegare Chriſtum. 237
Faſcinantis virtutis hæredes. 207
nec infantem, nec ſenem Faſcinare poſſe. 129
Faſcinantes ſpecies & vires imperceptibiliter, & velociſſimè ad rem effaſcinandam penetrant. 36
Faſcinare poſſunt verba quoquomodo prolata. 23
Faſcinādi vi carent vox, verba, characteres, &c. 137
ad Faſcinandum concurrit obſeruatio cæli: hac de re caput integrū. 27
ad Faſcinandum quinam ſint potentiores. 49
ad Faſcinandum cur impellantur homines. 217
non Faſcinant externæ ſpecies. 99
Faſcinantium ſigna in oculis vnde. 237
de Faſcinantium dæmonium communibus cautionibus. 233
Faſcinantiū animi ad Iouē planetā delati, in nubem conuertūtur, &c. 30
Faſcinantium illuſiones à dæmonibus excitantur. 143
Faſciuātes dæmones quid poſſint. 246

faſcinantes numeri. 147
faſcinare ſeſe an aliqui poſſint. 44. 211
faſcinant potiſſimùm aniculæ. 13
faſcinatis medici mederi nequeunt. 216
faſcinare pro inuidere apud D. Paulũ ad Galatas. 213
faſcinationis cauſã à natura nõ ab arte manare. 48
faſcinatio per viſum fit maximè. 16
faſcinatio malignitatis obſcurat bona, ait ſapientia Salomonis. 5
faſcinationes dæmonum quibus armis propelli valeant. 253
faſcinatio dæmonibus aſcribenda. 130
faſcinatio ſegetum & pecudum dæmonibus attribuenda. 120
faſcinatores à veneficis nõ diſtingui. 5
faſcinator amorem, odium, valetudinem, ægritudinem, vitam, & interitum inferre poteſt. 8
naturâ faſcinatores, qui & quales: exempla. 47. 48
an aliqui faſcinatores naſcuntur. 46
faſcinatorum impoſtura ibi detegitur. 163
faſcinatrices mulierculæ. 4
faſcinatores quot modis alios venenant. 2
faſcinatores capite plectendi. 3
faſcini ex cauſis efficientibus definitio. 6
faſcini definitio propria. 203
faſcinum, magiæ ſpecies. 3
faſcini nomen duobus apud veteres accipi modis. 205
faſcini quotuplex differentia. 33
faſcinum ſimplex, duplex, triplex, & multiplex interdum appellatur. 220
de faſcini veris ſpeciebus. 41. 219
faſcinum per quam differentiam diuidatur. 220
faſcini cauſa quo pacto dæmones eſſe queant. 206
faſcini cauſa effectiua duplex. 216
faſcini duæ qualitates. 33
faſcini qualitas eſſentialis & accidentalis. 47
faſcinum quale ſit: hac de re caput integrum. 32
propter quid ſit faſcinum. 37
faſcinũ ob fines multiplices fieri. 220
faſcinum idẽ multarũ ſpecierum habet naturam. 220
faſcinum naturale, & faſcinum artificiale quid diſcrepent. 43
faſcini naturam ob eius obſcuritatem non attigerunt philoſophi. 1
faſcinum an in rerum vniuerſitate reperiri queat. 2
faſcinum natura non eſſe. 230
faſcinũ arte factũ, natura fieri poſſe 46
faſcinum quàm nefandum, & periculoſum. 2
faſcini vis virulenta, & lethalis. 215
faſcinum perniciosiſſima eſt præditum qualitate, omnium actiuarum efficaciſſima. 52. abſque tamen patientis aptitudine agere non poteſt. ibid.
faſcinum cur non æquè noceat cunctis. 35
faſcini obiectum duplex. 42
faſcinum ſemper ad virtutum cùm moralium, tum naturalium corruptionem tendit. 43
faſcini vis abdita, & ſalebroſa. 1
faſcinum ſemper eſſe malum demonſtratur. ibi. 42. 43
faſcinum qui negant, philoſophiam tollere videntur. 5
faſcinum eſſe, ſacris probatur bibliis. 5
faſcinum omne pernicioſa qualitate eſt præditum, quia eſt venenum. 32
faſcinum ſeptem ſolet vſurpari modis. 62
faſcinum propter quid ſit, iuxta veram Theologorum ſententiam. 216
faſcinum quale ſit, ex Theologorum ſententia. 215

faſcinum ex artis & naturæ principiis habet originem. 7
faſcina varia ex variis animalibus ſumi. 40.41
faſcini auctor diabolus. 231
faſcinum à contagio diſcrepat. 121
faſcinum æquiparatur igni. 35
faſcini vires vt augeantur. 34
faſcinum etiam ab ipſis vibratur parentibus. 16
faſcinum cœleſtia corpora iuuant. 49
faſcinum non minus propter amorem, quàm propter odiũ infertur. 37
faſcinum per tactum fieri non poſſe demonſtratur. 122
faſcinum ſola voce fieri. 21
faſcinandum laudando fieri. 4
faſcinum per metallorum vſum. 29
faſcinum per duodecim zodiaci ſignorum obſeruationem. 28
faſcinum amatorium quibus ex rebus fiat. 40.41
faſcino amatorio quinam citiùs inficiantur. 54
faſcino amatorio nequis inficiatur, remedium ſaluberrimum. 57
faſcinum inferri tactu. 17
faſcinũ per viſum dare confutatur. 105
faſcinum viſu, tactu, voce, & imaginatione vibratur. 36. per imaginationẽ pernicioſius, quàm per tactũ. ibi
qui faſcino ſint magis obnoxij. 52
faſcinum quo pacto per viſum fiat. 13
faſcini mixtio ex Ouidio. 18
faſcino ſunt patentiora corpora rara. 52
faſcino patent forma & venuſtas. 54
faſcinum loquentium auctoritatum vera expoſitio. 204
faſcino obſtandum citò. 55
faſcinum quo pacto mortem inferre poſſit. 34
contra faſcina amatoria remedia. 57
faſcini amuleta, & remedia 55. fauni, dæmonum nomen. 175
ferrum attritum magnete cur ad ſeptentrionem vertatur. 133.134
ferri maſſam monſtroſam ex fulmine fuiſſe lapſam. 198
ferrum pluere. 31
feſcennini verſus. 205
fidem qui rebus claris non habẽt, ſenſu carent. 232
fides icta vniſonam impellit, ab eáque tinnitum elicit. 20. & cur. 136
fidem perſuaſione concipi. 1256
filij in parentes improbi & ingrati vt puniuntur. 154.155
fimbriæ Ieſu Chriſti virtus. 146
finis dupliciter conſiderandus. 37
cuius finis bonus eſt, & ipſum etiam bonum eſſe opus eſt. 42
finnus quidam venalẽ exhibebat ventum. 201
firmamentum, cor orbis vniuerſi, & omnium, quæ cernuntur, maximè diuinum. 187
firmamentum, orbis vniuerſi præſtantiſſima pars, quę eſt Dei habitatio. 187
fluuij, quorum alij nigros, alij flauos, &c. reddunt agnos. 93.94
fœminas viſu vbique nocere. 2
fœtus cur vtrique parenti in diuerſis partibus ſit ſimilis. 92
fœtus in vtero ob deſiderium matris quo pacto ſignetur. 97.98
fons amorem depellens. 57
forma, cuiuſque rei potior & nobilior pars. 138
formas vniuerſaliores à ſuperioribus intelligentiis contineri. 80
formæ verę exiſtere nequeunt, niſi cum ipſo ſubiecto, cui inſunt. 71
de formarum naturalium generatione Ariſtotelis ſententia. 160
formicarum ſolertia ac diligentia. 78. 156
frigus imaginãdo, frigore corripitur. 11
frugũ penuria ex ortu cometarũ. 30

fruges pellici veneficiis. 3
fructus omnes à dęmonibus læſi, quòd decima hominum pars illi non fuiſſet immolata. 175
fulguratores ſacerdotes. 202
fulguris & fulminis differentia. 197
fulminum ex Ariſtotele duo genera: ex Seneca tria. 196
fulmina vt fiant. 195
fulminum ictus vnde. 30
fulmine omnia feruntur. 197
fulmina arceri, & impetrari verbis. 25
fulminis lapides quo pacto fiant. 198
fulminũ effect' miri, & incredibiles. 30
fulmine arborum rami tacti, cur ſeſe ſurſum tollant: & homo quoque faciem erigat. 198
fulmina ab Ioue mitti confutãtur. 196
fulmina cur adſcripta Ioui. 30
de fulminibus procurandis, & expiandis lex lata. ibid.
fulmina procurabant & expiabãt Hetruſci ſacerdotes. ibid.
fulmina dæmonum vis excitat. 155
fulmina ex voluntate faſcinantium. 30
fungi è terra auulſi, odore ſolo perdũt homines. 20
fungis naturam cæleſtem ineſſe. 113
in furnum ignitum qui ingrediuntur illæſi. 141
furti inueniẽdi quorũdã ſuperſtitio. 23
futuri cognitionem duobus conſiderari modis. 81
futurorum ignarus eſt homo. 77
futura præſagiendi virtus quibus hominibus potiſſimum inſit. 75.76
futura imaginatione præſagiri. 9
futura quatuor modis dæmones cognoſcunt. 82 & 83
futura quænam certò à dæmonibus præſciri queant. 81
futura an dæmones præſciant. 79

G

GAlbæ imperatoris auus prouocabat fulmina. 31
galeatius ob amorẽ ſe vita priuauit. 40
gallinacei pulli eius coloris excudi putãtur, qui ipſis incubantibus fuit obiectus. 10
galli gallinacei obtutus timorem incutit leoni. 14
gallorũ cantus intempeſtiuus futuram denunciat pluuiam. 77
gargulus auis ictericium haurit morbum. 15. & moritur. ibid.
gaudium quid ſit. 243
gaudũi rei præſentis amore naſcitur. 38
gaudium calorem incutit. 104
gaudium boni habet rationem. 37
gaudij conſideratio duplex. 243
generatio rerum vt fit. 160. 161
in generatione mas formam, fœmina materiam præbet. 91
genius bonus & malus hominum cuiſque deputatus. 176
genius qui apparuit Bruto. ibid.
per genium iurare, maximum apud Ethnicos extitit iuramentum. 177
de geniis Bruti, Dionis, Socratis, & aliorum, narratio mira. 176.177
in germania cur tot naſcantur mõſtra. 240
gidica amatorio infecta poculo vitæ finem dedit. 40
gigantum aduerſus Iouem bellum à Babelis turri ſumptum. 212
ſuper gladiũ acutiſſimũ ambulare. 24
græcorum mos ad aliquid obtinendũ. 29
grandines bruta, homines, & arbores proſternentes. 31
grandinem in bello pro armorum vice gerere. 201
grandines verbis arceri, & impetrari. 25
grandines dæmonum verbis excitant faſcinatores. 155
grauidarum mulierum deſideria, vide dictionem Mulieris.
grues, animalia ciuilia. 186
gruum inſtinctus mirus. 78

H

Hadirigus quidam magicis pręſtigiis longius à ſuis familiaribus auulſus, cum equo per vaſta maris ſpatia ad propria reductus fuit. 180
hæretici de libero arbitrio refelluntur. 246
hæmon Thebanus amoris impatientia ſibi mortem conſciuit. 40
hagberta, puella magica cælum deponere, terram ſuſpēdere, fontes duros reddere, montes diluere, ſidera cælis deripere poſſe credebatur, &c. 169.170
halirus hominis faſcinare nequit. 128
haquinus, Nouergiæ princeps, grandine, armorum loco, contra hoſtes pugnabat. 201
hebræi doctores religionis myſteria vulgo non tradebant. 172
helſingorum præſtigię. 165
henrico, regi Sueciæ, parebant venti. 201
herbarum vis contra dæmones. 241
herba, qua Indi dæmones cōſulunt, & alloquuntur. 183
herbæ, ex quibus fiunt amatoria. 41
herbæ ad diuinandum conferentes. 76
herbæ, quibus ſortilegi dæmones euocant. 189.183.184
in herbis colligendis an verba proferre liceat. 159
herbæ ad amorem nihil conferūt. 251
hercules faſcinatus, ſeſe in Oeta mōte combuſſit. 52
M. Herennium ſereno die ictum fulmine refellitur. 197
hirundinum natura. 78
hirūdo cuſtodit tempus aduentus ſui. 79
hiſtoriis non adhibere fidem, periniquum. 4
hollerus magus arte ſua, & oſſe maria traiiciebat. 180.181
homicidæ quo pacto deprehenduntur, & arguuntur. 20
homo, naturę miraculum. 228
homo, paruus quidam mundus, in quo omnia vnita reperiuntur, quæ ſparſim in orbe toto ſparguntur. 14. 185
hominem Deus ad ſui ipſius archetypum effinxit, omnis mali, & miſeriarum expertem. 226
homo inter angelos & beſtias medius. 22
hominis triplex ſtatus. 231
homo ex duplici natura compoſitus. 28
homo cur ſolus ex omnibus animalibus cælum verſus eſt erectus. 229
homini ſoli, qui diuinus eſt, rationem ad omnia ſibi neceſſaria parāda largitus eſt Deus. 224
hominum, quàm cæterorum animalium, differentiæ plures. 10
homo omnium animantium temperatiſſimus. 126
homini natura non eſt nouerca. 225
hominis cutis, temperiei veluti regula, ac potiſſimùm ea quæ eſt in manu. 126
hominum origo prima in qua mundi parte fuerit: hac de re hiſtoria elegans & faceta. 139
homo ſui ipſius interitus, & calamitatum cauſa fuit. 226
homo actu tantùm immortalis erat, non autem poteſtate. ibid.
homo ſi non peccaſſet, poſt longum æuum omnes in cœlo immortalitate donati fuiſſemus. 227
hominis natura, poſt Adæ lapſū, quot & quibus expoſita ſit malis. 217
quicquid homo concipit, illud eſt homo. 8

hominis

hominis ingenium ex patria, & educatione cenſetur. 225
homo ictus fulmine cur iaceat ſupinus. 198
homnis imbecillitas quanta. 256
homo homini lupus. 230
homo ignorat futura. 77
homo veneno caret, igitur faſcinare nequit. 224
homines in lupos conuerſi. 167
homines in lupos per ſtagnum quoddam in lupos mutari, & per annos nouem cum cæteris lupis congregari, & eo tempore peracto, in priſtinam redire formam. 167
homo in lupi ſpecie vulneratus à venatore quodam. 168
homines per aëra à dæmonibus vecti. 177
homines tum à bonis, tum à malis angelis per aëra ferri. 179
hominum in animalia mutationes non eſſe veras, ſed ſecundum apparentiam. 172
humida qualitas quo pacto noxia. 33
hyacinthus lapis obeſt faſcino. 56
hyæna vmbræ ſuæ cōtactu canes obmutefacit. 18. & eius vis in homines, & canes dormientes. 18
Hyænæ frontis corium faſcino reſiſtere creditum. 55
hyænæ pili ad philtra componenda percommodi. 41
hyænæ aſtus vt impeditur. 18
hyſſopum cōtra faſcinum ſalubre. 56

I

Iacob gregis prolificatio diuerſicolor vnde. 11.93
Iacobi Verardi vxor oppreſſa beneficio. 247
Icterus auis morbum attrahit ictericium. 5.15
ideæ exiſtunt in mente diuina. 74
ideales rationes in diuina mente, ſunt validiſſimæ procreãdi cauſæ, quoad materiam & formam. 80
Idola Ægypti aduentu Chriſti ceciderunt. 177.178
idolorum cultura, totius mali cauſa, & initium, & finis. 222
ieiunium dæmones eiicit. 528
Ieſu nominis quanta, & quàm magna virtus. 2254
illyrij effaſcinant viſu. 208
imaginationis natura, ac munus. 63
imaginationis vis mira. 7
imaginatio diuinandi vires affert ſecum. 76
imaginatio cuilibet ſenſui ſimilis. 113
imaginãdo futura præſciri nequeũt. 79
imaginatione animæ immutatur ſpiritus. 5
non per imaginandi vires, ſed per dæmonum auxilium occulta quędam, & futura præſciuntur. 80
imaginatio in ſuo vel in alieno corpore nihil immutare poteſt. 75
per imaginandi vim quo pacto occulta & futura præſciri queant. 75
imaginatio rerum formidabilium picturæ ſimilis. 73
imaginationis poteſtas abſque ſpecie & actu quidquam agere nequit. 70
imaginationem non perfectè ad imitandum aſſequuntur bruta, vt homo, 65
in imaginatione ſimulacra formata tenuem & ſpiritualem habent eſſentiam. 74
imaginatione corrupta, multa menti ſeſe offerunt ſpectra. 68
imaginandi actus extra imaginantem non tranſit. 72
imaginationem nihil ad prolis ſimilitudinem efficere. 90. 91. hac de re Lucretij verſus. ibid.
imaginatio attingere poteſt externa corpora. 7
imaginationis vis in mulieris concubitu. 9

imaginationis falſæ mirus effectus. 66
imaginatio ſpeculi ſimilitudinem præ ſe fert. 71
imaginatione vehementi aliis perniciem inferri, & effaſcinari. 2.3.5
imaginatricis vis loco, in brutis eſt æſtimatiua. 65
imaginationis nomine tria ſignificari. 70
imaginationē à ſupercælestibus ſubſtantiis adiuuari. 8
imaginationis ſpiritus quàm acutus, atque ſubtilis. 9
imaginationis ſpiritus ſeruus. 7
imaginatio cur nobis ſit inſita. 70
imaginatione futura prædicere. 9
imaginationis duo obiectorum genera. 65
imaginationis definitiones diuerſæ ex diuerſa Philoſophorum ſchola. 64
imaginatio falſa vnde naſcatur. 69
de aliquid impetrādo plures modi. 29
impiis deus furatur, vt tribuat iuſtis. 93
impoſtura plurium incantatorum. 141. 142
incantantium verba timēt ſerpentes. 23
incātatis medici mederi nequeūt. 216
incantationes verba ſunt animas rationales decipientia. 22
incantationibus equos, tauros, canéſque ferores ſedari, ſanguinem ſiſti, &c. 24
incantatoris etymologia. 157
incantatorem in bonam accipi aliquando partem. 157
incantatores falſò opinantur ſe, quò velint, transferri. 182
incātatores qua pœna plectendi. 3.147
de indorum ſuperſtitione narratio, & hiſtoria. 183
induſtria dæmonum doloſa. 83
inertiæ damna. 255
infantes monſtroſi ex imaginatione matris editi. 10
infantes mori faſcino. 208
infantes eiulatu proptio ſibi nocent. 45
infantia attribuitur lunæ. 32
infans dæmoni ſimilis, qui in lucem editus, protinus ſaltare cœpit. 11
infantes cur frequenter parentum ſigna, & notas referunt. 9
infideles à dæmonibus poſſidētur. 154
ingenij humani varietas. 11
inſania quibus cauſis fit. 68
inſtabilitas aſcribitur lunæ. 27
inſulæ multæ factæ ſunt, quæ priùs iunctæ erant continenti. 21
intellectus hominum inferior dæmone, ordine naturæ. 87
intellectus ſeruit ſenſibus, & ſenſus ſeruiunt intellectui. 242
intellectus ad res vniuerſales dirigitur; ſenſus verò ad particulares. 28
intellectus per ſimulacra particularium, res à ſenſibus perceptas intelligit. 63
inuidia quid ſit ex Cicerone. 214
inuidia pallore totū inficit corpus. 16
inuidia paſcitur in viuos, & poſt fata quieſcet. 61
inuidia mali habet rationem. 37
inuidia faſcinatorum cōtaminat corpus aliorum. 37
inuidi ad faſcinandum apti. 49
inuidere pro faſcinare frequēter ſumi. 213. 214
inuidos ad Saturnū planetā referri. 29
io in iuuencam conuerſa. 170
iphis amoris interiit impatientia. 40
iracundi cur familiaribus, & amicis graues, ac difficiles eſſe ſoleant. 45
ad iram dæmones concitant. 235
iratus eſt feræ ſimilis. 50
iubilæum Iudæum, & Chriſtianum. 151
iudicare non oportet ſecundum faciem. 67

iupiter quòd decima hominum pars ſibi nō fuiſſet immolata, magnas & miras Italis induxerat calamitates. 175
Iupiter Lyceus humanis colebatur hoſtiis. 167
iuramentum per genium apud veteres ſolenne. 177
iuſtina imperatoris filia gladiatoris cuiuſdam amore correpta, quonam amuleto liberata. 58
iuuentus attribuitur ſoli. 32

L

LAcertæ ad philtra facienda percommodæ. 41
lacertarum oua quo calore foueantur. 116
lactis pluuia. 31
læti qui propriè dicantur. 242
laminarum actio dæmonibus aſcribenda. 192
lanam pluere. 31
de lanitij colore, Plinij opinio mira. 94
lapides precioſos faſcinatis multùm prodeſſe. 56
lapides è cælo cadere inſtar pluuiæ. 31
lapidem grandem in flumen Ægos ex aëre cecidiſſe. 200
lapis ex fulmine cadens qua ex materia fiat. 198
laruæ, dæmonum nomen. 175
laſciui à pudiciſſimis corporibus, etiam moribundi, ſe temperare nequeunt. 45
lateres coctos pluere. 31
laurus icta fulmine, contra multorum opinionem. 197
lemures, dæmonum nomen. 175
leo naturâ calidus. 126
lepus naturâ ſiccus. ibid.
leporis marini qualitates, & vires miræ. 19.20
lex pontificia de procurandis, & expiandis fulminibus. 30
legis dempto cultu, Dei amittitur gratia. 238
liberum patrem quo pacto propitiabant antiqui. 56.57
libidinis fomites & robur. 245
libido adſcribitur Veneri planetæ. 8.27.186
librorum ſordidorum lectio vitanda. 255.256
lilium contra faſcinum ſalubre. 56
limbus ante Chriſti aduentum, bonorum hominum locus erat, 178. qui poſtea deſtructus fuit. ibid.
linguas turrim ædificantium deus cur diuiſit. 140
linguâ faſcinari. 3
lippitudo an alienis oculis incutiatur. 117
lippitudo non, niſi oculis, nocet: igitur faſcinare nequit. 125
lippitudinis morbus ſolo contrahitur contuitu. 15
contra lippitudinem amuletum in charta duabus literis Græcis π. & α. ſcriptum. 26
literas à natura non eſſe, ſed ex hominum voluntate. 140
literæ hieroglyphicæ. 171
de iis, qui collo literarum figuras ſuſpenſas portant. 158
locuſtæ verbis & characteribus è vineis & viridariis arcentur. 23.159
loquaces à dæmonum inſidiis immunes eſſe nequeunt. 261
loth vxor an per dæmones in ſalis ſtatuam fuerit conuerſa. 162
lucretius poëta amatorio poculo correptus ſibi intulit manum. 41
lucullus, imperator clariſſimus, amatorio poculo periit. 42
ludi Brabantiæ, in quibus memoratu dignum quid accidit. 11
ad luem compeſcēdam Romanorum mos. 56
luminis diffuſio quadruplex. 108

luna iuncta Ioui ad obtinendum aliquid. 29
lupinas chordas agninis eſſe contrarias.
lupinæ chordæ agnorum chordas ſibi iunctas frangunt. 20
lupus ei adimit vocem, quem prior videt, 5.14
lupi quo pacto voce à ſe conſpectos priuare dicantur. 115.116
lupi caudæ virus amatorium ineſſe. 41
in lupos homines conuerti. 167
lux, omnium qualitatum nobiliſſima. 184
lux duplex: vna mortalis, altera immortalis. 12
lux, rerum omnium præſtantiſſima, oculorum cauſa creata. 12
lux actu colores reddit. 110
lux omnia penetrat, fouet, ac moderatur. 185
lux cæleſtis vitali quadam vi prædita. 185
lucem comitatur calorem. 185.

M

Macilenti effaſcinant. 51
Magnetis myſtica virtus. 14
magnete ferrum attritum cur ad ſeptentrionem ſpectet. 132
de magnete Lucretij verſus. 34
magos naſci. 207
magorum Ægyptiorum virgas in veros ſerpentis fuiſſe conuerſos, ex D. Auguſtini ſententia. 162
magorum impoſtura ibi detegitur. 163
magus, qui taurum proſtrauit verbis prolatis. 23
magicæ artis ludibria. 163
mala omnia ex originali peccato fluxere. 227
mala, quæ per infectionem communicantur, ſunt multiplicia. 125
mala per dæmones inflicta piis, & iuſtis, ipſorum augent præmia. 239. 240
mala dæmones infligunt hominibus, Deo permittente, & iubente. 154
qui maledicunt parentibus, vt puniētur. 155
maleficio homines ligari. 6
malitiam ad Saturnum planetam referri. 31
manes, dæmonum nomen. 175
marcus Herennius ſereno die ictus fulmine. 30
mare à terra multis in locis receſſit. 211
mare inſuper in terras irrupiſſe, multáque loca ſicca & habitata legitur circundaſſe. 211
mare mediterraneum excurſu Oceani factum. ibid.
mares matri, & fœminæ patri ſæpe ſimiles. 94
mariæ virginis deiparæ templum à Nazareth ad Loretā tranſlatum ab angelis. 181
marmaritis herba, vim dæmonum euocandorum habens. 184.
marſi, ſerpentum incantatores. 147
mathematici & philoſophi diſcrimen. 148
matrimonium qui ineunt, vt ſuæ libidini vacēt, ſuper eos dæmones poteſtatem habent. 253
matrimonium quibus viis à dæmonibus impediatur. 248.249
D. Mauritij cœnobium, cuius ſi monachorum aliquis ægrotauerit, eiuſdem conualeſcentia vel mors facilè præſagitur, & quomodo. 193
medea à dæmone per aërem portata. 177
medelæ corporis varius modus. 251
medici de ægrotorum affectibus conicere poſſunt. 85
de medico ſpes quo pacto ſalutaris eſt ægroto. 105

de Medico frequenter ægrotantes ſanat opinio. 22
Melancholici frigidi, ſicci, & atri. 75. 76
Melancholicis diuinandi virtus attribuitur. 75
Melancholicis purgatiores rerũ ſpecies inſunt. 76
Melancholici faſcinatores. 51
Melancholicus humor dæmonibus aptus. 240
Membranæ corporis animalis exangues, & frigidæ. 127
neſcia mens hominum fati, ſortíſque futuræ. 77
Mẽtes ſimplices corpora cæleſtia mouent. 174
Mentes ſimplices, quarum Ariſtoteles meminit, ipſi ſunt angeli. 182
de Mentis intentione ſententia Platonis. 22
Mentes hominum faſcino turbari. 5
Mentes ſuperiores, vide Angeli vocabulum. ibid.
Menſtruum muliebre quàm damnoſum. 8. 14
Menſtrui muliebris virus potentiſſimum, & maximè noxium. 47
Meſſes ex agro in agrum traduci faſcino. 4
Metallorum cuique planetæ ſinguli præſunt. 29
Metallicæ laminæ cum characteribus inſculptæ damnandæ. 190
Metallorum vſus in faſcinis. 29
Metamorphoſes poëticæ ibi plures cum exemplis propoſitæ. 170
Metempſychoſis Pythagorica. 170
Methodus duplex, compoſitionis, & reſolutionis. 205
Miluus in cælo cognouit tempus ſuũ. 79
Miracula naturæ non nimis anxiè rimanda. 5
Miſeriæ propriæ vtilis conſideratio. 257
monſtroſi fœtus vnde naſcantur. 95
monſtrorum in Germania naſcẽtium cauſa. 240
mórem facilè dæmones mouere poſſunt. 210
morborũm origo ex Galeno. 130
morborum origo à corporum diſpoſitione. 52
morborum genera verbis arceri. 25
morbos varios hominibus & pecoribus à dæmonibus immitti. 83. 175
morbos quoſdã ex ſemine propagari. 95
morbos Chriſtus pellebat ſermone, & mortuos excitabat ad vitam. 145
morbos per dæmones illatos medici non expellunt. 120
morbos abigi carminibus. 24
morum prauitas à cæleſtibus corporibus dari non poſſunt hominibus, & cur. 188
mors, pœna peccati. 227
mortem nõ fecit Deus, ſed impij manibus & verbis accerſierunt illã. 226
mortuum vllum nullus excitauit magus, vel dæmon. 162
mortuis non inſultandum. 61
motuum differentia. 173
motus triplex. 101
motus idem eſt totius & partis. 174
motum primi cæli vitam omnibus rebus ſuppeditare. 185
motus cæli ſecundũ partes nouus. 189
quod motu primo mouetur, cætera mouet: atque eo quieſcente, cuncta quieſcunt. 185
puluis, in quo mula ſe volutauerit, amuletum contra amatorium faſcinum. 57
mulier natura mutabilis. 50
mulieres prægnantes ſæpe carbones, ſæpe cineres appetunt, &c. 98
mulieris in concubitu imaginatio mira. 9

mulieribus coniugatis circa genialem lectum elegantes imagines ſunt proponendæ. 11
mulier, quæ per imaginationem concepit & peperit Æthiopem. 10
mulieris prægnātis deſiderium àn fœtum macula aſpergere poſſit. 97
mulieres menſtruatæ inficiunt ſpecula. 14.116
mulierum crines cremati odore ſuo expellunt ſerpentes. 47
mulieres abortum facere, dęmonum malitia. 175
mulierum excrementa pernicioſa, & cur. 50
mulieres menſtruales contactu vites in perpetuum lædunt, rutam & hederas mori faciunt, apes tactis aluearibus fugant, &c. 47
mulieres mergi nequeunt, ne veſte quidem grauatæ. 13
mulieres quot modis faſcinare queūt. 8
mulieres cur natura ſua effaſcinent. 50.51
mulierculæ faſcinatrices. 4
mulieres ſtabulariæ, quæ in iumenta vertebant homines. 164
mulierem Anglicanam arte magica illuſam, in aërem cum horrendis clamoribus fuiſſe raptam. 180
mulieres venuſtæ faſcino patent. 54
mundus ex nihilo creatus. 145
mundum hunc inferiorem ſuperioribus nationibus eſſe cōtiguum oportuit, vt omnis virtus eius inde gubernetur. 186
mures verbis capi. 23
muſæ, dæmonum nomen. 175
muſicę vis mira narratur. ibid. 152. 153
muſtella eiulatu miro in bufonis os ſe deuorandum inuehit. 115
mutinus Deus, in cuius pudendo ſinu nubentes primùm ſedebant, vt illarum pudicitiā prior Deus delibaſſe videretur. 206
myſteria Ægyptiorum. 171
myſteria non in vulgus proferenda. 171.172

N

Nabuchodonoſor quo pacto in brutum conuerſus. 167
nanus quidam mirum in modum ſuſpicioſus. 69
narcyſſus amore ſüi captus, interiit. 44.45
nares, ſpiritus ſunt meatus. 127
natura, vnum eſt agendi principium: ars, alterum. 43
natura arte prior. 46
natura nihil fruſtra, nihilque vnquam otioſum agit. 224
natura ita rerum omnium cauſas ordinauit, vt ad vniuerſi conſeruationem, non ad deſtructionem pertinerent. 212
natura ſagax & prouida ſui, vt in brutis apparet. 78
natura tempore exercet actionem. 120
nemeſis ab antiquis contra faſcinum inuocata. 55
nerui humiditatis & ſiccitatis mediā naturam habent. 12
neruorum origo, cerebrum. 127
neruorum opticorum munus. 106
neuri populi æſtate in lupos mutātur, deinde in priſtinam faciem reuerti ſibi videntur. 167
niues rubentes in Armenia conſpici, 200
noë ebrius à filio Cham magico carmine caſtratus, ſteriliſque redditus, 26
nomina rebus omnibus Adam impoſuit. 140
nomina omnia arte, non natura eſſe dicuntur. 138
multis probatur argumentis. 139
nomina noſtrarum intentionum ſunt ſigna. 140

notitia ab obiecto & poteſtate gignitur. 110
nubes ſolicitari carminibus. 201
numeris conſtant,quæcunque in hoc orbe continentur. 148
numerorum ſonorum vis incredibilis. 26
numeris omnia conſtare,ex Pythagoræ doctrina. 147
numeros Plato clariores & apertiores reddidit. 147
numerus impar mas, impar fœmina. 148
numeros impares ad omnia cæteris vehementiores eſſe. 25
numerorũ ſymphoniacorum vis. 151
numerus ſeptenarius, rerum omnium ferè nodus. 148
numerum ſeptenariũ magnæ religionis eſſe, oſtendunt Iudæi. 151
numeri an vim habeant faſcinãdi. 147
numeris quãdo quædam inſit vis. 150 & quinam doctores Chriſtiani eis virtutem multam tribuant. ibid.
nuptiarum Athenienſium ritus. 57
nymphæ, dæmonum nomen. 175

O

OCtimeſtris partus cur nõ vitalis. 149
Octonarius numerus plenus. 148
Oculorum deſcriptio. 106
Oculi definitio. 105. & eius munus. ibid.
Oculi, alter animus. 13
Oculis debetur cognitio philoſophię. 107
Oculi bini cur ſingulis animalibus à natura dati. 105
Oculi ignei. 15
Oculi, affectuũ animi indices,& nuncij. 12. ac duces fideliſſimi. 13
Oculorum obiecta, colores. 107
Oculi inter ſe habent vnionem. 106
oculorum motus quatuor. ibid.
oculi à terra vno ictu cælum pertingunt, mundíque fines colluſtrant, &c. 13
Oculi noſtri ſæpe falluntur, vnde à dæmonibus facilè præſtinguntur,& faſcinantur. 164
oculorum mira virtus. 5
Oculi concaui, fixi, & irati inficiunt faſcino. 51. itémque truculenti, ac tetri, exemplum mirandum. ibid.
Oculis quorumdam punctiones infligi. 16
Oculus quo pacto tam ſæpe fallitur. 66
oculi capiuntur voluptatibus, ac rerũ viſarum alliciuntur amore. 15
oculus vrens faſcinat pueros. 3. 5
Oculi cæſij, glauci,& virides quo pacto faſcinant. 119
oculi hominum ponticorũ adeò ſunt noxij, vt nulli rei parcant. 16
oculi adeò vim habent vitioſam, vt in alios proprium eiaculentur virium. 15
Oculi inuidorum vulnerant. 16
Oculus geminam habens pupillam, vim maximam denotat faſcinandi. 13
hiſtoria de quodam oculum faſcinantem habente. 54
oculi ſinguli quarumdam mulierum geminam pupillam habentes, vbique nocere comperti ſunt. 13
oculis gallus gallinaceus timorem incutit leoni. 14
Oculis lupus adimit vocem. 14
oculi canũm tantam habent vim, vt aciem aliorum perſtringãt, ſæpius etiam penitus excæcent. 15
oculis enecat baſiliſcus. 14
oddo Danicus, inſignis pirata, & magicus, abſque carina, mare penetrãs, concitatis carmine procellis, aliena euertebat nauigia. 180
Odium, faſcinationis ſpecies. 42. ad faſcinandum aptum. 49

odium in repugnantia conſiſtit. 219
odij definitio. 37
odium mali habet rationem. 37
ex odio intectus contrahitur dolor. 38.
odium quænam noſtræ voluntatis obiecta complectatur. 219
odium excantatione inferri poſſe. 8
odores reddit calidum exhalans. 110
olempis, celeberrimis vatis de capite humano, in monte Carpio inuento, interrogatio ſubdola. 26
in oleum feruens qui immittunt manum. 141.
oliuetum, quod in alteram vię publicæ partem ttranſlatum fuit. 34. 210.
ophiones homines ſerpētum ictibus ſolo contactu medentur. 20. 47
opinio aliquando pro fide. 156.
opinio iuuat plurimum ægrotantes. 22.
opinione ſæpius, quàm re, laboramus. 67. 28.
opinione faſcinati. 45.
in opus alienum ingenioſus eſt improbus. 61
oratio, quædam eſt quantitas, quæ agendi principium eſſe non poteſt. 142.
orationis triplex reperitur genus, in intellectu, voce, & ſcripto. 21,
oratio, qua mens in Deum eleuatur, dæmones validiſſimè confodit. 258
orationem Dominicam in herbis colligendis dicere, non ſuperſtitioſum eſt. 159
in oratione triplex error contingere poteſt. 158
oratio Tuſciæ Veſtalis, quæ aquam crebro tulit. 24. & 25
orchys herba obſiſtit faſcino. 55
ordo, eſt bonum vniuerſi. 160
ordo mundi, ipſius pars præcipua. 173
oſcitantes cur ſigno crucis os noſtrum muniamus. 155
Oſores ſe vlciſcuntur faſcino. 38
oſſa frigida, & ſicca, & corruptioni contraria. 127
othinus illuſor vehementer inſignis, de quo mira narratur hiſtoria. 180
otium, multorum vitiorum cauſa. 255
oues verborum prolatione faſcinatores lacte priuant. 155

P

Palmarum lignū faſcino reſiſtere. 55
parentibus vtriſque cur fœtus in diuerſis partibus ſit ſimilis. 92
parentum in filios execratio quid faciat. 154. 155
parentum in filios execrationes pernicioſæ. 25
partum ſeptimeſtrem viuere, octimeſtrem mori. 148. cur. 149
paſſio & actio duntaxat per cōtactum fiunt. 100. 111
peccatum, eſt character dęmonum. 87
peccatorum grauium differentia. 239
peccatum originale, omnium malorum cauſa. 227
peccatum originale lactat, actuale nutrit, & roborat. 222
peccato Adæ ſubiicimur omnes. 239
peccatum mentem & rationem obſcurat, quamuis non extinguat. 222
peccatum, ad quod homines à dæmonibus magis ſolicitantur. 249
peccati cauſa tollitur gratia, non natura. 140
pecudes effaſcinant aniculæ. 16
penates, dæmonum nomen. 175
periculum qui amat, peribit in eo. 254
perſuaſio reperitur in iis, quibus non eſt fides, vel opinio 156
peſtis ex cometis naſcens. 30
peſtis Romana ab illa, quæ in deſerto in Iſraëlitas eſt graſſata. 213
ad peſtem compeſcendam mos Romanorum mirus. 56

peſtem cantu dicitur ſuſtuliſſe Thales. 153
D. petri vmbra quantam haberet virtutem. 146
phaethontis è cœlo caſus à miraculoſo die temporis Ioſue ſumptus. 212
phantaſiæ etymon. 64
phantaſia potiſſimum impreſſiones dæmonum recipit. 244
phantaſiæ & cordis conſenſus. 242
pharmachum in Æthiopia lethale, cuius ſudor tabem faſcinantem affert corporibus. 51
D. philippus apoſtolus ab angelo in Azotum tranſlatus. 181
philomela in luſciniam mutata. 170
philoſophis non tantum tribuendum, quantum veritati. 61
philtra quibus ex rebus maximè componantur. 40.41
philtris qui citiùs inficiuntur. 54
philtris mortem inferri, probatur exemplis. 41.42
phyllis amoris impatientia laqueo vitam finiuit. 39.40
phyteuma herba amatoriis miſcendis efficax. 41
pictorum & hiſtrionum comparatio. 64
picus rex à Circe in auem ſui nominis fuit mutatus. 167.168
pietate vera homo deſtitutus, in quot & quanta illabitur ſcelera. 222
pileus ventoſus Henrici regis Sueciæ. 201
pili natura ſicci. 127
piper quo pacto ſternutamentum excitet. 136
piſcis Tobiæ contra dæmones. 241
planetæ ſeptenario definiti ſunt numero. 148
planetarum ſingulorum vis. 8.9
planetæ quo ordine fœtibus in vtero præſint. 31
planetæ in oculorum gratiam formati. 11
plantarum iuuentus & ſenectus. 209
planetas ſeptem hominum ætates totidem gerere. 31.32
planetis ſingulis ſingulos hominis affectus adſcribi. 186
planetas humanos affectus gubernare. 27
planetæ ſinguli ſingulis præſunt metallis. 29
plantæ cur ſenſu careant. 189
platani folia veſpertiliones abigunt. 19
plumbo dominatur Saturnus. 29
pluuia quadraginta dierũ & noctium diluuij tempore. 151
pluuiæ prodigioſæ & monſtroſæ vnde naſcantur. 31
pluuiæ lactis, ſanguinis, carnis, & ferri an fieri queant. 200
pluuiæ à faſcinatoribus excitantur. 155
poetę ſacram ſcripturã profanarũt. 212
pollutionem in ſomno procurari carminibus. 24
pontici homines adeò faſcinantes habent oculos, vt nulli parcant. 16
populi faſcinantes, non vi propria, ſed dæmonum arte. 208
porphyrius chriſtiani nominis hoſtis. 178
eius teſtimonium de idolorum Ægypti caſu, ad Chriſti aduentum. ibid.
portentum de homine quodam lupi formam induente, & in illa forma ſagitta vulnerato. 168
de potentia ad actum nihil reduci poteſt, niſi per rem, quæ actu habeat eſſe. 80
potẽtia & actus ſimul eſſe nequeũt. 139
poteſtas duplex in rebus cunctis, vna naturalis, altera obedientiæ. 161
prædia, quæ in contrarias ſedes profecta ſunt. 210
prædictio, cur diuinatio dicatur. 82
prædictio futurorum, vide diuinationis vocabulum.

prægnantium mulierum deſideria, vide vocabulum mulieris.
præmia bene honeſtéque viuentiū. 228
præſagia, vide futura prædicere.
præſidentia adſcribitur Soli. 27
præſtigiatoris cuiuſdam mira facinora. 168
præſtigiæ quorundam magorum miræ. 164. & 165
priapi penis. 205
priapus in nuptiis, ſeminum Deus, ne fœcunditas impediretur faſcinatione, colebatur. 206
princeps huius mūdi foras eiectus 179
principiis obſtandum. 254
prodigia Catiliniana. 30
per prophetas falſos deus ſuos quandoque tentare conſueuit. 162
prothei in varias & multiplices figuras mutabilitas. 189
prudentibus diuinandi virtutem ineſſe. 76
prunis candentibus inſiſtere. 24
pſammetici opinio de primo hominum idiomate refellitur. 139
pſitacus quo pacto humanam vocem imitatur. 65
pſylli populi à rege Pſyllo ſic vocati, odore ſuo ſopiunt ſerpentes. 247
puella veneno nutrita, ſecum coëūtes interimebat. 46
puero in matris vtero vt imprimantur ſigna. 97. 98
pueri obnoxij faſcino. 54
pueri vt faſcinentur. 6
pueri fœdis hominis irati oculis quandoque læduntur. 111
pueros effaſcinant vetulæ. 16
pueri quoque faſcinant. 48
pueritiam Mercurio tribui. 32
pueri eiulatu proprio ſibi nocent. 45
pulchritudo mundi in ordine ſuo cernitur. 173
pulchritudo patet faſcino. 54
puritas animi ſeruanda. 260
putrefactionis definitio. 115
pyramus amore periit. 40
pyrrhus rex in dextro pede habuit pollicem, cuius tactus medebatur lienoſis. 48. qui cremari non potuit. ibid.
pythagoræ opinio de Deo, animabus, & rerum vniuerſitate. 147
pythagoræ metamorphoſis ibi deſcripta verſibus. 170

Q

Quadragenarij numeri myſteria. 151
Quadrata, ſi procul ſpectentur, rotunda videntur. 66
Qualitates primæ quatuor. 17
Quercus ad faſcinum venatorium dirimendum. 56

R

Ranæ ex aere cadentes. 199
Ranæ à magis AEgyptiis factæ, non veræ, ſed ſpectra fuere. 163
ratio noſtra lapſu primorum parētum cęcitatis tenebras contraxit. 222
ratio peccatis grauiter ſauciatur. ibid.
ad rationalem partē requirūtur tria. 156
ratio omnium rerum reddi nequit. 4. 5
religione vera in homine extincta, quot & quanta ei obrepunt faſcinora. 222
remora piſciculus, ſæuientibus etiam ventis, ſiſtit naues. 14
remoram piſcem naues minimè ſiſtere poſſe. 131. 132
res nec veræ nec falſæ propter affirmationem vel negationē noſtrā eſſe. 144
res per ſimulacra cognoſcuntur. 137
reſolutio compoſitioni admodum cōtraria. 205
reſpirationis effectus. 52
de reſpirationis vſu variæ philoſophorum ſententiæ. 128
rex francorum hæreditariam habet virtutē, qua tactu medetur ſtrumis. 48
regū deus præcipuā curā gerit. 194
rheubarbarum euangelicum. 146

rhodus inſula receſſu maris apparuit. 121
rubedo cæli ſerotina quo pacto fiat, & quid præſagiat. 144
rubetæ philtris componendis aptiſſimæ. 41
rubetæ oſſiculum prohibet amorem. 57
rubor non ſemper coniecturam facere debet. 67
ruta iuxta braſſicam ſata cur areſcat. 137
ruta faſcinatis amuletum. 55

S

SAcerdotes remittendi peccata poteſtatem habent. 257
ſacerdotes fulguratores, qui fulmina procurabant,& expiabant. 30.102
ſacramentum fit, Dei verbo ad elementum accedente. 145
ſacramenti confeſſionis vis & efficacia. 257.258
ſæui homines ad Martis planetam ſpectant. 8
ſagittæ eductæ corpore, ſi terram non attigerint, ſubiectæ cubantibus amatorium efficiunt. 41
ſaliuæ Ieſu Chriſti virtus. 146
ſaliua Veſpaſiani medebatur morbis. 48
ſalomon tanto amore mulierum ardebat, vt illarũ idola veneraretur. 119
ſalutatorum impoſtura. 141.142
ſalutatores propè incredibilia efficiebant ſalutationibus, etiam canum morſus curantes. 48
ſampſon in capillitio mirabilem continebat virtutem, qua quibuſlibet rebus aduerſis reſiſtere poterat. 48
ſamuelem non excitauit Pythoniſſa. 162
ſanguis temperatum habet calorem. 127
ſanguis è naribus effluit, cùm res rubras mente concipimus. 11
ſanguinem vndecũque fluentem ſiſti carminibus. 24
ſanguinem pluere. 31
ſapiens Stoïcorum, vitiis omnibus liber. 67
ſapores efficit humor neruum guſtatiuum penetrans. 111
ſapphirus lapis prodeſt faſcinatis. 56
ſappho puella ob amoris impatientiã, vitam cum morte commutauit. 40
ſaræ viri ſeptem vita priuati. 249
ſatanas transfigurat ſe in angelum lucis. 182.183
ſaturnus in equum conuerſus. 170
ſaturno humanæ immolabantur hoſtiæ. 175
ſaturnus planeta frigidæ & ſiccæ naturæ, ob id malitiam infert. 31
ſatyri dæmonum nomen. 175
ſatyrion obſiſtere faſcino. 55
ſcamandrus amnis oues reddit flauas. 94
ſcientiarum capeſſendarum vim à natura habent homines. 139
ſcire, eſt per cauſam propriam,& non communem. 131
ſcorpio prohibetur, ne vibret ictum, dicendo Bud. 25.26
ſcripta cur fuerint inuenta. 137.138
ſcripturę ſacræ authoritas anteponẽda cuiuis humano iudicio. 60
ſcriptura ſacra non ſemper de re, quæ verè eſt, loqui conſueuit. 156
in ſcripturis diuinis multa ex gentiliũ ſcriptis vſurpantur. 214
ſegetes à faſcinatoribus excantari. 3
ſegetes lætæ faſcino patent. 54
ſeleuci regis mira in filiũ Antiochum pietas. 40
ſeminis humani genera duo. 149
ſeminis vtriuſque parentis vis & natura. 95
ſenectutis incommoda. 129

ſenes frigidi, nigri, & liuidi. 129
ſenſatio ſpeciem recipiendo fit. 110
ſenſus omnes capiti, tãquam miniſtri, atque ſtipatores, dati ſunt. 127
ſenſus non res ipſas, ſed rerum ſpecies percipit. 71
ſenſuum externorum obiecta. 65. & quando ipſi circa proprium obiectũ fallantur, & quando non. 66
ſenſus intellectui ſeruiunt, & intellectus ſenſibus ſeruit. 242
ſenſus ad res particulares dirigitur, intellectus verò ad vniuerſales. 28
ſenſuum paſſio eſt inſtar celerrimæ percuſſionis. 64
ſenſus ab eo quod percipit, denudatus eſt. 104
ſenſus ſæpe falluntur, ideo à dæmonibus facilè præſtinguntur. 164
ſenſus cordis duplex. 84
ſenſus hominum futuros ſolus Deus intelligere poteſt. 85
ſenſus animi præſens quotuplex. 85
ſenſus animi noſtri volatiles fieri, & ad planetas referri. 29
ſenſus externus intuitiuam tãtùm habet notitiam. 113
ſeptenarius numerus, rerum omnium ferè nodus. 148
ſeptenarium numerum magni myſterij fuiſſe, oſtendunt Iudæi. 151
ſeptimus maſculus, nulla interiecta fœmina, mirabilem creditur habere virtutem. 48
ſermo Dei omnipotens. 145
ſermo diuinus pinguiſſimus. 61
ſermo, animo laboranti medicus. 145
ſermo an à natura: hac de re hiſtoria faceta. 139
ſermo Dei ab omni falſitate purus. 60
ſerpentes veneno pro armis muniuit natura. 224
ſerpentes ſibilo ſolo diſtantia magna abſentes enecant. 20
ſerpens quernis frondibus contacta moritur: & in veſtigio hæret greſſus, iniecta Ibidis penna. 18
ſerpens, quem lancea interfeciſſet miles, totum eius corpus tactu mortificatum effecit. 18
ſerpentes ſiſtuntur verbis. 23
ad ſerpentes cur verba dirigi, dæmones gaudent. 156
ſerpentes quo pacto ſenectutem deponant, & reiuueneſcant. 230
ſerpens antiquus in abyſſo ligatus. 179
ſerui ab irato domino obiurgati mors. 51
ſeruitutem peccatum originale peperit. 222
ſicca qualitas quomodo noxia. 33
ſicilia olim terra continens. 211
ſidera in oculorum gratiam formata. 12
ſidera, corporum omnium commune principium. 184
ſiderum virtutes inferius vehuntur, & quomodo. 33
ſidera è cælo ad terras deripi poſſe, ex quorumdam ſententia. 9. 29
ſiderum in homines quanta virtus. 89
ſigillum quomodo vim habeat imprimendi. 75
ſignis cæleſtibus calamitates futuras Deus, præmonſtrare ſolet. 192
ſimile à ſimili trahitur. 135
ſimile ſibi quiſque procreare ſtudet. 95
ſimilitudines rerum nihil penitus efficere valent, prærerquàm rerum ipſarum imagines oſtendere. 74
Simon Magus ſe Chriſtum eſſe dicẽs, & in cælum volans, ad D. Petri preces, in terram deiectus. 179
ſimplicia compoſitis ordine naturæ præeunt. 32
ſimulacrum rei cuiuſdã non plus habet viriũ, quã imperatoris imago. 74
de Socratis genio aſſiduè ei loquente. 177

Solanum furioſum, herba, qua dæmones inuocantur,&c. 183. & 184
ſolertia adſcribitur Mercurio planetæ. 27
ſolinus, aſſecla Plinij. 3
ſolis operationes diuerſæ. 185
Somnium in viſione nocturna, ex verbis Iob patriarchæ, & Ioëlis prophetæ. 79
in ſomno à dæmonibus frequentes fiunt apparitiones, & variæ. 175
ſonorum muſicorum virtus. 151. 152
ſonorum ſecreta miracula. 20
ſonos reddit localis motus aerẽ verberans. 110
ſonori numeri incredibiles in nobis pariunt effectus. 26
ſortilegi falſò putant ſe, quò velint, à dæmonibus transferri. 181
ſoſigenes, Alexandri Aphrodiſei præceptor. 113
ſpecies vniuerſas in mũdo contentas, ex nihilo creatas. 145
ſpecies intentionales. 36
ſpeciebus quo pacto vtatur anima. 102
ſpecies in imaginatione exiſtentes, nõ viuæ ac veræ ſpecies, ſed rerum viuarum ac verarum ſimilitudines. 71
Specierum intentionalium vis. 104
ſpectra, quæ ægrotis apparere putantur, vndenam oriantur. 68
ſpecula omni mutationis genere carent, ideò ſimilitudines in illis relucẽtes abeunt, & redeũt, ſine vlla ſpeculorum mutatione. 71
ſpecula ſi eſſent animata, rerum imagines ipſis, ſicut cæteris animãtibus, offerrentur. 72
ſpeculi materialis, & ſpiritualis diſcrimen. 89
in ſpeculis quæ relucent, non ſunt veræ formæ, ſed quædam vmbræ. 71
ſpes, ſæpe ſanitatis cauſa. 22
ſpiritus animales à cerebro per totum corpus diffunduntur. 127
Spiritus animæ deſeruiũt appetitui. 97
ſpirituum immutatio in oculis maximè fit. 5
ſpiritus vitalis vt faſcinanti virtuti cedit. 34
ſtagnum, quo in lupos mutabantur homines. 164
Stellarum vis quo pacto in inferiora corpora influit. 33
ſtellæ compoſitorum reſpiciunt ſpecies, omneſque proprietates inſtillãt. 33
ſtellarum aliæ fortunatæ, aliæ non. 28
ſtellæ nobis vitam infundunt. 185
ſtellas maleficas appellantes arguũtur ab Origene. 188
ſtellæ, licet cum cælo ſimul moueantur, ſtare videntur, idque ob noſtri aſpectus errorem. 66
ſterilitatem frugum dæmones, Deo volente, inducere poſſunt. 83
ſternutantes cur ſalutentur. 155
ſtrabones inficiunt aſpectu. 51
ſtrumas ſanat rex Galliæ hæreditaria virtute. 232
ſubſtantiæ ſimplices corpora cæleſtia mouent. 174
ſubſtantia cognita, accidentia ab ea fluentia facilè cognoſcuntur. 32
ſudorem quorumdam contactis corporibus afferre tabem. 19
ſumma quęque facilè deturbantur. 44
ſuperficies actionis expers. 191
ſuperſtitioſorum illuſiones à dæmonibus excitantur. 143
ſurdi omnes, ſunt muti. 159
ſyluam dæmones facilè mouere poſſunt. 110
ſymbolum apoſtolorum in colligẽdis herbis dicere, pium eſt. 159

T

TActus quid. 122
Tactus omnium ſenſuum præcipuus, & præſtantiſſimus, & maximè

neceſſarius. 17
tactus an ſit multiplex. 123.124
tactus obiecta, quatuor primæ qualitates. 17
tactus obiectum omne vel gratum, vel moleſtum. 124
tactus conſtrictio, ac dilatatio vnde. 124
tactus animalis, vitæ principium, & finis. 122
tactus organum quod & quale. 17
tactus vſus duplex. ibid.
tactus expertia animalia nulla. ibid.
tactus res percipit præſentes.122.eiúſque munus. ibid.
de tactu ſenſorio ſententiæ variæ.123.124
tactus quorumdam hominum ſalubris, quorumdam verò noxius. 19
tactu faſcinum inferri. 17
tactus Veſpaſiani ſalutaris. 48
tangibiles qualitates tactum mouent. 111
tauris natura pro armis cornua eſt largita. 223
taurum verbis proſtrauit incantator in auriculam verbis prolatis. 23
taurus furens, alligatus ficui, manſueſcit. 19
taurus, ſignum zodiaci, cœlo dominatur. 186
tempeſtates maris compeſcũt magi in fauorem Xerxis præfectorum. 202
templum D. Mariæ Virginis à Nazareth ad Loretam ab Angelis tranſlatum. 181
temporis tres partes. 81
temporum diſtinctio nobis, nõn Deo, adſcribitur. ibid.
tenebræ vetuſtatis aduẽtu Chriſti ceciderunt. 177
tereus in vpupam mutatus. 170
terpander ſeditionem cantu ſopiuiſſe fertur. 152.153
terrarum varia diſcrimina. 200
tertas multas naſci non ſolùm fluminum inuectu, ſed etiam maris receſſu. 211
terra pinguis ad ſterilitatem deflectere poteſt. 210
terræmotus quibus cauſis fiunt. 210
terræmotus ex virtute cometarum. 30
teſtudines oua fouent, & fœtus oculis excutiunt. 14. 116
thabaccus herba; qua inuocantur & conſuluntur dæmones. 183
theangelica herba epota, vim diuinatricem confert. 76
theologia ſcientiarum regina. 221
Thibij, familiæ in Ponto mirè faſcinatrices. 2
Thisbe interiit amore. 40
thuris ſuffitum contra faſcinum valere. 56
timagoras amore victus, ſe præcipitem dedit. 40
timor quid. 243
timor incutit frigus. 115
de timore vano verſus Lucretij. 69
tonitruorum cauſa, & ortus. 30
torpedinis marinæ vis mirabilis. 18
trahendi plures modi. 134
transſubſtantiatio panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti. 145
triballi effaſcinant viſu. 208
triſtitia duplex. 243
triſtitia mali habet rationem. 37
triſtium hominum natura. 242
triſtitia adſcribitur Saturno planetæ. 27. 186
turbinis cauſa, & ortus. 31
turbines venti quo pacto fiant. 199
turtur cuſtodit tempus aduẽtus ſui. 79

V

VAccas faſcinatores lacte priuãt. 155
Valetudinem faſcino inferri poſſe. 8
Vectij oliuetum excantatione aliò tranſlatum. 4
Venæ exangues, & frigidæ. 127

venatorum amuleta. 56
veneficarum vis ex Horatio. 52
venefici etymon. 157
veneficia varia ex diuerſis animalibus ſumi. 40.41
venefici extremo afficiẽdi ſupplicio. 3
venenum moraliter. 157
venereum vnicuique dæmones concitant. 235
venerem excitantibus cibis abſtinendum. 26
venereæ rei cogitatio genitales titillat,& erigit partes. 15
ventos in fauorem Xerxis præfectorum compeſcunt magi. 202
venti Herico regi Suetiæ parebãt.201
ventus vendebatur à Fino quodã. 201
venuſtas faſcino paret. 54
veratrum coturnicibus cibus eſt, hominibus lethale. 130
verborum tria genera. 24
verbũ dei,lucerna pedibus noſtris.256
verbum dei omnipotens. 145
verbũ dei actiuum, & operatiuũ. 146
verbo dei ad elementum accedente, fit ſacramentum. 145
verba ſacroſancta à ſacerdote ritè ac debitè prolata, panem & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti mutant. 145. & cætera efficiunt ſacramenta. ibid.
verbis ſacris qui vtitur in faſcino, grauiùs peccat,quã qui profanis.153
verba aut ad homines, vel ad deum referri. 145
verba cum rebus externis nihil habent commune. 142
verba duobus modis cõſideranda.145
verbis animalia bruta retardantur, & capiuntur. 25
verba quoquo modo prolata,effaſcinare poſſunt. 6.23
verbis equos ac tauros furibundos domare. 24. canéſque ſedare feroces. ibid.
verba amatoria faſcinandi vim habẽt. 25
verbis barbaris intermediis dæmones efficiunt mira. 153
an verba in colligendis herbis proferre liceat. 159
verba & vox vi carent faſcinandi. 157
verborum medela Athenienſium lege prohibita. 147
de iis qui verba circa collũ portãt.158
à verbis Maurorũ ac Turcarum præcipuè cauendum. 154
verecundia quid. 68
veri cognitio, cibus animi ſuauiſſimus. 202
veritas plus habet authoritatis & ponderis,quàm authorum vetuſtas. 61
veritatem inueniendi ſpem abiecerunt Democritus & Epicurus. 60
veritatis inuentio difficilis. 59
vermes interfici carminibus. 24
verſus Feſcennini vnde dicti. 205
veſtalis,quæ aquam cribro tulit. 24.25
vetulę hodie pueros,pecudes & ſegetes inficiunt. 16
videre,eſt quoddam pati. 109
videndi facultas vbi conſiſtat, variæ Philoſophorum ſententiæ. 106
ad videndum duo præcipua ſunt neceſſaria. 107
vigilandum, ne intremus in tentationem. 258
ad vindictam homines concitant dęmones. 235
vipera arundine, aut fagi ramulo tacta confeſtim torpet. 18
virgas magorum Ægyptiorum in veros ſerpentes fuiſſe conuerſas, ait D. Auguſtinus. 162
virilis ætas attribuitur Marti planetę. 32
virtutum ſemina noſtris ingeniis innata. 218
virtus animalis, concupiſcibilis, & iraſcibilis. 7

viſa ægrotantium vndenā oriantur.68
viſcera miſericordiæ induenda. 146
viſio ſpecierum receptione fit, non emiſſione ſpirituum. 116
viſionis definitio. 105
viſio per tenebras qualis ſit. 112
viſus quo pacto fiat. 111
viſus ſenſuum omnium rex editiſſimus, & animæ familiariſſimus. 12
viſus actio immanens. 110
viſus quandam vim igneam, & mirabilem diffundit. 15
viſus cur tam ſæpe fallitur. 66
viſus acriùs multò, quàm tactus, vel auditus lædit. 15
viſus ad multas rerum differentias demonſtrandas procreatus. 105
viſus capitur voluptatibus, ac rerum viſarum allicitur amore. 15
viſu faſcinare. 2
viſus, faſcinationis potiſſima cauſa. 16
viſu potiſſimùm aniculæ faſcinant. 13
viſum faſcinare non poſſe. 109
vitolfus magus & præſtigiator mirus. 165
vitulum marinum non percuti fulmine. 197
vitulum ex nube vnà cum fulmine lapſum eſſe. 199
viuarium, cuius piſces valetudinem vel mortem monachorum cœnobij D. Mauritij futuram præſagiunt. 143
vmbra diui Petri omnes auferebat ægritudines. 146
volendi actus oritur à voluntate. 86
voluntate libera homo prædıtus. 253
voluntas hominum naturali propenſione in bonum fertur. 218
voluntas noſtra quibus impediatur cauſis. 85
voluntas rationalis hebetata lapſu primorum parentum. 222
voluntatis libertatem minuit peccatum, non tamē penitus adimit. ibid.
voluntas hominis ſoli deo patet. 85
voluntas hominis dæmonibus non patet. 82
in voluntatem dæmones agunt ex accidenti. 248
voluntas (quo ad faſcinum pertinet) duobus conſideratur modis. 37
voluntatis obiectum proprium, bonum eſt vniuerſale. 87
voluptas dolori permiſta. 15
voluptas omnes corporis partes enecat. 261
voluptas lætitiæ proxima, ideò periculoſior ibid.
vorticis ortus, & cauſa. 31
vox cur nobis data. 137
vocis definitio, ac diuiſio. 21
vocis organa, & formatio. 22
vocis & picturæ comparatio. 138
vocibus vim ineſſe perſuadendi. 22
vocis & verborum vis vera. 142
voces humanas vt formare queant dæmones, cùm organis careant. 165
voce ſola faſcinare. 21
voces barbaras faſcinatores aſſumūt, quas nec ipſi, nec hominum vlli intelligere poſſunt. 143
vrina, in quam exputum ſit, contra faſcinum ſalubris. 56
vulnera hominis interfecti an ſanguinem corā interfectore emittant. 136
vulnus per gladium medicatum coaleſcere. 24
vulpium aſtutia. 156
vultures ex remotiſſimis locis cadauerum ſpecies odorabiles percipiunt. 36
ab vxore propria cur auertantur nonnulli. 239. & vnde hoc fiat. 249

Z

Zodiaci ſigna duodecim. 148
Zodiaci ſigna particularibus corporis membris dominari. 186
Zorobabel quid ab Apame concubina ſua paſſus. 118

Finis Indicis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Google

Digitized by Google